

วารสาร มนุษย์กับสังคม

JOURNAL OF MAN AND SOCIETY

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (ก.ค. 66 - ธ.ค. 66)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Humanities and Social Sciences

Maharakham University

ISSN 3027-6780 (Print)

ISSN 3027-6829 (Online)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (ก.ค. 66 - ธ.ค. 66)

เจ้าของ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
วัตถุประสงค์: เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ใหม่ และส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต รวมทั้งผู้สนใจได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษาวารสาร: คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองคณบดีฝ่ายวิจัยและบริการวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอบเขตเนื้อหา บทความวิจัยและบทความวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่
อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และ
ปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้ การพัฒนา และวัฒนธรรมศึกษา

กำหนดการออกเผยแพร่
วารสารมนุษย์กับสังคม ตีพิมพ์เผยแพร่ราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ)
มกราคม-มิถุนายน
กรกฎาคม-ธันวาคม

ทุกบทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed)
ในสาขาวิชานั้นไม่น้อยกว่าสามท่าน ทศนะและความคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้
เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

ส่งบทความตีพิมพ์ได้ที่: <http://human.msu.ac.th/husocjournal>

ติดต่อกองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150
อีเมล: husoc.msu.journal@msu.ac.th
โทร: 095-167-4698
เว็บไซต์: <http://human.msu.ac.th/husocjournal>

พิมพ์ทั้งหมด 50 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ISSN 3027-6780 (Print)

ISSN 3027-6829 (Online)

วารสารมนุษย์กับสังคม
Journal of Man and Society

พิมพ์ที่: บริษัท มาตา การพิมพ์ จำกัด

77/261 หมู่ 4 ตำบลบางคูรัด

อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

คณะกรรมการกองบรรณาธิการ วารสารมนุษยกับสังคม

บรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทรนภา

กองบรรณาธิการ (ภายนอก)

ศาสตราจารย์ ดร.บุษบา กนกศิลปธรรม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีศวรร ยืนแสน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษ ทองเลิศ	มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทนัย ประสานนาม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญประภา ภัทรานุกรม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ปัญญาเมธิกุล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ รักขมณี	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ นันทจันทุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อริญญา ศิริผล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศิตถา บุญปรากร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพลักษ์ ชามะรัตน์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

กองบรรณาธิการ (ภายใน)

รองศาสตราจารย์ ดร.ฉลอง พันธุ์จันทร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิตร์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริติ ธนะไชย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.หนึ่งฤทัย จันทคามิ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.อภิราตี จันทร์แสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ทองสุขแก้ง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สุขยั้ง และอาจารย์ ดร.พิมพ์พร ภูครองเพชร

เลขานุการ

อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ลักษณะวงษ์

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวปภาวรินทร์ วรหิน

พิจารณาตรวจสอบภาษาอังกฤษ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิศักดิ์ สุขยั้ง

พิจารณาตรวจสอบภาษาไทย

อาจารย์ ดร.มุจลินทร์ ลักษณะวงษ์ และนางสาวปภาวรินทร์ วรหิน

ออกแบบ/จัดรูปเล่ม/จัดพิมพ์

อาจารย์พงษ์ศักดิ์ สังขมณี, นายอรรถสิทธิ์ ศรีรักษ์ และนางสาวปภาวรินทร์ วรหิน

ดูแล/พัฒนาเว็บไซต์ และระบบสารสนเทศ

นายอรรถสิทธิ์ ศรีรักษ์

บทบรรณาธิการ

วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (ก.ค.-ธ.ค.66) เป็นฉบับส่งท้ายปี 2566 ทางวารสารมีการปรับเปลี่ยนวาระการออกวารสารใหม่ เพื่อให้ตรงกับรอบการประเมินคุณภาพวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) จากเดิมวารสาร ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-ธันวาคม) และฉบับที่ 2 (มกราคม-มิถุนายน) เปลี่ยนเป็นวารสาร ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) จึงทำให้ช่วงสิ้นปี 2566 นี้ ทางวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม มีการออกวารสารต่อเนื่อง 2 ฉบับ คือ วารสารปีที่ 9 ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 พร้อมกันในช่วงเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม

ถึงแม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการออกใหม่ แต่ทางวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม ยังคงมีวัตถุประสงค์เดิมคือ เผยแพร่องค์ความรู้ใหม่และส่งเสริมให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา รวมทั้งผู้สนใจได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยมีขอบเขตเนื้อหาบทความวิจัยและบทความวิชาการ ได้แก่ อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์และปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้การพัฒนาและวัฒนธรรมศึกษา และทางวารสารก็รับผลงานที่เป็นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

วารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 มีบทความที่น่าสนใจหลากหลายด้าน อย่างด้านอักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เรื่องพหุนัยของคำว่า ‘อยู่’ ในภาษาลาว: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน และเรื่อง Narrative Identity of Vietnamese Migrants in Thailand: A New Construction of Thailand and Vietnam Relationship ด้านการสื่อสาร เรื่องรูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ด้านปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้การพัฒนา เรื่องงานจิตรกรรมรักสี: การเผยแพร่และศึกษาองค์ความรู้ เพื่อการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ เรื่องภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจันทบุรี ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง เรื่องพัฒนาการการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย และเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการศึกษา เรื่อง The Effects of The Use AI Chatbot on Communicative Writing Skill and Self-Regulated Learning Strategies of Thai University Students และเรื่องการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์กับสังคม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นเวทีทางวิชาการ ที่จะกระตุ้นความคิดและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ภาคภูมิ พรรณภา
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย

พหุณัยของคำว่า ‘อยู่’ ในภาษาลาว: การศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ธนานันท์ ตรงดี	7
รูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ธิตีพัทธ์ ลิ้มลัมฤทธิ์นิภา	31
งานจิตรกรรมรักสี: การเผยแพร่และศึกษาองค์ความรู้ เพื่อการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ สนั่น รัตน์ะ, โสมฉาย บุญญานันต์, ณัฐทัย จันเสน, ฐิตาภา รัตน์ะ, กิตติ์นิธิ เกตุแก้ว และ สุชาติ อิมล่ำราญ	55
อัตลักษณ์จากเรื่องเล่าของคนเวียดนามอพยพในประเทศไทยกับการสร้างความสัมพันธ์ ชุดใหม่ระหว่างรัฐไทย-เวียดนาม หนึ่งฤทัย จันทระคามิ	77
พัฒนาการการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย กุลภัสสร คำหนูไทย และ ณัฐหทัย มานาดี	97
ผลของการใช้โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ต่อทักษะการสื่อสาร ด้วยการเขียนและกลวิธีการกำกับตนเองในการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยชาวไทย ดาวิกา คักดีกำปัง และ ชิมมา มานซัวร์มาฮานี	119
การพัฒนาทุนทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้าน วัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำพล บุญพินิช	139
การพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ หลัว เมิ่งหลาน และ ซู ย่าผิง	157
ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเจิ้นในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง เยริน ตงฟาง, จันทนา คชประเสริฐ และ ภารดี พันธุภากร	173
บทวิจารณ์หนังสือ ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน อำนาจ ปักชาลุข	193
ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการ/วิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยกับสังคม	201
จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงาน	202

พหุณัยของคำว่า ‘อยู่’ ในภาษาลาว: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชาน

ธนานันท์ ตรงดี

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: thananannew@gmail.com

วันที่รับบทความ: 25 กันยายน 2563

วันแก้ไขบทความ: 22 พฤศจิกายน 2564

วันตอบรับบทความ: 29 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

คำว่า อยู่ ‘อยู่’ ในภาษาลาวเป็นอีกคำหนึ่งที่มีหลายความหมาย บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกความหมายของคำว่า อยู่ และศึกษากระบวนการการขยายความหมายของคำว่า อยู่ ในภาษาลาว โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชาน ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นข้อความสั้นที่มีคำว่า อยู่ ปรากฏอยู่ โดยได้จากแบบเรียนภาษาลาว และฐานข้อมูลภาษาลาว ผลการศึกษาพบว่า ความหมายต้นแบบของคำว่า อยู่ ถูกขยายออกไปอีกหลายความหมาย รวมเป็น 7 ความหมาย จัดเป็นความหมายประจำคำ 4 ความหมาย ได้แก่ ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ‘ดำรงชีวิตอยู่’ ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ และ ‘อยู่กับที่’ จัดเป็นความหมายทางไวยากรณ์ 3 ความหมาย ได้แก่ ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ‘ดำเนินอยู่’ และ ‘มั่นใจ’ การขยายความหมายเกิดจากกระบวนการปริชาน 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ กระบวนการนามนัย และกระบวนการกลายเป็นอัตวิสัย

คำสำคัญ: ภาษาลาว อรรถศาสตร์ปริชาน พหุณัย คำหลายความหมาย อยู่

Polysemy of 'Live' in Lao: A Cognitive Semantic Study

Thananan Trongdee

Department of Thai and Eastern Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Mahasarakham University

E-mail: trongdeethananan@gmail.com

Received: September 25, 2020

Revised: November 22, 2021

Accepted: November 29, 2021

Abstract

The word /juu33/ or 'to live' is another word with many meanings in the Lao language. Using the cognitive semantic approach as a theoretical framework, the purposes of this study are 1) to subcategorize the meanings of /juu33/ in Lao and 2) to investigate the processes for semantic extension of the meaning of /juu33/. Data were collected from short texts in Lao textbooks and Lao Corpus. The findings indicate that the prototypical meaning of /juu33/ has been extended into seven meanings. Four lexical meanings include 'to live somewhere', 'to live', 'to be somewhere' and 'to be still'. Three grammatical meanings are 'to be somewhere', 'to be going on', and 'to be certain'. The semantic extension of the prototypical meaning of /juu33/ involves three cognitive processes: metaphor, metonymy, and subjectification.

Keywords: Lao Language, Cognitive Semantics, Polysemy, Polyseme, to live

บทนำ

คำว่า ‘อยู่’ ในภาษาลาวเขียนเป็น ຢູ່ คำนี้เป็นหนึ่งในคำภาษาลาวที่มีหน้าที่หลายประการ ดังที่ Wright (1966) ได้กล่าวถึงคำว่า ຢູ່ ว่าเป็นส่วนนำของวลีสถานที่ (an additional locative phrase) ดังตัวอย่างที่ (1) และ (2)

(1) ແມ່ ເຮັດວຽກ ຢູ່ ເຮືອນ

แม่ ทำงาน อยู่ เรือน
‘แม่ทำงานที่บ้าน’

(2) ຂ້ອຍ ພົບ ແອນ ຢູ່ ຕະຫຼາດ

ฉัน พบ แอน อยู่ ตลาด
‘ฉันเจอแอนที่ตลาด’

นอกจากนี้ ไรท์ยังระบุว่า ຢູ່ สามารถปรากฏท้ายประโยคเพื่อแสดงลักษณะอาการ (manner) ของกริยาหลัก (main verb) ได้ แต่ไรท์ก็ไม่ได้ให้ตัวอย่างไว้ การศึกษาหน้าที่ของคำว่า ຢູ່ ปรากฏในหนังสือไวยากรณ์ลาวของเอนฟิลด์ (Enfield, 2008) ซึ่งสามารถนำมากล่าวโดยสังเขป ดังนี้

คำว่า ຢູ່ ทำหน้าที่เป็นกริยาหลัก มีความหมายว่า ‘อยู่ที่ใดที่หนึ่ง’ (to be somewhere) ดังตัวอย่างที่ (3) หรือ ‘อาศัยที่ใดที่หนึ่ง’ (to live somewhere) ดังตัวอย่างที่ (4)

(3) ມັນ ຢູ່ ຕະຫຼາດ

มัน อยู่ ตลาด
‘มันอยู่ที่ตลาด’

(4) ມັນ ຢູ່ ວຽງຈັນ

มัน อยู่ เวียงจันทน์
‘มันอยู่ที่เวียงจันทน์’

คำว่า ຢູ່ เป็นตัวบ่งชี้ส่วนเติมต่อที่เป็นสถานที่ (a locative adjunct marker) ดังตัวอย่างที่ (5)

(5) เฝื้ม เลื้อย ไม้ อยู่ วัด

เขา เลื้อย ไม้ อยู่ วัด

‘เขาเลื้อยไม้อยู่ที่วัด’

คำว่า **อยู่** เป็นตัวบ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่อง (a present, ongoing, continuous state of affairs) มักปรากฏร่วมกับตัวบ่งชี้อื่น ๆ ที่มีความหมายคล้ายกัน ได้แก่ คำว่า **กำลัง** ‘กำลัง’ และ **ยัง** ‘ยัง’ ดังตัวอย่างที่ (6) – (7) หรือไม่ปรากฏร่วมกันก็ได้ ดังตัวอย่างที่ (8) – (9)

(6) น้ำ กำลัง เดือด อยู่

น้ำ กำลัง เดือด อยู่

‘น้ำกำลังเดือดอยู่’

(7) ดยวนี่ ช้าน้อย ยัง มี ลูกอ่อน อยู่

เดี๋ยวนี๋ ช้าน้อย ยัง มี ลูกอ่อน อยู่

‘เดี๋ยวนี๋ ช้าน้อยยังมีลูกอ่อนอยู่’

(8) น้ำ เดือด อยู่

น้ำ เดือด อยู่

‘น้ำเดือดอยู่’

(9) ดยวนี่ ช้าน้อย มี ลูกอ่อน อยู่

เดี๋ยวนี๋ ช้าน้อย มี ลูกอ่อน อยู่

‘เดี๋ยวนี๋ ช้าน้อยมีลูกอ่อนอยู่’

คำว่า **อยู่** เป็นคำอนุภาคแสดงการลดทอนหรือลดระดับของภาคแสดงหลัก (a particle expressing attenuation or downplaying of the main predication) ดังตัวอย่างที่ (10)

(10) เฝื้ม ทั้ม เก้ง อยู่

เขา เล่น เก้ง อยู่

‘เขาเล่นเก้ง’

งานของไรท์ และเอนฟิลด์ตั้งที่กล่าวข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่าคำว่า **อยู่** จัดเป็นคำหลายหน้าที่ (polyfunctionality) อย่างชัดเจน

คำหลายหน้าที่สัมพันธ์กับพหุนัย (polysemy) ของคำ กล่าวคือ เมื่อคำใด ๆ เป็นคำหลายหน้าที่ คำนั้นย่อมมีพหุนัยหรือมีหลายความหมายตามไปด้วย การศึกษาพหุนัยของคำมีมานานแล้ว แต่ผู้ที่ให้ข้อสรุปว่าพหุนัยของคำเกิดจากกลไกทางปริชาน (cognitive mechanism) ของมนุษย์ คือ Taylor (1996, อ้างถึงในโสรัจ เรืองมณี, 2553) เทย์เลอร์ได้ให้ข้อสรุปว่า พหุนัยเกิดจากการขยายความหมายออกจากความหมายหลักหรือความหมายพื้นฐาน (basic sense) ความหมายพื้นฐานจะถูกขยายออกไปได้อีกหลายความหมาย ด้วยกระบวนการทางปริชานต่าง ๆ ความสัมพันธ์กันของแต่ละความหมายที่ถูกขยายออกมานั้น มีทั้งสัมพันธ์กันในแบบเครือข่าย (network) และสัมพันธ์กันในลักษณะห่วงโซ่ความหมาย (meaning chain) กล่าวคือ มีการขยายความหมายออกไปเป็นทอด ๆ

แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาพหุนัยของคำของนักภาษาศาสตร์ปริชาน มีพัฒนาการมาโดยตามลำดับและได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาพหุนัยของคำในภาษาไทย อาทิ งานของกวางบัณฑิต วงษ์ศรี (2547) ที่ศึกษาเครือข่ายความหมายของคำว่า *ออก* ในภาษาไทย พบว่ามีการขยายความหมายจากความหมายพื้นฐาน คือ ‘เคลื่อนที่จากภายในสู่ภายนอก’ ออกไปอีก 9 ความหมาย ได้แก่ ‘เริ่มต้นการกระทำ’ ‘เลิกสมาคม’ ‘พ้นสภาพ’ ‘ทำให้เกิดชีวิตใหม่’ ‘สร้างให้เกิดขึ้น’ ‘ง่าย’ ‘สำเร็จ’ ‘ค่อนข้าง’ และ ‘ชัดเจน’ การขยายความหมายดังกล่าวเกิดจากกระบวนการทางปริชาน 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ (metaphor) และกระบวนการนามนัย (metonymy) งานของจิรัชย์ หิรัญศรี (2550) ที่ศึกษาคำว่า *เอา* ในภาษาไทย พบว่ามีการขยายความหมายจากความหมายพื้นฐานออกไปอีก 8 ความหมาย รวมเป็น 9 ความหมาย และสามารถจัดกลุ่มความหมายเหล่านั้นเป็นประเภทของความหมายได้ 3 ประเภท ได้แก่ ความหมายประจำคำ เช่น ‘ย้ายวัตถุมาไว้กับตัว’ ‘ต้องการ’ และ ‘มีเพศสัมพันธ์’ เป็นต้น ความหมายทางไวยากรณ์ เช่น ‘ทำให้เกิด’ และความหมายทางวัจนปฏิบัติ เช่น ‘ตั้งใจเลือก’ และ ‘ตัดบท’ เป็นต้น โดยการขยายความหมายดังกล่าวเกิดจากกระบวนการทางปริชาน 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการนามนัย และกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) นอกจากนี้ยังมีงานของปิยะวดี คำสุวรรณ, คเชนทร์ ตัญศิริ และอุมาภรณ์ สังขมาน (2562) ที่ศึกษาคำว่า *ตาม* ในภาษาไทย งานของพิชชากร ตันวงศ์, คเชนทร์ ตัญศิริ และ มุกข์ดา สุขธาราจารย์ (2562) ที่ศึกษาคุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำว่า *เปิด* ในภาษาไทย เป็นต้น

แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาพหุของคำที่นำมาใช้ในการศึกษา คำในภาษาไทยดังที่กล่าวข้างต้นนั้นใช้แนวคิดและทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ปริชาน หลายประการ แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ ทฤษฎีความหมายต้นแบบ (prototypical meaning) แนวคิดพหุณัยแบบมีหลักการ (principled polysemy) ทฤษฎีพหุณัย 4 ประเภท (four categories of polysemy) และแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ การใช้แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวจะใช้ตามลำดับ กล่าวคือ ใช้ทฤษฎีความหมายต้นแบบ เพื่อตัดสินก่อนว่า ความหมายใดเป็นความหมายต้นแบบหรือความหมายพื้นฐานของคำนั้น จากนั้นจะใช้แนวคิดพหุณัยแบบมีหลักการมาจำแนกความหมายที่ขยายออกมาจากความหมายต้นแบบของคำนั้นว่าจัดได้จำนวนเท่าใด สุดท้ายจึงศึกษากระบวนการทางปริชาน ที่ใช้ขยายความหมายแต่ละความหมายด้วยทฤษฎีพหุณัย 4 ประเภท พร้อมกับศึกษาการขยาย ความหมายทางไวยากรณ์ด้วยแนวคิดการกลายเป็นคำไวยากรณ์ รายละเอียดของแนวคิด และทฤษฎีเหล่านี้จะได้กล่าวถึงในส่วนที่เป็นการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่อไป

บทความนี้ต้องการหาคำตอบว่า คำว่า อยู่ มีความหมายต้นแบบว่า อย่างไร มีการขยายความหมายของคำนี้ออกเป็นความหมายใดบ้าง เป็นจำนวนเท่าใด เป็นความหมายประจำคำจำนวนเท่าใด เป็นความหมายทางไวยากรณ์จำนวน เท่าใด และกระบวนการทางปริชานที่ใช้ขยายความหมายเหล่านั้นมีกระบวนการ ใดบ้าง โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาพหุของคำที่มีผู้นำมาใช้ในการศึกษา คำในภาษาไทยดังที่กล่าวแล้ว ผลของการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนภาษาลาว และสามารถนำไปใช้ในการกำหนดความหมายของคำว่า อยู่ ในพจนานุกรมภาษาลาวได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจำแนกความหมายของคำว่า อยู่ ‘อยู่’ ในภาษาลาว
2. เพื่อศึกษากระบวนการปริชานที่ขยายความหมายต้นแบบของคำว่า อยู่ ‘อยู่’ ในภาษาลาว

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญที่นำมาใช้วิเคราะห์คำว่า อยู่ ในบทความนี้มี 5 เรื่อง ได้แก่ อรรถศาสตร์ปริชาน เกณฑ์การตัดสินความหมายต้นแบบ การจำแนกความหมาย ด้วยแนวคิดพหุณัยแบบมีหลักการ ทฤษฎีพหุณัย 4 ประเภท และแนวคิดการกลายเป็น คำไวยากรณ์

1. อรรถศาสตร์ปริชาน

คำว่า *ปริชาน* ราชบัณฑิตยสถาน (2553) บัญญัติศัพท์จากคำว่า cognition และให้ความหมายของ *กระบวนการปริชาน* (cognitive process) ว่า

“กระบวนการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากการรับรู้สรรพสิ่งทางประสาทสัมผัส หลังจากนั้นมีการสร้างมโนทัศน์ (concept) จากการรับรู้สิ่งต่าง ๆ หลายครั้ง เช่น เมื่อเด็กเห็นแมวหลายๆ ครั้งก็เริ่มมีภาพของแมวในสมอง ซึ่งเป็นภาพทั่วไป ไม่เหมือนกับภาพของแมวแต่ละตัวที่มีลักษณะเฉพาะ ภาพที่สร้างขึ้นหรือมโนทัศน์เช่นนี้จะถูกโยงให้สัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่น ๆ กลายเป็นระบบมโนทัศน์ ระบบมโนทัศน์หลายระบบมีความสัมพันธ์กัน และรวมกันเป็นองค์ความรู้ซึ่งถูกเก็บไว้ในสมอง ภาษามีบทบาทสำคัญ ในกระบวนการปริชาน เพราะเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ เมื่อใดก็ตาม ที่มนุษย์สร้างมโนทัศน์ขึ้น เมื่อนั้นมนุษย์จะสร้างคำที่เรียกมโนทัศน์ นั้นด้วย ระบบมโนทัศน์จึงประกอบด้วยคำศัพท์ที่สัมพันธ์กัน และ องค์ความรู้ของสังคมจะเกิดขึ้นไม่ได้หากมนุษย์ไม่มีภาษาที่เป็นตัวแทน ของระบบมโนทัศน์และใช้สื่อมโนทัศน์หรือสืบทอดมโนทัศน์ไปยังสมาชิก อื่น ๆ ในสังคม”

ความสนใจของนักอรรถศาสตร์ปริชานนั้น นันทนา วงษ์ไทย (2562) กล่าวว่า “นักอรรถศาสตร์ปริชานไม่ได้สนใจศึกษาความหมายของรูปภาษา แต่สนใจศึกษา ความหมายในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจโครงสร้างมโนทัศน์และการสร้าง มโนทัศน์ คำถามของนักอรรถศาสตร์ปริชานคือ ความหมายของรูปภาษาเปิดเผยให้เห็น ระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ได้อย่างไร โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้เข้าใจการทำงานของระบบมโนทัศน์”

2. เกณฑ์การตัดสินความหมายต้นแบบ

เกณฑ์การตัดสินความหมายต้นแบบที่จะนำมาใช้ในการวิจัยนี้เป็นเกณฑ์ ที่ Tyler & Evans (2003, อ้างถึงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562) เสนอไว้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ และได้ใช้ตัวอย่างการศึกษาคำว่า *over* ในภาษาอังกฤษมาประกอบการอธิบาย กล่าวโดยสังเขป ดังนี้

1) การเป็นความหมายแรกทีพบในประวัติของคำนั้น (earliest attested meaning) คำว่า over ในความหมาย ‘เหนือ’ เป็นความหมายต้นแบบ เพราะคำว่า over มีความสัมพันธ์กับคำว่า upon ในภาษาสันสกฤตในความหมายว่า ‘สูงกว่า’ แสดงว่าเป็นความหมายที่มีมาตั้งแต่อดีต ดังนั้นความหมาย ‘เหนือ’ จึงเป็นความหมายต้นแบบของคำว่า over

2) การมีความเด่นในเครือข่ายทางความหมาย (predominance in the semantic network) คำว่า over มีความหมายจำนวน 15 ความหมาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความหมายว่า ‘เหนือ’ จึงกล่าวได้ว่าความหมาย ‘เหนือ’ เป็นความหมายต้นแบบของคำว่า over

3) การใช้ในคำประกอบ (use in composite form) คำว่า over ที่มีความหมาย ‘เหนือ’ สามารถนำไปประกอบเข้ากับคำนามเพื่อสร้างคำใหม่ เช่น overcoat หรือไปนำประกอบเข้ากับคำกริยาเพื่อสร้างคำใหม่ เช่น look over ดังนั้นความหมาย ‘เหนือ’ จึงเป็นความหมายต้นแบบของคำว่า over

4) ความสัมพันธ์กับบุพบทอื่น (relation to other particles) คำว่า over ที่มีความหมาย ‘เหนือ’ มีความสัมพันธ์กับบุพบทอื่นโดยจัดเป็นกลุ่มได้ ดังความสัมพันธ์ระหว่าง above, over กับ under, below ความหมาย ‘เหนือ’ จึงเป็นความหมายต้นแบบของคำว่า over

5) ความง่ายในการคาดการณ์การขยายความหมาย (ease of predicting sense extension) ความหมาย ‘เหนือ’ เป็นความหมายต้นแบบของคำว่า over เพราะเป็นความหมายความเป็นไปได้มากกว่าจะถูกขยายไปเป็นความหมายอื่นอีก

3. การจำแนกความหมายด้วยแนวคิดพหุนัยแบบมีหลักการ

ความหมายของคำที่ถูกขยายออกมาเป็นจำนวนหนึ่งนั้นจะถูกนำมาจำแนกและจำกัดจำนวนด้วยแนวคิดพหุนัยแบบมีหลักการของ Tyler & Evans (2003, อ้างถึงใน ไสริจ เรืองมณี, 2553) ซึ่งประกอบด้วย 3 เกณฑ์ ได้แก่

1) เกณฑ์ด้านความหมาย (meaning criterion) ความหมายที่ขยายนั้นต้องเป็นความหมายพิเศษที่เพิ่มเติมเข้ามาซึ่งไม่ซ้ำกับความหมายอื่น เช่น ความหมายของคำว่า time ในตัวอย่าง

a) Time flies when you're having fun.

‘เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเมื่อคุณสนุก’

b) Last night at the fair the time seemed to whiz by.

‘เมื่อคืนที่งานเวลาดูเหมือนจะผ่านไปอย่างรวดเร็ว’

ความหมายของคำว่า time ใน a) หมายถึง ‘เวลาโดยทั่วไป’ ส่วน) time ใน b) หมายถึง ‘เวลาของกิจกรรม’ ดังนั้น จึงมีความหมายพิเศษต่างกัน

2) เกณฑ์ด้านการอธิบายโนทัศน์ (concept elaboration criterion) ความหมายที่ขยายนั้นมีข้อจำกัดในการเลือกคำที่มีความหมายบางประเภทมาปรากฏร่วม (semantic selection restriction) เช่น

a) Time flies when you're having fun.

‘เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็วเมื่อคุณสนุก’

c) The time has vanished.

‘เวลานั้นหายไป’

คำว่า time ใน a) ปรากฏร่วมกับ fly แต่คำว่า time ใน c) ปรากฏร่วมกับ vanish ทั้งสองเลือกคำที่มีความหมายบางประเภทมาปรากฏร่วมต่างกัน จึงมีมโนทัศน์ต่างกัน

3) เกณฑ์ด้านไวยากรณ์ (grammatical criterion) ความหมายที่ขยายนั้นปรากฏในโครงสร้างหรือมีลักษณะทางทางวากยสัมพันธ์ที่ต่างจากความหมายอื่น เช่น (เครื่องหมาย * หมายถึงผิดไวยากรณ์)

*d) A time raced by. ‘เวลาผ่านไปอย่างรวดเร็ว’

e) A time will come when we'll finally have to address
global warming.

‘เวลานั้นจะมาถึง เมื่อในที่สุดเราจะต้องจัดการกับภาวะโลกร้อน’

คำว่า time ใน d) ถ้าเติม article a จะผิดไวยากรณ์ แต่ time ใน e) เติม article a ได้ เพราะมีความหมายที่ต่างออกไป

4. ทฤษฎีพหุны 4 ประเภท

ทฤษฎีพหุны 4 ประเภทจะถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายว่าการขยายความหมายนั้น ๆ เกิดจากกระบวนการทางปริชาณประเภทใด ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เสนอโดยของ Riemer (2005 อ้างถึงใน โสรัจ เรืองมณี, 2553) ไรมเมอร์ใช้ตัวอย่างกลุ่มคำที่มีความหมายว่า ‘กระทบกันและมีผลต่อกัน’ เช่น knock, hit, smash, touch, strike เป็นต้น มาประกอบการอธิบาย ดังนี้

1) กระบวนการอุปลักษณ์ที่เกิดขึ้นกับความหมายแก่น (metaphor application to core meaning) กระบวนการประเภทนี้เป็นการเชื่อมโยงความหมายแบบข้ามแวดวงความหมาย เช่น

- a) A thought has struck me. ‘ความคิดอย่างหนึ่งปะทะฉัน’
- b) A rock has struck me. ‘หินก้อนหนึ่งมาปะทะฉัน’

คำว่า thought ‘ความคิด’ ซึ่งมีความหมายเป็นนามธรรมและไม่ใช่สิ่งของ ถูกนำไปใช้กับ struck คำว่า thought จึงถูกเชื่อมโยงกับ rock ‘ก้อนหิน’ ซึ่งมีความหมายเป็นรูปธรรมและเป็นสิ่งของ จึงเป็นการเปรียบเทียบ thought ว่าเป็น rock ถือว่าเป็นกระบวนการอุปลักษณ์ เพราะสองสิ่งนี้อยู่ในแวดวงความหมายต่างกัน

2) กระบวนการนามนัยแบบเน้นผลลัพธ์ (effect metonymy) กระบวนการประเภทนี้เป็นการนำผลลัพธ์มาแทนความหมายต้นแบบเดิม เช่น

- c) The soldier struck the head from the body.
‘ทหารตัดหัว (ศัตรู) ออกจากร่าง’

คำกริยา struck ในตัวอย่าง c) ไม่ได้หมายความว่า ‘ปะทะ’ แต่มีความหมายว่า ‘ขาดออก’ ซึ่งเป็นการนำผลลัพธ์มาแทนความหมายต้นแบบเดิม

3) กระบวนการนามนัยแบบอาศัยบริบท (contextual metonymy) กระบวนการประเภทนี้เป็นการขยายความหมายที่เกิดจากบริบทเฉพาะ เช่น

- d) I’ve knocked some girls in my time.
‘ฉันได้น็อกหญิงสาวจำนวนหนึ่งในชีวิตฉัน / ฉันมีสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงสาวจำนวนหนึ่งในชีวิตฉัน’

คำกริยา knocked ในตัวอย่างจะมีความหมายว่า ‘น็อก’ เมื่อกล่าวถึงในบริบทของการต่อสู้กัน แต่จะมีความหมายว่า ‘มีสัมพันธ์ทางเพศ’ เมื่อกล่าวถึงในบริบทของการมีเพศสัมพันธ์

4) กระบวนการนามนัยแบบเน้นส่วนประกอบย่อย (constituent metonymy) กระบวนการประเภทนี้เป็นการขยายความหมายโดยการนำส่วนประกอบย่อยของความหมายต้นแบบมาใช้ เช่น

e) Just then the squall struck up. ‘ครั้นแล้ว ลมกระโชกก็ฟุ้งขึ้น’

คำกริยา struck ในตัวอย่างเป็นแต่เพียงทิศทางการเคลื่อนที่ซึ่งเป็นเพียงส่วนประกอบย่อยของความหมายต้นแบบเท่านั้น

5. การกลายเป็นคำไวยากรณ์

เมื่อคำมีการขยายความหมายในเชิงไวยากรณ์ จะเรียกว่าเป็นการกลายเป็นคำไวยากรณ์ (grammaticalization) ดังที่ราชบัณฑิตยสภา (2560) ได้จำกัดความไว้ว่า

“การที่คำเนื้อหาเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นคำไวยากรณ์หรือคำหน้าที่หรือตัวบ่งชี้ทางไวยากรณ์ ตัวอย่างคำกริยากลายเป็นคำบุพบท เช่น จาก ใน เขาจากเธอไป อย่างไม่มีวันกลับ กลายเป็นคำบุพบท จาก ใน จากข้อมูลทั้งหมด สรุปได้ว่า.. คำนามกลายเป็นคำบุพบท เช่น ของ ใน ฉันกำลังจะไปซื้อของ กลายเป็นคำบุพบท ของ ใน หนังสือของฉันหายไปเล่มหนึ่ง คำนาม การ ซึ่งหมายถึง งาน สิ่งหรือเรื่องที่ทำ เช่น ใน ไม่เอาการเอางาน กลายเป็นหน่วยคำที่เป็นตัวบ่งชี้คำ นามธรรมหรืออาการนามที่แปลงมาจากคำกริยา เช่น การกิน การทำงาน การพัฒนา คำกริยา going to ‘ไป’ กลายเป็นตัวบ่งชี้อนาคตกาล เช่น I’m going to finish it next week.”

6. แนวคิดกระบวนการใช้อัตวิสัย

แนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งนอกเหนือจากทฤษฎีพหุนัย 4 ประเภทที่สามารถนำมาใช้อธิบายกระบวนการขยายความหมายและการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้ เป็นแนวคิดกระบวนการใช้อัตวิสัย (subjectification) ของ Traugott (1989, อ้างถึงใน ไสริจ เรืองมณี, 2553) ซึ่งกล่าวโดยสังเขปได้ว่า คำซึ่งมีความหมายประจำคำอยู่แล้ว เมื่อปรากฏในบางบริบทอาจจะมีความหมายรอง หรือความหมายข้างเคียงซึ่งเป็น

¹ คำเนื้อหาเป็นคำที่มีความหมายชัดเจนในตัวเอง ได้แก่ คำนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ เช่น เด็ก ข้าว โรงเรียน เดิน ทำงาน เหลือเกิน (ราชบัณฑิตยสภา, 2560) ส่วนคำไวยากรณ์เป็นคำที่มีความหมายทางไวยากรณ์แต่ไม่มีความหมายประจำคำหรือความหมายเนื้อหา ทำหน้าที่แสดงความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ได้แก่คำกำกับนามคำบุพบทตัวกำหนดคำช่วยกริยาและคำสันธานเช่นใน ที่ของและแต่นั้น (ราชบัณฑิตยสภา, 2560)

ความหมายเชิงวัจนปฏิบัติ หรือเรียกว่าเป็นความหมายเชิงการใช้ (usage based) ความหมายนี้เกิดจากการอนุมาน (inference) การใช้รูปภาษานั้นในสถานการณ์จริง ต่อมาความหมายเชิงการใช้จะพัฒนากลายเป็นความหมายประจำคำ การพัฒนาในลักษณะดังกล่าว ทรอกอตเรียกว่า “กระบวนการใช้อัตวิสัย”

ตัวอย่างที่แสดงว่า be going to กำลังจะกลายเป็นคำไวยากรณ์ มีหลักฐานปรากฏในประโยค ดังนี้

- f) The council sat upon it, and were going to order a search of all the houses about the town. ‘สภาได้ถกกันในเรื่องนั้น และกำลังไปสั่งการค้นบ้านทุกบ้านรอบ ๆ เมือง’

ประโยคนี้ปรากฏในเอกสารประวัติของกษัตริย์ชาร์ลส์ เมื่อก่อนปี ค.ศ. 1680 เป็นหลักฐานว่า ความหมายของ be going to ซึ่งมีความหมายว่าเคลื่อนที่ มาแต่เดิม กำลังเปลี่ยนเป็นความหมายทางไวยากรณ์มากขึ้น เพราะ be going to ปรากฏในบริบทที่อนุมานด้วยอัตวิสัยได้ว่ามีความหมายแสดงเวลาในอนาคต ต่อมา be going to ได้กลายเป็นคำไวยากรณ์อย่างสมบูรณ์ เพราะปรากฏร่วมกับประธานที่ไม่มีชีวิตและเคลื่อนที่ไม่ได้ เช่น

- g) It seems as if it were going to rain. ‘ดูเหมือนกับว่าฝนกำลังจะตก’

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นข้อความที่มีคำว่า **อยู่** จากแบบเรียนภาษาลาวชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ของกระทรวงศึกษาธิการและกีฬา และฐานข้อมูลภาษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Languages Library Corpus) เฉพาะส่วนที่เป็นภาษาลาว จากเว็บไซต์ www.sealang.net (2020)

2. แยกข้อมูลที่มีคำว่า **อยู่** เป็นส่วนประกอบในคำหรือสำนวนที่ไม่ใช่คำเดี่ยวหรือคำมูลออกไป เช่นคำว่า **อยู่แล้ว** ‘แน่นอน’ **อยู่บ่อย** ‘จู่ ๆ’ เป็นต้น

3. นำข้อมูลซึ่งเป็นข้อความที่มีคำว่า **อยู่** เฉพาะคำที่เป็นคำมูล (simple word) มาจำนวน 1,000 ข้อความ

4. จำแนกความหมายของคำว่า อยู่ โดยใช้เกณฑ์ความหมายต้นแบบ และเกณฑ์พหุนัยแบบมีหลักการของ Tyler & Evans (2003) โดยมีผู้ช่วยซึ่งเป็นเจ้าของภาษาลาว 2 ท่าน

5. จัดกลุ่มความหมายของคำว่า อยู่ เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความหมายประจำคำและความหมายทางไวยากรณ์

6. วิเคราะห์กระบวนการขยายความหมายต้นแบบของคำว่า อยู่ โดยใช้ทฤษฎีพหุนัย 4 ประเภทของ Riemer (2005) และแนวคิดกระบวนการกลายเป็นอัตวิสัยของ Traugott (1989)

7. นำเสนอผลการศึกษาความหมายและการขยายความหมายของคำว่า อยู่ ในภาษาลาวแบบพรรณนาวิเคราะห์

ความหมายและกระบวนการขยายความหมายของคำว่า อยู่ ‘อยู่’ ในภาษาลาว

เมื่อได้นำประโยคในภาษาลาวที่มีคำว่า อยู่ จำนวน 1,089 ประโยคมาวิเคราะห์แล้วพบว่า อยู่ มีความหมาย 2 ชนิด ได้แก่ ความหมายประจำคำจำนวน 4 ความหมาย และความหมายไวยากรณ์จำนวน 3 ความหมาย ซึ่งเกิดจากกระบวนการขยายความหมาย ดังจะกล่าวต่อไป

1. ความหมายประจำคำของคำว่า อยู่

1.1 คำว่า อยู่ ในความหมายว่า ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’

คำว่า อยู่ เป็นกริยาหลักและมีสถานที่ตาม จัดให้เป็นคำกริยาสถานที่ และมีความหมายว่า ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานหรือความหมายต้นแบบ ดังตัวอย่างที่ (11) - (13)

(11) ຂ້ອຍ ຢູ່ ວຽງຈັນ

ฉัน อยู่ เวียงจันทน์

‘ฉันอยู่เวียงจันทน์’

(12) ວັກຣະທິງ ຢູ່ ໃນ ປ່າ ໄກ້ ທຸ່ງນາ

วักระทิง อยู่ ใน ป่า ใกล้ ทุ่งนา

‘วักระทิงอยู่ในป่าใกล้ทุ่งนา’

(13) ຍຸງ ມັກ ຢູ່ ບ່ອນມືດ ແລະ ຮົກເຮື້ອ

ยุง ชอบ อยู่ ที่มีด และ รกรงร้าง

‘ยุงชอบอยู่ที่มีดและรกรงร้าง’

คำว่า **อยู่** ในความหมายว่า ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ เป็นความหมายพื้นฐานหรือความหมายต้นแบบ เนื่องจากเป็นกริยาที่มีสถานที่เป็นรูปธรรม มีประธานเป็นมนุษย์หรือสัตว์ที่กระทำการนี้ได้ และอาศัยอยู่ค่อนข้างถาวร จึงเป็นความหมายที่โดดเด่นกว่าความหมายอื่น

1.2 คำว่า **อยู่** ที่เป็นกริยาหลักมีความหมายว่า ‘ดำเนินชีวิตอยู่’

คำว่า **อยู่** เป็นกริยาหลัก ไม่มีสถานที่ตาม และมีความหมายว่า ‘ดำเนินชีวิตอยู่’ ดังตัวอย่างที่ (14) และ (15)

(14) ລາວໜຸ່ມ ເຍາວຊນ ທີ່ ພອມ ຢູ່ ໃນ ໄລຍະ ຈະເລີນ
ເຕີບໂຕ

คนหนุ่ม เยาวชน ที่ กำลัง อยู่ใน ระยะ เจริญเติบโต
‘คนหนุ่มเยาวชนที่กำลังอยู่ในระยะเจริญเติบโต’

(15) ພໍ່ບຸ່ ແມ່ຍ່າ ທີ່ ຍັງ ຢູ່ ນັ້ນ ມາ ໂກນ ໜ້າ ໃຫ້ ເຈົ້າສາວ

ปู่ ย่า ที่ ยัง อยู่ นั้น มา โกง หน้า ให้ เจ้าสาว
‘ปู่ย่าที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นมาโกงหน้าให้เจ้าสาว’

คำว่า **อยู่** ในความหมายว่า ‘ดำเนินชีวิตอยู่’ ไม่มีสถานที่ตาม หรือมีสถานที่ตามที่เป็นนามธรรม ดังตัวอย่าง (14) ‘อยู่ในระยะเจริญเติบโต’ ถูกเปรียบกับสถานที่จริง และตัวอย่าง (15) ‘ปู่ย่าที่ยังอยู่’ หมายถึง ‘ยังมีชีวิตอยู่ในโลก’ กล่าวได้ว่าเป็นกระบวนการอุปลักษณ์ และความหมายของ **อยู่** ถูกลดความเป็นต้นแบบต่างจากเดิมมากขึ้น จึงถือว่า ‘ดำเนินชีวิตอยู่’ เป็นการขยายความหมายของ **อยู่** ที่เกิดจากกระบวนการอุปลักษณ์

1.3 คำว่า **อยู่** ที่มีความหมายว่า ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’

คำว่า **อยู่** ที่มีความหมายว่า ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ทำหน้าที่เป็นกริยาหลักและมีสถานที่ตาม จัดเป็นคำกริยาสถานที่ (locative verb) แต่ไม่จำกัดว่าประธานจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ดังตัวอย่างที่ (16)

(16) ສວນ ຕອນ ນີ້ ຢູ່ ດິນູ

สวน หนด นี้ อยู่ ดินภูเขา
‘สวนขหนดนี้อยู่เชิงเขา’

คำว่า **อยู่** สามารถปรากฏเป็นกริยารองในหน่วยสร้างกริยาเรียงได้
ดังตัวอย่างที่ (17) และ (18)

(17) **หมา เข้า ไป นอน อยู่ โพรง โคนต้นไม้**

หมา เข้า ไป นอน อยู่ โพรง โคนต้นไม้

‘หมาเข้าไปนอนอยู่ในโพรงโคนต้นไม้’

(18) **กบ นั่งยอง อยู่ ฝั่ง เพื่อ อะไร**

กบ นั่งยอง ๆ อยู่ ฝั่ง เพื่อ อะไร

‘กบนั่งยอง ๆ อยู่บนฝั่งเพื่ออะไร’

คำว่า **อยู่** สามารถตามด้วยบุพบทวลีแสดงสถานที่ได้ดังตัวอย่างที่ (19)
และ (20)

(19) **ฉัน ไป พ้นตัว อยู่ ที่ โรงพยาบาล**

ฉัน ไป พ้นตัว อยู่ ที่ โรงพยาบาล

‘ฉันไปรู้สึกตัวอยู่ที่โรงพยาบาล’

(20) **ไก่ บิน ขึ้น นอน อยู่ บน กิ่งไม้**

ไก่ บิน ขึ้น นอน อยู่ บน กิ่งไม้

‘ไกบินขึ้นนอนอยู่บนกิ่งไม้’

ความหมายว่า ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ถือว่าเป็นส่วนย่อยของ
ความหมาย ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ดังนั้นกระบวนการปริชานที่ขยายความหมายเช่นนี้
ถือว่าเป็นกระบวนการนามนัยแบบเน้นส่วนย่อย

1.4 คำว่า **อยู่** ในความหมายว่า ‘อยู่กับที่’

คำว่า **อยู่** ในความหมายว่า ‘อยู่กับที่’ หรือ ‘อยู่เช่นเดิม’ เป็นกริยารอง
ในหน่วยสร้างกริยาเรียงแบบแสดงผล² ดังตัวอย่างที่ (21) และ (22)

² คำว่าหน่วยสร้างกริยาเรียงแบบแสดงผลใช้ตามกึ่งกาญจนา เทพกาญจนา (2549) ตัวอย่างอื่นของกริยา
เรียงแบบแสดงผล เช่น ร้องเพลงไพเราะ ทำอาหารอร่อย นั่งไม่ติด เป็นต้น คำกริยาตัวที่สองเป็นตัวแสดงผล
ของคำกริยาตัวแรก

(21) อินทอ บอดทอ บ่มิแรง ยินบ่อยู่ เบ้นกัน

เวียนหัว ปวดหัว ไม่มีแรง ยืนไม่อยู่ เป็นต้น

‘เวียนหัว ปวดหัว ไม่มีแรง ยืนไม่อยู่ เป็นต้น’

(22) ย้อน ลอบลุม ักบะเบิด ไว้ บ่อยู่

เป็นเพราะ ควบคุม ักบะเบิด ไว้ ไม่อยู่

‘เป็นเพราะควบคุมักบะเบิดไว้ไม่อยู่’

ความหมายว่า ‘อยู่กับที่’ หรือ ‘อยู่เช่นเดิม’ ถือว่าเป็นการขยายจากความหมาย ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ อีกทอดหนึ่งเรียกได้ว่า มีความสัมพันธ์กันแบบโซ่ความหมาย กระบวนการปริชนที่ขยายจากความหมาย ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ มาเป็นความหมายว่า ‘อยู่กับที่’ หรือ ‘อยู่เช่นเดิม’ ถือว่าเป็นกระบวนการนามนัยแบบเน้นผลลัพธ์

2. ความหมายไวยากรณ์ของคำว่า อยู่

2.1 คำว่า อยู่ ที่เป็นกริยาบ่งชี้สถานที่ในส่วนเติมต่อท้ายประโยค

คำว่า อยู่ เป็นกริยาในส่วนเติมต่อได้ ซึ่งส่วนเติมต่อ (adjunct) หมายถึง หน่วยภาษาในโครงสร้างวลี หรือประโยค ที่ไม่ใช่หน่วยแกน จะปรากฏหรือไม่ปรากฏ ก็ไม่ทำให้ใจความหลักของวลีหรือประโยคที่เป็นหน่วยแกนผิดไป ส่วนเติมต่ออาจเปลี่ยนตำแหน่งได้ เช่นในประโยค ตอนเย็นเขาเดินเล่นในสวน เขาเดินเล่นในสวน ตอนเย็น คำว่า ในสวน ตอนเย็น เป็นส่วนเติมต่อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560) คำว่า อยู่ ในส่วนเติมต่อท้ายประโยค ทำหน้าที่บ่งชี้สถานที่ มีความหมายว่า ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ดังตัวอย่างที่ (23) และ (24)

(23) อุ ไท่ บักรงบ แธด บิดเฝือกทัด อยู่ เรือน

ครู ให้ นักเรียน ทำ แบบฝึกหัด อยู่ เรือน

‘ครูให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดที่บ้าน’

(24) แฉเจ้า จัด เบ้น แถอ ท่าง ักัน วา หนึ่ง อยู่ ต่อหน้า ครู

พวกเขา จัด เป็น แถว ห่าง กัน วา หนึ่ง อยู่ ต่อหน้า ครู

‘พวกเขาจัดเป็นแถวห่างกันหนึ่งวา ข้างหน้าครู’

หลังคำว่า อยู่ อาจปรากฏคำบุพบทซึ่งเป็นตัวบ่งชี้สถานที่เช่นกัน ดังตัวอย่างที่ (25)

(25) ເສືອ ກັບ ໝູ ແລ່ນ ໄລ່ ກັນ ຢູ່ ໃນ ຄອກ
ເສືອ ກັບ ໝູ ວິ່ງ ໄລ່ ກັນ ຢູ່ ໃນ ຄອກ
‘ເສືອກັບໝູວິ່ງໄລ່ກັນໃນຄອກ’

ส่วนเติมต่อปรากฏต้นประโยคได้ ดังตัวอย่างที่ (26)

(26) ຢູ່ ຫ້ອງຮຽນ ລາວ ດັ່ງໃຈ ຟັງ ຄຳອະທິບາຍ ຂອງ ຄູ
ຢູ່ ຫ້ອງຮຽນ ເຂົາ ດັ່ງໃຈ ຟັງ ຄຳອະທິບາຍ ຂອງ ຄູ
‘ในห้องเรียน เขาดังใจฟังคำอธิบายของครู’
‘ในห้องเรียน เขาดังใจฟังคำอธิบายของครู’

หลังคำว่า ຢູ່ อาจปรากฏคำบุพบทที่เป็นตัวบ่งชี้สถานที่เช่นกัน
ดังตัวอย่างที่ (27)

(27) ຢູ່ ໃນ ສວນ ພໍ່ແມ່ ຂອງ ລາວ ໄດ້ ປູກ ຝັກ ຫຼາຍ ລະບົດ
ຢູ່ ໃນ ສວນ ພໍ່ແມ່ ຂອງ ເຂົາ ໄດ້ ປູກ ຝັກ ຫຼາຍ ຂະນິດ
‘ในสวน พ่อแม่ของเขาได้ปลูกผักหลายชนิด’
‘ในสวน พ่อแม่ของเขาได้ปลูกผักหลายชนิด’

คำว่า ຢູ່ เป็นกริยาบ่งชี้สถานที่ในส่วนเติมต่อให้กับคำนามในนามวลีได้
ดังตัวอย่างที่ (28) และ (29)

(28) ນ້ຳ ຢູ່ ຫ້ວຍ ໄຫຼ ແຮງ ຈົນ ໄດ້ ຍືນ ສຽງ ດັ່ງ ທາດງ
ນ້ຳ ຢູ່ ຫ້ວຍ ໄຫຼ ແຮງ ຈົນ ໄດ້ ຍືນ ເສື່ອ ດັ່ງ ຄຣິນ ໆ
‘น้ำในห้วยไหลแรงจนได้ยินเสียงดังกรืน ๆ’
‘น้ำในห้วยไหลแรงจนได้ยินเสียงดังกรืน ๆ’

(29) ເອື້ອຍ ເຄີຍ ລຸຍ ນ້ຳ ຫາ ຫ່ອຍໂຄ່ງ ຢູ່ ຫ້ວຍ
ຟີສາວ ເຄຍ ລຸຍ ນ້ຳ ຫາ ຫ່ອຍໂຂ່ງ ຢູ່ ຫ້ວຍ
‘พี่สาวเคยลือน้ำหาหอยโข่งในห้วย’
‘พี่สาวเคยลือน้ำหาหอยโข่งในห้วย’

หลังคำว่า ຢູ່ มีคำบุพบทบ่งชี้สถานที่ในนามวลีนั้นได้ ดังตัวอย่างที่ (30)

(30) อาธิบ ถิ่นคำ อยู่ ใน ลอบถัว ของ เจ้า แหม่น ทยั ?

อาชีฟ ต้นตอ อยู่ ใน ครอบครัว ของ คุณ คือ อะไร

‘อาชีฟหลักในครอบครัวของคุณคืออะไร’

ความหมายว่า ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ที่ เป็นความหมายไวยากรณ์ ถือว่าเป็นส่วนขยายมาจากความหมาย ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ที่ เป็นความหมายประจำ คำในข้อ 1.3 ดังนั้นกระบวนการปริชานที่ขยายความหมายเช่นนี้ถือว่าเป็นกระบวนการ เป็นอัติวิสัย ซึ่งเป็นความหมายที่เกิดจากการใช้คำว่า อยู่ ในบริบทที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คำว่า อยู่และสถานที่ ในข้อ 1.3 ดังตัวอย่าง (17) **บมาเจ้าไปบมม อยู่โถกบเท้งว้าไม้** ไม่สามารถตัด **อยู่โถกบเท้งว้าไม้** ออกไปได้เพราะจะทำให้ความหมายไม่สมบูรณ์ แต่คำว่า อยู่และสถานที่ ในข้อ 2.1 ดังตัวอย่าง (25) **เลือกับบมมแฉ่วแฉ่ว อยู่โถก** ซึ่งเป็น ส่วนเติมต่อ สามารถตัด **อยู่โถก** ออกไปได้

2.2 คำว่า อยู่ ที่ เป็นคำวิเศษณ์บ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่อง

คำว่า อยู่ ที่ เป็นคำวิเศษณ์³ ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่อง (marker of progressive aspect) คำว่า *การณลักษณะ* เป็นศัพท์บัญญัติของคำว่า aspect ซึ่งราชบัณฑิตยสภา (2560) ให้ความหมายว่า

“ประเภททางไวยากรณ์ที่ระบุลักษณะหรือสภาพของเหตุการณ์ ณ เวลาใดเวลา หนึ่งซึ่งแสดงโดยคำกริยาไวยากรณ์แต่ละภาษาจะมีวิธีแสดงการณลักษณะแตกต่างกัน เช่น ในภาษาอังกฤษ มีการแสดงการณลักษณะต่อเนื่อง (progressive) ด้วยกริยา to be กับ รูปกริยาขยายปัจจุบัน (present participle) เช่น John is walking. มีการแสดงการณ ลักษณะสมบูรณ์ (perfect; perfective) ด้วยกริยา to have กับรูปกริยาขยายอดีต (past participle) เช่น We have finished our work. ในภาษาไทยมีวิธีแสดงการณลักษณะต่อ เนื่องด้วยคำว่า กำลัง...อยู่, กำลัง, อยู่ ร่วมกับคำกริยา เช่น ใน ประโยค เขากำลังกินข้าว อยู่ เขากำลังกินข้าว เขากินข้าวอยู่ และแสดงการณลักษณะสมบูรณ์ด้วยคำว่า แล้ว เช่น ในประโยค เขากินข้าวแล้ว”

³ คำวิเศษณ์ (adverb) ในภาษาไทย คือ คำที่ปรากฏหน้าหรือหลังคำกริยา เช่น คำว่า จะ ไม่ คง ก็ เพิ่ง ซึ่ง ปรากฏหน้ากริยา และคำว่า กัน ทันที เหลือเกิน แพล้ จี๊วะ ชิก ๆ เอง แล้ว ไป ซึ่งปรากฏหลังกริยา คำวิเศษณ์ ยังทำหน้าที่เชื่อมประโยคในสัมพันธ์สารได้ เช่น *อย่างไรก็ตาม ดังนั้น กล่าวคือ ฯลฯ* (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553)

ส่วน Saeed (1997) ได้กล่าวถึงการณลักษณะว่าเป็นการมองลักษณะ
ของเหตุการณ์ตามความคิดของผู้พูด ผู้พูดมองเหตุการณ์ในหลายลักษณะ เช่น ลักษณะ
สมบูรณ์ (complete) หรือลักษณะไม่สมบูรณ์ (incomplete) ลักษณะไม่ใช้เวลา
(no time) หรือลักษณะมีช่วงเวลา (perceptible period) หรือลักษณะที่เกิดซ้ำ ๆ (repeated)
ในช่วงเวลาหนึ่ง เป็นต้น

คำว่า **อยู่** ทำหน้าที่เป็นตัวบ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่อง กล่าวคือ ทำหน้าที่เป็น
ตัวบ่งบอกลักษณะของเหตุการณ์ว่ากำลัง ‘ดำเนินอยู่ ’ และด้วยเหตุที่เป็นคำวิเศษณ์จึงไม่
ปรากฏคำว่า **บໍ** ‘ไม่’ ข้างหน้าคำว่า **อยู่** ได้ คำว่า **อยู่** ที่เป็คำวิเศษณ์ปรากฏดังตัวอย่างที่
(31) และ (32)

(31) ໝູ ດຸນ ນາ ແລ້ວ ສ່ວນ ໝາ ນອນ ເລີຍ ຢູ່

หมู่ ดุน นา แล้ว ส่วน หมานอน เฉย อยู่
‘หมู่ดุนนาแล้ว ส่วนหมานอนเฉยอยู่’

(32) ເບີງ ຍອດ ອະນຸສາວະລີ ມີ ຮູບດາວ ໜ່ວຍ ໜຶ່ງ ຕິດ ຢູ່

บน ยอด อนุสาวรีย์ มี รูปดาว ดวง หนึ่ง ติด อยู่
‘บนยอดอนุสาวรีย์มีรูปดาวดวงหนึ่งติดอยู่’

เนื่องจากคำว่า **อยู่** ทำหน้าที่บ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่อง จึงมักปรากฏร่วมกับ
คำวิเศษณ์ที่เป็นตัวบ่งชี้การณลักษณะต่อเนื่องเช่นเดียวกัน ได้แก่ คำว่า **ພວມ** ‘กำลัง’
ກຳລັງ ‘กำลัง’ และ **ຍັງ** ‘ยัง’ ดังตัวอย่างที่ (33) - (35)

(33) ທ້າວທອງເພັດ ພວມ ຕັ້ງໃຈ ຂຽນ ໜັງສື ຢູ່

นายทองเพชร กำลัง ตั้งใจ เขียน หนังสือ อยู่
‘นายทองเพชรกำลังตั้งใจเขียนหนังสืออยู่’

(34) ແມ່ ກຳລັງ ສວ່າຍ ເຂົ້າ ຢູ່

แม่ กำลัง สง ข้าว อยู่
‘แม่กำลังสงข้าวอยู่’

(35) ທຸກ ຄົນ ນຸ່ງ ເສື້ອກັນໜາວ ແລ້ວ ກໍ ຍັງ ຮູ້ສຶກ ໜາວ ຢູ່

ทุก คน นຸ່ງ เสื้อกันหนาว แล้ว ก็ ยัง รู้สึก หนาว อยู่
‘ทุกคนนຸ່ງเสื้อกันหนาวแล้ว ก็ยังรู้สึกหนาวอยู่’

คำว่า **อยู่** ในความหมายว่า ‘ดำเนินอยู่’ ถือว่าเป็นการขยายจากความหมาย ‘อยู่กับที่’ อีกทอดหนึ่งเรียกได้ว่า มีความสัมพันธ์กันแบบใช้ความหมาย กระบวนการปริชานที่ขยายจากความหมายว่า ‘อยู่กับที่’ มาเป็น ‘ดำเนินอยู่’ ถือว่าเป็นกระบวนการกลาย เป็นอัตวิสัย เนื่องจากใช้ความหมายรอง หรือความหมายข้างเคียง ‘อยู่เช่นเดิม’ มาเป็นความหมายว่า ‘ดำเนินอยู่’ ดังกล่าว

2.3 คำว่า **อยู่** ที่ เป็นคำวิเศษณ์บ่งชี้ทัศนภาวะ

คำว่า **อยู่** ที่ เป็นคำวิเศษณ์ ทำหน้าที่บ่งชี้ทัศนภาวะ คำว่า *ทัศนภาวะ* เป็นศัพท์บัญญัติจากคำว่า *modality* ซึ่งราชบัณฑิตยสภา (2560) ได้ให้ความหมายว่า

“ประเภททางไวยากรณ์ที่แสดงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยค เช่น แสดงความมั่นใจ ความไม่มั่นใจ ความเป็นไปได้ ความเป็นไปไม่ได้ หรือสมมุติ ความเชื่อว่าสิ่งที่พูดเป็นความจริง หรือเป็นเพียงการสันนิษฐาน ฯลฯ ตัวบ่งชี้ทัศนภาวะเรียกว่าคำแสดงทัศนะ ซึ่งในบางภาษามีรูปเป็นหน่วยคำเติม บางภาษามีรูปเป็นรูปติด (clitics) บางภาษาเป็นคำหรือวลี ถ้าเป็นคำหรือวลีรวมเรียกว่าคำแสดงทัศนะ (modal)...”

สำหรับคำว่าคำแสดงทัศนะนั้น ราชบัณฑิตยสภา (2560) ได้ให้ความหมายว่า “คำที่แสดงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยค เช่น แสดงความมั่นใจ ความไม่มั่นใจ ความเป็นไปได้ ความเป็นไปไม่ได้ หรือสมมุติ ความเชื่อว่าสิ่งที่พูดเป็นความจริง หรือเป็นเพียงการสันนิษฐาน ฯลฯ ตัวอย่างคำแสดงทัศนะ เช่น *อาจ, ควร, ต้อง, น่า, ดูเหมือน, บางที, ค่อนข้าง, แน่ ๆ, may, might, can, could, should, must, would, probably, likely, certainly*”

คำว่า **อยู่** ทำหน้าที่บ่งชี้ทัศนภาวะประเภทแสดงความมั่นใจต่อเนื้อหาที่พูดในประโยค ดังตัวอย่างที่ (36)

(36) ลาว อยู่ เรือน อยู่

เขา อยู่ เรือน อยู่

‘เขาอยู่บ้าน (แน่นอน)’

ตัวอย่างที่ (36) **อยู่** คำแรกเป็นคำกริยา ส่วน **อยู่** คำที่สองเป็นคำวิเศษณ์ และสามารถปรากฏร่วมกับคำว่า **จะ ‘จะ’** ซึ่งเป็นคำวิเศษณ์แสดงทัศนภาวะความมั่นใจเช่นเดียวกันได้ ดังตัวอย่างที่ (37)

(37) ลาว จะ ไป ตะຫາດເຈົ້າ ຢູ່

เขา จะ ไป ตลาดเช้า อยู่

‘เขาจะไปตลาดเช้าอยู่’

คำว่า **ຢູ່** ที่ในข้อนี้ เอนฟิลด์จัดให้เป็นคำอนุภาคแสดงการลดทอนหรือลดระดับของภาคแสดงหลักดังตัวอย่างที่ (10) ส่วนผู้เขียนไม่จัดให้เป็นคำอนุภาค⁴ เพราะคำอนุภาคลงท้ายจะต้องปรากฏท้ายสุดของประโยคเท่านั้น ไม่สามารถมีคำชนิดอื่นตามมาได้ แต่คำว่า **ຢູ່** ที่ในข้อนี้เป็นคำวิเศษณ์ขยายกริยา และสามารถมีคำลงท้ายหรือคำวิเศษณ์ด้วยกันตามมาได้อีก จึงไม่จัดให้เป็นคำอนุภาค

คำว่า **ຢູ່** ที่แสดงทัศนภาวะความมั่นใจ ถือว่าเป็นการขยายจากความหมาย ‘อยู่กับที่’ หรือ ‘อยู่เช่นเดิม’ อีกทอดหนึ่ง จึงเรียกได้ว่า มีความสัมพันธ์กันแบบโซ่ความหมาย กระบวนการปริชานที่ขยายจากความหมายว่า ‘อยู่กับที่’ หรือ ‘อยู่เช่นเดิม’ มาเป็น ‘มั่นใจ’ ถือว่าเป็นกระบวนการกลายเป็นอติวิสัย เนื่องจากใช้ความหมายรองหรือความหมายข้างเคียงมา ‘อยู่เช่นเดิม’ เป็นความหมายว่า ‘มั่นใจ’ ต่อเนื้อหาในถ้อยคำที่พูดดังกล่าว

สรุปผลการวิจัย

ผลของการวิจัยในบทความนี้ได้ให้คำตอบว่า คำว่า **ຢູ່** ในภาษาลาว มีความหมายต้นแบบว่า ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ จากความหมายต้นแบบนี้มีการขยายความหมายด้วยกระบวนการทางปริชานหลายกระบวนการ ทำให้มีความหมายประจำคำเพิ่มอีก 3 ความหมาย ได้แก่ ‘ดำรงชีวิตอยู่’ ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ และ ‘อยู่กับที่’ มีความหมายทางไวยากรณ์อีก 3 ความหมาย ได้แก่ ‘ปรากฏอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ‘ดำเนินอยู่’ และ ‘มั่นใจ’ การขยายความหมายเกิดจากกระบวนการปริชาน 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการอุปลักษณ์ กระบวนการนามนัย และกระบวนการกลายเป็นอติวิสัย กล่าวได้ว่า พหุณัยหรือการมีหลายความหมายของคำว่า **ຢູ່** ในภาษาลาวนั้นเกิดจากกระบวนการทางปริชานอันซับซ้อน

⁴ คำอนุภาค (particle) ในภาษาไทยเป็นคำที่ปรากฏหน้าสุดหรือหลังสุดของถ้อยคำ (utterance) ซึ่งมักเป็นประโยค คำอนุภาคไม่มีความสัมพันธ์กับคำใดคำหนึ่งในประโยค คำที่หลายคนเรียกว่าคำลงท้ายประโยคและคำอุทาน ในที่นี้เรียกว่าคำอนุภาค เช่น *เฮ้ย ไชโย เกอะ เว้ย แหม นะ คะ ฯลฯ* (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553)

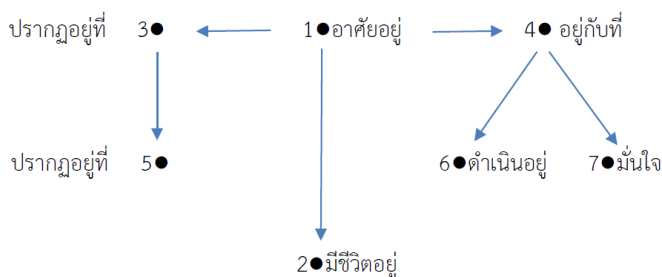
อภิปรายผลการวิจัย

พหุныหรือการมีหลายความหมายของคำว่า อยู่ ในภาษาลาวที่เกิดจากกระบวนการทางปริชานอันซับซ้อนนั้น สามารถที่จะนำแนวคิดเครือข่ายความหมาย (semantic network) ของ Tyler & Evans (2003, อ้างถึงใน จิรัชย์ หิรัญรัตน์, 2550) มาใช้แสดงเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นได้

คำว่า อยู่ ในภาษาลาวมีความหมายต้นแบบว่า ‘อาศัยอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง’ ใช้สัญลักษณ์เป็นวงกลมสีดำขนาดใหญ่แทนโหนด (node) จากความหมายต้นแบบ มีการขยายออกไปโดยใช้สัญลักษณ์เป็นวงกลมสีดำขนาดเล็กลง ได้แก่ ความหมายที่ 2 ‘มีชีวิตรอยู่’ ความหมายที่ 3 ‘ปรากฏอยู่’ และความหมายที่ 4 ‘อยู่กับที่’ ซึ่งเป็นการขยายแบบรัศมี (radial network) ส่วนความหมายที่ 5 ‘ปรากฏอยู่’ ความหมายที่ 6 ‘ดำเนินอยู่’ และความหมายที่ 7 ‘มั่นใจ’ เป็นการขยายแบบห่วงโซ่เพราะเป็นการขยายออกไปอีกทอดหนึ่ง

ภาพ 1

แผนภาพเครือข่ายความหมายของคำว่าอยู่

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย, 2563

แม้แผนภาพเครือข่ายความหมายของไทเลอร์และเอแวนส์ จะสามารถแสดงภาพที่ชัดเจนในระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้แสดงกระบวนการปริชานไว้ด้วย ผู้ที่นำไปใช้สามารถที่จะปรับปรุงได้โดยใช้ลูกศรต่างกันระหว่างกระบวนการอุปลักษณ์ กระบวนการนามนัย และกระบวนการกลายเป็นอัตวิสัย หรือสามารถใช้อักษรย่อแทนผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า แนวคิดทฤษฎี และวิธีการศึกษาที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในบทความนี้มีความเหมาะสม และสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของพหุныของคำในภาษามนุษย์ว่ามีความซับซ้อนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อาทิ / เช่น สามารถใช้ในการจัดทำพจนานุกรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้นิยามหรือความหมายของคำในภาษาลาว

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสามารถนำไปศึกษาเปรียบเทียบกับคำว่า ‘อยู่’ ในภาษาไทยถิ่นอีสาน และคำว่า ‘อยู่’ ในภาษาไทยมาตรฐานเพื่อประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาลาวต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

กาจบัณฑิต วงษ์ศรี. (2547). **เครือข่ายความหมายของคำว่า ‘ออก’ ในภาษาไทย:**

การศึกษาแนววรรณศาสตร์ปริชาน. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <https://cuir.car.chula.ac.th/bitstream/123456789/5110/1/katbandit.pdf>.

กิงกาญจน์ เทพกาญจนา. (2549). หน่วยสร้างกริยาเรียงต้นแบบในภาษาไทย.

ใน **หน่วยสร้างที่มีข้อขัดแย้งในไวยากรณ์ไทย.** อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (บรรณาธิการ). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิรัชย์ หิรัญรัต. (2550). **การศึกษาความหมายของคำว่า ‘เอา’ ในภาษาไทย.**

[วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/52483>.

นันทนา วงษ์ไทย. (2562). **อรรถศาสตร์ปริชานเบื้องต้น.** บริษัทเวิร์คคอลลรั้นท์จำกัด.

ปิยะวดี คำสุวรรณ, คเชนทร์ ตัญศิริ และอุมาภรณ์ สังขมาน. (2562). การศึกษาคำว่า **ตาม** ในภาษาไทย. **วารสารวรรณวิทัศน์**, 19(2), 179-207.

พิชชากร ต้นวงศ์, คเชนทร์ ตัญศิริ และมุกข์ดา สุขธราจาร. (2562). คุณสมบัติทางวากยสัมพันธ์และอรรถศาสตร์ของคำกริยาพื้นฐาน **เปิด** ในภาษาไทยที่ปรากฏร่วมกับศัพท์เฉพาะทาง: การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปริชานแบบอิงฐานข้อมูล. **วารสารวิจัย**, 7(2), 39-58.

ราชบัณฑิตยสภา. (2553). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป)**

ฉบับราชบัณฑิตยสภา. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

ราชบัณฑิตยสภา. (2560). **พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป)**

ฉบับราชบัณฑิตยสภา. สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.

สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา. (2011). **แบบเรียนภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.** กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา.

สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา. (2013). **แบบเรียน
ภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2**. กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา.

สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา. (2015). **แบบเรียน
ภาษาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1**. กระทรวงศึกษาธิการและกีฬา.

โสรัจ เรืองมณี. (2553). ความหมายของคำว่า *ຜູ້ຮູ້* ‘ได้’ ในภาษาเวียดนาม:

การศึกษาตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน. [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
ดุขฎิบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย] . Chulalongkorn University
Intellectual Repository (CUIR). [https://cuir.car.chula.ac.th/
handle/123456789/19362](https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/19362)

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2553). **ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์
ทางวากยสัมพันธ์**. สำนักพิมพ์เอเอ็สพี.

Enfield, N. J. (2007). **A Grammar of Lao**. Mouton de Gruyter.

Riemer, N. (2005). **The Semantic of Polysemy: Reading Meaning in
English and Warlpiri**. Mouton de Gruyter.

Saeed, I. J. (2000). **Semantics**. Blackwell Publishers Ltd.

Traugott, E. Closs. (1989). On the rise of epistemic meanings in English: an
example of subjectification in semantic change. **Language**, 65,
(1), 31-55.

Tyler, A. & Evans, V. (2003). **The Semantic of English Preposition: Spatial
Scenes, Embodied Meaning and Cognition**.
Cambridge University Press.

Wright, P. S. (1994). A Lao Grammar for Language Learners. **วารสารภาษา
และภาษาศาสตร์**, 13 (พิเศษ), 1-95.

การสัมภาษณ์

สมพาวัน แก้วบุตตา. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มีนาคม 2563). อาจารย์ประจำ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.

สมเพ็ด แสงจัน. (การสื่อสารส่วนบุคคล, 16 มีนาคม 2563). อาจารย์ประจำคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ตำบลขามเรียง
อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม.

รูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ธิติพัทธ์ ลิ้มสัมฤทธิ์นิภา

ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: thitiphat.l@msu.ac.th

วันที่รับบทความ: 2 พฤษภาคม 2566

วันแก้ไขบทความ: 10 สิงหาคม 2566

วันตอบรับบทความ: 11 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถพยากรณ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคตเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยวิธีวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่างที่เปิดรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 603 คน โดยใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมใช้สถิติการวิเคราะห์ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยวิธี Enter

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรองค์ประกอบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านผู้ส่งสาร ด้านเนื้อหาสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสาร สามารถร่วมกันพยากรณ์รูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคตได้ร้อยละ 36 ($R^2 = 0.36$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และตัวแปรองค์ประกอบของประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนานิสิต และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สามารถร่วมกันพยากรณ์ประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคตได้ร้อยละ 43 ($R^2 = 0.43$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การสื่อสาร ความรับผิดชอบต่อสังคม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Pattern and Issue of Mahasarakham University's Social Responsibility Communication

Thitiphat Limsumlitnipa

Communication Arts, Informatics Faculty, Mahasarakham University

E-mail: thitiphat.l@msu.ac.th

Received: May 2, 2023

Revised: August 10, 2023

Accepted: August 11, 2023

Abstract

This research investigated the predictive factors for social responsibility communication at Mahasarakham University in the future. This is the quantitative research via survey from the sample group exposed to news about Mahasarakham University's social responsibility. The data set used was comprised of questionnaires completed by 603 participants. Percentage, mean, and standard deviation were the statistics employed in data analysis. Multiple regression analysis using the enter method was utilized to predict the social responsibility communication of Mahasarakham University in the future.

The results indicated the variables of communication components of Mahasarakham University's Social Responsibility in four aspects: sender, message, channel and receiver. These helped predict the desired future social responsibility communication pattern of Mahasarakham University by 36 percent ($R^2 = 0.36$) with a statistical significance of 0.05. Meanwhile, the variables of Mahasarakham University's mission content were five aspects: teaching, research, academic service, the development of students and the development of environmentalism. These help predict the desired future social responsibility communication issue of Mahasarakham University by 43 percent ($R^2 = 0.43$) with a statistical significance of 0.05.

Keywords: Communication, Social Responsibility, Mahasarakham University

บทนำ

การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรส่งผลดีกับทั้งองค์กร พนักงาน และสังคมส่วนร่วม (พิชญ์ณัฐ เนื่องจำนงค์ และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2560) รวมถึงมหาวิทยาลัยอันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีการดำเนินภารกิจหลัก 4 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านบริการวิชาการ และด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จึงเล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานที่ตอบสนองความต้องการของสังคม ชุมชน และ ประเทศชาติจะก่อให้เกิดคุณค่าและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (วิจิตร ศรีสอาน, 2562)

เมื่อจำนวนผู้เรียนลดลงทั้งจากอัตราการเกิดของประชากรไทยลดลง และ จำนวนความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของคนไทยถึงภาวะ “อิมตัว” และกระแส การเปลี่ยนแปลงทางสังคมยังเป็นปัจจัยต่อการขับเคลื่อนของมหาวิทยาลัยไทยหลาย ประการ เช่น สังคมเทคโนโลยีสื่อสารแบบดิจิทัล ข้อมูลข่าวสารที่ไหลบ่าท่วมท้น และ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (ดรณศักดิ์ ตนิยะลาภะ, 2560) ทำให้มหาวิทยาลัยไทยคำนึง ถึงสถานการณ์ดังกล่าว และเล็งเห็นถึงแนวทางการปรับเปลี่ยนการดำเนินภารกิจหลัก ของตนให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนสังคม เพื่อสร้างความโดดเด่นนอกเหนือ จากความสามารถทางวิชาการ นั่นคือ การดำเนินกิจกรรมเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อ สังคมขององค์กรด้วยการบูรณาการงานเพื่อสังคมกับพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัย เช่น การสร้างความเข้าใจที่ดีและถูกต้องด้านความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างความสัมพันธ์ อันดีทั้งระหว่างบุคลากรในองค์กร และระหว่างองค์กรกับประชาชน การสร้างความรู้ ความเข้าใจให้สังคมตระหนัก ในประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (วคินี นพคุณ และ พชณี เขยจรรยา, 2551) การสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ขององค์กร เป็นต้น (จิตาภา ล้อมพิทักษ์ และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2564) สู่การดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย University Social Responsibility (USR) และเริ่มให้ความสำคัญกับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสร้าง การรับรู้ต่อกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงกลุ่มประชาชนสาธารณะทั่วไปเกี่ยวกับ ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย โดยมุ่งเน้นกลยุทธ์ด้านรูปแบบและประเด็น การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม เช่น การสร้างประเด็นให้เป็นข่าว การใช้การสื่อสาร ผ่านบุคคล การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต การสื่อสารผ่านสื่อเฉพาะกิจ และการสื่อสารผ่าน การจัดกิจกรรมพิเศษของแต่ละสถาบัน (กิตติยา ปรีตถจริยา และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2552)

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความโดดเด่นในด้านการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตรเพื่อรับใช้สังคม เช่น รายวิชาหนึ่งหลักสูตรหนึ่งชุมชนที่เน้นกระบวนการ บูรณาการภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคามสู่การรับใช้สังคม ด้วยแนวคิดหลัก คือเรียนรู้คู่บริการที่ผสมผสานระหว่างความเป็นภูมิปัญญาและเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน โดยใช้ชุมชนและผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและ การจัดการความรู้ร่วมกัน เป็นต้น การดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบัน อุดมศึกษาต่างมีกลยุทธ์และรูปแบบการดำเนินการที่คล้ายคลึงกัน ด้วยเหตุนี้ความสามารถ ในการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยจึงต้องอาศัยกลยุทธ์การสื่อสาร ทั้งในด้านรูปแบบและประเด็นเนื้อหาเพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย และชุมชน สังคมเพื่อสร้างความแตกต่าง และทำให้เกิดความเข้าใจอันดีก่อให้เกิดสภาพลักษณะที่ดี แก่มหาวิทยาลัยนั่นเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบและประเด็นของการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบการสื่อสารกับรูปแบบ การสื่อสาร ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของประเด็นพันธกิจหลัก ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามกับประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

สมมติฐานการวิจัย

1. องค์ประกอบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารความรับ ผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต
2. องค์ประกอบของประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีความสัมพันธ์กับประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย มหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยวิธีเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อรูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และเพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถพยากรณ์รูปแบบและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามอันพึงประสงค์ในอนาคต

ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา คือ ประชาชนที่เปิดรับเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามจากสื่อประชาสัมพันธ์ทุกประเภทของหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบต่องานด้านการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้แก่ กองประชาสัมพันธ์และกิจการต่างประเทศ กองบริการการศึกษา รวมถึงหน่วยงาน คณะ วิทยาลัยของมหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Cochran (1977) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และมีระดับความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 ซึ่งขนาดตัวอย่าง เท่ากับ 385 คน ทั้งนี้ ภายหลังจากเก็บข้อมูลผู้วิจัยรับข้อมูลจากแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวนทั้งสิ้น 603 ชุด จึงพิจารณานำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่เปิดรับเนื้อหาข่าวสารเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในช่วงระยะเวลา 1 ปี คือ ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม 2565

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถามออนไลน์ แบ่งออกเป็น 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทางสถิติเชิงพรรณนา ด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม สร้างข้อคำถามจากพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม จำนวน 9 ข้อ ให้ผู้ตอบเลือกตอบ โดยการประเมินค่า 2 ระดับ คือ “ใช่” และ “ไม่ใช่” มีเกณฑ์การให้คะแนนคือ ตอบถูก ได้ 1 คะแนน ตอบผิด ได้ 0 คะแนน ช่วงคะแนนคือ 0 - 9 คะแนน สำหรับเกณฑ์การตรวจและให้คะแนน มีดังนี้

ข้อ 1,3,4,5,6,7,9 ถ้าผู้ตอบแบบสอบถามตอบว่า ใช่ จะได้คะแนน 1 คะแนน แต่หากผู้ตอบแบบสอบถามตอบข้อ 2 และ 8 ว่า ไม่ใช่ จะได้คะแนน 1 คะแนน

เกณฑ์คะแนนรวมในการแปลความ แบ่งออกเป็น 3 ระดับ

คะแนน 0 – 3	คือ มีความรู้น้อย
คะแนน 4 – 6	คือ มีความรู้ปานกลาง
คะแนน 7 – 9	คือ มีความรู้มาก

ส่วนที่ 3 การเปิดรับสื่อของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นข้อคำถามด้านประเภทของสื่อและเนื้อหาข่าวสารด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำหนดให้เลือกตอบได้หลายตัวเลือก วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ และร้อยละ

ส่วนที่ 4 ความคิดเห็นต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของกระบวนการการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร มีเกณฑ์การให้คะแนน ได้แก่ มากที่สุด (5 คะแนน) มาก (4 คะแนน) ปานกลาง (3 คะแนน) น้อย (2 คะแนน) และน้อยที่สุด (1 คะแนน) การแปลความหมาย เป็นดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563)

4.51 - 5.00 คือ เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 คือ เห็นด้วยในระดับมาก

2.51 - 3.50 คือ เห็นด้วยในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 คือ เห็นด้วยในระดับน้อย

1.00 - 1.50 คือ เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ความคิดเห็นต่อประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนานิสิต และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เกณฑ์คะแนนและแปลความหมายเป็นเช่นเดียวกับส่วนที่ 4

ส่วนที่ 6 ความคาดหวังที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นข้อคำถามพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดองค์ประกอบของกระบวนการการสื่อสาร เกณฑ์คะแนนและแปลความหมายเป็นเช่นเดียวกับส่วนที่ 4

ส่วนที่ 7 ความคาดหวังที่มีต่อประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นข้อคำถามพัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบของพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เกณฑ์คะแนนและแปลความหมายเป็นเช่นเดียวกับส่วนที่ 4

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดการตรวจสอบคุณภาพวิจัย โดยดำเนินการดังนี้

3.1 จัดส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ ผู้มีความรู้ และประสบการณ์ตรงกับหัวข้อการวิจัย จำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพของแบบสอบถามด้วยวิธีการคำนวณหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Item-Objective Congruence: IOC) ถ้า $IOC > 0.50$ ถือว่าข้อคำถามสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 นำแบบสอบถามฉบับร่างที่ผ่านการแก้ไขตามคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ มาทดสอบ (Tryout) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรของงานวิจัยนี้ แต่ไม่ใช่ประชากรกลุ่มเดียวกับที่นำมาศึกษา จำนวน 30 ชุด สำหรับการวิเคราะห์ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับเฉพาะในส่วนที่เป็นแบบมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) ใช้วิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2563)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติโปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) สำหรับ วิเคราะห์ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับ วิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยเลือกตัวแปร อิสระเข้าสมการด้วยเทคนิค Enter ใช้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ที่ระดับนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.5 เพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบและประเด็นการสื่อสาร ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นิยามศัพท์เฉพาะ

การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม หมายถึง รูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานด้านการเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลของมหาวิทยาลัย มหาสารคาม ได้แก่ กองประชาสัมพันธ์และกิจการต่างประเทศ กองบริการการศึกษา รวมถึงหน่วยงาน คณะ วิทยาลัยต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม หมายถึง การสื่อสารของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบ ของกระบวนการการสื่อสาร คือ ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร

ประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม หมายถึง การสื่อสารของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พัฒนาขึ้นตามองค์ประกอบ ของพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนาวิสัยทัศน์ และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

แนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Corporate Social Responsibility) เป็นกระแสที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายขององค์กรภาคธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจภาคการเงินและการตลาด ตลอดจนวงการวิชาการ เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวมีเป้าประสงค์ในการส่งเสริมให้โลกเกิดความยั่งยืนและเป็นโลกที่ดียิ่งขึ้น (Ward et al., 2007) จากความหมายดังกล่าว Šimić et al., (2022) ขยายความเพิ่มเติมว่า ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรต่อสังคมมีความเชื่อมโยงถึงสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และประเด็นปัญหาในลักษณะที่คล้ายกัน ในทศวรรษที่ผ่านมาองค์กรประเภทไม่แสวงหาผลกำไร ต่างประยุกต์ใช้แนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นหลักดำเนินการ ในขณะที่ภาคสถาบันอุดมศึกษามักสอดแทรกการดำเนินงานด้านสังคมในลักษณะการให้บริการทางวิชาการ เป็นหลัก แต่ด้วยช่วงยุคเวลาแห่งการเปลี่ยนผ่านสถานภาพของการบริหารจัดการของ อุดมศึกษาไทยส่งผลให้เกิดการแข่งขันกันขึ้น มหาวิทยาลัยต่าง ๆ จึงพยายามเลือกใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดึงดูดและรักษานักเรียนนิสิตนักศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายเห็นจากนโยบาย และกิจกรรมที่มหาวิทยาลัยดำเนินการล้วนมีความเกี่ยวเนื่องกับประเด็นทางสังคมทั้งสิ้น เช่น การดูแลปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคม (Meseguer-Sánchez et al., 2020) ในขณะเดียวกันการศึกษาของ Khamis & Wan Ismail, (2022) ยังพบว่าแนวความคิดความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่องค์กร เป็นหนึ่งกลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย (University Social Responsibility: USR) พัฒนาจากปรากฏการณ์ความรับผิดชอบต่อสังคมที่หลายภาคส่วนเรียกร้อง ความรับผิดชอบต่อสังคมกับสถาบันอุดมศึกษา เช่น ประเด็นด้านจรรยาบรรณ จริยธรรม และคุณธรรมของสถาบันอุดมศึกษาที่มอบให้กับสังคมผ่านกระบวนการเรียนการสอนและ กิจกรรมด้านการพัฒนาต่าง ๆ (Ali et al., 2021) นอกจากนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยสามารถกำหนดเป็นความสมรรถนะหลักขององค์กรในการเผยแพร่และ ดำเนินการตามหลักการและค่านิยมทั่วไปหรือเฉพาะเจาะจงผ่านวิถีกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการ การเรียนการสอน การวิจัย และการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาคม ซึ่งจากผลการดำเนินการความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยให้มหาวิทยาลัยไปสู่เป้าหมายแห่งความยั่งยืน นั่นคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนรับรู้และศรัทธา ส่งผลให้เกิดการพัฒนาและเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัย (Santos et al., 2020; Sousa et al., 2020)

จากการศึกษาพบว่าผลกระทบทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในบริบทความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มบทบาทของมหาวิทยาลัยกับการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้นทั่วโลก (Meseguer-Sánchez et al., 2020) ยิ่งไปกว่านั้น หลักสูตรการเรียนการสอนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยได้รับความสนใจอย่างมากในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและกำลังกลายเป็นมิติร่วมสมัย (Kouatli, 2019) จากการทบทวนวรรณกรรมพบลักษณะของความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย 5 ประการ ได้แก่ 1) การปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยให้ความสำคัญกับผู้เรียน 2) ตอบสนองความต้องการด้านสิ่งแวดล้อม สังคมโลก และท้องถิ่น 3) การรักษาความยั่งยืนทางสังคมและการศึกษา 4) การรักษาความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสังคม และ 5) การรักษาความยั่งยืนของการวิจัยทางสังคม

สำหรับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยระดับนานาชาติมีการเริ่มสร้างกรอบการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย เพื่อยกระดับกิจกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคม เช่น โครงการสหภาพยุโรป-ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย ได้รับทุนสนับสนุนจากคณะกรรมการยุโรป (ERASMUS) สนับสนุนเพื่อส่งเสริมมิติทางสังคมของการศึกษาระดับอุดมศึกษาของยุโรป และผลการศึกษาของ Bernardo et al., (2012) พบว่า ความเข้าใจและการนำไปปฏิบัติของการมีส่วนร่วมกับชุมชนของมหาวิทยาลัยประเทศออสเตรเลียและประเทศฟิลิปปินส์มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และปัจจัยขององค์กรที่ต่างกัน ดังนั้น การทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเข้าใจและตัดสินใจเข้าร่วมกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยจึงต้องทำความเข้าใจถึงบริบทสภาพแวดล้อมภายนอก และสภาพแวดล้อมภายในองค์กรด้วย

สำหรับความรับผิดชอบในระดับเศรษฐกิจของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องของความสามารถในการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหลักสำคัญ และความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องของการปฏิบัติตามข้อกำหนดและข้อบังคับต่าง ๆ เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับนิสิตนักศึกษา กฎหมายสิ่งแวดล้อม และกฎหมายแรงงาน ตลอดจนการมีจริยธรรม เป็นต้น องค์กรจะต้องปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม แม้ว่าบรรทัดฐานเหล่านั้นจะได้อยู่ในข้อกำหนดอย่างเป็นทางการแล้วก็ตาม (Asemah et al., 2013) กล่าวโดยสรุปความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยเป็นความรับผิดชอบในระดับสูงที่มหาวิทยาลัยได้รับความคาดหวังจากสังคม คือการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสนับสนุนชุมชนทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ซึ่งมหาวิทยาลัยต้องมีการออกแบบนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีของชุมชน (Carroll, 2016)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งมีปรัชญาของมหาวิทยาลัยคือ “พหุปัญญาพิชิต โสว” ผู้มีปัญญาพึงเป็นอยู่เพื่อมหาชน จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกิดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของมหาวิทยาลัยที่มีต่อชุมชนและสังคมนั่นเอง

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 603 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 61.91) อายุระหว่าง 18-23 ปี (ร้อยละ 41.96) การศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 55.39) สถานภาพเป็นนิสิตนักศึกษา (ร้อยละ 37.48) รายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 26.70)

2. ความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระดับความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 78.44 รองลงมา คือ ระดับความรู้ปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 19.73 และระดับความรู้น้อย คิดเป็นร้อยละ 1.83 ตามลำดับ โดยคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 2 คะแนน คะแนนสูงสุดเท่ากับ 9 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.09 คะแนน รายละเอียดปรากฏดังตาราง 1

ตาราง 1

ระดับความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (N=603)

	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)
				Lower	Upper			
Pair 1 Pretest-Posttest	10.03846	8.01239	1.57136	6.80219	13.27474	6.388	25	.000*

*Significant at ($\alpha \leq 0.05$).

ผลการวิเคราะห์คะแนนความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามรายข้อ พบว่า ข้อที่มีคะแนนสูงสุด 3 ลำดับแรก คือมหาวิทยาลัยมหาสารคามมุ่งพัฒนาความรู้ ความสามารถให้กับนิสิตระดับอุดมศึกษาของไทย คิดเป็นร้อยละ 98.18 รองลงมา คือ การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย

เพื่อมุ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ดี คิดเป็นร้อยละ 95.85 และชื่อเสียงที่ดีของมหาวิทยาลัยมหาสารคามคือ การเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม คิดเป็นร้อยละ 92.04 ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีคะแนนน้อยที่สุด คือการมุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงาน คิดเป็นร้อยละ 33.50

3. การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์การเปิดรับสื่อเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เปิดรับสื่อเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทางสื่ออินเทอร์เน็ตมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 96.79 รองลงมา คือ สื่อกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 74.51 และสื่อบุคคล คิดเป็นร้อยละ 48.13 ตามลำดับ ส่วนสื่อที่เปิดรับน้อยที่สุด คือ สื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 1.07

4. ความคิดเห็นต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) มีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ 2) มีการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 และ 3) การเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับเนื้อหา ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏดังตาราง 2

ตาราง 2

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม (n=603)

No.	Sub-scale	Mean	S.D.	Level of strategies used
1.	Persistence (PE)	2.86	0.59	Medium
2.	Environmental Structuring (ES)	2.81	0.74	Medium
3.	Metacognitive Skills (MT)	2.80	0.76	Medium
4.	Time Management (TM)	2.70	0.51	Medium
5.	Help-Seeking (HS)	2.63	0.73	Medium
Overall Strategies Use		2.75	0.74	Medium

5. ความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย มหาสารคาม

ผลการวิเคราะห์ โดยภาพรวมมีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) การศึกษา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า เป็นองค์กรต้นแบบที่ดีให้กับสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมาคือ 2) เผยแพร่ข้อมูลการปรับปรุงหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และ 3) การดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของนิสิต บุคลากรของมหาวิทยาลัยภายในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏดังตาราง 3

ตาราง 3

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการส่งเสริมการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ภาพรวม	4.19	0.49	มาก
1. นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย	3.57	0.87	มาก
2. เผยแพร่ข้อมูลการปรับปรุงหลักสูตร และการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ	4.53	0.68	มากที่สุด
3. ตอกย้ำความสามารถความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัยในระดับภูมิภาคเอเชีย	4.08	0.89	มาก
4. การดำรงชีวิต คุณภาพชีวิตของนิสิต บุคลากรของมหาวิทยาลัยภายในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย	4.24	0.84	มาก
5. สร้างขวัญกำลังใจ ความสามัคคีของสมาชิกในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	4.17	0.76	มาก
6. การศึกษา และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่า เป็นองค์กรต้นแบบที่ดีให้กับสังคม	4.54	0.67	มากที่สุด
7. ความร่วมมือและการสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาสังคม เช่น ความสามารถจัดความยากจน เพิ่มรายได้ให้ชุมชน เป็นต้น	4.16	0.81	มาก

6. ความคาดหวังที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย มหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.09 – 4.63 สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) การสื่อสารช่องทางการติดต่อมหาวิทยาลัย คณะและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จัก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมาคือ 2) บุคลากร

มีความสามารถสื่อสารที่ดีกับหน่วยงานชุมชนทั้งภายในและภายนอก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 และ 3) เพิ่มช่องทางการเผยแพร่ข่าวสารของมหาวิทยาลัยให้มากขึ้นทั้งออนไลน์และออฟไลน์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏดังตาราง 4

ตาราง 4

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังที่มีต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ภาพรวม	4.26	0.46	มาก
1. การสื่อสารช่องทางการติดต่อมหาวิทยาลัย คณะและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จัก	4.63	0.59	มากที่สุด
2. การติดต่อการเข้าถึงหน่วยงานต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยสะดวกและรวดเร็ว	4.09	0.78	มาก
3. ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.14	0.77	มาก
4. การสื่อสารข้อมูล กิจกรรมของมหาวิทยาลัยอย่างสม่ำเสมอ	4.15	0.81	มาก
5. นิสิตมีความสามารถสื่อสารที่ดีกับหน่วยงานชุมชนทั้งภายในและภายนอก	4.15	0.83	มาก
6. บุคลากรมีความสามารถสื่อสารที่ดีกับหน่วยงานชุมชนทั้งภายในและภายนอก	4.57	0.64	มากที่สุด
7. เปิดเวทีหรือช่องทางการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนที่มีต่อมหาวิทยาลัย	4.12	0.73	มาก
8. เพิ่มช่องทางการเผยแพร่เนื้อหาข่าวสารของมหาวิทยาลัยมากขึ้นทั้งออนไลน์และออฟไลน์	4.26	0.74	มาก

7. ความคาดหวังที่มีต่อประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ผลการวิเคราะห์ โดยภาพรวมมีความคาดหวังอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.05 – 4.58 สามารถเรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ดังนี้ 1) การสร้างนวัตกรรมเชิงประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 รองลงมาคือ 2) รับฟังความคิดเห็นของสังคมชุมชนต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 และ 3) มีข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร รายวิชาของแต่ละสาขา คณะต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ตามลำดับ รายละเอียดปรากฏดังตาราง 5

ตาราง 5

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังที่มีต่อการสื่อสาร
ความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
ภาพรวม	4.29	0.47	มาก
1. มีข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร รายวิชาของแต่ละสาขา คณะต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเป็นปัจจุบัน	4.53	0.70	มากที่สุด
2. เผยแพร่ประเด็นข่าวสารเกี่ยวกับการกิจหลักของมหาวิทยาลัย อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ	4.51	0.67	มากที่สุด
3. สื่อสารข้อมูลแนวทางการมีส่วนร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยกับ ชุมชนสังคมทั้งกิจกรรมปัจจุบันและอนาคต	4.18	0.78	มาก
4. เผยแพร่ประเด็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน เป็นต้น	4.07	0.88	มาก
5. รับฟังความคิดเห็นของสังคมชุมชนต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม	4.55	0.66	มากที่สุด
6. สร้างประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน	4.09	0.82	มาก
7. กำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับหน่วยงาน ให้ชัดเจนคือไม่ซ้ำซ้อนกันทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น	4.05	0.82	มาก
8. ประเด็นความรับผิดชอบต่อสังคมในการเชิงปฏิบัติที่มีการ บูรณาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและชุมชน	4.07	0.86	มาก
9. การสร้างนวัตกรรมเชิงประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อ สังคมของมหาวิทยาลัย	4.58	0.59	มากที่สุด

8. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน คือ การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดยเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการด้วยเทคนิค Enter ใช้ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 1 องค์ประกอบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ก่อนวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ทดสอบเงื่อนไขในการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรด้านผู้ส่งสาร ด้านเนื้อหาสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร ด้านผู้รับสาร ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity เนื่องจาก ค่า Tolerance ทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF ทุกตัวแปรมีค่าไม่เกิน 10 (Stevens, 1992) แสดงว่าตัวแปรสาเหตุ (ตัวแปรต้น) ไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผลการทดสอบแสดงดังตาราง 6

ตาราง 6

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t-value	p-value	Collinearity Statistic Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	1.93		14.33	0.00*		
ด้านผู้ส่งสาร (X ₁)	0.13	0.20	4.52	0.00*	0.53	1.86
ด้านเนื้อหาสาร (X ₂)	0.19	0.28	6.91	0.00*	0.62	1.59
ด้านช่องทางการสื่อสาร (X ₃)	0.14	0.19	5.77	0.00*	0.89	1.11
ด้านผู้รับสาร (X ₄)	0.06	0.11	2.77	0.00*	0.58	1.71
R = 0.60 R ² = 0.36 F = 86.03 p-value = 0.00*						

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า ตัวแปรองค์ประกอบ การสื่อสาร (X) ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้ส่งสาร (X₁) ด้านข้อความ (X₂) ด้านช่องทางการสื่อสาร (X₃) ด้านผู้รับสาร (X₄) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต (Y) และสามารถร่วมกันพยากรณ์รูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคตได้ร้อยละ 36 (R² = 0.36) มีค่าสัมประสิทธิ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถเขียนเป็นสมการถดถอยเชิงเส้นตรงด้วยคะแนนดิบของค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ดังนี้

$$(Y) = 1.93 + 0.13(X_1) + 0.19(X_2) + 0.14(X_3) + 0.06(X_4)$$

สมมติฐานข้อที่ 2 องค์ประกอบของประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคามมีความสัมพันธ์กับประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต

ก่อนวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ทดสอบเงื่อนไขของการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรด้านการเรียนการสอน ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนา นิสิต และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity เนื่องจากค่า Tolerance ทุกตัวมีค่ามากกว่า 0.10 และค่า VIF ทุกตัวแปรมีค่าไม่เกิน 10 (Stevens, 1992) แสดงว่าตัวแปรสาเหตุ (ตัวแปรต้น) ไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งผลการทดสอบแสดงดังตาราง 7

ตาราง 7

ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ที่พึงประสงค์ในอนาคต

ตัวแปรอิสระ	b	Beta	t-value	p-value	Collinearity Statistic	
					Tolerance	VIF
ค่าคงที่ (Constant)	1.48		10.30	0.00*		
ด้านการเรียนการสอน (X ₁)	0.17	0.22	5.80	0.00*	0.65	1.55
ด้านการวิจัย (X ₂)	0.11	0.19	0.19	0.00*	0.78	1.28
ด้านการบริการวิชาการ (X ₃)	0.06	0.11	0.11	0.00*	1.00	1.00
ด้านการพัฒนานิสิต (X ₄)	0.10	0.17	0.17	0.00*	0.66	1.51
ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม (X ₅)	0.13	0.26	6.70	0.00*	0.66	0.52
R = 0.65 R ² = 0.43 F = 89.29 p-value = 0.00*						

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter ตัวแปรองค์ประกอบของ
ประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคามทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอน
ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ ด้านการพัฒนานิสิต และด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
พบว่า ตัวแปรทั้ง 5 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม
ของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ประเด็น
การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต
ได้ร้อยละ 43 (R² = 0.43) มีค่าสัมประสิทธิ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.65 อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ 0.05 สามารถเขียนเป็นสมการถดถอยเชิงเส้นตรงด้วยคะแนนดิบของ
ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย ได้ดังนี้

$$(Y) = 1.48 + 0.17(X_1) + 0.11(X_2) + 0.06(X_3) + 0.10(X_4) + 0.13(X_5)$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารความรับ
ผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ในอนาคต กล่าวคือ
ความคาดหวังอันพึงประสงค์ต่อรูปแบบการสื่อสารความรับผิดชอบต่อ
ต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เกิดจาก
องค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านผู้ส่งสาร
ด้านเนื้อหาสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร และด้านผู้รับสาร โดยองค์ประกอบที่มี
น้ำหนักอิทธิพล คือ ด้านเนื้อหาสาร (ค่า b เท่ากับ 0.19) ทั้งนี้ ด้วยพลังอำนาจของ

เนื้อหาสาระ (Content) ที่มีการสร้างสรรค์และให้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง ทำให้ผู้รับสาร เกิดความรู้ ความเข้าใจ จนถึงการตัดสินใจให้ความร่วมมือ ดังนั้น การสร้างสรรค์ เนื้อหาสาระจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์อย่างชัดเจน หากการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา เพียงอย่างเดียวไม่สามารถช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Wang & Chan-Olmsted (2020) ซึ่งพบว่าเนื้อหาสาระในการสื่อสารมีผลต่อความสนใจ อารมณ์ การมีปฏิริยาตอบกลับ การรับรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร และสอดคล้องกับผล การศึกษาของ Benitez et al., (2020) พบว่าการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ สังคมขององค์กรมีความสัมพันธ์กับการสื่อสารโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่นำเสนอคุณค่า องค์กรจะสามารถช่วยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเชื่อถือต่อองค์กรและผู้บริหารผ่าน รูปแบบกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Grover et al., (2019) ระบุว่าเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมที่เผยแพร่อยู่บนสื่อสังคม ออนไลน์มีความสัมพันธ์กับความยั่งยืนขององค์กร และเนื้อหาสาระที่นำเสนอโดยผู้นำของ องค์กรยิ่งสร้างความน่าเชื่อถือต่อเนื้อหานั้น ๆ เนื่องจากผู้นำเป็นผู้มีอิทธิพลทางความคิด ต่อบุคคลอื่น

2. องค์ประกอบประเด็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยมหาสารคามที่พึงประสงค์ ในอนาคต กล่าวคือ ประเด็นที่ใช้ในการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ด้านการเรียน การสอน มีน้ำหนักอิทธิพลสูงสุด (ค่า b เท่ากับ 0.17) โดยสอดคล้องการแนวคิดของ Christine (2011) อธิบายไว้ในประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับประโยชน์ของการบริการสังคม การจัดการเรียนการสอนด้วยการฝึกประสบการณ์วิชาชีพสามารถช่วยให้บัณฑิตศึกษา เกิดการรับรู้ การมีความสามารถของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงสอดคล้อง กับผลการศึกษาของ พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (2562) พบว่า มหาวิทยาลัยที่มีพันธกิจและ ดำเนินกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม ผ่านหลักสูตรการเรียนการสอน ช่วยให้ผู้เรียน เกิดการพัฒนาทางด้านทักษะ ความเข้าใจ และทัศนคติที่เกี่ยวข้องความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะการเป็นผู้นำ การมีผู้ที่มีจิตอาสา การสำนึกในความเป็นพลเมือง การพัฒนา ทักษะอาชีพ และช่วยก่อให้เกิดเครือข่ายนักศึกษาและสถาบันการศึกษา และสอดคล้องกับ ข้อเสนอแนะจากงานวิจัยของ ชีรวัดน์ นิจนตร (2561) ที่ระบุว่าการเรียนรู้ด้วยการบริการ สังคมในการเป็นทางเลือกของการรับใช้สังคมของมหาวิทยาลัย โดยได้เสนอแนะไว้เกี่ยว กับสถาบันอุดมศึกษาสามารถนำการจัดการเรียนรู้ไปใช้เป็นทางเลือกหนึ่งในการให้บริการ แก่สังคมโดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ที่สำคัญและจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการ เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1. มหาวิทยาลัยที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมสามารถนำข้อมูลจากผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาร่วมกับแนวคิดพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยรับใช้สังคม (Social Engagement Scholarship) เพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกและเป็นการสื่อสารบูรณาการแบบร่วมคิดร่วมทำระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ชุมชน และสังคม (อิทธิพัทธ์ ลิ้มสัมฤทธิ์ธิภา และจันทิมา เขียวแก้ว, 2562)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษางานวิจัยในครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษาวิจัยสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดของประเทศไทยทั้งมหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ และมหาวิทยาลัยภาคเอกชน เพื่อหารูปแบบการสื่อสารและประเด็นการสื่อสารที่สอดคล้องกับลักษณะการดำเนินงานของแต่ละแห่ง รวมถึงความคาดหวังที่แตกต่างกันของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลกระทบที่ดี

2.2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยให้เห็นจุดแข็งและจุดอ่อน รวมถึงข้อจำกัดต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางการสร้างการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยให้เกิดความชัดเจนและเกิดประโยชน์ต่อทุกฝ่ายต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลที่นำมาพยากรณ์ความคาดหวังต่อรูปแบบและประเด็นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นการวิเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของมหาวิทยาลัยมหาสารคามเป็นอย่างดี (คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 7.09) ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นอย่างบังเอิญโดยไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติยา ปรัตถจริยา และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2552). การสื่อสารความรับผิดชอบ
ต่อสังคมของผู้ประกอบการธุรกิจบูห์รี่. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์
มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University
Intellectual Repository (CUIR). [http://cuir.car.chula.ac.th/
handle/123456789/18716](http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/18716)
- จิตาภา ล้อมพิทักษ์ และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2564). การสื่อสารความรับผิดชอบ
ต่อสังคมของกลุ่มผู้ประกอบการโทรศัพท์มือถือ. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์
มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University
Intellectual Repository (CUIR).
<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/80972>
- ชีรวรรณ นิเจนตร. (2561). การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม: ทางเลือกหนึ่งในการรับใช้
สังคมของมหาวิทยาลัย. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 5(1), 1-32.
- ดรฤกษ์ศักดิ์ ตนิยะลาภะ. (2560). อุดมศึกษาสาขาวิชาที่ถูกกลืน: มหาวิทยาลัยไทยบน
เส้นทางแห่งการปรับตัวและการแปลงเปลี่ยนสู่ยุค “หลังโลกาภิวัตน์”
กับการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีคุณค่า. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- พิชญ์ณัฐ เนื่องจำนงค์ และ ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2560). การสื่อสารความรับผิด
ชอบต่อสังคมขององค์กรเพื่อการสร้างความผูกพันของพนักงาน.
[วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ดุสิตบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR).
<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/60038>
- พรธิดา วิเศษศิลปานนท์. (2562). การขับเคลื่อนความรับผิดชอบต่อสังคมของ
มหาวิทยาลัยที่มีผลต่อนักศึกษา. Veridian E-Journal, Silpakorn
University, 12(3), 572-590.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2563). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ
AMOS (พิมพ์ครั้งที่ 18). ห้างหุ้นส่วนสามัญปิซิเนสเซอร์แอนดี้.
- ธิดิพัทธ์ ลิ้มสัมฤทธิ์ธินา และ จันทิมา เขียวแก้ว. (2562). การพัฒนารูปแบบการสื่อสาร
เพื่อสร้างคุณค่าตราองค์กรของสถาบันอุดมศึกษาตามแนวคิดพันธกิจ
สัมพันธ์. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย].
Central Library, University of the Thai Chamber of Commerce.
[https://scholar.utcc.ac.th/server/api/core/bitstreams/d6cd17d9-
8881-4270-b184-478c80fc8aab/content](https://scholar.utcc.ac.th/server/api/core/bitstreams/d6cd17d9-8881-4270-b184-478c80fc8aab/content)

- วคินี นพคุณ และ พัทธนี เขยจรรยา. (2551). กลยุทธ์การสื่อสารเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม และการมีส่วนร่วมของชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมของกลุ่มอุตสาหกรรมพลังงาน. [วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/31820>
- วิจิตร ศรีสอาน. (2562). “พันธกิจสัมพันธ์ตามศาสตร์พระราชา เพื่อสร้างคุณค่าและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน” เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ The 6th Engagement Thailand Annual Conference 2019. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. อุดรดิตถ์. ประเทศไทย
- Ali, M., Mustapha, I., Osman, S., & Hassan, U. (2021). University social responsibility: A review of conceptual evolution and its thematic analysis. **Journal of Cleaner Production**, 286, 124931. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124931>
- Asemah, E., Okpanachi, R., & Olumuji, E. (2013). Universities and Corporate Social Responsibility Performance: An Implosion of the Reality. **African Research Review**, 7(4), 195-224. <https://doi.org/10.4314/afrev.v7i4.12>
- Bernardo, M. A. C., Butcher, J., & Howard, P. (2012). An international comparison of community engagement in higher education. **International Journal of Educational Development**, 32(1), 187–192. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2011.04.008>
- Benitez, J., Ruiz, L., Castillo, A., & Llorens, J. (2020). How corporate social responsibility activities influence employer reputation: The role of social media capability. **Decision Support Systems**, 129, 113223. <https://doi.org/10.1016/j.dss.2019.113223>
- Carroll, A. B. (2016). Carroll’s pyramid of CSR: taking another look. **International Journal of Corporate Social Responsibility**, 1(1). <https://doi.org/10.1186/s40991-016-0004-6>
- Christine Inez, C. (2011). **The effect of participation in experiential learning programs on personal and civic attitudes**. Doctor of Philosophy: Program in Clinical Psychology.

- Cochran, W.G. (1977). **Sampling Techniques**. John Wiley & Sons. Inc.
- Grover, P., Kar, A. K., & Ilavarasan, P. V. (2019). Impact of corporate social responsibility on reputation—Insights from tweets on sustainable development goals by CEOs. **International Journal of Information Management**, 48, 39–52.
<https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2019.01.009>
- Khamis, N. I., & Wan Ismail, W. K. (2022). The impact of corporate social responsibility on corporate image in the construction industry: a case of SMEs in Egypt. **Journal of Sustainable Finance & Investment**, 12(1), 128-146.
<https://doi.org/10.1080/20430795.2021.1930992>
- Kouatli, I. (2019). The contemporary definition of university social responsibility with quantifiable sustainability. **Social Responsibility Journal**, 15(7), 888–909.
<https://doi.org/10.1108/srj-10-2017-0210>
- Leko Šimić, M., Sharma, E., & Kadlec, E. (2022). Students’ Perceptions and Attitudes toward University Social Responsibility: Comparison between India and Croatia. **Sustainability**, 14(21), 13763.
<https://doi.org/10.3390/su142113763>
- Meseguer-Sánchez, V., Abad-Segura, E., Belmonte-Ureña, L. J., & Molina-Moreno, V. (2020). Examining the Research Evolution on the Socio-Economic and Environmental Dimensions on University Social Responsibility. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 17(13), 4729.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17134729>
- Santos-Jaén, J. M., Madrid-Guijarro, A., & García-Pérez-de-Lema, D. (2021). The impact of corporate social responsibility on innovation in small and medium-sized enterprise: The mediating role of debt terms and human capital. **Corporate Social Responsibility and Environmental Management**, 28(4), 1200–1215. <https://doi.org/10.1002/csr.2125>

- Sousa, J. C. R. D., Siqueira, E. S., Binotto, E., & Nobre, L. H. N. (2020). University social responsibility: perceptions and advances. **Social Responsibility Journal**, 17(2), 263–281.
<https://doi.org/10.1108/srj-10-2017-0199>
- Wang, R., & Chan-Olmsted, S. (2020). Content marketing strategy of branded YouTube channels. **Journal of Media Business Studies**, 17(3–4), 294–316.
<https://doi.org/10.1080/16522354.2020.1783130>
- Ward, H., Wilson, E., & Zarsky, L. (2007). CSR and developing countries. **Sustainable Development Innovation Briefs**, 1, 1-8.

งานจิตรกรรมรักสี: การเผยแพร่และศึกษาองค์ความรู้ เพื่อการฟื้นฟูและการอนุรักษ์

สนั่น รัตน์ะ¹, โสมฉาย บุญญานันต์^{2*}, ณรัชย์ จันเสน³, ฐิตาภา รัตน์ะ⁴, กิตติ์นิธิ เกตุแก้ว²,
และ สุชาติ อิมสารบุญ²
ราชบัณฑิต สำนักงานราชบัณฑิตยสภา¹, สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย^{2,2*}, คณะครุศาสตร์ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง³ และนักวิจัยอิสระ⁴
E-mail: soamshine.b@chula.ac.th^{2*}

วันที่รับบทความ: 2 พฤศจิกายน 2566

วันที่ไขบทความ: 29 พฤศจิกายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 4 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานจิตรกรรมไทยรักสีเป็นงานที่มีเอกลักษณ์และความสวยงาม แต่มีผู้สืบทอด
สร้างสรรค์งานลักษณะนี้ลดน้อยลง ส่งผลให้ขาดช่างผู้ชำนาญและผู้รู้ในทางวิชาการ
การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และเผยแพร่ นำไปสู่การฟื้นฟูและ
อนุรักษ์ เกี่ยวกับงานจิตรกรรมรักสี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจาก
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แหล่งเรียนรู้ในประเทศ ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดกรุงเทพมหานคร และต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศเวียดนาม เกี่ยวกับการศึกษา
จิตรกรรมไทยรักสีในแง่มุมทางประวัติศาสตร์ วัสดุ และกลวิธีในการสร้างสรรค์ เครื่องมือ
ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
แบบบันทึกข้อมูลจากการทดลองเทคนิควิธีการสร้างสรรค์งาน และการวิเคราะห์ข้อมูล
เชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษา แบ่งเป็นวิวัฒนาการจิตรกรรมรักสี
ในประเทศไทย วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์จิตรกรรมรักสี ขั้นตอนการเตรียม
พื้นกระดาษรักแบบเวียดนาม และขั้นตอนการสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยรักสีร่วมสมัย ควรนำ
องค์ความรู้ไปเผยแพร่ ในรูปแบบคู่มือองค์ความรู้ สื่อการเรียนรู้ และการจัดอบรม
เชิงปฏิบัติการ

คำสำคัญ: องค์ความรู้ งานจิตรกรรมรักสี การฟื้นฟูและการอนุรักษ์

Lacquer Colors Art Works: Dissemination and Study of Knowledge for Restoration and Conservation

Sanan Rattana¹, Soamshine Boonyananta^{2*}, Nathathai Jansen³, Thitapha Rattana⁴,
Kitnithi Katkaew², and Suchart Imsamraan²

Fellow of the Royal Society of Thailand¹, Art Education, Faculty of Education,
Chulalongkorn University^{2,2*}, School of Industrial Education and Technology, KMITL³
and Independent Researcher⁴
E-mail: soamshine.b@chula.ac.th^{2*}

Received: November 2, 2023

Revised: November 29, 2023

Accepted: December 4, 2023

Abstract

Thai lacquer colors art works are a unique and beautiful technique, but there are fewer successors who create works like this. This results in a lack of skilled artists and those with academic knowledge. This research aims to study and disseminate lacquer Colors Art Works. That leads to the restoration and conservation of it. It is survey research by collecting data from related documents, research, and learning resources in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Bangkok, and Vietnam to study Thai lacquer colors art work's history, materials, and creating procedure. The research tools include a content analysis form from document studies and research. The researcher used experiments on creative techniques and methods to collect the data. Analyze data using content analysis. The results of this research are the evolution of Thai lacquer colors art works, materials and equipment, Steps for preparing the Vietnamese lacquer board, and the process of creating Thai lacquer colors art works. Knowledge of Thai lacquer colors art works should be disseminated in a manual, media, or workshop training.

Keywords: Body of knowledge, Lacquer Colors Art Works, Restoration and Conservation

บทนำ

จิตรกรรมรักสีในประเทศไทยมีมาเนิ่นนาน มีการอนุรักษ์สืบทอดมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ดังเห็นได้จากหลักฐานตามบานประตู หน้าต่าง วิหาร โบสถ์ หอไตร และงานประณีตศิลป์บางชิ้นที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปัจจุบันเทคนิคในการสร้างสรรค์งานรักสีในประเทศไทยขาดการสานต่อ ทำให้องค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานขาดการสืบทอด ผู้วิจัยซึ่งมีพื้นฐานเดิมในการทำงานสร้างสรรค์ประเภทลายรดน้ำและงานกำมะลอ ซึ่งเป็นเทคนิคที่มีความคล้ายคลึงกันมีความสนใจศึกษาเทคนิคในการสร้างสรรค์งานรักสี จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าในประเทศเวียดนาม ยังมีการสืบทอดองค์ความรู้ในการสร้างสรรค์งานรักสีจนกลายเป็นศิลปะประจำชาติ และบรรจุอยู่ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัยด้านศิลปะหลายแห่ง รักสีในประเทศเวียดนามได้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตามกาลเวลา โดยในปัจจุบันได้มีศิลปินที่ผลิตผลงานสร้างสรรค์เทคนิครักสีในลักษณะร่วมสมัยออกมาเป็นจำนวนมาก รวมถึงการนำเทคนิคไปบูรณาการกับการสร้างสรรค์งานศิลปหัตถกรรมพื้นเมือง จนสามารถทำเป็นของที่ระลึกสร้างรายได้ให้กับการท่องเที่ยวของประเทศเวียดนาม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์ที่มาของรักสีทั้งในประเทศเวียดนาม ประเทศไทย และข้ออุปสรรคในการสร้างสรรค์งานรักสีจากประเทศเวียดนามมาทดลอง ในเบื้องต้นพบว่า สามารถนำมาสร้างสรรค์งานในแนวทางของศิลปะไทยร่วมสมัยได้อย่างสวยงาม โดยมีความงามที่แตกต่างไปจากการสร้างสรรค์งานประเภทลายรดน้ำและลายกำมะลอ ที่สามารถสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สดใสและมีลูกเล่นในการใช้เทคนิคต่าง ๆ เพื่อสร้างพื้นผิวได้น่าสนใจ (สนั่น รัตนะ, 2545, 2549, 2559) จากการศึกษาพบว่าจิตรกรรมรักสีเป็นเทคนิคที่ใช้สีฝุ่นผสมยางรักใส ทำให้สีที่ได้มีลักษณะเป็นสีน้ำมัน อาจมีการเขียนตัดเส้นขอบของภาพด้วยยางรัก โรยผงฝุ่นทองคำเปลว หรือปิดทองคำเปลว ในประเทศไทยมีการนำเทคนิคนี้มาผสมกับเทคนิคการเขียนน้ำหรรดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ เรียกว่างานลักษณะนี้ว่า ลายกำมะลอ

ในบริบททางการศึกษา แม้ว่าศิลปะไทยจะได้รับการบรรจุไว้เป็นเนื้อหาในหลักสูตรทางด้านศิลปศึกษา จิตรกรรม และศิลปกรรมในสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งทั่วประเทศ แต่องค์ความรู้ในการสืบสานเทคนิคการสร้างสรรค์รักสี ยังไม่แพร่หลายนัก ทั้งที่เป็นเทคนิคที่มีความสวยงาม และสามารถนำมาใช้กับการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม สามารถนำมาใช้เพื่อต่อยอดงานลงรักปิดทอง และลายกำมะลอได้ รวมทั้งนำมาทดลองพลิกแพลงเทคนิคการสร้างสรรค์ในแบบต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจและน่าค้นหา เป็นเทคนิคที่จะช่วยทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ความสนใจกับการสร้างสรรค์ศิลปะไทยได้มากยิ่งขึ้น จากเหตุผลที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า

รักมีส่วนร่วมสมัยเป็นเทคนิคที่ควรทำการศึกษาวิจัยทั้งในแง่มุ่งทางประวัติศาสตร์ วัสดุ และกลวิธี ในการสร้างสรรค์เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้และเผยแพร่เกี่ยวกับงานจิตรกรรมรักสี
2. เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์องค์ความรู้เกี่ยวกับงานจิตรกรรมรักสี

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาจิตรกรรมไทยรักสีในแง่มุ่งทางประวัติศาสตร์ วัสดุ และกลวิธีในการสร้างสรรค์

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์สถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเจ้าสามพระยา พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติจันทรเกษม วัดศาลาปูน วรวิหาร

แหล่งเรียนรู้และพิพิธภัณฑ์สถานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่ หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบังเฉลิมพระเกียรติ หอพระไตรปิฎก วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร และ ตึกถาวรวัตถุ

ขอบเขตการเผยแพร่องค์ความรู้ ผู้วิจัยเผยแพร่องค์ความรู้ในลักษณะบทความ วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาองค์ความรู้ “งานจิตรกรรมไทยรักสี” ของไทยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วัสดุ และกลวิธีในการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยรักสีทั้งแหล่งเรียนรู้ในประเทศ ได้แก่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดกรุงเทพมหานคร และ ประเทศเวียดนาม เพื่อเผยแพร่ องค์ความรู้ในลักษณะบทความ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สำหรับใช้เก็บข้อมูล ได้แก่ แบบวิเคราะห์เนื้อหาจาก การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแบบบันทึกข้อมูลจากการทดลองเทคนิควิธีการ สร้างสรรค์งาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นิยาม ประวัติความเป็นมา คุณลักษณะเฉพาะ ตัวอย่างผลงานในยุคสมัยต่าง ๆ วิธีการ สร้างสรรค์ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ และเทคนิควิธีการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมไทยรักสี

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

จิตรกรรมรักสีเป็นวิธีการหนึ่งในการสร้างงานศิลปกรรมร่วมของชาวเอเชีย โดยใช้สีฝุ่นผสมยางรักใส สีที่ได้มีลักษณะเป็นสีน้ำมัน อาจมีการเขียนตัดเส้นขอบของภาพด้วยยางรักใส โรยผงฝุ่นทองคำหรือปิดทองคำเปลวและเงินเปลว “จิตรกรรมรักสี” คือ ภาพเขียนระบายสีที่ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ด้วยการระบายสีเป็นชั้น ๆ โดยการระบายสีจะมีหลายวิธีการตามแต่ความถนัดของศิลปิน เมื่อสีแห้งสนิทจะใช้กระดาษทรายหรือหินลับมีดขัดปรับผิวของภาพผลงานให้เรียบเนียนเสมอกัน ศิลปินบางคนอาจใช้วัสดุอื่น ๆ ติดผสมผสานลงในผลงาน เช่น เปลือกไข่ เปลือกหอยมุก ปิดทองคำเปลวหรือแผ่นเงินเปลว ซึ่งมีความแตกต่างกับ “ศิลปะลายก้ำมะลอ” คือ วิธีการเขียนภาพระบายสีวิธีการหนึ่งของช่างไทย ที่ใช้กระบวนการของจิตรกรรมรักสีเข้ามา ผสมผสานกับวิธีการเขียนน้ำยาหรดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ หรือที่เรียกกันโดยรวมว่าลายรดน้ำ โดยกระบวนการจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การเขียนระบายสีบรรยากาศโดยรวมด้วยกระบวนการรักสี แล้วขัดผิวหน้าผลงานให้เรียบเนียนเสมอกัน 2) เขียนตัวภาพและส่วนสำคัญของภาพบางส่วนด้วยน้ำยาหรดาล ลงรักปิดทอง รดน้ำ 3) เขียนตัดเส้นรอบนอกของภาพที่ระบายสีบางส่วนด้วยยางรักใส แล้วโรยผงฝุ่นทองคำหรือปิดทองคำเปลว ผลงานที่ปรากฏจึงมีลักษณะเป็นเทคนิคผสม ไม่อาจชี้ชัดได้ว่าเป็นจิตรกรรมรักสีหรือลายรดน้ำ

“รัก” ในงานศิลปกรรมไทย คือ ยางของต้นรักที่ได้จากการเจาะ กรีด หรือแทงเปลือกลำต้นไม้รัก เพื่อให้ให้น้ำยางไหลออกมา นำไปใช้ทาเคลือบผิวภาชนะสิ่งของเพื่อให้เกิดความสวยงาม หรือนำไปผสมกับวัสดุอื่น ๆ ใช้สำหรับอุดร่องรอยหรือเป็นตัวประสานยึดติดในการตกแต่งอาคาร สถาปัตยกรรม และงานประณีตศิลป์ต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียทั้งที่เป็นงานช่างในราชสำนัก งานช่างเพื่อศาสนา งานช่างพื้นบ้านในวัฒนธรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงอธิบายไว้ในสาส์นสมเด็จพระลงวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2465 ความว่า “ลายรดน้ำกับก้ำมะลอป็นคนละประเภท ลายรดน้ำนั้นลงรักพื้น แล้วที่ไหนจะไม่ให้ทองติดเอาจุดดิน-หินเขียนห้ามเสีย แล้วเอารักไล่เซตทั่วไปปิดทองทึบ แล้วเอาน้ำรดตรงที่มีจุดดิน-หินรองอยู่ใต้ทองละลาย พาทองหลุดออกมาจึงขึ้นเป็นลายทองมีลักษณะลายกับพื้นราบเสมอกัน ส่วนลายก้ำมะลอนั้นเมื่อลงรักพื้นแล้วเอารักผสมสีระบายลงเป็นพื้นลาย และเอารักตัดเป็นเส้น เอาทองผงโรยทำอย่างเขียนลายน้ำยา มีลักษณะลายโปนขึ้นสูงกว่าพื้น ลายรดน้ำนั้นแบบอย่างจะมาแต่ไหนก็ตามแต่ไทเราทำกันมานานแล้ว จัดว่าเป็นวิธีของไทย ลายก้ำมะลอนั้นเป็นวิธีของจีน” (กรมศิลปากร, 2553) ซึ่งเป็นการชี้ชัดลงไปว่างานจิตรกรรมรักสี และลายก้ำมะลอในประเทศไทยนั้นมีรูปแบบ วิธีการที่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน หากแต่

โดยทั่วไปมักเรียกผลงานศิลปกรรมที่มีการระบายสีด้วยสีฝุ่นผสมยางรักและปิดทอง ทั้งวิธีการทาสี ปิดทอง และการเช็ดรัก ปิดทอง รตนน้ำ ว่า “ลายกัมมะลอ” ซึ่งนักวิจัยและศิลปินในประเทศเวียดนามและประเทศจีนได้มีการศึกษาวิจัยในด้านเทคนิค วิธีการ ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้ที่บูรณาการระหว่างศาสตร์อื่น ๆ ดังนั้นในประเทศไทยจึงควรมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูด้วยกระบวนการ 3 กลยุทธ์ (Chi-Sen Hung Tien-Li Chen & Yun-Chi Lee, 2021) ได้แก่ 1) ความรู้ความเข้าใจ ในองค์ความรู้ กระบวนการผลิต และเครื่องมือ 2) ทักษะการปฏิบัติการวิธีการสร้างสรรค์ การใช้เครื่องมือ การเรียนรู้คุณลักษณะของวัสดุ การจับคู่สี และ 3) เสน่ห์ คือการทำให้เกิดความรู้สึกภายในว่ารัก ห่วงแหน จนเกิดการอยากสืบทอด เพื่อให้องค์ความรู้เกี่ยวกับงานจิตรกรรมรักสีในประเทศไทยคงอยู่สืบไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

งานจิตรกรรมไทยรักสี หมายถึง ภาพเขียนระบายสีที่ใช้กระบวนการสร้างสรรค์ โดยการระบายสีให้เกิดเป็นภาพด้วยสีฝุ่นผสมกับยางรักใส จะเกิดเป็นลักษณะเหมือนสีน้ำมัน แต่มีความเหนียวหนืดมากกว่า การระบายสีมีหลายวิธีการตามความถนัดของศิลปิน มีการระบายสีทับซ้อนกันหลายชั้น เมื่อสีแห้งสนิทจะใช้กระดาษทรายหรือหินลับมีด ขัดปรับผิวหน้าของภาพผลงานให้เรียบเนียนเสมอกัน ศิลปินบางคนอาจใช้วัสดุอื่น ๆ ติดผสมผสานลงในผลงาน เช่น เปลือกไข่ เปลือกหอยมุก เปลือกหอยแมลงภู่ ทองคำเปลว หรือ แผ่นเงินเปลว

ผลการวิจัย

1. วิชาการจิตรกรรมรักสีในประเทศไทย

มีการค้นพบงานเครื่องรักในประเทศไทย เกาหลี และญี่ปุ่น มาตั้งแต่สมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์ ในประเทศจีนมีผลงานเครื่องรักเก่าแก่มาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (206 B.E.-220 A.D.) งานเครื่องรักจีนมีความเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยราชวงศ์ถัง (618 B.E. 907 A.D.) และพัฒนาสืบต่อเนื่องมาถึงยุคปัจจุบัน (Monika Kopplin, 2002) นอกจากนี้หลายประเทศในทวีปเอเชียที่รับอิทธิพลงานเครื่องรักจากประเทศจีนมาพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องรักจนเกิดเป็นงานจิตรกรรมรักสี มีเอกลักษณ์แตกต่างกันในเวลาต่อมายาวนานนับพันปีทั้งในประเทศอินเดีย เมียนมาร์ เวียดนาม ลาว กัมพูชา และไทย

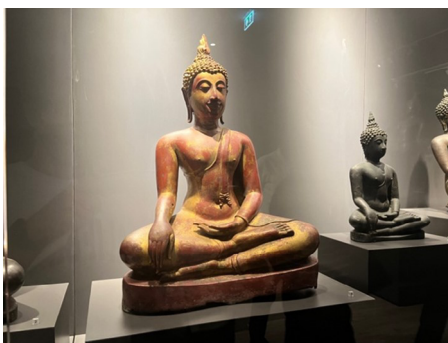
1.1 สมัยสุโขทัย

ในประเทศไทยรู้จักการใช้สีฝุ่นผสมกับยางรักใสทำให้เกิดเป็นรักสีแดง ใช้ทารองพื้น พระพุทธรูปเพื่อการปิดทองคำเปลว ทาผนังอาคาร สิ่งก่อสร้าง ทาเคลือบ

วัสดุ และสิ่งของเครื่องใช้ โดยส่วนใหญ่มักหาทองพื้นสลับสีกับยางรักสีดำ เพื่อสะดวกต่อการทาหีบจะได้ไม่หลงลืมหรืออาจทาไม่ทั่ว พบหลักฐานการทารักทองพื้นสีแดงบนศิลปวัตถุตั้งแต่สมัยสุโขทัย รักแดงนั้นช่างเขียนและนักวิชาการศิลปะมักเข้าใจว่าเป็นสีแดงชาดผสมกับยางรัก แต่ผลจากการพิสูจน์โดยห้องปฏิบัติการทางเคมีของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่าสีแดงที่ทาผนังในซุ้มคูหาเจดีย์รายที่อยู่หลังเจดีย์ประธาน วัดเจดีย์เจ็ดแถว เป็นสีเสน (สีส้ม) ส่วนผนังภายในคูหาปราสาท วัดพระธาตุเขลียง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย รวมทั้งใช้สีแดงนี้ทาร่องลวดลายแกะสลักไม้ปิดทองเพดานคูหาปราสาทนี้ ผลการพิสูจน์พบว่า เป็นสีแดงชาด

ภาพ 1

พระพุทธรูปปางมารวิชัย สมัยสุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 20 เทคนิคลงรักปิดทองคำเปลว จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อาคารประพาสพิพิธภัณฑ ห้างสุโขทัย กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

1.2 สมัยอยุธยา

ในส่วนของการพัฒนางานเครื่องรักเป็นจิตรกรรมรักสีปรากฏหลักฐานศิลปะวัตถุที่พระคัมภีร์ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย ปัจจุบันเก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เขียนเป็นภาพกนิรี ภาพเขี้ยววง ภาพเทวดา และภาพกอบัว ตามรูปแบบวิธีการ อย่างงานจิตรกรรมรักสีแบบศิลปะอย่างจีน บนพื้นรักสีแดง และตู้พระไตรปิฎก ในสมัยเดียวกันที่เก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร เขียนภาพทิวเขา ต้นไม้ บนพื้นรักดำรูปแบบวิธีการแบบอย่างศิลปะจีนเช่นเดียวกัน

ภาพ 2

หีบพระธรรม สมัยอยุธยาตอนปลาย พุทธศตวรรษที่ 23-24 เทคนิคจิตรกรรมรักสีแบบอย่างศิลปะจีน จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ภาพ 3

ตู้พระธรรม (ฝีมือช่างครูวัดเชิงหวาย) สมัยอยุธยาตอนปลาย พุทธศตวรรษที่ 23-24 เทคนิคจิตรกรรมรักสีแบบอย่างศิลปะจีน จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อาคารประพาสพิพิธภัณฑฯ หอองครุศรีอยุธยา กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

1.3 สมัยรัตนโกสินทร์

ในสมัยรัตนโกสินทร์จิตรกรรมรักสีเริ่มแสดงความเป็นเอกลักษณ์แบบไทยเด่นชัดมากขึ้น ด้วยการนำเรื่องราวในวรรณกรรมไทยมาเขียนภาพเล่าเรื่อง ด้วยการเขียนน้ำยาหรดาล เชื้อรัก ปิดทอง รดน้ำ ตัวภาพและส่วนประกอบสำคัญ ส่วนประกอบอื่น ๆ

เช่น ทิวเขา ต้นไม้ พื้นดิน มีการระบายสีแล้วเขียนตัดเส้นด้วยยางรักและโรยผงทองคำ ทำให้เกิดเป็นเทคนิคงานเครื่องรักผสมระหว่างจิตรกรรมรักสี และวิธีการลายรดน้ำ จึงเกิดเป็นวิธีการแบบก้ำมะลอขึ้น เรื่องราวที่นิยมนำมาเขียนในภาพ เช่น เรื่องรามเกียรติ์ เรื่องอิเหนา เรื่องทศชาติชาดก เป็นต้น

ภาพ 4

ภาพจิตรกรรม หอพระไตรปิฎก วัดสระเกศ สมัยสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 เทคนิคจิตรกรรมรักสีแบบอย่างศิลปะจีน สถานที่ตั้งหอพระไตรปิฎก วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ผลงานที่โดดเด่น คือ ฉากลับแลเรื่องอิเหนา เป็นฝีมือช่างในสมัยรัชกาลที่ 2 เขียนตกแต่งทั้งสองด้าน ปัจจุบันจัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร เขียนภาพด้านหนึ่งเป็นกระบวนพยุหยาตราของท้าวดาหพร้อมด้วยมเหสีประไหมสุหรี และบุษบา เดินทางไปไหว้พระบนเขาวิลิศาฆาหรด้วยรถทรง 3 รถมกกลางบรรยากาศป่าเขา ซึ่งเป็นทิวทัศน์ที่เขียนระบายสีแสดงถึงการรับอิทธิพลทางรูปแบบจากศิลปะจีน ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นภาพเหตุการณ์ระหว่างอิเหนากับบุษบา ขณะไปไหว้พระบนเขาวิลิศาฆาหร ทั้งตอนชมธรรมชาติและการเสี่ยงเทียนในถ้ำ

ภาพ 5

ฉากลับแลเรื่องอิเหนา สมัยสมัยรัตนโกสินทร์ พุทธศตวรรษที่ 24 เทคนิคลายก้ำมะลอ (จิตรกรรมรักสีและลายรดน้ำ) จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร อาคารประพาสพิพิธภัณฑ หอประวัติศาสตร์โบราณคดีรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

สมัยรัชกาลที่ 3 เป็นสมัยนิยมรูปแบบศิลปกรรมจีนมาผสมผสานกับศิลปกรรมไทย จิตรกรรมรักสีในช่วงเวลานี้จะมีรูปแบบและเรื่องราวจากวรรณกรรมจีนปรากฏ เช่น ภาพเล่าเรื่องสามก๊ก เทพเจ้าจีน ฮก ลก ชิว ที่ผนังอุโบสถวัดนางนองวรวิหาร ตู๊พระธรรมในวิหารวัดราชนั้ดดารามวรวิหาร จังหวัดกรุงเทพมหานคร เขียนเป็นเครื่องตั้งบูชาจีน

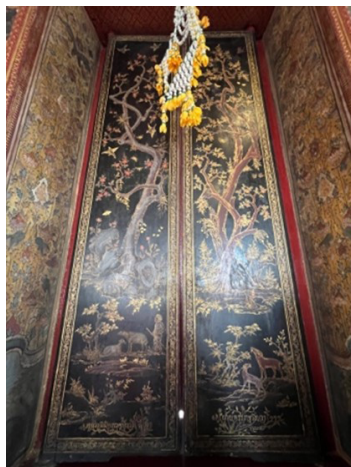
สมัยรัชกาลที่ 4 มีผลงานจิตรกรรมรักสีหรือลายก้ำมะลอ ที่มีรูปแบบศิลปกรรมจีน เช่น ตู๊พระธรรม ที่ได้มาจากวัดหงส์รัตนาราม ปัจจุบันเก็บรักษาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจันทรเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นจิตรกรรมเล่าเรื่องวรรณกรรมจีน เขียนเป็นภาพและลวดลายทองบนพื้นสีแดง ตู๊พระธรรมเขียนภาพเครื่องมงคลจีนสีทองบนพื้นสีแดง ที่วัดอ่างศิลา อำเภอมือ่ง จังหวัดชลบุรี ตู๊พระธรรมในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อำเภอมือ่ง จังหวัดสงขลา เขียนเล่าเรื่องธรรมชาติโขดเขาต้นไม้ และภาพสัตว์ป่าด้วยสีทองบนพื้นแดง ผลงานบางชิ้นที่ปรากฏนอกจากจะแสดงอิทธิพลจากศิลปกรรมจีนแล้วยังมีการผสมผสานรูปแบบบางอย่างที่แสดงถึง ความเป็นพื้นถิ่นที่สร้างผลงาน เช่น ตู๊พระธรรมเขียนจิตรกรรมรักสี ที่วัดดอนแย้ อำเภอมือ่ง จังหวัดสงขลา เล่าเรื่องสามก๊กรูปแบบศิลปกรรมจีน มีการผสมวัสดุเปลือกหอยเสียบปนหยาบ ผสมในเนื้อสีทำให้เกิดประกายเมื่อกระทบกับแสงสว่าง การใช้เปลือกหอยเสียบเนื่องมาจากชายหาดสมิหลาเป็นแหล่งที่มีหอยเสียบชุกชุม นอกจากนี้ยังพบผลงานที่เป็น

จิตรกรรมรักสัลลวน์ที่ไม่อาจจัดว่าเป็นแบบลายกัมมะลอ เช่น ภาพเขียวกางหลังบานประตูหอไตรวัดพระงาม อำเภอบางปะหัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตู้พระไตรปิฎกเขียนภาพโศดเขา ต้นไม้ ดอกไม้และภาพหงส์ที่วัดสุวรรณคีรี อำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา ตู้พระธรรมเล่าเรื่องนิทานพื้นบ้านวัดสำโรงใหญ่ อำเภอลำสำโรง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการเขียนภาพด้วยกระบวนการเขียนจิตรกรรมที่ใช้สีฝุ่นผสมกับยางรักระบายเป็นภาพล้วน ๆ ไม่มีการปิดทองคำเปลว

สมัยรัชกาลที่ 5 มีหลักฐานการเขียนภาพจิตรกรรมรักสีที่หลังบานประตูหน้าต่าง และพระอุโบสถ วัดอรุณราชวราราม เป็นภาพเล่าเรื่องนารีผลที่หลังบานประตูและภาพต้นไม้มะลิที่หลังบานหน้าต่าง เป็นฝีมือช่างที่เขียนขึ้นใหม่ภายหลังที่พระอุโบสถถูกเพลิงไหม้ มีจารึกชื่อช่างเขียน บอกปีที่สร้าง ร.ศ.117 ตรงกับ พุทธศักราช 2441 ผลงานทุกช่องทั้งประตู หน้าต่าง ไม่มีวิธีการลายรดน้ำผสมผสาน อาจเป็นผลงานจิตรกรรมรักสีชุดสุดท้ายของสมัยรัตนโกสินทร์ ต่อจากนี้ความรู้ทางการช่างวัสดุอุปกรณ์เริ่มเลือนรางลดน้อยลง ขาดช่วงของการสืบทอดยาวนานนับร้อยปีจวบจนปัจจุบัน จึงเป็นมูลเหตุของการศึกษาค้นคว้า วิจัยนำความรู้ทางการช่างไทยแขนงนี้กลับคืนมา

ภาพ 6

บานหน้าต่างพระวิหาร สมัยรัตนโกสินทร์ ร.ศ. 117 เทคนิคจิตรกรรมรักสี
สถานที่ตั้งวัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

จากหลักฐานที่ยกมาพอสังเขปนี้เป็นไปตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ความว่า “ตำนานลายกัมมะลอที่แรกมีช่างจีนเข้ามาจากเมืองจีน มาเขียนของจีนในเมืองไท ไทบางคนเห็นว่างามกว่าลายรดน้ำเพราะมีสีต่าง ๆ ออกไปได้ จึงเอาของไทยที่เคยเขียนลายรดน้ำไปให้เขียนลายกัมมะลอ เพราะฉนั้นลายกัมมะลอชั้นแรกคงเป็นฝีมือจีนนอก...ต่อมาทีหลังก็จำเป็นอยู่เองที่ครูจีนนอกจะต้องถ่ายทอดวิชาให้แก่ลูกจีนในนี้ทำ เพื่อช่วยแรงตัว เหตุฉนั้นวิชาเขียนกัมมะลอก็มีขึ้นในพวกลูกจีนด้วย พวกลูกจีนที่เกิดเมือง ไทย่อมมีตาติดรูปภาพและลวดลายไทยอยู่ ครั้นรับจ้างเขียนของไทยก็ทำเรื่อง แลท่วงทีลือไทยเพื่อให้ไทยชอบ แต่จะเหมือนฝีมือไทยทีเดียวนั้นหาไม่ได้ เพราะไม่ได้หัดอย่างไท...ถัดนั้นลงมาอีกรุ่นหนึ่งพวกช่างไทยอยากทำบ้าง แต่เป็นการยากที่ผสมสีด้วยรัก เพราะรักนั้นดำ ทำให้สีมัวเสียไปเสมอ ช่างจีนมีวิธีผสมสีอะไรบ้างปิดหนักหนา ช่างไทยขโมยมาได้บางอย่างประกอบกับเดาลองผสมก็ได้บ้างแต่ไม่ดี ฝีมือช่างไทยเขียนกัมมะลอดูทั่วทั้งที่เป็นไทแท้ แต่สีนั้น...เหมือนสีไก่ ดังนั้นจะต้องลายกัมมะลอเป็นสามรุ่น รุ่นที่ 1 ฝีมือจีนนอก รุ่นที่ 2 ฝีมือลูกจีน รุ่นที่ 3 ฝีมือไท” (องค์การคำคุณุสธา, 2505)

ภาพ 7

ตู้พระธรรมชาหุมุ (1) สมัยรัตนโกสินทร์ เทคนิคจิตรกรรมรักสีแบบอย่างศิลปะจีน จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ภาพ 8

ตู้พระธรรมชาหมู (2) สมัยรัตนโกสินทร์ เทคนิคลายก่ำมะลอ (จิตรกรรมรักสีและลายรดน้ำ)
จัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จันทรเกษม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

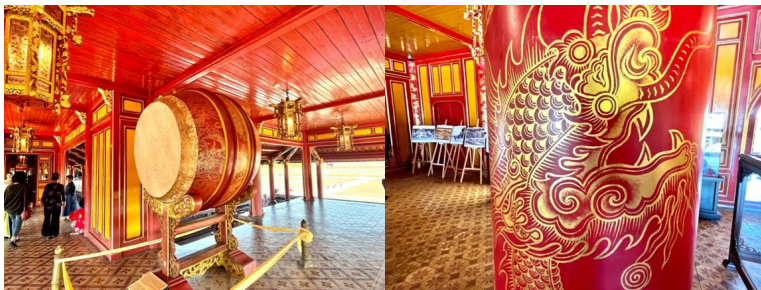
หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ภายหลังพุทธศักราช 2441 ความรู้เรื่องวิธีการ การเขียนภาพจิตรกรรมรักสีและลายก่ำมะลอ ของไทยค่อยๆ เสื่อมความนิยมขาดช่างผู้ชำนาญงาน และขาดผู้รู้ในวิชาการ เนื่องจากไม่มีผู้สืบทอด อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นขาดแคลนและไม่มีจำหน่ายในประเทศไทย ความรู้เรื่องงานช่างแขนงนี้ขาดความต่อเนื่องไม่น้อยกว่าร้อยปี

จิตรกรรมรักสีในประเทศเวียดนาม ผู้วิจัยใช้เวลาไม่น้อยกว่า 15 ปี ในการสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ จากประเทศเวียดนาม มาศึกษาทดลองสร้างสรรค์จิตรกรรมรักสีแบบอย่างไทย การศึกษาดูงานจิตรกรรมรักสีในประเทศเวียดนาม จิตรกรรมรักสีปรากฏทั่วไปในโบราณสถาน พระราชวังไดโนย (Dai Noi) เมืองเว้ ซึ่งสร้างตามความเชื่อแบบจีน โดยสถาปนิกชาวฝรั่งเศส โดยจำลองแบบมาจากพระราชวังกู้กงหรือพระราชวังต้องห้ามที่ยิ่งใหญ่ของกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ภายในมีกลองและเสากลมที่ตกแต่งด้วยเทคนิครักสีบนพื้นสีแดงและรอยผงทองเป็นลวดลายมังกร

ภาพ 9

กลองและเสาที่ทำด้วยเทคนิครักสี ภายในพระราชวังไดโนย เมืองเว้ ประเทศเวียดนาม

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเอกลักษณ์ของศิลปะเวียดนาม มีจำหน่ายทั่วไปในร้านค้า รวมไปถึงจนถึงตลาดดองบา เมืองเว้ (Hue) และเมืองฮอยอัน มีผลงานจิตรกรรมรักสีวางจำหน่าย โดยจะใช้เทคนิคแบบดั้งเดิม ผสมผสานกับรูปแบบจิตรกรรมสมัยใหม่ให้เกิดความทันสมัย ส่วนมากใช้เทคนิคผสมเปลือกไข่ ภาพมีหลากหลายขนาด หลากราคา เหมาะแก่การซื้อเป็นของที่ระลึกและเพื่อการประดับตกแต่ง

ภาพ 10

งานจิตรกรรมรักสีที่จำหน่ายในตลาดเมืองเว้และเมืองฮอยอัน ประเทศเวียดนาม

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

ประเทศเวียดนามยังคงสืบทอดรักษาเทคนิควิธีการเขียนภาพจิตรกรรมรักสีมายาวนาน และพัฒนาต่อเนื่องมาไม่น้อยกว่าพันปี พัฒนารูปแบบจากศิลปะแบบประเพณีเป็นศิลปกรรมร่วมสมัย ในส่วนที่ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง มีความใกล้เคียงกับจิตรกรรมรักสีหรือลายกำมะลอของไทยแต่โบราณ แต่จะมีสีสดใสกว่า จากการสืบค้นศึกษาทดลองได้รับการยืนยันจากอาจารย์จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ ราชบัณฑิตว่า มาถูกต้องตามแนวทางอย่างโบราณมากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ขาดแต่เพียงวัสดุบางอย่างที่ไม่สามารถหาซื้อมาใช้ได้ในปัจจุบัน พร้อมทั้ง ขอให้ผู้วิจัยบันทึกความรู้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อป้องกันการสูญหายซ้ำอีก หลังจากคำร้องขอไม่นานท่านถึงแก่กรรม เป็นการสังเวยลูกศิษย์ (ผู้วิจัย) ให้ทำเรื่องนี้ให้สำเร็จ บันทึกเป็นมรดกความรู้ทางการช่างของชาติ

2. วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์จิตรกรรมรักสี

วัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญของงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรมรักสีและลายกำมะลอ คือ

2.1 ยางรักใส เป็นยางรักที่ผ่านกระบวนการทำให้ใส โดยการนำยางรักที่เจาะได้เก็บรักษาในภาชนะที่ไม่ทำปฏิกิริยาทางเคมีกับยางรักที่จะทำให้สีน้ำยางเปลี่ยนสี โดยนำไปผสมกับยางสนที่ทำให้เหลว กวนให้เข้ากันในทิศทางเดียวกัน 4 ชั่วโมง ปลอ่ยให้ตกตะกอนนานหนึ่งสัปดาห์ ตักเอาผิวหน้าบนสุดของยางรักซึ่งจะมีความโปร่งใสมีสีน้ำตาลแดงมาใช้ผสมกับสีฝุ่น ในประเทศเวียดนามเรียกว่ารักแมลงสาบ เนื่องจากมีสีคล้ายตัวแมลงสาบ

ภาพ 11

ร้านขายอุปกรณ์ทำงานจิตรกรรมรักสี เมืองเว้ ประเทศเวียดนาม

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

2.2 สีฝุ่น ที่นำมาใช้ผสมกับยางรักใสจะต้องเป็นสีฝุ่นที่ได้จากสีของดิน หิน และแร่ธาตุ บดเป็นผงฝุ่น อย่างละเอียดมากที่สุด สีฝุ่นที่ได้จากพืชไม่นิยมนำมาใช้ เนื่องจากจะได้อสีไม่ตรงตามเนื้อสีตั้งต้น จะได้สีเป็นโทนสีน้ำตาลหรือสีเทาเป็นหลัก สีฝุ่นในประเทศไทยที่หาซื้อได้ปัจจุบันเมื่อนำมาผสมแล้วออกสีตามสีตั้งต้น ได้แก่ สีเขียว สีเหลืองขมิ้น สีน้ำตาล สีเสน (ส้ม) และสีน้ำเงิน

ภาพ 12

สีฝุ่นผสมกับยางรักใส

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย และคณะ, 2566

2.3 พื้นรองรับการเขียนภาพ ส่วนใหญ่เป็นพื้นไม้ที่มีการรองพื้นด้วยรักสมุก คือ ยางรักน้ำเกลี้ยงผสมเนื้อวัสดุที่มีความละเอียด เช่น ถ่านใบตองแห้ง ตะกอนดิน และดินสอพอง เป็นต้น ขัดผิวพื้นสมุกให้เรียบ ล้างฝุ่นออก ทารักน้ำเกลี้ยงทับไม่น้อยกว่า 10 ครั้ง ผิวหน้ากระดานรักชั้นสุดท้ายขัดกระดาษทรายเพื่อลอกผิวมันออกให้เรียบ เมื่อระบายสีทับจะมีการยึดเกาะได้เป็นอย่างดี

2.4 วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเขียนภาพอื่น ๆ เช่น เกรียงผสมสี พู่กัน อุปกรณ์การล้างทำความสะอาดประเภทน้ำมัน กระดาษทรายและหินลับมีด เป็นต้น

3. ขั้นตอนการเตรียมพื้นกระดานรักแบบเวียดนาม

วิธีการเตรียมพื้นกระดานรัก สำหรับการเขียนภาพจิตรกรรมของเวียดนาม ยังคงรักษาแบบแผนดั้งเดิมแบบประเพณี หากศึกษาเปรียบเทียบกับขั้นตอนการเตรียมพื้นกระดานรักของไทยอย่างโบราณแล้ว เกือบจะไม่มีข้อแตกต่างกันมากนัก มีเพียงการใช้วัสดุในแต่ละขั้นตอนอาจแตกต่างกันไปตามวัตถุดิบในการเตรียมที่หาได้ง่ายในแต่ละภูมิภาค หากพิจารณาตามตัวอย่างที่จัดแสดงไว้ให้ได้ศึกษา มีลำดับดังนี้

3.1 เตรียมไม้กระดานตามขนาดที่ต้องการสร้างสรรค์ผลงาน อาจเป็นไม้จริงเพาะประกอบเป็นแผ่น ให้ได้ขนาดตามต้องการ อาจมีข้อเสียดรรอยต่อของไม้แต่ละแผ่น ปัจจุบันเวียดนามเลือกใช้ไม้กระดานอัด ที่เรียกว่าไม้อัด MDF ที่มีความหนาประมาณ 15-20 มิลลิเมตร เนื่องจากมีความเรียบเนียน การเลื่อยตัดออกแต่ละแผ่นทำให้ได้ขอบกระดานที่เรียบตรง สามารถนำมาเขียนภาพวางเรียงต่อกันเป็นชุด และสามารถต่อกันได้เรียบสนิท

3.2 ทายางรักน้ำเกลี้ยงโดยรอบ รวมทั้งขอบทั้ง 4 ด้าน ให้น้ำยางซึมเข้าเนื้อไม้ปล่อยไว้ให้แห้ง

3.3 ปูผ้าไหมเนื้อละเอียดหุ้มโดยรอบกระดาน เพื่อเป็นส่วนยึดเกาะตรึงเนื้อไม้ไม่ให้แตกร่อน หากผ่านกาลเวลาไปยาวนานเนื้อไม้ผุกร่อนจะถูกยึดตรึงโดยผ้าที่ห่อหุ้มไว้ทำให้ผลงานจิตรกรรมมีความคงทนยาวนาน ในประเทศไทยผู้วิจัยใช้ผ้าขาวบางห่อหุ้มแทนและทำขั้นตอนเดียวกันแบบเวียดนาม

3.4 เมื่อยารักที่ทาผ้าไหมหรือผ้าขาวบางแห้ง จึงทารองพื้นด้วยสมุกหยาบ (ลำดับที่ 1 MUD) เนื้อวัสดุของสมุกหยาบจะใช้ผงถ่านซีเลื่อยบดละเอียดผสมกับยารักน้ำเกลี้ยง ทาเกลี่ยให้เรียบเสมอกัน

3.5 เมื่อสมุกหยาบชั้นแรกแห้งสนิท จึงทารองพื้นด้วยสมุกละเอียด (ลำดับที่ 2 MUD) เนื้อของวัสดุสมุกละเอียดนี้จะใช้ผงดินปนละเอียด โดยการแช่น้ำเกรอะเอาเม็ดทรายหรือเศษวัสดุที่เจือปนออกจนหมด เมื่อดินหมาดจะผสมกับรักน้ำเกลี้ยงทาเกลี่ยทับสมุกหยาบให้เรียบ

3.6 เมื่อสมุกละเอียดแห้งสนิทจึงขัดผิวให้เรียบ (ลำดับที่ 3 MUD) ด้วยกระดาษทรายที่มีความหยาบละเอียดตามลำดับ จนได้ผิวกระดานทารักสมุกที่เรียบเนียน พร้อมทั้งจะนำไปทาเคลือบผิวโดยรอบด้วยรักน้ำเกลี้ยงต่อไป

3.7 ทารักน้ำเกลี้ยงโดยรอบประมาณ 3-4 ชั้น โดยยารักแต่ละชั้นจะต้องแห้งสนิท (ลำดับที่ 1 LACQUER) เมื่อผิวบนแห้งสนิทแล้วจึงใช้กระดาษทรายเนื้อละเอียดขัดเอาผิวหน้าของกระดานรักที่เป็นผิวมันวาวออก โดยจะต้องขัดผิวหน้ากระดานไปในทิศทางเดียวกัน และขัดผิวเฉพาะด้านหน้าที่จะใช้เขียนงานจิตรกรรมเท่านั้น

3.8 ขั้นตอนการติดเปลือกไข่ (ลำดับที่ 2 LACQUER, EGGSHELL) พื้นที่ส่วนใดของงานที่จะติดเปลือกไข่ จะใช้วิธีการชุบเซาะผิวหน้ากระดานลงไปในหลักใกล้เคียงเท่ากับความหนาของเปลือกไข่จนถึงผิวสมุก ปัจจุบันมีการฝังเปลือกหอยมุก อาจต้องเซาะผิวให้ลึกมากกว่าการฝังเปลือกไข่

3.9 เมื่อติดเปลือกไข่เสร็จแล้วจึงทาเคลือบผิวด้วยยางรักใส เพื่อให้ยางรักซึมลงไปอุดร่องตามช่องว่างของเปลือกไข่ เมื่อแห้งสนิทจึงขัดผิวให้เรียบเนียนเสมอกัน แล้วนำไปเขียนรายละเอียดเพิ่มเติมตามความต้องการ

4. ขั้นตอนการสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยรักสีร่วมสมัย

การเขียนระบายสีในงานจิตรกรรมรักสีและลายกำมะลอ มีขั้นตอนการทำงานที่เหมือนกันไปจนจบกระบวนการรักสี หากจะต่อเติมให้เป็นงานลายกำมะลอจึงเพิ่มขั้นตอนของการเขียนน้ำยาหรดาล ลงรัก ปิดทอง รดน้ำ และมีกระบวนการการเขียนตัดเส้นขอบรูปด้วยยางรักใส แล้วโรยผงฝุ่นทองคำหรือปิดทองคำเปลว มีขั้นตอนพอสังเขปดังนี้ เมื่อร่างแบบขยายลงในพื้นที่รองรับภาพแล้ว ถ้าจะมีการติดเปลือกไข่ลงในบางพื้นที่โดยเจาะพื้น รับรองออกให้ลึก มีความใกล้เคียงกับความหนาของเปลือกไข่ เมื่อการติดฝังเปลือกไข่ลงไปแล้วจะมีระนาบใกล้เคียงกับพื้นรองรับภาพ แล้วระบายสีตามรูปร่างต่าง ๆ ที่กำหนด โดยจะต้องระบายสีทับกัน ประมาณ 4 ถึง 5 ชั้น หากมีการปิดทองคำเปลวหรือแผ่นเงินเปลวลงในเนื้อหา สามารถทำได้ในขั้นตอนนี้หรือภายหลังก็ได้ตามวิธีการเฉพาะบุคคล เมื่อระบายสีได้ครบตามที่วางแผนไว้แล้ว จึงทาเคลือบปิดผิวหน้าภาพผลงานทั้งหมดอีกครั้งด้วยยางรักใส ปหล่อไว้ให้แห้งสนิทโดยปกติแล้วประมาณ 5 เดือน นำมาขัดผิวหน้าของผลงานออกให้เรียบเสมอกัน จึงขัดมันผิวหน้างานอีกครั้งเพื่อให้เกิดความมันวาวแล้วทาเคลือบปิดผิวหน้าผลงานทั้งภาพด้วยยางรักใสจะได้ผลงานจิตรกรรมรักสีที่สมบูรณ์ หากจะเขียนเป็นผลงานลายกำมะลอเมื่อจบสิ้นกระบวนการรักสีจะใช้วิธีการเขียนน้ำยาหรดาล ลงรัก ปิดทอง และรดน้ำ ในส่วนที่เป็นตัวภาพเล่าเรื่องและส่วนประกอบที่สำคัญตามเนื้อเรื่องของภาพที่เตรียมไว้ จึงจะเขียนตัดเส้นขอบรอบนอกของภาพในส่วนอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนกันทั้งภาพด้วยการใช้ยางรักใส เขียนตัดเส้นบางส่วนเป็นจังหวะให้สวยงาม เมื่อยางรักใสมีความเหนียวพอดี จึงโรยผงฝุ่นทองคำหรือปิดทองคำเปลวจะได้ผลงานลายกำมะลอที่เสร็จสมบูรณ์ บางพื้นที่อาจสร้างบรรยากาศความกลมกลืนในภาพด้วยการใช้ยางรักใสเคลือบปิดทับบางส่วน เพื่อให้สีทองคำหม่นลง จะทำให้ตัวภาพเล่าเรื่องที่ปิดทองคำเปลวมีความเด่นชัดมากยิ่งขึ้น

อาการแพ้รัก คือ เมื่อเข้าใกล้หรือสัมผัสรักจะเกิดตุ่มพุพองหรือผิวหนังอักเสบ สำหรับการรักษาอาการพิษจากยางรักโดยยาแผนปัจจุบัน ให้ล้างด้วยสบู่และน้ำสะอาด ทาด้วยครีมสเตียรอยด์ เช่น ครีม prednisolone 5% หรือ triamcinolone acetonide 0.025 % - 0.1% ทาวันละ 1-2 ครั้ง สำหรับอาการแพ้ปานกลางหรือรุนแรง จำเป็นต้องรับประทานเพรดนิโซโลนครึ่งละเม็ด หลังอาหารเช้าหรือเช้า-เย็น อาการจะดีขึ้นภายใน 6-12 ชั่วโมง (ธนีสร์ ปทุมานนท์ และ ชยันต์ พิเชียรสุนทร, 2553)

อภิปรายผลการวิจัย

จิตรกรรมรักสีและลายกำมะลอเป็นวิธีการเขียนภาพจิตรกรรมที่ต่อเนื่องกันจากหลักฐานทางด้านศิลปกรรมพบว่าศิลปกรรมลายรดน้ำและลายกำมะลอเป็นศิลปกรรมที่อาจเริ่มทำกันมาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยเป็นราชธานี เนื่องจากการติดต่อกับชาวยุโรปและด้วยเหตุที่ชาวจีนเป็นชาติแรกที่ รู้จักการใช้ยางรักก่อนชาติอื่น จึงทำให้เชื่อว่าไทยได้รับอิทธิพลและการถ่ายทอดกรรมวิธีการต่าง ๆ ในการใช้ยางรัก (สุจิตรา พาหุการณ, 2564) ทว่าช่างไทยได้รับแล้วนำมาพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์งานศิลปกรรมไทยประเภทหนึ่ง แต่เนื่องจากวัสดุในการสร้างงานประเภทนี้หาซื้อยาก ขาดแคลนรวมไปจนถึงการขาดการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เป็นเหตุให้มีผู้สืบทอดสร้างสรรค์งานลักษณะนี้ลดน้อยลง ส่งผลให้ช่างผู้ชำนาญ ขาดผู้รู้ในทางวิชาการ และอีกปัจจัยหนึ่ง คือ กรรมวิธีในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความซับซ้อน ต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่างานจะเสร็จในแต่ละขั้นตอน ใช้ต้นทุนสูงกว่าวิธีการสร้างสรรค์จิตรกรรมเทคนิคอื่น Monika Kopplin (2002) เชื่อว่าคนไทยได้เรียนรู้เทคนิคการตกแต่งโดยใช้รักจากชาวจีน ในตอนแรกเทคนิคนี้เป็นวิธีที่มีประโยชน์ในการเคลือบพื้นผิวของภาชนะเพื่อให้มีความคงทนมากขึ้น หลังจากนั้นชาวไทยได้พัฒนาการออกแบบและเทคนิคของงานศิลปะประเภทนี้มาจนถึงปัจจุบัน

การสร้างสรรค์จิตรกรรมและงานศิลปะโดยใช้รักได้มีศิลปินพัฒนารูปแบบและเทคนิคได้อย่างหลากหลาย ดังเช่น วรรณวิสา พัฒนศิลป์ (2565) ได้สร้างสรรค์จิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัย แรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวดัตช์ ด้วยการใช้เทคนิคลายรดน้ำ คือ การใช้ยางรักใสของเวียดนามทาเคลือบลงบนผ้าปาเต๊ะผสมผสานเทคนิคจิตรกรรมสีอะคริลิกนั้นมีความโดดเด่นในกระบวนการเตรียมพื้นของเทคนิคลายรดน้ำที่สามารถมองเห็นลวดลายของผ้าปาเต๊ะ และรูปทรงที่เกิดจากการเขียนสีอะคริลิกได้อย่างชัดเจน โดยมีการซ้อนทับกันระหว่างลวดลายของชั้นสีทอง ซึ่งปรากฏอยู่บนพื้นยางรักใสของเวียดนามที่ถูกทาเคลือบลงบนผ้าปาเต๊ะและวัสดุทางธรรมชาติ ประกอบกับลักษณะพิเศษของการใช้แผ่นทองคำเปลวร้อยเปอร์เซ็นต์ และผงทองวิทยาศาสตร์ สร้างค่าน้ำหนักในผลงานด้วยเทคนิคของการปิดทองที่ไม่สม่ำเสมอ เป็นความสอดคล้องกับการนำเสนอความสุข ความทรงจำ ความรัก และความผูกพันจากครอบครัวของผู้สร้างสรรค์ เกิดเป็นผลงานจิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัยที่มีการผสมผสานกันระหว่างเทคนิคได้อย่างลงตัว ส่วนเทคนิคจิตรกรรมเวียดนาม เป็นงานจิตรกรรมที่มีกระบวนการทางด้านเทคนิคที่ซับซ้อนยุ่งยากและใช้เวลานานพอสมควร ซึ่งเทคนิคดังกล่าวต้องใช้ยางรัก ไม่ได้มีการเขียนรักสีและปิดแผ่นเงินเปลวหรือทองคำเปลวเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการใช้วัสดุอื่นร่วมด้วย เช่น เปลือกหอยและเปลือกไข่ เป็นต้น โดยวิธีฝังวัสดุต่าง ๆ ซ้อนกัน แล้วใช้รักทาทับ แล้วถูขจัดจนเรียบ

มันวาว ทำให้ผลงานที่ออกมานั้นมีมิติ มีความน่าสนใจ และมีความเป็นเอกลักษณ์เป็น
อย่างยิ่ง (Monika Kopplin, 2002; สุจิตรา พาหุการณ์, 2564) รวมถึงประเทศจีนก็มี
การพัฒนาเทคนิคและแนวคิดด้วยการเปิดกว้างไม่ยึดติดแบบดั้งเดิมมากยิ่งขึ้น มีการนำ
วัฒนธรรมตะวันออกและตะวันตกมาผสมผสานกัน และความคิดสร้างสรรค์ที่เปิดกว้าง
มากขึ้น (Tao Xu, 2018)

งานทัศนศิลป์ที่มนุษย์รังสรรค์ขึ้นนั้นมีคุณค่าทางด้านจิตใจ ด้านความคิดและ
สติปัญญา ด้านประโยชน์ใช้สอย ด้านความงาม และด้านเรื่องราว จิตรกรรมรักสี ศิลปะ
ลายรดน้ำ และศิลปะลายกำมะลอก็เช่นเดียวกันที่มีคุณค่าและความสำคัญ
ด้านสุนทรียศาสตร์ในการใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรมและสิ่งของต่างๆ ยังปรากฏ
ในด้าน สุนทรียศาสตร์ที่เกิดจากรูปทรงที่ผ่านการออกแบบให้เกิดเป็นองค์ประกอบภาพ
ได้อีกด้วย (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, 2522 อ้างถึงใน บัณฑิต อินทร์คง, 2557) คุณค่า
ด้านเรื่องราวศิลปกรรมแขนงนี้นอกจาก การแสดงคุณภาพด้านลวดลายแล้ว เนื้อหา
ของภาพที่เขียนประกอบลวดลายและเขียนเล่าเรื่องราวตามลักษณะจิตรกรรมฝาผนังทั่วไป
มีความสำคัญที่ทำให้ผู้ดูได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งอีกด้วย ทั้งนี้รายละเอียดของเรื่องราวจำเป็น
ต้องออกแบบให้สัมพันธ์กับเรื่องราวของภาพ ถือได้ว่าเป็นความสามารถของศิลปินผู้ที่
สร้างสรรค์งานนั้น (สมชาติ มณีโชติ, 2529) คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ เป็นร่องรอยของอดีต
เป็นหลักฐานสำคัญในการบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และยังแสดงถึงความเจริญ
ในการสืบทอดพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นมรดกของมนุษยชาติ (บัณฑิต อินทร์คง, 2557)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาองค์ความรู้ “งานจิตรกรรมไทยรักสี” ของไทย ในด้าน
วิวัฒนาการจิตรกรรมรักสีในประเทศไทย วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ ขั้นตอน
การเตรียมพื้นกระดานรักแบบเวียตนาม และขั้นตอนการสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยรักสี
ร่วมสมัย ควรมีการนำองค์ความรู้ไปเผยแพร่ในรูปแบบคู่มือองค์ความรู้ สื่อการเรียนรู้ และ
การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างสรรค์จิตรกรรมไทยรักสีแก่นิสิต นักศึกษา และศิลปิน
ผู้ที่สนใจ รวมทั้งอาจมีการจัดนิทรรศการเพื่อเผยแพร่ผลงานและความรู้ เพื่อเผยแพร่
ให้ประชาชนไทยได้รับรู้ถึงความงามและความสำคัญ จะส่งผลถึงการร่วมมือกันสืบทอด
ต่อยอดเทคนิควิธีการสร้างสรรค์งานรักสีให้เกิดพัฒนาการต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2551). **สัมมนาวิชาการศึกษายางรักเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยอันเนื่องมาจาก พระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.**
- กรมศิลปากร. (2553). **ศิลปวิทยาการจากสาสน์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (1977) จำกัด. ธนีสร์ ปทุมมานนท์ และ ชัยนันทน์ พิเชียรสุนทร. (2553). พงศศาสตร์พื้นบ้านของรักใหญ่และภูมิปัญญาไทยในการแกะฟิชจากยางรัก. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 8(2-3), 121-129.**
- บัณฑิต อินทร์คง. (2557). **ศิลปะลายรดน้ำและลายกำมะลอ: องค์ความรู้ที่ไม่เคยสูญ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 1(2), 168-185.**
- วรรณวิสา พัฒนศิลป์. (2565). **จิตรกรรมลายรดน้ำร่วมสมัย แร่งบันดาลใจจากวิถีชีวิตชาวใต้. วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม, 6(2), 124-144.**
- สนั่น รัตนะ. (2545). **ศิลปะลายรดน้ำ. สำนักพิมพ์ศิลปปะภา.**
- สนั่น รัตนะ. (2549). **ศิลปะลายกำมะลอ. สำนักพิมพ์ศิลปปะภา.**
- สนั่น รัตนะ. (2559). **แลรักอาเซียน. ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (องค์การมหาชน).**
- สมชาติ มณีโชติ. (2529). **จิตรกรรมไทย. โอเดียนสโตร์.**
- สุจิตรา พาหุการณ. (2564). **จิตรกรรมกำมะลอร่วมสมัย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 8(2), 134-171.**
- องค์การคำครุสภา. (2505). **สาสน์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช 1 ลายพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ครุสภา.**
- Hung, C.H., Chen, T.L., & Lee, Y.C. (2021). From Cultural Heritage Preservation to Art Craft Education: A Study on Taiwan Traditional Lacquerware Art Preservation and Training. **Education Sciences, 11(801), 1-14.**
- Kopplin, M. (2002). **Lacquerware in Asia, today and yesterday. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.**

Xu, T. (2018). Analysis of the Current Development of Lacquer Painting Art. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research. The 8th International Conference on Education, Management, Information and Management Society (EMIM 2018)* (pp. 755-760). Atlantis Press.

อัตลักษณ์จากเรื่องเล่าของคนเวียดนามอพยพในประเทศไทย กับการสร้างความสัมพันธ์ชุดใหม่ระหว่างรัฐไทย-เวียดนาม

หนึ่งฤทัย จันทรคามิ

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

E-mail: nuengruethai.c@msu.ac.th

วันที่รับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2566

วันแก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2566

วันที่รับบทความ: 6 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การนิยามตนเองสามารถแสดงออกผ่าน “เรื่องเล่า” ในฐานะวาทกรรมที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และความทรงจำของผู้เล่า กรณีคนเวียดนามในประเทศไทย เรื่องเล่าการอพยพและปฏิบัติการในชีวิตประจำวันของพวกเขาแสดงให้เห็นการประกอบสร้างตัวตนคนเวียดนาม ทั้งนี้ตัวตนดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดระหว่างรัฐไทยกับเวียดนาม บทความนี้ต้องการนำเสนอตัวตนคนเวียดนามผ่านเรื่องเล่าส่วนบุคคลของคนเวียดนามรุ่นที่ 1 ที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยช่วง ค.ศ. 1945-1946 กับกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ชุดใหม่ระหว่างรัฐไทยกับเวียดนาม การศึกษานี้ใช้แนวคิดในการศึกษา คือ self-construction of Identity ร่วมกับแนวคิด narrative identity ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า เรื่องเล่าส่วนบุคคลของคนเวียดนามในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นการสร้างตัวตนที่ไม่ตายตัว แต่มีการผลิตซ้ำและประกอบสร้างใหม่อยู่ตลอดเวลา ผ่านเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับเงื่อนไขความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับรัฐ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ ทั้งนี้ตัวตนดังกล่าวไม่ได้ถูกประกอบสร้างขึ้นเพื่อรับใช้ผู้เป็นเจ้าของเรื่องเล่าเท่านั้น แต่ได้ถูกรัฐนำไปตีความใหม่เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ชุดใหม่ระหว่างรัฐกับรัฐด้วย

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ตัวตน อัตลักษณ์เรื่องเล่า คนเวียดนามอพยพในประเทศไทย

Narrative Identity of Vietnamese Migrants in Thailand: A New Construction of Thailand and Vietnam Relationship

Nuengruethai Chantharakhami

Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University

E-mail: nuengruethai.c@msu.ac.th

Received: November 15, 2023

Revised: December 4, 2023

Accepted: December 6, 2023

Abstract

Self-definition can be expressed through “narrative identity,” which are forms of discourse that emerge from the narrator’s experiences and memories. In the case of the Vietnamese migrants in Thailand, their stories of migration and daily life activities reflect the self-construction of their Vietnamese identity. This identity has an influence on the relationship between Thailand and Vietnam. This article presents the narratives of the identity of first-generation Vietnamese immigrants who migrated to Thailand between 1945 and 1946 and the process of forging new relationships between Thailand and Vietnam. This study employs the theoretical concepts of self-construction of identity and narrative identity. The results reveal that the narratives of the identity of Vietnamese people in Thailand reflect the ongoing reproduction and reconstruction of identity through narratives relating to people’s relationships with the state as well as the relationship between states. Their identity is constructed to serve the narrative owner and as a tool for establishing new relationships between states.

Keywords: Self-Identity, Narrative Identity, Vietnamese Migrants in Thailand

Introduction

The Vietnamese in Thailand are a group of people with diverse self-definitions and relationships with state power and the relationship between states. From 1945 AD until before Vietnam joined the ASEAN Community, the Thai government regarded Vietnamese immigrants as a group of people who were a threat to the security of the state. Their stories cannot be told or revealed due to the political ideology differences between Thailand, which was a liberal democracy, and Vietnam, which was a communist regime. This affected the policies and measures that the Thai government had towards Vietnamese immigrants, as Thailand viewed them as part of the Vietnamese Communist movement and a threat to Thai national security. (Sajjapala, 2018)

Subsequently, when the relationship system of all countries in the Southeast Asian region changed from conflict and distrust to a relationship under the conditions of economic cooperation, Vietnam's acceptance as a member of the ASEAN on July 28, 1995, affected the restoration and development of the relationship between Thailand and Vietnam, leading to cooperation in various aspects both at the state and grassroots levels. This positive relationship allowed older generations of Vietnamese to have the opportunity and space to share their personal history, memories and collective memories. At the state level, they were regarded as a group of Thai citizens whereas according to the Vietnamese state, they were the descendants of Vietnamese immigrants living abroad who had a great significance to the history of Vietnam. Therefore, the stories not only represent the identity of the Vietnamese people in Thailand but also serve as a tool to foster a new relationship between Thailand and Vietnam in the context of a new relationship set.

Based on an examination of relevant documents and research. The concept of ethnic identity has become increasingly popular in research on Vietnamese people in Thailand in the last ten years, as it has been discovered. Vietnamese identity throughout various periods, particularly studies that

aim to sift through Vietnamese identity in the sociocultural dimension, have served to shape and define the meaning for Vietnamese people in Thailand in a stereotypical fashion. This may not allow us to understand Vietnamese identity in the current context, which is complex and constantly changing.

Defining oneself is determined by individuals or others through a complex and continuous process related to the constantly changing social context. It is influenced by various factors, including genetics, upbringing, cultural influence, life experience, and interactions with others. The definition of self can be reflected through narrative identity or discourse, which is created through experiences and memories of the narrator concerning the dimensions of time and space. The narratives are interpreted, repeated, or reconstructed, leading to diverse and ever-changing self-definitions in different contexts. (Miller, 2000). This is a crucial point that this article aims to present.

Research Method

This study aimed to 1) Explore Vietnamese identity through narrative history that focuses on the case of the first generation of Vietnamese immigrants residing in Thailand. 2) To study Vietnamese identity through personal narratives that influence the development of new connections between Thailand and Vietnam in the ASEAN context.

This research is a qualitative study Research design using the concept of identity creation and self-descriptive identity documentary research and fieldwork in the provinces of Nakhon Phanom, Sakon Nakhon, and Mukdahan in Thailand and obtain information through in-depth interviews. The study presents its findings through phenomenological analysis. This study was ethically reviewed and approved by the Ethical Review Board of Mahasarakham University. The sample group serving as key informants consists of Vietnamese people who migrated to Thailand in 2488-2489 BCE (1945-1946 CE) and currently live in Nakhon Phanom, Sakon Nakhon,

and Mukdahan provinces. There are direct memories of the history of migration and memories of Vietnamese life in Thailand from their arrival until today.

The researcher employed a purposive sampling method to select informants with characteristics aligned with the research objectives. A snowball sampling technique was also utilized, whereby initial informants with desired characteristics recommended other potential informants with similar attributes. Once comprehensive data on the research topics were gathered, the data collection was concluded to ensure in-depth and comprehensive information aligned with the research objectives.

Data Analysis

This study employed the concept of self-construction of identity and narrative identity To show that Vietnamese identity emerges through social costs within the Vietnamese people concerning the ever-changing social context over time. Although society determines the value system, the identity of Vietnamese immigrants in Thailand is dominated by the state discourse through status, roles and duties. As a result, the Vietnamese have to create an identity that meets certain needs and constraints imposed by society and the state. Instead, the Vietnamese have used their own carefully selected life stories and stories in a new context to create a Vietnamese identity in the current context. Both Thailand and Vietnam have used their Vietnamese identity to create new relationships.

Research Results

The results are presented as follows;

1. Vietnamese Identity in Narratives History of Crossing Borders in the Northeastern Region of Thailand

The Northeastern Region of Thailand, called Isan, is a region where a large number of people of Thai Vietnamese descent reside. Since the 17th century, Vietnamese have lived in the northeastern region even before

Thailand became a nation-state. When the French attacked Laos from 1945 to 1956, a significant number of Vietnamese migrated from the left bank of the Mekong River into Thailand. (Goscha. 1999). They settled in provinces along the Mekong River such as Nong Khai, Nakhon Phanom, and Mukdahan, and built communities. Some Vietnamese migrants , such as Udon Thani and Sakon Nakhon, also traveled to the provinces farther from the Mekong River for safety reasons. (Stuart-Fox, 1997; Nguyen Van Linh, 2010).

In 1946, Thailand was under the administration of the government of Pridi Phanomyong, who launched a policy to support the national liberation movement of neighbouring countries in Indochina (Le Quoc San, 1989). The Thai government provided assistance to Vietnamese migrants by easing their status of entry into the city, granting them refugee status and allowing them to temporarily reside in various provinces along the Mekong River, such as Nakhon Phanom, Nong Khai, Mukdahan, and Ubon Ratchathani (Taerungreung, 2007). In addition, the Thai government also provided jobs and allocated a budget to assist Vietnamese migrants in investing in their professions (Burutphat, 1972; Jampasiri and Suphan, 1976). Although Vietnamese migrants faced difficulties due to the war, the assistance provided by the government of Pridi Phanomyong enabled them to reside and make a living. They had their system of mutual aid and activities and could express themselves freely, which led them to create a strong social community among Vietnamese migrants. (Sripana and Trinh, 2005)

The narratives of the Vietnamese immigrants to Northeast Thailand between 1945 and 1946 reflect the difficulties they faced as migrants and their daily struggles in an environment of distrust between the Thai government and the Vietnamese people. Moreover, the narratives encompass accounts of secret actions in support of the Vietnamese nationalist movement in the Isan region, which are often retold and passed down among the Vietnamese community and their descendants. Nonetheless, they typically conclude the stories by mentioning the help they received from the local community.

Mr. Le, 72, born in Thakhek, Laos, living in Nakhon Phanom province, told the stories of his family’s migration: “My parents walked from Vietnam to Laos to escape death during the French Colonial period. They initially settled in Kham Keut, Tha Khaek, Laos, but due to the difficult living conditions, they decided to move to Thakhek. The attack in 1945 forced my family to cross the Mekong River to Thailand. Most of the Vietnamese migrants in Nakhon Phanom Province lived in a group in the Ban Pohn Bok. Everyone helped each other. My family was lucky to receive help from the Thai people. The Thai people were compassionate and allowed my family to stay in the barn under their house temporarily. My parents repaid their kindness by helping them on the farm. They did everything they could to help until they gained trust and were seen as good people. Later, the Thai people divided a small area of 4x3 meters for us to build a small house. At the time, we did not believe we could return to Vietnam, so my parents decided to live in Thailand. At first, we had no job, so we lived by burning charcoal. Fortunately, the Thai government hired my father to dig soil and build roads, and my parents worked hard to earn money and save up. Eventually, we were able to buy pigs to raise. My mother started making and selling “tao huu” (a type of steamed food). We grew vegetables, cut wood, and burned charcoal to sell at the market. My family has started our trading business since then.” (V.K Le, personal communication, July 15, 2022)

From 1948 to 1975, Southeast Asia’s political situation was marked by significant changes and challenges that shaped the region’s political landscape. During this time, although many Southeast Asian nations achieved independence from colonial rule, some of them still struggled to establish stable democratic governments and faced internal conflicts. This context significantly impacted the Thai-Vietnamese relationship, causing fluctuations and shifts in accordance with global political developments and regional conditions.

During the reigns of Prime Ministers Phibun Songkhram and Thanom Kittikachorn, from 1948 -1975, Thailand demonstrated its stance as a pro-western nation in opposition to the communist North Vietnam regime. Thailand's policy towards North Vietnamese migrants in the country was marked by tension and hostility. These migrants were considered a threat to Thailand's stability and were treated as "others." (Burutphat, 1972; Jampasiri and Suphan, 1976; Teerawekhin, 1978). Government policies restricted their freedom, residency in designated areas, and job opportunities. Their behavior was strictly monitored, and they were prevented from forming groups or even receiving education in their own language. Suspected communist activities among the migrants led to arrests. The Thai government established and implemented the policies previously mentioned to maintain stability and security (Sripana & Thinh, 2005).

Mr. Nguyen, a 70 years old Vietnamese descent from Sakhon Nakhon province, said, "I was born in Thakhek, Laos, before my parents immigrated to Sakhon Nakhon in 1946. My parents always taught me to love our homeland and adhere to Ho Chi Minh's teachings: "Love the country, love the people, study well, work well, unite well, be disciplined, maintain cleanliness, be humble, be honest, and be brave. When I was 18 years old, I was selected to be a Vietnamese leader in Sakon Nakhon province. My responsibility was to take care of the Vietnamese people and to build solidarity while instilling a sense of patriotism in them. I also secretly coordinated with the Vietnamese government by informing them of the news of requesting support and donations to send back to support the Northern Vietnamese migrants. In 1971, the situation between Northern Vietnam and the United States was tense, and Vietnamese migrants in Sakon Nakhon were very afraid because they were living in difficult conditions. The movements were almost halted. The government officials saw that I was intelligent and able to provide information about the Vietnamese migrants, so they assigned me to be a representative of the Vietnamese migrants to coordinate with Thai government

agencies and create an understanding for the Vietnamese migrants to follow Thai laws strictly. The teaching that Vietnamese migrants hold onto and pass on to their children is to “unite with Thai friends. Follow the laws of the host country.” This means that when they come to live in Thailand, they must live together with Thai people and follow Thai laws (T.H. Nguyen, personal communication, July 20, 2022)

The story of the Vietnamese migrants and their struggle to survive as displaced individuals, as well as their participation in the national liberation movement, has been passed down to their descendants as social memories that help create a strong bond within the Vietnamese migrant community and serve as a testament to their bravery, resilience and determination in the face of adversity and the loss of their homeland. Their ideas are reflected in their daily lives as stateless people who listen to and comply with what the Thai government specifies in order to show their identity, even though the Thai government once defined them as someone else. Despite this, they have a sense of gratitude for the assistance and attachment to Thailand.

2. Becoming new Thais: the identity of Vietnamese people in Thailand

“Our parents brought us here, and we grew up here. We love Thailand. Vietnamese migrants consider themselves having two mothers, Vietnam as their birthplace and Thailand as their nurturer.” (A.T. Ly, personal communication, March 12, 2022)

Various operations demonstrated that Vietnamese migrants were an integral part of Thai society, and they were not different from ordinary citizens. The expression of the Vietnamese identity was influenced by the state’s power to gain the government’s trust. Under the leadership of General Sarit Thanarat, a strict security policy was implemented, which resulted in more stringent and tense control measures for Vietnamese migrants. In 1959, an agreement was signed, the so-called Rangoon. Such an agreement was signed by both the Democratic Republic of Vietnam (DRV) and the Thai Red Cross societies on the repatriation of Vietnamese migrants back to North

Vietnam. The repatriation process continued by sea from 1960 until 1964. A total of 46,265 Vietnamese migrants in northeast Thailand were repatriated to North Vietnam. However, the operation had to be permanently halted due to the North Vietnamese government using the pretext of security concerns that might arise from clashes in the Gulf of Tonkin. (Burutphat, 1988)

Between 1976 and 1977, the tension between Thailand and Vietnam increased after Vietnam had sent troops into Cambodia. The Thanin Kraivichien government took a clear stance against communism and Vietnam's intervention in Cambodia, resulting in the intense suppression of individuals suspected of having communist sympathies. Those who exhibited any behavior deemed suspicious faced severe crackdowns. As a consequence, Vietnamese migrants tried not to attract attention from Thai authorities to prevent detention or deportation to Vietnam. They participated in public activities and tried to build relationships with the local community. However, they were still subject to investigation or house searches if there were any reports from Thai citizens or officials indicating suspicious behavior by Vietnamese migrants. Mr. Tran, a 75-year-old Vietnamese resident of Udon Thani province, described the daily lives of Vietnamese migrants in Udon Thani by saying, "During the North Vietnamese Army's invasion of Cambodia, the situation in Thailand was also tense. Vietnamese migrants attempted to live in accordance with the rules of their home country. They did not break the law and had no problems with the Thai people. Whenever any family or community had any merit-making activities, we would go and help. Sometimes we were inspected by government officials, but we did not resist because we understood that they had to follow the Thai government. Vietnamese migrants understood and sympathized with officials and did not want to cause any trouble. When my son was still a child, a Thai teacher came to ask for my son to stay with them at their home. They took care of him and sent him to school. I was touched by their kindness. Thai people have good hearts and are compassionate, helping Vietnamese

migrants greatly, which has allowed us to live to this day.” (D.T. Tran, personal communication, March 8, 2022)

After the end of the Cold War in 1995, Vietnam demonstrated its commitment to peace in the region by withdrawing its troops from Cambodia. This resulted in ASEAN admitting Vietnam as a member. Thai-Vietnamese relations have evolved. The Thai government has been more lenient towards Vietnamese immigrants, permitting them to participate in community activities.

Mr. Dang, a Thai-Vietnamese from Sakon Nakhon province, recalled, “I firmly hold on to and practice Ho Chi Minh’s teaching that to live here you need to love them, and when you go back, make them miss you. Since Thailand and Vietnam have a good relationship, Vietnamese people in Sakon Nakhon can participate in public events like the Candle Castle Festival in Sakon Nakhon. Vietnamese people would join the event to help build the candle castle and participate in the procession of the local temple where they lived. My parents would take me out to help at the temple. I had to behave like everyone else. Vietnamese women would wear Sakon Nakhon traditional clothes to participate in the procession. Every year, the Sakon Nakhon people pay great attention to this event, and the Vietnamese community participating in the procession usually wins the first prize. Besides the local festivals, when the province organizes important events related to the Thai monarchy or charity, representatives of the Vietnamese Association in Sakon Nakhon will always be sent to participate.” (V.Q. Dang, personal communication, April 10, 2022)

Mr. Tran, an 80-year-old Thai Vietnamese from Sakon Nakhon province, said, “People in Sakon Nakhon recognize Vietnamese as one of the province’s ethnic groups, as the Chinese. In the past, they denied our requests by not participating in activities with Thai people. But now, every Thai government agency values Vietnamese people. They invite us to be committee members and participate in activities organized by the

province every year, such as the Loy Krathong Festival and the New Year's celebration. We cooperate fully because we love Thailand and feel we are Thai. In short, if there is a Thai boxing competition with other countries, we cheer for Thai boxing.” (D.B. Tran, personal communication, April 11, 2022)

The Vietnamese narrative is multi-dimensional suggesting the narrative itself and the context of the events being recounted and intertwined. The story consists of selected facts about what should be said while others are eliminated. To be consistent with the purpose, the narrator will choose to express his identity using past events and actions from his own life story (Riessman, 1993; Erikson, 1993).

Therefore, the Vietnamese immigrants' self-identity results from their decision to present the “We” or “They” identity. To establish relationships within a group of Vietnamese people, they will pick unity as the immigrant creates his or her identity from this collection of memories. Moreover, they want to gain recognition and become a local group of the Thai state, and the narrative demonstrates that they are already a part of the state.

3. Vietnamese identity as a mediator in the formation of a new relationship between Vietnam and Thailand

In the context of the development of Thai-Vietnamese relations, the identity of Vietnamese people in Thailand has a multilayered dimension of being both a part of the Vietnamese community and a part of the Thai state, particularly if they have been granted the status of new Thai citizens or Thai-Vietnamese. As evidenced by the tales of their migration and efforts to save the nation of Vietnam, they play an important role that has been recognized by local communities and the Thai government. In the current context, these tales are no longer secrets or stories that must be concealed but may be retold and used to build relationships and cooperation between Thailand and Vietnam.

In the context of Thailand and Vietnam's growing regional relationship, especially in the economic sphere, the Government of General Chatchai Chunhawan initiated a policy to transform Indochina from "a battlefield into a marketplace" to strengthen politics, economy, and society through economic diplomacy, by supporting investment in Indo-China communities, particularly in Vietnam (Maisrikrod, 1994)

After 1986, Vietnamese foreign policy began to change. Vietnam became more open to trade with foreign countries regardless of political ideology. (Thayer, C. A.,1999). The Vietnamese government also responded and promoted bilateral relations with Thailand, settling the issue of Vietnamese people in Thailand being accepted and living peacefully. In 1997, the first generation of Vietnamese refugees who had foreign status was granted legal status. The second and third generations, who were born in the Kingdom of Thailand to Vietnamese refugee parents, were granted Thai citizenship and considered "new Thais". They have full rights and duties equal to those of Thai citizens. (Sripana & Trinh, 2005; Vang, 2007). This led to the formation of Thai-Vietnamese community associations in local areas such as Sakon Nakhon, Nakhon Phanom, Udon Thani, Ubon Ratchathani, & Nong Khai in 2014, as well as the Vietnamese Association in Thailand. Since then, this positive relationship has contributed to the acceptance and recognition of the Vietnamese community in Thailand.

The establishment of the Vietnamese Association in Thailand, which both governments have acknowledged, represents an acceptance of the presence of Vietnamese people in Thailand. The Vietnamese people themselves have served as a mediator between Thailand and Vietnam. Mr. Nguyen, 82 years old, a Thai Vietnamese from Sakon Nakhon province, said, "In 2014, Mr. Nguyen Thanh Tan, Deputy Minister of Foreign Affairs of Vietnam, presided over the opening ceremony of the Vietnamese Association in Thailand in Sakon Nakhon province. He stated, "The Vietnamese Association in Thailand is evidence of the strong friendship and relationship between the people of Vietnam

and Thailand, which is being continuously maintained and developed in accordance with the desires of the Thai government and the people of both nations. On behalf of the Vietnamese government, we hope that the Vietnamese Associations in Thailand's provinces where Vietnamese people reside, as well as the Vietnamese Association of Thailand, will flourish and serve as a model for Vietnamese Associations worldwide" (V.S. Nguyen, personal communication, April 18, 2022)

Moreover, the Vietnamese identity in the context of Thai-Vietnamese relations has influenced the transformation of the Na Chok community in Nakhon Phanom province from a site of conflict to a place of friendship. In the past, Na Chok village served as a refugee settlement and a gathering place for Vietnamese revolutionaries in the Northeast of Thailand. Regarding the conflict between Thailand and Vietnam, the village was considered a communist enclave that the Thai government had to regulate strictly. Since the development of Thai-Vietnamese relations, particularly during the administration of General Chatchai Chunhawan, Na Chok has become a tourist destination supported by the Thai and Vietnamese governments as a friendly Thai-Vietnamese village. The Thai government has improved and promoted Na Chok as a historical learning center for tourism. In contrast, the Vietnamese government has supported the construction of the Ho Chi Minh Museum as a historical tourist attraction in Na Chok.

Mr. Nguyen, 82 years old, a Thai Vietnamese from Nakhon Phanom province, described the construction of the Ho Chi Minh Museum in Na Chok village, Nakhon Phanom, "In 2013, when the Secretary-General of the Communist Party of Vietnam visited the Vietnamese community in Nakhon Phanom, he inquired about our desires. We informed him we needed funding to build a Ho Chi Minh Museum in Na Chok. The issue was brought to the attention of the Communist Party of Vietnam by the Secretary-General of the Communist Party of Vietnam. In 2014, The Vietnamese government allocated a budget of 44 million baht for

the museum's construction, which was eventually completed in 2016. Since then, there have been a large number of visitors, including Vietnamese tourists. The association additionally celebrates Ho Chi Minh's birthday and Vietnam's National Day annually at the museum. Vietnamese citizens in every province are willing to support Thai policy, and the Vietnamese Association in Thailand acts as a liaison between Vietnamese and Thai government agencies, similar to a postal service connecting the two nations." (V.L. Nguyen, personal communication, April 25, 2022)

The history of Ho Chi Minh's movement in the village of Na Chok and the cooperation of Vietnamese immigrants at the time contributed significantly to the Vietnamese government's recognition of the importance of the Na Chok village and funding the construction of the Ho Chi Minh Memorial. While Thailand and Vietnam maintained good relations, the Thai government allowed the construction of the Ho Jin Minh Memorial in Na Chok village, and they elevated the status to the Thai-Vietnamese Friendship Village. Vietnamese identity through storytelling has contributed to the coordination of state relations. At the same time, the state has interpreted and defined the Vietnamese narratives as the establishment of a Vietnamese identity in its eyes. This has resulted in the promotion of a new set of relationships between Thailand and Vietnam, with their relationship becoming increasingly positive.

Discussion and Conclusion

As the center of political, economic, and cultural power, the nation-state plays an important role in shaping the nation's history so that the people have a sense of belonging that leads to national unity and security. Historical data and evidence were used to create and explain it until it became a nationalist history created by the state. Since the policy state of the convention by Field Marshal Plaek Phibunsongkhram, the development of the history of nationalism of the dynamic Thai state has led to people of

different ethnicities growing together as part of the Thai people. The history of the state with a racial character has thus become one that emphasizes centrality and Thainess. The history of the state, with its ethnic character, has thus become a history that emphasizes the centrality and the Thainess that hovers over the ethnic diversity that exists in different places in the country. (Wanlipodom, 2006).

Narrative identity recounts a narrator's experiences and recollections that become a collective social memory. It is fluid and context-dependent, and it fluctuates based on the conditions of the context and the passage of time. It depends on how the narrator intends to use or connect it to a specific group or society (Steward, 1992; Sorensen, 1997). In this regard, the narrator wishes for storytelling to reflect both his or her self-identity and the social identity to which they belong. The story's content may be selected, discarded, or embellished and elevated to become part of the historical narrative of the people and the state, thereby influencing social practices (Miller, 2000; Abbott, 2002)

The narratives of Vietnamese migrants are multi-layered, with a sequence of stories combined with the context of the narrative, where the content of the narrative is a true story, choosing what to mention and what to omit. The narrator himself selects the past events and actions. (Riessman, 1993) The identity of Vietnamese immigrants thus results from the choice to present themselves either in his or our dimension. They build relationships together within the Vietnamese group. They choose to share their memories as immigrants and create an identity from these memories. (Erikson, 1993) Vietnamese identities are reflected in complex narratives in which they use stories about their past as immigrants in relation to the volatile context and policies of the Thai state. The changing social context has influenced the construction of Vietnamese identities through storytelling. Stories about Vietnamese life experiences, while showing the negative experiences they face, often reflect positively that they are not resigned to their fate but try to adapt in order to survive and that the negative experiences they face are always the main drive for them to have a positive outlook.

The case of the Vietnamese in Thailand describes their migration and daily life practices, beginning with their displacement and ending with their integration into Thai society. It demonstrates how their identity, consisting of both their original and new identities, overlaps with external factors that influence them. It focuses on Thailand's social and political climate, which viewed Vietnamese immigrants as “others” at first. However, the relationship between the Thai state and the Vietnamese community shifted from hostile to friendly, and Vietnamese immigrants became a subgroup of the Thai population known as “new Thais.” However, the Vietnamese did not permit themselves to be solely defined by the local and Thai definitions. They used narrative to establish their identities and define their significance beyond the confines of local and Thai norms (Sorensen, 1997)

This study demonstrates that narrative history reflects the construction of an identity that is not fixed but produced, repeated, and reconstructed through storytelling in relation to the conditions and context of interstate relationships. This identity is not solely constructed for the benefit of the narrator; it can also be utilized to forge new relationships between states. In addition, the identity constructed from narratives of history can be reinterpreted to generate a new set of inter-state relationships

References

- Abbott, H. P. (2002). **The Cambridge Introduction to Narrative.** Cambridge University Press.
- Burutphat, K. (1972). **Thai and neighboring countries in Indochina.** Phrae Phitthaya Press.
- Burutphat, Kh. (1988). **Thailand and neighbors in Indochina.** Phrae Phitthaya Press.
- Carlyle, A. T. (1999). “**Vietnamese Foreign Policy: Multilateralism and the Threat of Peaceful Evolution,**” in the **Vietnamese Foreign Policy in Transition**, eds. Carlyle A. Thayer and Ramses Amer. St. Martin’s Press.
- Erikson, E. H. (1993). **Childhood and Society.** W. W. Norton & Company.
- Goscha, C. E. (1999). **Thailand and the Southeast Asian Networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954.** Curzon Press.
- Jampasiri, W., Suphan, S. (1976). **Vietnamese migrants and internal security.** Charuenpon Press.
- Le, Q.S. (1989). **The Navy IV Squadron.** the Tower General Assembly Press.
- Maisrikrod, S. (1994). The Peace Dividend’ in Southeast Asia: The Political Economy of New Thai-Vietnamese Relations,”. **Contemporary Southeast Asia**, 16(1), 46-66.
- Miller, R. L. (1999). **Researching life stories and family histories.** Sage.
- Nguyen, V. L. (2010). **Vietnamese migrants in Laos and Thailand with national rescue movements of the 20th century.** Publication of the People’s Army.
- Riessman, C. K. (1993). **Narrative analysis.** SAGE Publishings, Inc.
- Stuart-Fox, M. (1997). **A History of Laos.** Cambridge University Press.
- Sripana, Th., & Trinh D.T. (2005). **Viet Kieu in Thailand and Thai-Vietnamese Relationship.** Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

- Sajjapala, K. (2018). **Thailand-Vietnam Relations in the 1990s**. [Master's thesis, Cornell University]. Cornell University. https://ecommons.cornell.edu/bitstream/handle/1813/59477/Sajjapala_cornell_0058O_10300.pdf?sequence=1
- Taerungreung, R. (2007). **Legal right Vietnamese according to judgement of Thai court**. [Master's thesis, ThammasatUniversity]. Thammasat University. https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:111644
- Teerawekhin, L. (1978). **Minorities in Thailand**. Phrae Phitthaya Press.
- Thayer, C. A. (1999). Vietnamese foreign policy: Multilateralism and the threat of peaceful evolution. **Vietnamese foreign policy in transition**, 1-24.
- Vang, K. N. (2007). **Background on the development of Thai-Vietnam relations (1976-2000)**. Chulalongkorn University.
- Wanlipodom, S. (1994). Local history and National history. **Muang Boran Jornal**, 32(1), 1-5.

พัฒนาการการแต่งงานข้ามชาติของคู่หญิงไทย

กุลภัสสร คำหนูไทย¹ และ ณัฐหทัย มานาดี²
สาขาวิชาลุ่มน้ำโขงศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น^{1,2}
E-mail: koonlapas.kk@kkumail.com¹, nathama@kku.ac.th²

วันที่รับบทความ: 5 พฤศจิกายน 2566
วันแก้ไขบทความ: 11 ธันวาคม 2566
วันตอบรับบทความ: 15 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง พัฒนาการการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง การแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทยผ่านแอปพลิเคชัน ทินเดอร์ (Tinder) โดยบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบ และช่องทางการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบันโดยใช้ วิธีการทางประวัติศาสตร์และศึกษาจากเอกสารเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า การแต่งงานข้ามชาติในสังคมไทยเริ่มมีมาตั้งแต่การเข้ามาของพ่อค้าชาวจีนและ ชาวจีนตะวันตกในสมัยอยุธยา จนมาถึงรัตนโกสินทร์ช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่มีการส่งบุตรหลานชนชั้นสูงให้ไปศึกษาต่อที่ ต่างประเทศและหลายคนเลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติ แต่เหตุการณ์ที่ทำให้ การแต่งงานข้ามชาติแพร่หลายในสังคมไทยคือสงครามเวียดนาม และการขยายตัวของ ธุรกิจการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติได้พบเจอกับหญิงไทยที่ทำงาน ในสถานบริการต่าง ๆ โดยงานศึกษานี้ได้ให้ความสำคัญกับช่วงเวลาตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา เพราะเป็นช่วงของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตมีบทบาทอย่างมากในการเชื่อมต่อ การสื่อสารออนไลน์ทั่วโลก เอื้อให้ผู้คนสามารถพบเจอ พูดคุย และทำความรู้จักกัน แม้อยู่ไกลกันคนละซีกโลก ซึ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมากจากอดีตที่ต้องอาศัย การเดินทางเท่านั้นจึงจะได้พบเห็นกัน แต่ปัจจุบันผู้คนสามารถเจอกันได้โดยใช้โทรศัพท์ มือถือหรือคอมพิวเตอร์ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ โดยเฉพาะทินเดอร์ที่ได้รับความนิยม มากที่สุด เนื่องจากมีตัวเลือกให้ใช้งานได้หลากหลาย ตรงความต้องการของแต่ละบุคคล เป็นพื้นที่สาธารณะในโลกเสมือนจริงที่ใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์และคบหาต่อกัน ระหว่างหญิงไทยและชายต่างชาติ จนนำไปสู่การแต่งงานข้ามชาติในที่สุด

คำสำคัญ: เมียเช่า สามฝั้ว หาคู่ ทินเดอร์

Evolving Patterns of International Marriage Among Thai Women

Koonlapas Khamnoothai¹ and Nathatai Manadee²

Mekong Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University^{1,2}

E-mail: koonlapas.kk@kkumail.com¹, nathama@kku.ac.th²

Received: November 5, 2023

Revised: December 11, 2023

Accepted: December 15, 2023

Abstract

This research article aims to examine the historical evolution of international marriage among Thai women, representing a segment of the broader research project titled “International Marriage Among Thai Women Using Tinder.” The study utilized historical and documentary methods to explore the diverse pathways that have contributed to the development of such marriages, tracing back from the Ayutthaya period to the contemporary era. The findings reveal a multifaceted history of international marriage in Thailand, dating back to the Ayutthaya period when Chinese and Western traders first arrived. Subsequently, during the reign of King Rama V in the Rattanakosin period, many upper-class individuals were sent abroad for education, with some choosing to marry foreigners. Notably, the Vietnam War played a pivotal role in popularizing international marriages in Thai society. Furthermore, the growth of the tourism industry, welcoming foreign tourists, created opportunities for encounters between Thai women working in the service industry and foreign visitors. Since the 21st century onwards, the advent of the Internet has revolutionized the landscape of international relationships. Online communication has bridged geographical gaps, enabling individuals to connect, converse, and build relationships across borders. This paradigm shift from traditional, in-person meetings to virtual interactions is exemplified by the widespread use of dating applications, especially Tinder, which provides a variety of features catering to each user’s needs. These platforms serve as virtual public spaces where Thai women and foreign men can establish relationships, ultimately leading to international marriages.

Keywords: Hired Wife, Farang, Dating, Tinder

บทนำ

การแต่งงานข้ามชาติ หรือ Transnational Marriage เป็นการสมรสระหว่างหญิงชายที่มาจากต่างเชื้อชาติ ต่างพื้นที่ และมีลักษณะแปรเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย การศึกษาเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามชาติมีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการ และช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของบุคคลที่มาจากภูมิหลังที่แตกต่างกัน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โลกเชื่อมโยงถึงกันมากขึ้นเรื่อย ๆ และการแต่งงานระหว่างประเทศก็เพิ่มสูงขึ้นตามมา การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการแต่งงานข้ามชาตินอกจากจะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการแต่งงานที่เปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางประวัติศาสตร์แล้ว ยังอธิบายผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการแต่งงานระหว่างประเทศ เนื่องจากบุคคลที่มาจากคนละถิ่นฐานมาพบกันและสร้างครอบครัวหลากหลายวัฒนธรรม ซึ่งจะเชื่อมโยงไปยังระบบกฎหมายและการอพยพที่ซับซ้อน เป็นความท้าทายที่คู่รักระหว่างประเทศต้องเผชิญ และส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจ เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับงาน การเงิน และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน หรือแม้กระทั่งเด็กที่เกิดจากคู่รักชาวต่างชาติที่มักจะต้องเติบโตท่ามกลางวัฒนธรรมที่หลากหลาย การวิจัยเกี่ยวกับการแต่งงานข้ามชาติจะช่วยให้เข้าใจว่าบุคคลเหล่านี้สร้างตัวตนได้อย่างไร ความท้าทายที่พวกเขาเผชิญ และประโยชน์ของการเติบโตในสภาพแวดล้อมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยชิ้นนี้แม้ยังคงใช้คำว่า การแต่งงานข้ามชาติ แต่ภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า International Marriage เนื่องจากเป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของ “วิธีการ” และ “บริบท” ในการหาคู่ต่างชาติหรือคนละสัญชาติ และการแต่งงานข้ามประเทศของผู้หญิงไทยในแต่ละยุคสมัยในเชิงประวัติศาสตร์ มากกว่าการพิจารณาความซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและอัตลักษณ์ข้ามชาติ วัฒนธรรม สังคม หรือเศรษฐกิจ โดยพยายามอธิบายให้เห็นเฉพาะ “พัฒนาการรูปแบบการแต่งงาน” ของผู้หญิงไทยเท่านั้น โดยเริ่มศึกษาจากครั้งแรกที่ปรากฏให้เห็นการแต่งงานระหว่างหญิงไทยกับชายชาวต่างชาติคือสมัยอยุธยา จนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

พัชรินทร์ ลาภานันท์ (2549) กล่าวว่า การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมกับการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 5 หลังสนธิสัญญาเบาว์ริง (พ.ศ. 2428) หลังจากที่ชาวจีนอพยพมาทำการค้าขายที่เมืองไทย หลายคนตัดสินใจสร้างครอบครัวกับผู้หญิงชาวไทยเพื่อประโยชน์ทั้งด้านการค้าขายและภาษาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคบริการและการท่องเที่ยว ปรากฏการณ์ข้ามพรมแดนรัฐชาติของผู้คน ทุน สินค้า เทคโนโลยี รวมทั้งการแต่งงานมีให้เห็นมากขึ้น

ตั้งแต่ช่วงสงครามเวียดนามเป็นต้นมา ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์และแต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิงที่มาจากธุรกิจงานบริการและมักถูกมองว่าเลือกชายชาวต่างชาติที่มีอายุ เพราะเชื่อว่ามีเงิน สามารถส่งเสียเลี้ยงดูและยกระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจภายในครอบครัวได้ แต่ในปัจจุบัน เนื่องจาก สังคมไทยเปิดกว้างมากขึ้น ผู้หญิงมีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง ผู้หญิงไทยเริ่มมองหาและเลือกพัฒนาความสัมพันธ์เชิงคู่สาวไปจนถึงการแต่งงานกับชาวต่างชาติด้วยเหตุผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางการเงิน ความต้องการย้ายไปอยู่ต่างประเทศ หรือแม้กระทั่งเป็นความชอบส่วนบุคคล เช่น ชอบบุคลิกหน้าตาแบบผู้ชายต่างชาติ โดยเฉพาะตะวันตกมากกว่าผู้ชายเอเชีย หรือชอบหน้าตาแบบผู้ชายที่มาจากเอเชียตะวันออกมากกว่าผู้ชายไทย และด้วยปัจจุบันที่ผู้คนสามารถทำความรู้จักกันได้ง่ายผ่านโลกออนไลน์ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านใครใดฝ่ายหนึ่งต้องเดินทางข้ามประเทศมาเจอกัน หรือต้องผ่านการแนะนำจากญาติหรือคนใกล้ชิดที่อยู่ต่างประเทศอีกต่อไปแล้ว ทำให้มีผู้หญิงไทยจำนวนไม่น้อยเลือกที่จะหาคู่ต่างชาตินายิ่งขึ้น โดยเฉพาะทุกวันนี้มีการพัฒนาแอปพลิเคชันหาคู่ที่มีให้เลือกหลากหลายและได้รับความนิยมอย่างมาก มีผู้ใช้บริการมากมายทั่วโลก ซึ่งก็มีผู้หญิงไทยหลายคนที่ประสบความสำเร็จจากการหาคู่ในแอปพลิเคชันเหล่านี้

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการแต่งงานข้ามชาติ ที่มักเกิดขึ้นกับผู้หญิงที่มาจากประเทศด้อยพัฒนาแต่งงานกับผู้ชายที่มาจากประเทศที่มีความเจริญมากกว่า เงื่อนไขทางเศรษฐกิจของผู้หญิงจึงเป็นตัวแปรในการเลือกแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติที่ถูกมองว่ามีฐานะดีกว่าและสามารถช่วยเหลือสนับสนุนในด้านการเงินได้ งานศึกษาของ วารุณี ฐิริสินสิทธิ์ (2550) แสดงให้เห็นถึงข้อมูลในปี พ.ศ. 2523 ว่าผู้ชายเยอรมันเริ่มแต่งงานกับผู้หญิงจากประเทศที่ยากจน โดยเฉพาะไทยและฟิลิปปินส์ งานของ ปณิธิ สุขสมบูรณ์ (2554) อธิบายว่า แรงจูงใจต่อการแต่งงานข้ามชาตินั้นเป็นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยประเทศตะวันตกที่เจริญแล้วเป็นพื้นที่แห่งความปรารถนาของหญิงสาวจากประเทศโลกตะวันออกที่ด้อยพัฒนา ต้องการแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพที่มีรายได้สูงกว่าในประเทศของตนเอง เป็นปัจจัยผลักดันให้เขาเหล่านั้นต้องการย้ายถิ่น แต่ในขณะเดียวกันการย้ายถิ่นไปยังประเทศดังกล่าวนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงและมีข้อกฎหมายที่เข้มงวด การแต่งงานกับชายจากประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงจะเป็นโอกาสให้ผู้หญิงจากประเทศโลกที่สามสามารถย้ายถิ่นอยู่อาศัยและทำงานในประเทศที่พัฒนาแล้วได้ งานของ Constable (2005) ศึกษาการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมในเอเชียพบว่า ผู้หญิงฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน และไทยที่เข้าไปทำงานในประเทศเกาหลีใต้ ต้องการไปแสวงหาโอกาสจากประเทศที่ร่ำรวยกว่า

สะท้อนให้เห็นบทบาทของผู้ชายเกาหลีใต้ในฐานะผู้สนับสนุนและช่วยเหลือผู้หญิงเหล่านี้ให้สามารถหนีจากความลำบากในชีวิตในประเทศบ้านเกิดได้ งานของ Plambech. (2010) เสนอว่า ผู้หญิงที่ตัดสินใจแต่งงานกับผู้ชายต่างชาติเป็นความต้องการให้ฐานะความเป็นอยู่ของตนเองและครอบครัวดีขึ้น ในขณะที่ผู้ชายชาวต่างชาติต้องการที่จะมีครอบครัวและมีผู้หญิงคอยเอาใจใส่ อย่างไรก็ตาม Tyldum and Tveit, (2008) ชี้ให้เห็นในอีกมุมหนึ่งว่าการแต่งงานข้ามชาตินั้นอาจไม่ได้นำมาซึ่งสถานะทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทุกครัวเรือน บางครัวเรือนผู้หญิงไม่มีอำนาจในการใช้จ่าย ไม่มีรายได้ การตัดสินใจต้องขึ้นกับสามีชาวต่างชาติเท่านั้นจึงทำให้เกิดความยากลำบากในการใช้ชีวิต

ไม่ได้มีเพียงเรื่องเศรษฐกิจเท่านั้นที่ปรากฏในการศึกษาการแต่งงานข้ามชาติ ยังมีการศึกษาในประเด็นข้อจำกัดในการหาคู่ที่มีผลต่อการแต่งงาน เช่น งานศึกษาของ Jones (2010, อ้างถึงใน Pananakhonsab, 2016) พบว่า ชาวเอเชีย โดยเฉพาะในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แต่งงานช้าหรือยังไม่แต่งงาน กำลังเผชิญกับข้อจำกัดและความยากลำบากในการหาคู่ครองที่เหมาะสม จากการศึกษาและความสามารถในการพึ่งพาตนเองที่สูงขึ้นของผู้หญิง ผู้หญิงส่วนใหญ่จึงมักพิจารณาระดับการศึกษาและอาชีพของผู้ชายก่อนการคบหาและแต่งงาน เพราะค่านิยมในการแต่งงานของเอเชียส่วนใหญ่ยังมาจากแนวคิดการแต่งงานแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ต้องการเพิ่มสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมากกว่าที่จะลดสถานภาพของตนเอง ส่วนผู้ชายเองก็มีแนวโน้มที่จะเลือกผู้หญิงที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใกล้เคียงกับตนเองมากขึ้น ซึ่งตัวเลือกที่มีในประเทศอาจไม่เพียงพอจึงต้องมองหาจากต่างประเทศ

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับจุดประสงค์การใช้งานแอปพลิเคชันหาคู่ในประเทศไทยพบว่า การใช้งานแอปพลิเคชันหาคู่ นั้นมีความหลากหลาย กรินา มุ่งเจริญ (2563) อธิบายว่า เป้าหมายการใช้งานแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์ คือ หาคู่ หาเพื่อน และหาความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ๆ แก่เบื่อ เยียวยาเมื่อรู้สึกเหงา คาดหวังว่าจะเจอเพื่อนที่หลากหลาย และเปิดมุมมองใหม่ เพราะแอปพลิเคชันเป็นเครือข่ายสังคมขนาดใหญ่ที่รวบรวมคนมากมายจากหลายพื้นที่ ซึ่งอาจทำให้พบเจอคนที่ตรงกับความต้องการง่ายต่อการเริ่มต้นและจบความสัมพันธ์ ไม่จำเป็นต้องใช้เพื่อการหาคู่แต่ใช้หาความสัมพันธ์แบบที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นแบบชั่วคราวหรือถาวร นิชาภัทร วรภณชัยเดช (2560) กล่าวว่า ผู้ใช้งานมักจะมองว่าการใช้งานแอปพลิเคชันหาคู่เป็นเรื่องส่วนตัวที่ไม่ต้องการบอกให้ใครรู้ เพราะกังวลว่าอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือของตนและมองว่าแอปพลิเคชันหาคู่มีไว้สำหรับการหาคู่เท่านั้น ซึ่งความคิดเหล่านี้มีอิทธิพลต่อสังคมไทยในวงกว้าง และส่งผลให้ผู้ใช้งานไม่กล้าที่จะเปิดเผยถึงการใช้งานของตน

ในปัจจุบันแอปพลิเคชันหาคู่มีให้เลือกใช้บริการมากมายขึ้นอยู่กับความชอบของผู้ใช้บริการ แต่แอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากคือ ทินเดอร์ (Tinder) ซึ่งเป็นแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์สัญชาติอเมริกันที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 2012 และเปิดให้บริการมากกว่า 190 ประเทศทั่วโลก การศึกษาของ Binger (2022) ชี้ให้เห็นว่า ทินเดอร์ช่วยให้ผู้ใช้สามารถสร้างความผูกพันและความสัมพันธ์ได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย แต่มักถูกมองว่าเป็นแอปพลิเคชันที่เหมาะสมกับบุคคลที่ไม่ต้องการความสัมพันธ์ระยะยาวเนื่องจากเป็นเรื่องยากในการสร้างความใกล้ชิดผ่านแอปพลิเคชันที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงผู้ใช้กับคนแปลกหน้า ทัชชกร สัมมะสุต และจารุพร ตั้งพัฒน์กิจ (2566) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้งานแพลตฟอร์มทินเดอร์ของผู้บริโภคกลุ่มมิลเลนเนียล (Millennials) หมายถึง กลุ่มคนที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2527-2539 หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า Gen Y ในประเทศไทย โดยวิเคราะห์ปัจจัยด้านความเหงา ปัจจัยด้านปฏิสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความคาดหวัง ปัจจัยด้านการบอกต่อ และปัจจัยด้านการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน พบว่าคนกลุ่ม Millennials ที่มีการใช้ทินเดอร์นั้นอาจไม่ได้เกิดความรู้สึกเหงา แต่ต้องการใช้สื่อสารกับอีกฝ่าย รวมไปถึงการพึ่งพากัน ใกล้ชิดกัน และสร้างความสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์

ส่วนการใช้งานแอปพลิเคชันทินเดอร์นั้นมีความแตกต่างกันระหว่างผู้ใช้เพศชายและเพศหญิง คัมเกล้า ดิษฐศิริ (2563) อธิบายว่า ผู้ใช้เพศชายมีจุดประสงค์เพื่ออยากรู้ อยากทดลองเล่นทินเดอร์ แต่ผู้ใช้เพศหญิง ใช้งานเพื่อหาคู่ ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษา และในขณะเดียวกันผู้ใช้ทั้งเพศหญิงและเพศชายก็ต้องการหาคู่เดทหรือแฟน แต่ก็ไม่ปิดกั้นความสัมพันธ์แบบเพื่อนด้วย อย่างไรก็ตามผู้ใช้เพศชายจะใช้ทินเดอร์เกี่ยวกับการหาคู่บนมากกว่า แต่ผู้ใช้เพศหญิงส่วนใหญ่จะใช้หาเพื่อนหรือความสัมพันธ์ระยะยาว และในเรื่องของการนำเสนอตัวตนผ่านแอปพลิเคชันทินเดอร์นั้นก็มีความแตกต่างกันคือ ผู้ใช้เพศหญิงจะพิจารณาโปรไฟล์ทินเดอร์ของอีกฝ่ายอย่างถี่ถ้วน เช่น พิจารณาจากการแสดงอารมณ์ของเจ้าของโปรไฟล์ในภาพว่าดูเป็นมิตรหรือไม่ มีบุคลิกท่าทางเป็นอย่างไร เนื้อหาภาพบ่งบอกถึง กิจกรรม งานอดิเรก การศึกษา และอาชีพที่ทำ รวมถึงข้อความบรรยายเกี่ยวกับตนเอง ในขณะที่เพศชายพิจารณาถึงภาพของเพศหญิงที่ความสวย น่ารัก ยั่วยวนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Pesch et al., (2020) ศึกษากลุ่มผู้ใช้เพศหญิงในประเทศสวีเดนพบว่า ผู้หญิงแต่ละคนจะเลือกใช้กลยุทธ์และเทคนิคที่ต่างกัน ขึ้นอยู่กับว่าพวกเขาต้องการให้คนรู้จักในแง่ไหนผ่านรูปภาพ และข้อมูลที่เปิดเผยในหน้าโปรไฟล์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาพัฒนาการของการแต่งงานข้ามชาติและช่องทางในการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความนี้เป็นการศึกษาจากเอกสารโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ วิจัย บทความวิชาการ รวมถึงแหล่งข้อมูลหลักฐานขั้นต้น เช่น ราชกิจจานุเบกษา ข้อมูลสถิติ และหลักฐานชั้นรองอื่น ๆ ทั้งไทยและต่างประเทศ

พัฒนาการของการเข้าสู่การแต่งงานข้ามชาติในบริบทสังคมไทย

บริบททางประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อรูปแบบของการแต่งงานระหว่างประเทศของผู้หญิงไทย ปัจจัยทางประวัติศาสตร์หลายประการได้กำหนดพลวัตของความสัมพันธ์รูปแบบการอพยพ และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตั้งแต่สมัยอยุธยาที่มีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติ หรือความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 ที่มีการเปลี่ยนจากเศรษฐกิจเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการมากขึ้น ส่งผลให้บทบาทและความคาดหวังทางเพศเปลี่ยนไป ปัจจัยทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้หญิงไทยบางคนในการหาคู่ในระดับสากล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน การเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีบทบาทในการแต่งงานระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์มักเกิดขึ้นระหว่างผู้หญิงไทยกับนักท่องเที่ยวหรือชาวต่างชาติที่มาเยือนประเทศ และสงครามเย็นก็เป็นช่วงเวลาสำคัญของการเข้ามาของทหารต่างชาติและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อรูปแบบการแต่งงาน ตัวอย่างเช่น การมีฐานทัพหรือองค์การระหว่างประเทศสามารถสร้างโอกาสสำหรับผู้หญิงไทยในการพบปะผู้คนจากประเทศอื่นและสร้างความสัมพันธ์ที่อาจนำไปสู่การแต่งงานข้ามชาติ ผู้หญิงไทยเป็นส่วนหนึ่งของการโยกย้ายถิ่นฐานและการเคลื่อนไหวด้านแรงงานทั้งภายในภูมิภาคและต่างประเทศ นอกจากนี้โอกาสทางเศรษฐกิจได้นำไปสู่การอพยพของผู้หญิงไทยในการไปทำงานหรือเรียนหนังสือ และอาจนำไปสู่การแต่งงาน เช่น ในตะวันออกกลาง เอเชียตะวันออก ยุโรป และอเมริกา

ต่อมาในยุคโลกาภิวัตน์ช่วงศตวรรษที่ 21 ได้เปิดโอกาสในการสื่อสารที่เพิ่มขึ้น ผู้หญิงไทยสามารถเข้าถึงข้อมูล เทคโนโลยี การเดินทาง และการสื่อสารได้มากขึ้น

เกิดการเรียนรู้และเปิดกว้างทางวัฒนธรรม ซึ่งขยายโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมและการแต่งงานระหว่างประเทศอีกด้วย นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงกฎหมายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นฐานและการแต่งงาน อาจส่งผลกระทบต่อรูปแบบการแต่งงานระหว่างประเทศได้ กรอบกฎหมายอาจอำนวยความสะดวกสำหรับผู้หญิงไทยที่กำลังมองหาคู่ครองระหว่างประเทศ นอกจากนี้การขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้หญิงไทยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ส่งผลให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมากขึ้น การศึกษาสามารถเป็นตัวเร่งให้เกิดการแต่งงานระหว่างประเทศได้ เนื่องจากผู้คนสามารถสร้างความสัมพันธ์ผ่านโลกวิชาการ และที่สำคัญมากในปัจจุบันคือ บทบาทของสื่อและการสื่อสาร การเข้าถึงสื่อที่เพิ่มมากขึ้นทั้งแบบดั้งเดิมและแบบดิจิทัล ทำให้ผู้หญิงไทยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมและทำความรู้จักกับผู้คนได้หลากหลายยิ่งขึ้น

บทความนี้ได้แบ่งช่วงเวลาการศึกษาออกเป็น 4 ช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ดังนี้

1. สมัยอยุธยาจนถึงสมัยกลางรัตนโกสินทร์

จากการศึกษาของ พัทธรินทร์ ลาภานันท์ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวิมล (2550) พบว่า ในสมัยอยุธยาไม่ได้มีเพียงแต่พ่อค้าชาวจีนหรือมุสลิมเท่านั้นที่เข้ามาค้าขายยังดินแดนสยาม หากแต่ยังมีชาวตะวันตกด้วย โปรตุเกสถือเป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาทำการติดต่อเจรจาการค้า ตามมาด้วยฮอลันดาและอังกฤษ ในตอนนั้นรัฐได้เข้ามาควบคุมร่างกายและเพศของราษฎร โดยเฉพาะเพศหญิง เพราะถือเป็นความมั่นคงของชาติ และได้มีการจัดระเบียบเกี่ยวกับการแต่งงานต่างวัฒนธรรมขึ้นใหม่ มีกฎหมายห้ามไม่ให้หญิงไทยและหญิงมอญแต่งงานต่างวัฒนธรรม เพราะกลัวผู้หญิงเหล่านั้นจะเข้ารับหรือเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอื่น และรัฐถือว่าชาวสยามที่แต่งงานต่างวัฒนธรรมนั้นเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ ถึงแม้จะมีการกีดกันของรัฐไม่ให้หญิงไทยแต่งงานกับชาวต่างชาติ แต่ก็กีดกันเพียงการแต่งงานกับ “ฝรั่ง” หรือชายชาวตะวันตกเท่านั้น ไม่ได้มีการกีดกันการแต่งงานระหว่างหญิงไทยกับชายชาวจีนที่เข้ามาค้าขาย เพราะถือว่ามาจากวัฒนธรรมและการนับถือศาสนาที่คล้ายคลึงกัน

ในสมัยรัตนโกสินทร์เริ่มมีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับชาวตะวันตกมากขึ้น ในช่วงการปกครองของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่สี่ มีการติดต่อกันระหว่างไทยกับตะวันตกผ่านสนธิสัญญาที่ระบุให้สิทธิแก่พ่อค้าชาวต่างประเทศเข้ามาทำการค้าขายในประเทศไทยได้อย่างเสรี และการแต่งงานข้ามชาติเริ่มปรากฏขึ้นอีกครั้ง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ห้า มีการแต่งงานข้ามชาติ

ในกลุ่มชนชั้นนำชาย จากการส่งพระราชโอรส พระบรมวงศานุวงศ์ บุตรหลาน ข้าราชการ และผู้มีความรู้ความสามารถไปศึกษาต่อในประเทศตะวันตก หลายคนได้พบรักกับสาวตะวันตกและแต่งงานกัน และยังปรากฏพระราชบัญญัติสำหรับการแต่งงานของคนต่างประเทศในกรุงสยาม ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) ขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัตินี้เป็นผลมาจากแรงผลักดันของชาวตะวันตกในสยาม ที่เกิดปัญหาเกี่ยวกับการแต่งงาน ทั้งการแต่งงานในหมู่ชาวตะวันตกด้วยกัน และการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมระหว่างชาวตะวันตกกับชาวไทย โดยระบุว่าในการแต่งงานนั้นหากมีการแสดงถ้อยคำปฏิญาณระหว่างกัน หรือมีการจัดพิธีมงคลสมรส ทั้งชายหญิงสมัครใจเป็นสามีภรรยา ก็ถือว่าถูกต้องตามกฎหมาย และให้แสดงคำปฏิญาณนี้ต่อหน้าเสนาบดีกระทรวงนครบาลหรือผู้ว่าราชการเมือง โดยให้ทำคำปฏิญาณเป็น 2 ฉบับ ลงชื่อเจ้าพนักงาน ลงชื่อชายหญิงทั้งคู่ พยาน ชื่อบิดามารดา ทั้ง 2 ฝ่าย และเก็บรักษาไว้ที่กระทรวงนครบาล 1 ฉบับและอีกฉบับเก็บไว้ที่กระทรวงการต่างประเทศ (พระราชบัญญัติสำหรับแต่งงานคนต่างประเทศในกรุงสยาม, 2440)

นอกจากนี้ยังมีการนำเอาวัฒนธรรมเอกสารเข้ามาเกี่ยวข้องกับการแต่งงาน เรียกว่า ใบสำคัญแสดงการสมรส ซึ่งในกฎหมายไทยการแต่งงานจะสมบูรณ์ต่อเมื่อมีการจดทะเบียนแล้วเท่านั้น ซึ่งมีการบังคับใช้ทั้งกรณีของชาวไทยกับชาวต่างชาติ และชาวไทยกับชาวไทย ซึ่งก่อให้เกิดผลทางกฎหมายที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์เป็นวัฒนธรรมในแบบแผนของการแต่งงาน (ศรีหทัย เวลล์ส, 2556) ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่หก มีการเข้ามาของแนวคิดชาตินิยม รัฐประกาศร่างกฎหมายห้ามไม่ให้เชื้อพระวงศ์และกลุ่มชนชั้นนำที่อยู่ต่างประเทศแต่งงานกับชาวต่างชาติ และมีการแก้กฎหมายเทียบราว่า ผู้ที่จะขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ต้องไม่มีพระชายาหรือพระมารดาเป็นชาวต่างชาติ และการแต่งงานข้ามชาติในยุคนั้นถูกมองว่าเป็นการกระทำที่สั่นคลอนความมั่นคงของชาติและมีผลกระทบต่อความเชื่อทางศาสนาในระดับท้องถิ่น (Lapanun, 2019)

2. ช่วงสงครามเวียดนาม

ในยุครัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ช่วงกลางทศวรรษ 2500-2510 ประเทศไทยถือเป็นป้อมปราการสำคัญในสงครามเวียดนาม และให้ความร่วมมือทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำให้ปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามชาติเริ่มแพร่หลายทุกชนชั้น โดยเฉพาะชนชั้นล่างของสังคมไทย ใน พ.ศ. 2505 รัฐบาลอนุญาตให้กองทัพอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในพื้นที่ประเทศไทย ครอบคลุมเขตพื้นที่ในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ฐานทัพอากาศดอนเมือง ฐานทัพตาคลี (นครสวรรค์) ฐานทัพนครราชสีมา ฐานทัพนครพนม

ฐานทัพอุดรธานี ฐานทัพอุตะเถา (ระยอง-พัทยา) ฐานทัพอุบลราชธานี และฐานทัพน้ำพอง (ขอนแก่น) โดยช่วงเวลานั้นไม่ได้มีเพียงทหารอเมริกันที่เข้ามาทำสงครามแต่ยังมีพลเรือนที่สนับสนุนการรบหรือมีกิจการการค้าเกี่ยวกับทหารเข้ามาในประเทศไทยด้วย ทำให้มีสถานบริการเพื่อรับรองทั้งทหารและพลเรือนในพื้นที่ใกล้ฐานทัพอเมริกันเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อนและคลายเครียด (R&R: Rest and Recuperation) ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวและทหารอเมริกันเข้ามาในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จากสถิติตัวเลขใน พ.ศ. 2513-2514 ระบุว่าประเทศไทยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติราว 630,000 คน เป็นชาวอเมริกันถึง 150,000 คน โดยเป็นทหารอเมริกันที่เข้ามาพักผ่อนถึง 30,000-40,000 คน ขณะที่ใน พ.ศ. 2511 มีสถิติตัวเลขระบุว่ามียุทธทหารอเมริกันไม่ต่ำกว่า 46,000 คน ประจำการอยู่ตามฐานทัพต่าง ๆ ในประเทศไทย (เบเนดิกท์ แอนเดอร์สัน, 2553)

การเข้ามาของทหารอเมริกันจำนวนมากส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นฐานและหลั่งไหลไปกรุงเทพฯ หัวเมืองใหญ่ ตลอดจนตามบริเวณพื้นที่ตั้งฐานทัพของทหารอเมริกัน ส่งผลให้ผู้คนจำนวนมากพบช่องทางทำมาหากินจากการประกอบอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างตัดผม ช่างแต่งเล็บ ช่างซักรีด คนขับรถ หมอนวด มัคคุเทศก์ บาร์เทนเดอร์ และพนักงานต้อนรับ นอกจากนี้โรงแรม ภัตตาคาร โรงภาพยนตร์ ซูเปอร์มาร์เก็ต ไนท์คลับ และอาบอบนวดผุดขึ้นมากมาย อันเนื่องมาจากนักธุรกิจ ทหาร และนักท่องเที่ยวต่างพากันเข้ามาในประเทศไทย จากข้อมูลในช่วงทศวรรษ 2510 แสดงให้เห็นว่า กรุงเทพฯ และพัทยาถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของทหารอเมริกันในช่วงสงครามเวียดนาม ถนนเพชรบุรีที่กรุงเทพฯ กลายเป็น “แหล่งอเมริกัน” ที่เต็มไปด้วยบาร์ ไนท์คลับ สถานบริการทางเพศ อาบอบนวด และอุตสาหกรรมเพศพาณิชย์โดยประมาณการว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจำนวนผู้หญิงบริการที่กรุงเทพฯ มีมากถึง 300,000 คน (คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2559)

ความเฟื่องฟูทางเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นทำให้ผู้หญิงไทยหลายคนเลือกทำอาชีพให้บริการทางเพศ โดยเริ่มต้นจากการเป็นเพื่อนดื่ม เพื่อนเที่ยว รวมถึงการขายบริการทางเพศ จนกระทั่งมีการตกลงในเรื่องความสัมพันธ์กับทหารอเมริกัน และพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์คล้ายสามีภรรยา โดยผู้หญิงไทยจะดูแลบ้าน ทำอาหาร และดูแลความเป็นอยู่ผู้ชายทุกอย่าง ซึ่งผู้หญิงเหล่านี้ถูกเรียกว่า “เมียเช่า” (วิลลา วิลยทอง และ วริศรา ตั้งคำวนิช, 2556) หญิงขายบริการบริเวณค่ายทหารสหรัฐฯ เป็นผู้ที่อพยพมาจากท้องถิ่นต่าง ๆ ในจังหวัดและภูมิภาคใกล้เคียง เพื่อแสวงหาช่องทางทำมาหากินที่ให้ค่าตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น แต่ก็แลกมาด้วยความเสี่ยงและผลกระทบในระยะยาว เช่น

ความทรุดโทรมของร่างกาย ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์หรือปัญหาท้องโดยไม่พร้อม แต่ก็มีกรณีที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงไทยที่เป็นเมียเช่ากับทหารอเมริกันที่พัฒนาไปสู่ การแต่งงาน ส่วนหนึ่งไปใช้ชีวิตร่วมกันกับสามีในต่างแดนอย่างถาวรหลังจากทหาร อเมริกันถอนทัพกลับไป และมีทหารอเมริกันบางส่วนกลับมาใช้ชีวิตกับภรรยาที่เมืองไทย หลังเกษียณ (พัชรินทร์ ลาภานันท์ และคณะ, 2550)

3. ช่วงการขยายตัวของการท่องเที่ยว

การขยายตัวของเศรษฐกิจและเมืองทำให้คนจำนวนมากอพยพจากชนบท สู่เมือง เพื่อแสวงหาโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า หนึ่งในแผนพัฒนาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจคือ การส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการกำหนดให้มี “ปีการท่องเที่ยวไทย” ซึ่งประสบความสำเร็จในช่วง พ.ศ. 2533 และเป็นช่วงที่เศรษฐกิจทั่วโลกเริ่มกระเตื้องอีกครั้ง เป็นเหตุ ให้ธุรกิจโรงแรมและธุรกิจท่องเที่ยว ธุรกิจร้านอาหาร ภัตตาคาร ธุรกิจการบินเติบโตขึ้นมาก ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตการณ์การเงินในเอเชีย หรือที่รู้จักกันในชื่อ “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ทำให้ ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง รัฐบาล มีความพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อแก้ไขวิกฤตนี้ โดยสนับสนุนนโยบายปีส่งเสริม การท่องเที่ยวอีกครั้งในปี พ.ศ. 2541-2542 เพื่อกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศ และสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว และอีกนโยบายหนึ่งคือการส่งเสริมให้นักลงทุนจาก ต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทย มีการเปิดประเทศทำให้มีชาวต่างชาติโดยเฉพาะ ชาวตะวันตกหลายกลุ่มเดินทางเข้ามา ทั้งกลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักลงทุนรายย่อย กลุ่มนักท่องเที่ยว ในช่วงนั้นผู้หญิงไทยหลายคนเลือกเข้าไปทำงานในภาคบริการ เช่น โรงเรียน ร้านอาหาร ร้านนวด หรือสถานบันเทิงในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และช่องทาง เหล่านี้ทำให้ผู้หญิงไทยบางคนได้มีโอกาสพบเจอกับชาวต่างชาติจนนำไปสู่การแต่งงานในที่สุด

อัตราการแต่งงานข้ามชาติจึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และสังคมชนบท ให้การสนับสนุนลูกหลานของตนเองไปสมรสกับชาวต่างชาติมากขึ้น ซึ่งหากฝ่ายหญิงมีญาติ ที่เคยสมรสกับชาวต่างชาติมาแล้ว ก็จะพยายามแนะนำให้ญาติพี่น้องของตนเองได้รู้จัก กับญาติหรือเพื่อนของสามีที่เป็นชาวต่างชาติ เปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายรู้จักกันมากขึ้น รวมทั้งพ่อและแม่ของฝ่ายหญิงก็ให้การสนับสนุน เพราะมองว่าการแต่งงานดังกล่าว จะช่วยจุนเจือครอบครัว (ฐิตาภรณ์ การรักษา, 2552) และด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ สังคม ไทยเริ่มมีการสร้างครอบครัวรูปแบบใหม่ที่เป็นการสร้างครอบครัวร่วมกับชาวตะวันตกหรือ ครอบครัวข้ามชาติและหล่อหลอมวิถีการดำเนินชีวิตด้วยวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผล ต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว มีความซับซ้อนมากกว่ารูปแบบที่เคยเป็นผ่านมา ในอดีต (ภัสสร ลิมานนท์, 2556)

4. ช่วงการขยายตัวทางเทคโนโลยีและการสื่อสารออนไลน์

การแต่งงานข้ามชาติในสังคมไทยช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมามีความแตกต่างจากอดีตเป็นอย่างมาก ผู้หญิงไทยจำนวนมากไม่ว่าจะมีฐานะยากจนหรือมีระดับการศึกษาที่สูงก็มีความต้องการแต่งงานกับชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการใช้ชีวิต ความสนใจ และค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยนไป ทำให้รูปแบบการติดต่อสื่อสารของคนในสังคมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะตั้งแต่มีการใช้โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟนที่แพร่หลายและเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้คนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะช่วยอำนวยความสะดวกในหลายด้าน รวมถึงเป็นอุปกรณ์ที่สามารถติดตั้งแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์ได้อีกด้วย จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถพาผู้ใช้บริการไปได้ทุกที่ทั่วโลก โดยเฉพาะจากหญิงไทยที่อยากสานสัมพันธ์กับผู้ชายชาวต่างชาติ ทั้งสองฝ่ายสามารถพบเจอกันได้ทันทีเพียงปิกนิกสถานที่ในแอปพลิเคชันเป็นที่เดียวกันโดยไม่จำเป็นต้องพาตนเองไปอยู่ในสถานที่จริง ดังนั้นผู้หญิงไทยที่อยากได้คู่ต่างชาติก็จะปิกบริเวณที่มีชาวต่างชาติอยู่มาก เช่น พัทยา ภูเก็ต หรือย่านสถานบันเทิงในเขตกรุงเทพฯ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ที่มีข้อจำกัดในการเดินทาง ผู้คนจึงเริ่มเปลี่ยนวิธีการสร้างความสัมพันธ์และการหาคู่จากแบบเดิมที่ต้องออกไปเจอกันตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์แทน

ช่องทางของการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย

ช่องทางในการหาคู่ชาวต่างชาติของผู้หญิงไทยมีอยู่หลากหลายช่องทาง เปลี่ยนไปตามบริบทและยุคสมัย ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่องทางหลัก ดังนี้

1. ช่องทางแบบดั้งเดิม

การเลือกคู่ครองของสังคมไทยในอดีตนั้น ผู้หญิงถูกวางกรอบให้เป็นฝ่ายที่ถูกเลือกจากผู้ชายตามค่านิยมของยุคสมัย รวมทั้งช่องทางการสื่อสารในการเลือกคู่ตามความชอบและความพึงพอใจมีอย่างจำกัด เช่น ผ่านพ่อสื่อแม่สื่อ พ่อแม่หามาให้การพบกันตามสถานที่ หรืองานเทศกาลต่าง ๆ และยังเป็นไปได้ยากกับผู้หญิงที่ต้องการเลือกคู่ครองเป็นชาวต่างชาติ ในสมัยก่อนการที่ผู้หญิงคนหนึ่งจะได้เริ่มต้นทำความรู้จักกับชาวต่างชาติต้องมาจากการที่ชาวต่างชาติคนนั้นเข้ามาอาศัย ทำธุรกิจ ทำสงคราม หรือท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่ทั้งผู้หญิงไทยและชาวต่างชาติจะได้พบกัน ถ้าผู้หญิงไม่ทำงานในภาคบริการหรือสถานที่ท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ช่องทางแบบดั้งเดิมยังสามารถทำได้ผ่านการแนะนำของเพื่อนหรือคนรู้จักใกล้ชิด เช่น ฝ่ายชายมาเที่ยวเมืองไทยหรือฝ่ายหญิงไปเที่ยวต่างประเทศ แล้วมี

การแนะนำจากเพื่อน หรือการที่ผู้หญิงไทยที่แต่งงานแล้วย้ายไปอยู่ต่างประเทศกับสามี เปิดกิจการร้านอาหาร ร้านนวด แล้วพาผู้หญิงไทยไปทำงานในร้าน และอีกช่องทางคือ การเรียนต่อในระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือการไปเรียนภาษาในระยะสั้น ก็เป็นอีกหนึ่งช่องทางที่ทำให้ผู้หญิงไทยหลายคนได้เจอกับชาวต่างชาติ

2. ช่องทางผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์

การเกิดขึ้นของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตทำให้ช่องทางการหาคู่พัฒนาไปจากเดิมเป็นอย่างมาก โดยเริ่มจากการใช้บริการบริษัทจัดหาคู่ออนไลน์ ซึ่งเคยได้รับความนิยมช่วงปลายศตวรรษที่ 20 ถึงต้นทศวรรษ 2000 โดยเฉพาะเว็บไซต์ Match.com (HuffPost, 2017) งานวิจัยของศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2552) พบว่า ธุรกิจจัดหาคู่ออนไลน์ในประเทศไทยมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นร้อยละ 10 ในทุกปี โดยมีมูลค่าตลาดประมาณ 5,000 ล้านบาท โดยบริษัทจัดหาคู่จะคิดค้นช่องทางการสื่อสาร เช่น บริการหาคู่ผ่านเว็บไซต์และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการมีโอกาสเลือกคู่ครองได้ตามความต้องการของตนเอง หรือการใช้งานเว็บไซต์หาคู่ออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ทำความรู้จักกับชาวต่างชาติด้วยตัวเอง เช่น ไทยเลิฟลิงก์ (Thai Love Link) ใช้วิธีใส่ข้อมูลและโปรไฟล์ของผู้หญิงไทย เข้าไปในเว็บไซต์แล้วนำเสนอภาพผู้หญิงออกมา การหาคู่ออนไลน์ทำให้เราสามารถระบุความต้องการได้ว่าอยากสร้างความสัมพันธ์กับคนแบบใด หรืออยากได้ความสัมพันธ์รูปแบบใด แพลตฟอร์มหาคู่ออนไลน์จึงต่างออกไปจากการใช้แม่สื่อหรือเอเจนซีในรูปแบบเก่า ๆ เพราะคนที่เข้าไปอยู่ในโลกออนไลน์ส่วนหนึ่งพวกเขาประเมินความต้องการของตัวเองมาก่อนแล้ว

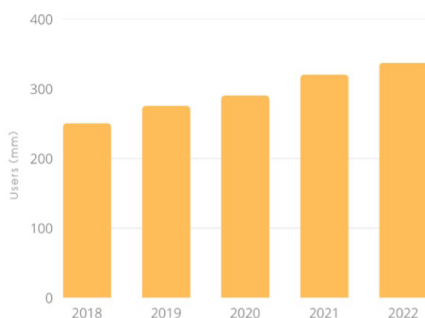
ความนิยมในการใช้อินเทอร์เน็ตในการหาคู่ครองนั้นเกิดมาจากหลายปัจจัย ทั้งความเปลี่ยนแปลงของสังคมและประสิทธิภาพของตัวสื่ออินเทอร์เน็ตเอง การติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็วจึงเกิดลักษณะการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เกิดการเปิดรับความก้าวหน้าทางด้านต่าง ๆ ของชาติตะวันตกเข้ามาในประเทศไทยและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม เช่น ผู้หญิงในยุคปัจจุบันมีสิทธิและเสรีภาพมากขึ้น โกสินทร์ รัตนคร (2552) ศึกษาถึงการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารของการเลือกคู่ครอง โดยสุ่มข้อมูลจากเว็บไซต์ www.thaimate.com และ www.naddate.com เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษารูปแบบของการพัฒนาความสัมพันธ์และเหตุผลที่ตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ตัดสินใจใช้แอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์ เพราะอยากเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและอยากทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่หรือหาคู่ ซึ่งสะท้อนว่าสังคมในปัจจุบันได้ขยายโอกาสของการเลือกคู่ครองที่เปิดกว้างและไร้ขอบเขตมากขึ้น

ในยุคโลกาภิวัตน์ ความสำคัญของโทรศัพท์มือถือรูปแบบสมาร์ทโฟนได้สร้างความสะดวกสบายให้กับการใช้ชีวิตของคนหลายกลุ่มจนเปรียบเสมือนปัจจัยที่ห้า โดยเมื่อการติดต่อสื่อสารในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป สื่อออนไลน์จึงได้พัฒนาเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาความสัมพันธ์และได้มีการพัฒนาธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการหาคู่ออนไลน์มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบของแอปพลิเคชันหาคู่ ซึ่งมูลค่าตลาดแอปพลิเคชันหาคู่ทางออนไลน์ในประเทศไทย มีแนวโน้มการเติบโตและได้รับความนิยมอย่างมาก ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่คือกลุ่มคน Millennials เพราะเป็นกลุ่มที่ใช้เวลาว่างไปกับการใช้สมาร์ทโฟน และมีรูปแบบในการใช้ชีวิตที่แตกต่างจากคนรุ่นอื่น ๆ โดยจะเน้นการสร้างความสัมพันธ์ควบคู่ไปกับการทำงานและการใช้ชีวิต จึงเป็นกลุ่มคนที่ต้องการพบกับความสัมพันธ์ที่มั่นคงระยะยาวแต่ไม่ค่อยมีเวลาออกไปพบปะกับผู้คน

แอปพลิเคชันหาคู่จึงเปรียบเสมือนเครือข่ายขนาดใหญ่ เป็นการรวมกลุ่มของผู้คนที่ต้องการหาใครสักคนเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ในเชิงโรแมนติคหรือคนที่ต้องการพบปะกลุ่มคนที่มีรสนิยม ความชื่นชอบ การใช้ชีวิต หรือประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับตัวผู้เล่น ปัจจุบันแอปพลิเคชันหาคู่กำลังได้รับความนิยมเนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว เพียงแค่มีโทรศัพท์มือถือและเครือข่ายสัญญาณอินเทอร์เน็ตก็สามารถสร้างความสัมพันธ์กับคนได้ทั่วโลกอย่างไร้ซึ่งพรมแดน จากสถิติในปี พ.ศ. 2565 จากผู้คนที่ทุกมุมโลกพบว่ามากกว่า 337 ล้านคนที่ใช้บริการแอปพลิเคชันหาคู่

ภาพ 1

แสดงผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันหาคู่ทั่วโลก ตั้งแต่ พ.ศ. 2561–2565

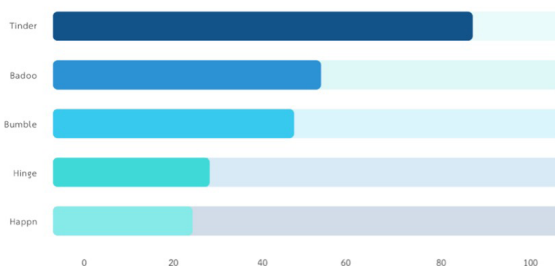

ที่มา: Curry, D. (2023, May 2). **Dating app revenue and usage statistics**. Businessofapps. <https://www.businessofapps.com/data/dating-app-market/#2>

นอกจากนั้น Curry (2022) ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับธุรกิจแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์ว่าเป็นธุรกิจให้บริการที่ได้รับความนิยมอย่างมาก ธุรกิจบริการหาคู่ออนไลน์ในปัจจุบันมีมูลค่าถึง 4.94 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (ประมาณ 172,665,350,000 บาท อัตราการแลกเปลี่ยน 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 35.03 บาท) ในส่วนของอัตราผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันหาคู่ทั่วโลกนั้น แอปพลิเคชันทินเดอร์ (Tinder) ได้รับความนิยมสูงสุดในปี พ.ศ. 2565 (Curry, 2022) ซึ่งจากการสำรวจของ iResearch แสดงอัตราการใช้บริการแอปพลิเคชันหาคู่ของคนในประเทศไทยรวมกันไม่ต่ำกว่าเดือนละ 10 ล้านคน (กิริณามุ่งเจริญ, 2563) แอปพลิเคชันหาคู่ที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย ได้แก่ Omi, Badoo, Bumble, Kooop, BeeTalk, OkCupid หรือ Tinder ซึ่งจะมีวิธีการใช้งานที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้ใช้งาน

ภาพ 2

แสดงอัตราของผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันหาคู่ทั่วโลกของปี พ.ศ. 2565

ที่มา: Curry, D. (2023, May 2). **Dating app revenue and usage statistics**. Businessofapps. <https://www.businessofapps.com/data/dating-app-market/#2>

จากภาพ 2 จะเห็นได้ว่าทินเดอร์เป็นแอปพลิเคชันหาคู่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด โดยแอปพลิเคชัน ทินเดอร์เปิดตัวในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งในช่วงแรกจะเป็นการให้บริการแบบไม่เสียค่าใช้จ่าย ต่อมาในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ทินเดอร์เปิดตัว “Tinder Plus®” ซึ่งเป็นการเพิ่มการให้บริการที่ต้องมีการเสียค่าใช้จ่าย คือ หนังสือเดินทาง (Passport) เพื่อสามารถเปลี่ยนสถานที่ในการเชื่อมต่อกับคนที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ของโลกเสมือนกับหนังสือเดินทาง สามารถค้นหาด้วยเมือง หรือปักหมุดลงไปในแผนที่ และย้อนกลับ (Rewind) ได้ หากบังเอิญปัดนิ้วไปทางซ้าย (ปฏิเสธ) ให้กับคนที่ต้องการรู้จักโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งปุ่มย้อนกลับนี้สามารถนำโปรไฟล์นั้นกลับมาได้ และในเดือนเมษายนได้มีการเพิ่ม

“การเชื่อมต่อกับอินสตาแกรม” โดยโปรไฟล์ทินเดอร์ของผู้ใช้บริการจะแสดงรูปในอินสตาแกรม (Instagram) รูปล่าสุด เพื่อเปิดโอกาสในการทำความรู้จักกันในช่องทางอื่นมากขึ้น ในเดือนกรกฎาคมปีเดียวกันได้เพิ่ม “Verified Profiles” ซึ่งต้องมีการยืนยันตัวตนกับบัตรประชาชน จึงจะถือว่าโปรไฟล์ของผู้ใช้นี้เป็นโปรไฟล์จริง เพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้ใช้บริการมากขึ้น และต่อมาในเดือนกันยายนปีเดียวกันเพิ่มลูกเล่นที่เรียกว่า “Super Like” เพื่อแสดงให้เห็นว่าคนที่เลือกเป็นคนพิเศษกว่าคนอื่น ๆ โดยสมาชิกทั่วไปสามารถใช้ Super Like ได้หนึ่งครั้งต่อวัน แต่สมาชิก Tinder Plus สามารถส่ง Super Likes ได้สูงสุด 5 ครั้งในแต่ละวัน

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ทินเดอร์เปิดให้บริการเสียงเพลงร่วมกับ Spotify เป็นการเชื่อมเพลงและศิลปินคนโปรดไว้กับโปรไฟล์ของทินเดอร์ เพื่อหาคนที่มีความชอบแนวเพลงเดียวกัน และ “Tinder Boost” จะช่วยให้โปรไฟล์ของผู้ใช้งานขึ้นบนหน้าการเลือกโปรไฟล์ในเมืองที่อยู่เป็นเวลานาน 30 นาที เพิ่มโอกาสในการจับคู่ และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เห็นโปรไฟล์เพิ่มขึ้นถึง 10 เท่าในขณะที่มีการ Boost อยู่ ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน ทินเดอร์เริ่มเปิดตัว “More Genders” เพื่อสนับสนุนความหลากหลายทางเพศ และครอบคลุมสมาชิกทุกกลุ่มให้มากที่สุด และในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 ทินเดอร์สร้าง “Tinder Gold” ขึ้น ซึ่งเป็นบริการเฉพาะสำหรับสมาชิกรายเดือนที่มีสิทธิพิเศษมากกว่า “Tinder Plus” ไม่ว่าจะเป็น Passport, Rewind, Unlimited Likes หรือการกด Super Likes ได้ห้าครั้งต่อวัน ใช้งาน Boost ได้เดือนละครั้ง และยังสามารถควบคุมโปรไฟล์ได้มากขึ้นด้วย

ต่อมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 ทินเดอร์ได้เพิ่มลูกเล่นใหม่คือ “Places” เป็นการแสดงพิกัดที่ผู้ใช้บริการสามารถเลือกพิกัดตามกิจกรรมที่สนใจเพื่อดูว่ามีใครบ้างที่เลือกพิกัดนั้นอยู่ เพื่อหาเพื่อนใหม่ที่ชอบไปหรือทำกิจกรรมในพื้นที่ที่ชอบเหมือนกัน และในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 ทินเดอร์ออกแบบฟีเจอร์ “Block Contacts” เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถปิดกั้นรายชื่อติดต่อที่เชื่อมกับแอปพลิเคชันและคู่แม่ตซ์คนที่ไม่ต้องการพูดคุยกันแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงความอึดอัดหากว่าต้องปิดไปเจอคนคุ้นเคย

ในประเทศไทย ทินเดอร์เริ่มได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในช่วงสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 และมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้ผู้คนสามารถเชื่อมต่อกันได้ทั่วโลก ได้พูดคุยกับคนอื่นไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ที่ใดก็ตาม หลายคนมองว่าสามารถช่วยคลายความเหงาและความโดดเดี่ยวที่ต้องกักตัวในบ้านเป็นเวลานานได้ หลายคนได้เรียนรู้ภาษาเพื่อพัฒนาทักษะของตัวเอง หรือได้สร้างความสัมพันธ์ในเชิงโรแมนติกจนนำไปสู่การแต่งงาน และในเดือนมีนาคม ปีพ.ศ. 2563 ทินเดอร์ได้เปิดให้ใช้บริการฟีเจอร์

(Feature) “Passport” ช่วยให้สามารถเชื่อมต่อกับใครที่โหมบนโลกก็ได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายสำหรับผู้ให้บริการทุกคนจนถึงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2563 โดยผู้ให้บริการที่ลงใช้ฟีเจอร์นี้สามารถหาคู่แม่ตซ์มากกว่า 1.4 พันล้านคู่ (Globaldatingsights, 2020) ซึ่งได้ทำลายสถิติจำนวนการแม่ตซ์คู่ต่อวันสูงถึง 55 ล้านคู่ของปีก่อนหน้า และด้วยผลตอบรับที่ดีมาก ทินเดอร์ได้เปิดให้ใช้บริการฟีเจอร์ Passport ฟรีอีกครั้งในเดือนเมษายน พ.ศ. 2564 ตลอดทั้งเดือน ซึ่งการเปิดให้ใช้บริการฟีเจอร์นี้แบบไม่เสียค่าบริการนั้นส่งผลอย่างมากในการเริ่มมองหาคู่เดตชาวต่างชาติจนนำไปสู่การแต่งงานของผู้หญิงไทย

จากการเก็บข้อมูลของทินเดอร์ในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของ COVID-19 ผู้คนใช้เวลาสนทนาบนทินเดอร์มากขึ้น โดยในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 มีการส่งข้อความต่อวันมากขึ้น 19% และการพูดคุยยาวนานขึ้นกว่า 32% การใช้งานและกิจกรรมบนทินเดอร์มียอดสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญตลอดทั้งปี โดยมีการปิด (Swipe) เพิ่มขึ้น 11% และการแม่ตซ์เพิ่มขึ้นถึง 42% ต่อสมาชิกหนึ่งคน สะท้อนให้เห็นถึงการหาคู่และค่านิยมแบบเดิมที่เปลี่ยนจากการออกเดทแบบค่อยเป็นค่อยไป มาเป็นการทำตัวสั่นไหวไปตามสถานการณ์ไม่ว่าจะเป็นในแง่ความคาดหวัง อารมณ์ และประสบการณ์ ซึ่งถือเป็นความโดดเด่นของการออกเดทในยุคดิจิทัล ถือได้ว่า ทินเดอร์กลายเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการพบผู้คนใหม่ ๆ ของคนทั่วโลก แอปพลิเคชันมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้คน มีการเพิ่มฟีเจอร์ต่าง ๆ หลังช่วงการแพร่ระบาดของ COVID-19 มีวิธีการต่าง ๆ ในการแสดงออกถึงตัวตนที่แท้จริงได้มากขึ้น รวมถึงสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ตลอดจนสามารถตั้งค่าได้ว่าพวกเขาจะพบกับใครบนทินเดอร์และจะสื่อสารกันอย่างไร ทินเดอร์จึงกลายเป็นแอปพลิเคชันหาคู่ออนไลน์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุด เพราะมีฟีเจอร์และตัวเลือกที่ช่วยในเรื่องการจับคู่ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้เป็นอย่างดี

การเริ่มต้นหาคู่ในยุคดิจิทัลกลายเป็นเรื่องที่สะดวกสบายมากกว่ายุคที่ผ่านมา เนื่องจากผู้คนในปัจจุบันนิยมติดต่อสื่อสารกันด้วยช่องทางออนไลน์ จากในอดีตที่พบเจอกันผ่านการเดินทางข้ามพรมแดนรัฐชาติ มาถึงการเปิดภาคการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นต้นเหตุให้มีการหลั่งเข้ามาของชาวต่างชาติ และช่วงที่เว็บไซต์หาคู่และบริษัทจัดหาคู่ได้รับความนิยม จนปัจจุบันที่แอปพลิเคชันกำลังได้รับความนิยม โดยเฉพาะทินเดอร์ซึ่งเปรียบเสมือนพื้นที่สาธารณะในโลกเสมือนจริงที่ผู้คนใช้เพื่อการพบปะกันของหญิงโสดชายโสด ปลดลอคข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถทำได้ในโลกแห่งความจริง และเป็นการเริ่มต้นเปิดประตูความรักในโลกออนไลน์ สู่การพัฒนาความสัมพันธ์และคบหาต่อกันและกันของหญิงไทยชายต่างชาติ จนนำไปสู่การแต่งงานข้ามชาติในที่สุด

สรุปผลการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “พัฒนาการการแต่งงานข้ามชาติของผู้หญิงไทย” เป็นการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของการแต่งงานข้ามชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันของผู้หญิงไทยกับผู้ชายชาวต่างชาติ ตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงปัจจุบัน ซึ่งในสมัยยุคนั้นยังมีการกีดกันการแต่งงานระหว่างผู้หญิงสยามกับชาวตะวันตก แต่ไม่ได้กีดกันการแต่งงานกับชาวจีน ช่วงกลางสมัยรัตนโกสินทร์ที่เริ่มมีการติดต่อสร้างความสัมพันธ์กับชาวต่างชาติ และส่งบุตรหลานออกไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ เกิดการแต่งงานข้ามชาติของชนชั้นสูง ขยายตัวมาถึงชนชั้นกลางจนผลักดันให้เกิดพระราชบัญญัติการแต่งงานของคนต่างประเศในสยาม และยุคที่ปรากฏการณ์การแต่งงานข้ามชาติมีความเด่นชัดและแพร่ขยายอย่างรวดเร็วคือ ช่วงสงครามเวียดนามที่ทหารชาวอเมริกันจำนวนมากเข้ามาตั้งฐานทัพและพื้นที่สำหรับพักผ่อนในประเทศไทย จนเกิด “เมียเช่า” มาจนถึงช่วงการพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มเปิดให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นักธุรกิจ นักลงทุน เข้ามาในประเทศไทยจำนวนมาก และในปัจจุบันที่เทคโนโลยีและการสื่อสารได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของผู้คน การพัฒนาการสื่อสารที่ก้าวหน้าทำให้ผู้คนสามารถพบเจอและทำความรู้จักกันได้ง่ายดายมากยิ่งขึ้น ดังนั้นไม่ว่าตัวเราจะอยู่บนพื้นที่ใดในโลกใบนี้เราก็สามารถเชื่อมต่อกับผู้คนอีกซีกโลกได้ การนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาพัฒนาจนกลายมาเป็นแอปพลิเคชันที่ รวบรวมและสร้างเครือข่ายสังคมขนาดใหญ่เอาไว้ ทำให้ผู้คนสามารถติดต่อ แลกเปลี่ยนความต้องการ หรือการพัฒนาความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ กับกลุ่มคนที่ต้องการแม้จะอยู่คนละประเทศ โดยไม่ต้องอาศัยการข้ามพรมแดนรัฐชาติเท่านั้น

โลกที่ไม่เคยหยุดนิ่งทำให้การใช้ชีวิตและมุมมองของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงไปถึงเรื่องการหาคู่หรือการแต่งงาน ผู้หญิงไทยหลายคนไม่ได้อยู่ในกรอบแบบเดิมในเรื่องการหาคู่ว่าต้องรอให้ผู้ชายเป็นฝ่ายเริ่มต้นความสัมพันธ์ก่อน หรือไม่จำเป็นต้องเริ่มจากการพบปะกันตัวเป็น ๆ ก่อนอีกต่อไปแล้ว แต่สามารถใช้ช่องทางออนไลน์ในการเจอกัน หาเพื่อน หาคู่ได้จากทุกมุมโลก ผู้หญิงมีสิทธิและเสรีภาพที่จะเลือกคนที่ต้องการเลือกความสัมพันธ์แบบที่พอใจ และเป็นฝ่ายเริ่มต้นความสัมพันธ์ก่อนโดยไม่ต้องรู้สึกอาย และการที่ผู้หญิงเลือกแต่งงานกับชาวต่างชาติก็ไม่ได้หมายความว่าผู้หญิงต้องการยกระดับสถานะของตัวเองอีกต่อไป ความผิดหวังจากผู้ชายไทย หรือแค่เพราะชื่นชอบชายชาวต่างชาติก็เป็นเหตุผลได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- กริณา มุ่งเจริญ. (2563). พฤติกรรมของคนไทยกับการใช้โซเชียลมีเดียแพลตฟอร์ม
เดทติ้งออนไลน์ [สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัย
มหิดล]. CMMU Digital Archive. [https://archive.cm.mahidol.ac.th/
bitstream/123456789/3668/1/TP%20MS.026%202563.pdf](https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/3668/1/TP%20MS.026%202563.pdf)
- โกสินทร์ รัตนคร. (2552). การใช้สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นช่องว่างทางการสื่อสาร
ของการเลือกคู่ครอง. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต,
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Digital Research Information Center.
<https://dric.nrct.go.th/index.php?/Search/SearchDetail/229105>
- คริส เบเกอร์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2559). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย
(พิมพ์ครั้งที่ 5). มติชน.
- คัมเกล้า ดิษฐศิริ. (2563). การสื่อสารเพื่อนำเสนอตัวตนและพัฒนาความสัมพันธ์ผ่าน
ทางแอปพลิเคชันทินเดอร์. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 24(3), 94-106.
- ฐิตาภรณ์ การรักษา. (2552). เสน่ห์หญิงไทย: การสร้างให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรม
ไทยกับสามีชาวต่างชาติ จังหวัดนครราชสีมา. วารสารความหลากหลาย
วัฒนธรรม, 6(15), 216-223.
- ดุขฎิ อายุวัฒน์, ฟาร์รุ่ง มีอุดร และวิภาวี กฤษณะภูติ. (2554). โครงการการศึกษา
แนวทางการป้องกันและ ช่วยเหลือคุ้มครองผู้หญิงที่เดินทางไปทำงาน
ต่างประเทศ. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ทัชชกร สัมมะสุต และ จารุพร ตั้งพัฒนกิจ. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ
ใช้งานแพลตฟอร์มทินเดอร์ (Tinder) ของผู้บริโภคกลุ่ม Millennials
ในประเทศไทย. วารสารศรีวนาลัยวิจัย, 13(1), 139-154.
- นิชาภัทร วรากมนชัยเดช. (2560). ทศนคติของประชากรไทยกลุ่ม GENERATION
MILLENNIALS ในการเลือกใช้บริการหาคู่ผ่านทาง MOBILE
APPLICATIONS. [การศึกษาอิสระวิทยาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
TU Collections. [https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/
TU_2017_5902115012_7895_6986.pdf](https://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2017/TU_2017_5902115012_7895_6986.pdf)
- เบนเดกัท แอนเดอร์สัน. (2553). ในกระจก: วรรณกรรมและการเมืองสยาม
ยุคอเมริกัน. อาน.

ปณิธิ์ สุขสมบูรณ์. (2554). เพศภาวะและเพศวิถีข้ามวัฒนธรรม กรณีศึกษาการย้ายถิ่น และการแต่งงานข้ามวัฒนธรรมของผู้หญิงไทยกับสามีชาวตะวันตกในสังคม ปัจจุบัน. วารสารเพศวิถีศึกษา, 1(1), 109-134.

พระราชบัญญัติสำหรับแต่งงานคนต่างประเศในกรุงสยาม. (2440, 9 มกราคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 14.

พัชรินทร์ ลาภานันท์. (2549). พลวัตและแนวทางการวิจัย: การศึกษาการแต่งงานข้าม วัฒนธรรมของผู้หญิงในสังคมอีสาน. วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 2(3), 1-36.

พัชรินทร์ ลาภานันท์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ. (2550).

การแต่งงานข้ามวัฒนธรรม: การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้. รายงาน การวิจัย ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภัสสร ลิมานนท์. (2556). ประชากรและสังคมในอาเซียน: ความท้าทายและโอกาส.

สุชาติ ทวีสิทธิ์, มาลี สันถาวรธรรม และศุทธิดา ชวนวัน, บรรณาธิการ.

นครปฐม: สำนักพิมพ์ประชากร และสังคม สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2550). ครอบครัวในความหมายใหม่ การค้นหาวถีชีวิตแบบใหม่. โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ศรีหทัย เวลล์ส. (2556). ปรากฏการณ์การแต่งงานต่างวัฒนธรรมในสังคมไทย:

ผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์, 21(36), 1-17.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2552, 12 กุมภาพันธ์). ธุรกิจไทยปี 2552 เฝ้าระวังความเสี่ยง สูงขึ้น ผลสะท้อนต่อภาวะการจ้างงาน. ศูนย์วิจัยกสิกรไทย.

<https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/economy/Pages/19345.aspx>

Binger, B. (2022). Tinder Research and the Social Sphere of Online Dating. OUR Journal: ODU Undergraduate Research Journal, 9(4), 1-9.

Borjas, G. J. (1989). Economic theory and international migration. International Migration Review, 23(8), 457-485.

Constable, N. (2005). Cross-Border Marriages: gender and mobility in Transnational Asia. University of Pennsylvania Press.

Curry, D. (2023, May 2). Dating app revenue and usage statistics. Businessofapps. <https://www.businessofapps.com/data/dating-app-market/#2>

- Pesch, J. A., & Palmroos, C. (2020). **How do you succeed on Tinder? An exploratory study about young women's self-presentation and strategies online.** [Bachelor thesis in Business administration, Jönköping University]. DiVA portal. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1437169/FULLTEXT01.pdf>
- Lapanun, P. (2019). **Love, Money, and Obligation: Transnational Marriage in a Northeastern Thai Village.** NUS Press.
- Lee, S. (2017, December 6). **The History of Online Dating From 1695 to Now.** Huffpost. https://www.huffpost.com/entry/timeline-online-dating-fr_b_9228040
- Pananakhonsab, W. (2016). **Love and Intimacy in Online Cross-Cultural Relationships: The Power of Imagination.** Palgrave Macmillan.
- Plambech, S. (2010). **From Thailand With Love: Transnational Marriage in the Global Care Economy.** Routledge Falmer.
- Tosakul, R. (2010). **Cross-border marriages: Experiences of village women from Northeastern Thailand with western men.**
In: Yang, W. S. ve Lu, M. C. W. (Ed.), Asian cross-border marriage migration: Demographic patterns and social issues. Amsterdam: University Press, 179-200.
- Tyldum, G. & Tveit, M. (2008). **Someone who care: A study of Vulnerability and risk in marriage migration from Russia and Thailand to Norway** (1st ed.). Norwegian Ministry of Labor and Social Inclusion.
- Whitlock, D. (2021, April 6). **Tinder's Passport Feature Free in April For Second Consecutive Year.** Globaldatingsights. <https://www.globaldatinginsights.com/news/tinders-passport-feature-free-in-april-for-second-consecutive-year/>

ผลของการใช้โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ต่อทักษะการสื่อสารด้วยการเขียนและกลวิธีการกำกับตนเอง ในการเรียนรูของนักศึกษามหาวิทยาลัยชาวไทย

ดาวิกา ศักดิ์กำปัง¹ และ ชิมา มานซัวร์มาฮานี²
สาขาศิลปศาสตร์ คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร^{1,2}
E-mail: davika.ta@rrmuti.ac.th¹, shima.ma@rrmuti.ac.th²

วันที่รับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2566

วันแก้ไขบทความ: 20 ธันวาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 22 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้นำไปสู่การใช้โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการเรียนรู้ภาษาเพิ่มมากขึ้น การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบผลกระทบของโปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ต่อทักษะการเขียนเพื่อการสื่อสารของนักศึกษามหาวิทยาลัยไทย และตรวจสอบกลยุทธ์การเรียนรู้แบบควบคุมตนเองระหว่างเข้าร่วมในการศึกษานี้โดยมีนักเรียนยี่สิบหกคนเข้าร่วมการเรียนรู้ โดยใช้โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์เป็นเวลาสี่สัปดาห์ ซึ่งเป็นกิจกรรมนอกหลักสูตรของรายวิชาการเขียนภาษาอังกฤษ ข้อมูลเชิงปริมาณได้รับการทดสอบก่อนและหลังทักษะการเขียนเพื่อการสื่อสาร ในขณะที่แบบสอบถามกลวิธีการกำกับตนเองในการเรียนรู้ถูกนำมาใช้เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผลลัพธ์เชิงปริมาณแสดงให้เห็นความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนนก่อนสอบและคะแนนหลังสอบ ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเผยให้เห็นการใช้กลวิธีการกำกับตนเองในการเรียนรู้ของนักศึกษาในระดับปานกลาง นอกจากนี้ บทความวิจัยนี้ยังนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการสอนภาษาและการวิจัยในอนาคตอีกด้วย

คำสำคัญ: โปรแกรมสนทนาอัตโนมัติโดยใช้ปัญญาประดิษฐ์ ทักษะการสื่อสารด้วยการเขียน กลวิธีการกำกับตนเองในการเรียนรู้ นักศึกษามหาวิทยาลัยชาวไทย

The Effects of The Use of AI Chatbot on Communicative Writing Skills and Self-Regulated Learning Strategies of Thai University Students

Davika Sakkampang¹ and Shima Mansourmahani²
Liberal Art Department, Faculty of Industry and Technology
Rajamangala University of Technology Isan Sakon Nakhon Campus^{1,2}
Email: davika.ta@rrmuti.ac.th¹, shima.ma@rmuti.ac.th²

Received: November 10, 2023

Revised: December 20, 2023

Accepted: December 22, 2023

Abstract

The progress in artificial intelligence (AI) technology has led to an increased use of automatic conversation programs in language learning. This study aimed to examine the effects of AI chatbots on the communication writing skills of Thai university students and investigate their self-regulated learning strategies while participating in this study. Twenty-six students participated in a four-week chatbot-based learning as an extracurricular activity of an English writing course. Quantitative data on communicative writing skills was obtained through a pretest and a posttest, while a Self-Regulated Learning Questionnaire was implemented to obtain qualitative data. Quantitative results showed a significant difference between pretest scores and posttest scores. Qualitative findings revealed the medium use of self-regulated learning strategies. Furthermore, this research article also presents insights into the use of AI chatbots in language teaching and future research.

Keywords: AI Chatbot, Communicative Writing Skill, Self-Regulated Learning Strategies, Thai University Students

Introduction

The progress in artificial intelligence (AI) has resulted in the development of various groundbreaking applications that are transforming various aspects of human life, including the field of education. Recent strides in AI technology have created new opportunities to enhance the learning experience by introducing artificial conversation entities or chatbots. These computer programs leverage natural language processing (NLP) and machine learning algorithms to emulate human conversation, conversationally engaging with users (Khanna et al., 2015). Through the provision of personalized feedback, addressing queries, and executing tasks based on user input, chatbots have the potential to positively impact educational outcomes and broaden access to education (Okonkwo & Ade-Ibajola, 2021).

Research on using chatbots in language education is still in its early stages. Still, growing evidence suggests that chatbots can effectively promote a range of language learning outcomes. Studies have investigated the effectiveness of chatbots in promoting speaking skills, with some finding that chatbots can provide effective speaking practice and feedback (e.g. Han, 2020; Shazly, 2021). Other studies have focused on using chatbots for grammar and punctuation practice, with some finding that chatbots can be an effective tool for promoting these skills (e.g. Kim, 2019; Vázquez-Cano et al., 2021). Additionally, research has explored users' perceptions of chatbots in language learning, with some finding that users perceive chatbots as useful and engaging tools for language learning (Chuah & Kabilan, 2021; Yang & Chen, 2023).

Replika is a chatbot that has gained popularity among English language learners due to its conversational capabilities and ability to provide personalized language learning support (Belda-Medina & Calvo-Ferrer, 2022; Brandtzaeg et al., 2022). Replika uses natural language processing and machine learning algorithms to generate human-like conversations with users, which can adapt to individual users' language learning needs and provide personalized feedback and support based on grammar, vocabulary, pronunciation, and cultural insights have made it a useful tool for language learners (Belda-Medina & Calvo-Ferrer, 2022).

In a research endeavor undertaken by Sumakul et al., (2022) concerning the implementation of AI technology in English as a Foreign Language (EFL) classes in Thailand, it was discovered that Thai students held favorable views regarding the incorporation of AI technology in the educational setting. The study indicated that participants were optimistic about the potential of AI technology to enhance teaching and learning experiences for both students and instructors. Notably, the utilization of chatbots was identified as particularly beneficial in fostering motivation and engagement among Thai students in the process of learning English. These findings imply that Thai students are open to the integration of AI technology in education and recognize the prospective advantages it may offer. With ongoing advancements in AI technology, its adoption in education is likely to become more prevalent across diverse cultures and contexts. While the literature review indicates a substantial body of research on the use of AI technology, including chatbots, in language education, there appears to be a notable gap in specifically addressing and exploring the application of these technologies to address the challenges faced by Thai students in developing their communicative writing skills. The existing research emphasizes the potential benefits, but a focused exploration of how AI, particularly chatbots, can specifically aid in enhancing writing skills among Thai students seems to be an area that has not been extensively investigated. Additionally, while previous studies have predominantly focused on teacher-organized and monitored learning environments, the current study seeks to highlight the development of learner autonomy, especially in the context of Thai students engaging with AI chatbots. This can provide insights into the students' motivation, self-efficacy, and autonomy, which are crucial factors in language learning success. The study can potentially contribute valuable insights into the use of AI chatbots in language learning, specifically in the Thai educational context. It is expected that the findings of this study can inform the development of effective language teaching and learning strategies that can benefit Thai students and enhance their communicative writing skills.

Research Question

1. To what extent does the AI chatbot ‘Replika’ help enhance the communicative writing skill of Thai EFL learners?
2. What are self-regulated learning strategies to help enhance communicative competence while engaging with chatbot-based learning?

Literature Review

The roles of AI chatbots in language learning

The impact of artificial intelligence (AI) is evident in our daily lives as it has revolutionized the way we interact with technology. The development of sophisticated applications and devices, commonly referred to as intelligent agents, has facilitated the execution of diverse tasks. A chatbot is a computer program that leverages artificial intelligence to facilitate interactions between humans and machines. It operates on Human-Computer Interaction (HCI) principles, which involve studying how people interact with technology (Bansal & Khan, 2018). Chatbots are also referred to by various names, such as artificial conversation entities, interactive agents, smart bots, and digital assistants. These terms are used interchangeably to describe the technology enabling human-like interaction between users and machines. To engage in human-like communication through written or oral language, chatbots rely on Natural Language Processing (NLP) and sentiment analysis, which enable chatbots to comprehend and generate human language (Khanna et al., 2015).

AI chatbots have a long history dating back to the 1960s when ELIZA, a natural language processing program, was created by Joseph Weizenbaum (Weizenbaum, 1966). ELIZA was designed to simulate human conversation using pre-programmed responses based on simple pattern-matching techniques. ELIZA’s capabilities are restricted due to its limited knowledge, which confines its discussions to a specific domain of topics. Furthermore, ELIZA is unable to engage in prolonged conversations and cannot acquire context or learn from the discussion. These limitations are

noteworthy drawbacks of the technology. Over the years, chatbots have evolved and become more sophisticated. In the 1990s, chatbots such as A.L.I.C.E. (Artificial Linguistic Internet Computer Entity) and Jabberwacky were developed (Wallace, 2009). These chatbots used NLP techniques to generate responses to user inputs, and they learned from user interactions and improved their responses over time. In the early 2000s, chatbots began to be used for commercial purposes, such as customer service and sales support. One of the most famous chatbots in this context is IBM's Watson, which was initially developed to compete on the game show Jeopardy! in 2011 and has since been used in various industries, including healthcare and finance (Ferrucci et al., 2010).

Chatbots have gained significant popularity in recent times and are now being employed across various domains, encompassing customer service, healthcare, and education (Abbasi et al., 2019). In recent years, the use of artificial intelligence (AI) chatbots has gained attention in the field of English as a foreign language (EFL) education. Several studies have investigated the effectiveness of using AI chatbots to enhance EFL students' speaking ability, communication skills, and grammar learning outcomes (Han, 2020; Kim et al., 2021; Yang et al., 2022; Ye et al., 2022; Chen and Lin, 2023). Han (2020) found that AI chatbots positively impacted students' emotional responses towards English learning. Similarly, Yang et al., (2022) reported high levels of student engagement and task success rates while using an AI chatbot as an English conversation partner. Kim et al., (2021) significantly improved EFL students' communication skills, including fluency, intonation, stress, and response-to-questions tasks. Ye et al., (2022) reported improved grammar, pronunciation accuracy, and oral performance considerably. Finally, Chen and Lin (2023) found that the AI chatbot-supported grammar tense learning approach enhanced grammar learning outcomes and reduced English learning anxiety among EFL students. In the Thai EFL context, integrating chatbots in language classrooms is in the initial stage. Only a few studies have been found in this area (e.g. Sumakul et al., 2022). Sumakul et al., (2020) conducted

a study to explore the perspectives of English as a Foreign Language (EFL) teachers regarding the incorporation of artificial intelligence (AI) in their classrooms. The researchers gathered data through interviews with four EFL teachers at a university in Indonesia, all of whom had experience integrating AI into their teaching practices. The findings revealed unanimously positive perceptions among the teachers regarding the use of AI in their classrooms. According to the teachers, AI was viewed as a valuable tool that could enhance both teaching and learning. Furthermore, the interview data underscored the importance of considering students' motivational levels and teachers' technological and pedagogical competence when implementing AI in EFL classrooms.

Methodology

Research Design

The methodology used in this study was a quasi-experimental design, which involved a pretest-posttest control group design. According to Creswell (2014), a quasi-experimental design is suitable when the researcher cannot manipulate the independent variable for ethical or practical reasons. The use of pretest-posttest control group design helped control extraneous variables that could have affected the results. The study involved three phases: pre-intervention, while-intervention, and post-intervention phases. The pre-intervention phase involved administering a pretest to measure participants' communicative writing skills. The while-intervention phase took four weeks as an extracurricular activity of the English Writing for Daily Life course, during which the participants engaged with the AI chatbot 'Replika' at least three times a week with ten questions. The post-intervention phase involved administering a posttest on communicative writing skills and measuring the participants' levels of self-regulated learning strategies using a self-regulated learning questionnaire (SRLQ).

Participants

The participants of this study were 26 students from a public university in the Northeastern region of Thailand. Participants were selected from an intact class enrolled in the course “English Writing for Daily Life.” This course aims to improve students’ practical writing skills for everyday communication. The student’s English language proficiency was assessed to be at the A1 level, according to the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). This level indicates that the participants are beginners in English, capable of basic interactions and understanding. Before participating in this study, the participants did not have experience using the AI chatbot Replika. This ensures that all participants start with a similar baseline. The age range of the participants was between 20 and 22 years. All participants were informed about the purpose and procedures of the study.

Research Instruments

AI chatbot Replika

The AI chatbot Replika was created by the startup Luka in San Francisco (USA) in 2017. Replika has a unique design that allows users to customize their avatar when they first create their Replika account, including options such as gender, hairstyle, and outfit. Replika uses feedback from conversations with users and access to social networks if permission is granted to learn from them and become more human-like. The bot also has memory and diary-keeping capabilities, and users can gain more experience to reach different levels. Additionally, Replika includes an augmented-reality-based option, which enables participants to launch an AR-based avatar to chat with the Replika. In the first week of the treatment phase, participants were instructed to download the Replika app on their mobile phones and create an account. They were guided through the customization process and given a brief tutorial on how to interact with the chatbot effectively. To control for variables, all participants were asked to grant the same level of permissions to Replika, including whether or not to allow access to social networks.

A pretest and posttest on communicative writing skills

A pretest and posttest were administered to assess the impact of using the AI chatbot Replika on students' communicative competence and writing performance. The researchers developed 40 questions across eight topics, including daily life, friends, hobbies, pets, holidays, celebrities, sports, and language. Each topic contained five questions designed to gauge various aspects of language proficiency, including vocabulary, sentence structure, and conversational skills. The questions were open-ended questions, which encouraged students to form complete sentences. The questions were carefully crafted to align with the learning objectives of the “English Writing for Daily Life” course and to provide a comprehensive assessment of students' communicative writing skills. Students were asked to write a sentence to respond to each question. A binary scoring system is employed to evaluate participants' responses. Given the A1 proficiency level of the participants, this system aims to prioritize clarity and relevance of the responses over minor grammatical errors. Three levels are used to assess the participants' responses in the scoring system for evaluating communicative competence. A score of “0” is marked when the response is either incorrect, irrelevant, or unintelligible, indicating a complete lack of understanding or relevance to the question posed. A score of “0.5” is marked for partially correct responses but may contain significant errors that affect the overall understanding of the answer. These responses may also be intelligible but not entirely relevant to the question, reflecting a partial grasp of the topic. Finally, a score of “1” is marked for correct and intelligible responses, even if they are not formulated in complete sentences.

Self-Regulated Learning Questionnaire

The Self-Regulated Learning Questionnaire used in this study was adapted from the comprehensive Self-Regulated Online Learning Questionnaire developed by Jansen et al., (2017) The questionnaire consists of 36 items that are categorized into five scales: Metacognitive Skills (18 items), Time Management (5 items), Environmental Structuring (5 items), Persistence

(5 items) and Help-Seeking (5 items). To cater to the linguistic needs of the participants, the questionnaire was made available in both English and Thai. The reliability of the questionnaire was confirmed through a Cronbach's alpha coefficient of 0.945, indicating high internal consistency. Participants will respond to the items using a 5-point Likert scale, ranging from 'Strongly Disagree' (1) to 'Strongly Agree' (5) The questionnaire is divided into two main sections: Background Information, which collects demographic and other relevant data, and Self-Regulated Learning Strategies, which contains 36 items designed to measure various aspects of self-regulated learning.

Research Procedure

The research procedure consisted of three phases: pre-intervention, while-intervention, and post-intervention. The pre-intervention phase was conducted one week before the intervention and involved administering a pretest to measure participants' communicative writing skills. The while-intervention phase lasted four weeks and involved participants engaging with a conversational AI chatbot named Replika at least three times per week, answering ten questions each time and submitting a weekly journal writing reflecting on their language learning from the interaction. Regular interactions and journaling allow students to set goals, reflect on their progress, and adjust their language learning strategies based on their experiences with the AI chatbot. The post-intervention phase included a posttest to assess the students' communicative writing skills and investigate the participants' levels of self-regulated learning strategies using a self-regulated learning questionnaire.

Data Analysis

The normal distribution of the sample group was checked using the Shapiro-Wilk test since the number of participants was less than fifty. To assess the impact of the intervention on communicative writing skills, a Paired-samples T-test was utilized to compare the means of the pretest

and post-test scores using the SPSS program. To examine self-regulated learning strategies and perceptions towards the use of the AI chatbot Replika, descriptive statistics were used, and the mean score of each item was interpreted into three levels: high, moderate, and low.

Results

Communicative writing skill

The Shapiro-Wilk statistic for the pretest was 0.94 with 26 degrees of freedom, resulting in a p-value of 0.11. Similarly, for the posttest, the Shapiro-Wilk statistic was 0.94 with 26 degrees of freedom, and the p-value was 0.13. The normality test results indicated that the assumption of normality was not violated for both pretest and posttest scores on communicative writing skill. Therefore, a paired-samples T-test was conducted to compare the mean scores between the pretest and posttest. The analysis showed a significant difference in the mean scores between the pretest and posttest, $t(26) = -6.388$, $p < .001$, indicating that implementing the AI chatbot Replika significantly enhanced Thai EFL students’ communicative competence.

Table 1
Paired Samples Test of the Pretest and Posttest Scores on the Communicative Writing Skill

		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean	95% Confidence Interval of the Difference		t	df	Sig. (2-tailed)			
					Lower	Upper						
Pair												
1	Pretest-Posttest	10.03846	8.01239	1.57136	6.80219	13.27474	6.388	25	.000*			

*Significant at ($\alpha \leq 0.05$).

Self-regulated Learning Strategies

With regards to students' self-regulated learning strategies while using the AI chatbot Replika to enhance communicative skills, the results showed that the overall self-regulated learning strategies were at a medium level ($\bar{X} = 2.75$), and the results of the five sub-scale were also at a medium level. Considering the mean frequency scores of the five categories, we found that the most frequent use of students' self-regulated learning strategies was in the persistence category, followed by environmental Structuring, metacognitive skills, time management, and help-seeking, respectively.

Table 2

Self-regulated Learning Strategies Sorted by Sub-scale

No.	Sub-scale	Mean	S.D.	Level of strategies used
1.	Persistence (PE)	2.86	0.59	Medium
2.	Environmental Structuring (ES)	2.81	0.74	Medium
3.	Metacognitive Skills (MT)	2.80	0.76	Medium
4.	Time Management (TM)	2.70	0.51	Medium
5.	Help-Seeking (HS)	2.63	0.73	Medium
Overall Strategies Use		2.75	0.74	Medium

Discussion

Paired-Samples T-test was applied to find out if there was any significant difference between the pretest and posttest scores regarding the participants' communicative writing competence. It was found that there is a significant difference between the means of the students' pretest and posttest scores ($p\text{-value} = 0.00$). It was lower than .05. In other words, implementing the AI chatbot Replika significantly improved students' communication. The result of this study was in line with Han (2020), who stated that chatbot-based instruction could enhance communicative competence. Additionally,

the findings indicated that using chatbots to interact with activities supported by deliberate learning objectives can help students learn language (Huang et al., 2022). Mayer (2017) also asserted that individuals learn better from multimedia lessons when words are presented in spoken form and small user-paced segments. However, it is important to note that technology should not replace traditional classroom instruction entirely. Teachers still play an essential role in providing learners with guidance, support, and feedback. The use of technology should be seen as a complement to traditional classroom instruction, providing learners with additional opportunities to practice and develop their language skills.

In terms of self-regulated online learning strategies, the medium use of self-regulated learning strategies was reported. It might indicate that online learning strategies were needed before starting the task. Zhou and Wei (2018) suggested that learners might not be self-regulating or autonomous unless they have been explicitly taught to use learning strategies. Aberle-Grasse (2020) also suggested that genuine connection and effective language learning online can be enhanced by selecting a few key learning strategies and teaching them well. This finding highlights the importance of incorporating explicit instruction and training on self-regulated learning strategies into language learning programs, particularly in online settings. In addition, language instructors can provide learners with various resources, such as video tutorials, online workshops, or interactive modules, to teach them how to effectively use self-regulated learning strategies. This can help learners to better manage their learning process, increase their motivation and engagement, and ultimately enhance their language proficiency.

Although the results of this study yielded a positive effect for the use of AI chatbots in language learning, these are valid concerns regarding the use of chatbots in the classroom. While they can provide some benefits, it is important to consider how they may impact the overall learning environment and the teacher's workload. Distractions can be a major issue, particularly if students become too focused on interacting with the chatbot rather

than completing their assignments or participating in classroom discussions. Additionally, teachers will need to ensure that they can effectively manage both online and offline learning activities to ensure students engage with both modes of instruction effectively. Preparing learning guidance and additional materials for online learning can also be time-consuming, and teachers may need to undergo training to learn how to effectively use chatbots in the classroom. Providing consistent feedback to students is also essential, mainly if the chatbot is used as a form of assessment.

Conclusion

The use of AI chatbot technology in EFL teaching is a promising direction for future research and practice. Chatbots can provide students with opportunities for consistent writing practice and feedback, helping them to develop their writing skills and build their confidence over time. Additionally, chatbots can be programmed to provide personalized feedback tailored to each student's needs and learning goals, which can be particularly helpful for students struggling with traditional classroom instruction. Mobile technologies offer a novel approach to improving communication and education (Gharehblagh & Nasri, 2020), dramatically facilitating language acquisition by providing communication exercises everywhere and helping reduce anxiety (Chien et al., 2022).

The findings of this study suggest that the implementation of the AI chatbot Replika has the potential to enhance students' communicative writing skills. It aligns with previous studies showing the effectiveness of chatbot-based instruction in improving language learning outcomes. Nonetheless, this study highlights the potential of using AI chatbots in language learning and calls for further research to explore the ways in which this technology can be optimized to enhance language learning outcomes. Additionally, instructors must carefully design assignments and activities that balance teaching methods to ensure that students' writing skills are developed holistically. It is, therefore, recommended that EFL teachers make use of

AI chatbot technology in their classroom, as teachers should be creative in making and giving material conducting the teaching and learning process and apply various teaching media in order for the students not to feel bored in learning (Nur et al., 2019). In addition, using AI chatbots can provide learners with more opportunities for autonomous learning, which is an important aspect of language learning in the 21st century.

To successfully integrate AI into language classes, teachers should actively facilitate interactions between students and AI tools, guiding them in optimal usage. Continuous monitoring of student progress allows for tailored support where needed, positioning teachers as mentors in the AI-enhanced learning environment. Students, in turn, are encouraged to adopt proactive roles, setting clear learning goals and utilizing AI-generated feedback to refine language proficiency, fostering a sense of autonomy. Identifying language areas well-matched with AI, such as vocabulary acquisition and pronunciation practice, ensures targeted integration. Strategic planning is crucial for seamlessly incorporating AI into existing curricula, emphasizing complementarity with traditional methods. Finally, effective assessment design, capturing AI-facilitated and traditional learning outcomes, and optimizing feedback mechanisms are recommended for continuous improvement and holistic evaluation of students' linguistic development.

However, it should be noted that the effectiveness of AI chatbot technology depends on various factors, such as the quality of the chatbot, the design of the learning tasks, and the learners' motivation and self-regulation skills. Therefore, further research is needed to explore these factors and to develop more effective ways to integrate AI chatbots into EFL teaching. Furthermore, it is essential to consider the limitations of this study. The sample size was relatively small, and the study was conducted in a specific context (Thai university students learning English as a foreign language). Therefore, the results may not be generalizable to other populations or contexts. Longitudinal studies can provide more information about the long-term impact of using chatbots in the classroom.

References

- Abbasi, S., Kazi, H., & Hussaini, N. N. (2019). Effect of chatbot systems on students' learning outcomes. **Sylwan: English Edition**, 163(10), 49-63.
- Aberle-Grasse, M. (2020). Empowering language learning strategies online. **GATESOL Journal**, 30(1), 70-79.
- Adamopoulou, E., & Moussiades, L. (2020). An overview of chatbot technology. In **Artificial Intelligence Applications and Innovations: 16th IFIP WG 12.5 International Conference, AIAI 2020, Neos Marmaras, Greece, June 5-7, 2020, Proceedings, Part II** (pp. 373-383).
- Alamri, H. R., Alanazi, A. R., & Alrashedi, S. M. (2021). Anxiety in writing skills: The voices of EFL university learners. **International Journal of English Language Teaching**, 9(6), 33-51.
- Bachman, L. F., & Palmer, A. S. (1996). **Language testing in practice: Designing and developing useful language tests**. Oxford University Press.
- Bansal, H., & Khan, R. (2018). A review paper on human-computer interaction. **International Journal of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering**, 8(53).
- Belda-Medina, J., & Calvo-Ferrer, J. R. (2022). Using chatbots as AI conversational partners in language learning. **Applied Sciences**, 12(17).
- Berk, R. R., & Ünal, E. (2017). Comparison of writing anxiety and writing dispositions of sixth, seventh and eighth grade students. **International Journal of Instruction**, 10(1), 237-254.
- Brandtzaeg, P. B., Skjuve, M., & Følstad, A. (2022). My AI friend: How users of a social chatbot understand their human-AI friendship. **Human Communication Research**, 48(3), 404-429.

- Canale, M. (1983). From communicative competence to communicative language pedagogy. In J. C. Richards & R. W. Schmidt (Eds.), **Language and communication** (pp. 2-27). Longman.
- Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. **Applied Linguistics**, 1, 1-47.
- Çetin, B. (2017). Metacognition and self-regulated learning in predicting university students' academic achievement in Turkey. **Journal of Education and Training Studies**, 5(4), 132-138.
- Chen, M. R. A., & Lin, Y. H. (2023). AI chatbot-supported grammar tense learning on EFL students learning effectiveness. In **17th International Technology, Education and Development Conference, INTED 2023**, Valencia, Spain, March 6-8, 2023, Proceedings (pp. 1207-1216).
- Chien, Y. C., Wu, T. T., Lai, C. H., & Huang, Y. M. (2022). Investigation of the influence of artificial intelligence markup language-based LINE ChatBot in contextual English learning. **Frontiers in Psychology**, 13, 785752.
- Cho, Y. A., & Kim, Y. (2019). The relationship between self-efficacy beliefs and self-regulated learning strategies in Korean EFL learners. **LAK Journal**, 27(3), 53-74.
- Chuah, K. M., & Kabilan, M. K. (2021). Teachers' views on the use of chatbots to support English language teaching in a mobile environment. **ijET**, 16(20), 223-235.
- Creswell, J. W. (2014). **Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches** (4th ed.). Sage.
- Foster, P., & Skehan, P. (1999). The influence of source of planning and focus of planning on task-based performance. **Language Teaching Research**, 3(3), 215-247.

- Ferrucci, D., Brown, E., Chu-Carroll, J., Fan, J., Gondek, D., Kalyanpur, A., Lally, A., Murdock, J. W., Nyberg, E., Prager, J., Schlaefer, N., & Welty, C. (2010). Building Watson: An overview of the deep QA project. **AI Magazine**, 31(3), 59-79.
- Gharehblagh, M. N., & Nasri, N. (2020). Developing EFL elementary learners' writing skills through mobile-assisted language learning (mall). **Teaching English with Technology**, 20(1), 104-121.
- Han, D. E. (2020). The effects of voice-based AI chatbot on Korean EFL students' speaking ability and affective factors. **International Journal of Computer Science and Information Technology for Education**, 5(1), 25-30.
- Huang, W. J., Hew, K. F., & Fryer, L. K. (2022). Chatbots for language learning-Are they really useful? A systematic review of chatbot-supported language learning. **Journal of Computer Assisted Learning**, 38, 237-257.
- Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), **Sociolinguistics** (pp. 269-293). Penguin.
- Khanna, A., Pandey, B., Vashishta, K., Kalia, K., Bhale, P., & Das, T. (2015). A study of today's A.I. through chatbots and rediscovery of machine intelligence. **International Journal of U- and e-Service, Science and Technology**, 8, 277-284.
- Kim, H. S., Cha, Y., & Kim, N. Y. (2021). Effects of AI chatbots on EFL students' communication skills. **Korea Journal of English Language and Linguistics**, 21, 712-734.
- Kim, N. Y. (2019). A study on the use of artificial intelligence chatbots for improving English grammar skills. **Journal of Digital Convergence**, 17(8), 37-46.
- Kizilcec, R. F., Bailenson, J. N., & Gomez, C. J. (2015). The instructor's face in video instruction: Evidence from two large-scale field studies. **Journal of Educational Psychology**, 107(3), 724-739.

- Liao, M., & Wong, C. T. (2010). Effects of dialogue journals on L2 students' writing fluency, reflections, anxiety, and motivation. **Reflection on English Language Teaching**, 9(2), 139-170.
- Mayer, R. E. (2017). Using multimedia for e-learning. **Journal of Computer Assisted Learning**, 33(5), 403-423.
- Nagata, R., Hashiguchi, T., & Sadoun, D. (2020). Is the simplest chatbot effective in English writing learning assistance? In **16th International Conference of the Pacific Association for Computational Linguistics, PACLING**, Hanoi, Vietnam, October 11-13, 2019, Communications in Computer and Information Science (pp. 245-246). Springer.
- Nicolett, K. (2016). Looking south: A sociolinguistic look at an English learning environment in Thailand. **Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus**, 8(1), 21-47.
- Noom-ura, S. (2013). English-teaching problems in Thailand and Thai teachers' professional development needs. **English Language Teaching**, 6(11), 139-147.
- Nur, R., Latifa, A., & Busman, A. L. (2019). Utilizing the Instagram videos to enhance the students' language acquisition on writing composition. **The Asian EFL Journal**, 23(63), 107-128.
- Okonkwo, C. W., & Ade-Ibijola, A. (2021). Chatbots applications in education: A systematic review. **Computers and Education: Artificial Intelligence**, 2, 1-10.
- Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), **Handbook of self-regulation** (pp. 451-502). Academic Press.
- Samruayruen, B., Enriquez, J., Natakatoong, O., & Samruayruen, K. (2013). Self-regulated learning: A key of a successful learner in online learning environments in Thailand. **Journal of Educational Computing Research**, 48(1), 45-69.

- Sever, S. (2004). **Türkçe öğretimi ve tam öğrenme** [Turkish teaching and mastery learning]. Anı Yayıncılık.
- Shazly, R. E. (2021). Effects of artificial intelligence on English speaking anxiety and speaking performance: A case study. **Expert Systems**, 38, 1-15.
- Vázquez-Cano, E., Mengual-Andrés, S., & López-Meneses, E. (2021). Chatbot to improve learning punctuation in Spanish and to enhance open and flexible learning environments. **International Journal of Educational Technology in Higher Education**, 18(33), 1-20.
- Wallace, R. S. (2009). The anatomy of A.L.I.C.E. In R. Epstein, G. Roberts, & G. Beber (Eds.), **Parsing the Turing test** (pp. 181-210). Springer.
- Weizenbaum, J. (1966). ELIZA-A computer program for the study of natural language communication between man and machine. **Communications of the ACM**, 9(1), 36-45.
- Yamalee, E., & Tangkiengsirisin, S. (2019). Effects of integrated feedback on academic writing achievement. **Arab World English Journal**, 10(3), 250-270.
- Yang, H., Kim, H., Lee, J., & Shin, D. (2022). Implementation of an AI chatbot as an English conversation partner in EFL speaking classes. **ReCALL**, 34(3), 327-343.
- Yang, T., & Chen, J. (2023). Pre-service teachers' perceptions and intentions regarding the use of chatbots through statistical and lag sequential analysis. **Computers and Education: Artificial Intelligence**, 4, 1-10.
- Ye, Y., Deng, J., Liang, Q., & Liu, X. (2022). Using a smartphone-based chatbot in EFL learners' oral tasks. **International Journal of Mobile and Blended Learning**, 4(1), 1-17.
- Zhou, Y., & Wei, M. (2018). Strategies in technology-enhanced language learning. **Studies in Second Language Learning and Teaching**, 8(2), 471-495.
- Zimmerman, B. J. (2000). Self-efficacy: An essential motive to learn. **Contemporary Educational Psychology**, 25(1), 82-91.

การพัฒนาทุนทางสังคมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

อำพล บุญพิณ

นักวิชาการอิสระ

E-mail: asiaampon31@gmail.com

วันที่รับบทความ: 7 พฤศจิกายน 2566

วันแก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2566

วันตอบรับบทความ: 25 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมและรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 2) เพื่อสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลักดันให้เป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัดการทุนทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ขอบเขตพื้นที่ทำการศึกษาคือ เขตพื้นที่ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ขอบเขตด้านเนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเนื้อหาออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยทำการศึกษารูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ผู้วิจัยศึกษาวิธีการและแนวทางทางการพัฒนาทุนทางสังคมและรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practice) 3) ผู้วิจัยศึกษาการสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบภายใต้การให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของชุมชน ได้แก่ ประชาชน ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษา พบว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเกิดจากกระบวนการภายในของชุมชน เป็นอันดับแรก โดยต้องเริ่มจากตัวบุคคลหรือทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพเมื่อคนในชุมชนมีคุณภาพ มีความตระหนักในหน้าที่และบทบาทของตนเองทำให้ชุมชนเข้มแข็งตามไปด้วย ประการที่สอง คือ ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้นำที่ไม่เป็นทางการถือว่าเป็นผู้ที่กำลังหลักในการควบคุมทิศทางการบริหารจัดการชุมชน และประการที่สาม หน่วยงานภายในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชนในพื้นที่ ที่จะเป็นเสมือนเครื่องมือช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนให้ไปสู่เป้าหมายของชุมชนได้ ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดในการประเมินความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ความพร้อมเชิงองค์การของชุมชนท้องถิ่น และ 2) ความพร้อมของชุมชน โดยการ

ประเมินความพร้อมเชิงองค์การของชุมชนท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ตัวแปร คือ 1) ภาวะผู้นำ และทัศนคติของผู้บริหาร 2) โครงสร้างระบบสนับสนุนขององค์กรชุมชน และ 3) ศักยภาพทางการเงินของชุมชน ท้องถิ่น และการประเมินความพร้อมของชุมชนออกเป็น 2 ตัวแปรหลัก คือ 1) ทัศนคติและความกระตือรือร้นของภาคประชาชน 2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ผู้วิจัยได้สกัดเอาองค์ความรู้และถอดบทเรียนจากชุมชนมาสร้างเป็นโมเดล “PHUTAI model” เพื่อเป็นรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งโมเดลนี้เป็นผลจากการลงพื้นที่วิจัยและถอดบทเรียนชุมชนร่วมกับประชาชนในชุมชนบ้านโคกโก่ง จนเกิดเป็นวงจรการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน 1) People’s Participation (การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน) 2) History (มีประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ร่วมกันของคนในชุมชน) 3) Unity (มีความสามัคคีกลมเกลียว) 4) Transparency (การดำเนินกิจกรรมชุมชนมุ่งเน้นความโปร่งใส) 5) Achievement (ยึดถือความสำเร็จร่วมกันของคนในชุมชน) และ 6) Identity (ชุมชนมีการดำรงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อย่างเด่นชัด)

คำสำคัญ: การพัฒนาทุนทางสังคม กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท จังหวัดกาฬสินธุ์

The Development of Social Capital to Strengthen the Community Empowerment A Case Study Culture Village Phu Tai Ban Khok Kong in Kuchinarai District Kalasin Province

Ampon Boonpinich
Independent Scholar
E-mail: asiaampon31@gmail.com

Received: November 7, 2023

Revised: December 19, 2023

Accepted: December 25, 2023

Abstract

The research has the following objectives: 1) To study a social capital development model and a community strengthening model. 2) To promote an exchange of learning and to propel a community to be a community prototype for social capital management. The research team divided the scope of the study into two aspects: 1) Area scope: Kutwa Sub-district, Kuchinarai District, Kalasin Province. 2) Content scope. This research determined three aspects of contents as follows: 1) Forms and processes of people's participation 2) Methods and the community strengthening model studied to achieve the best practice management 3) The support to create a community prototype under the cooperation of all sectors of the community, including people in the community, community leaders, and local government agencies.

The research results indicated that strengthening the community must primarily originate from internal community processes, starting with quality people or resources. When the people in the community are qualified and realize their responsibilities and roles, they can strengthen the community. The second factor is community leaders, whether official or unofficial leaders, who are the main drivers in controlling the direction of community management. The third factor is agencies within the community, including government and private agencies, which are considered tools to support the community in achieving its goals.

The research team proposed the concept of evaluating the strength of local community organizations in two main issues: 1) the organizational readiness of local communities and 2) the readiness of the community. The evaluation of organizational readiness of local communities is divided into three variables: 1) Leadership and executives' attitudes, 2) Supporting system structure of community organizations, and 3) Financial potentials of local communities. The evaluation of the community's readiness is divided into two main variables: 1) people's attitudes and enthusiasm and 2) people's participation model. The researchers extracted the knowledge and applied the lesson from the community to create the "PHUTAI model" for strengthening the community. This model results from the research survey and the mutual application of the community lessons with the people in the Ban Khok Kong community until a community-strengthening cycle is successfully created. 1) People's participation (Participation of people in the community) 2) History (Mutual history of people in the community) 3) Unity (Unity of people in the community) 4) Transparency (Implementing community activities by focusing on transparency) 5) Achievement (Seizing mutual achievement of people in the community) 6) Identity (A strong ethnic identity of the community).

Keywords: Social capital development, Phu Tai Ethnic group, Kalasin Province

บทนำ

นับจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ถึงฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการส่งเสริมการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ และจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ตามความพร้อมของชุมชนเพื่อเชื่อมโยงกับการทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัวจนถึงระดับชุมชน โดยคำนึงถึงความพอประมาณและความพออยู่พอกิน เป็นอันดับแรก ก่อนที่จะเชื่อมต่อกันกับชุมชนและสังคมภายนอก มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดองค์ความรู้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก ชุมชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) เป็นการนำภูมิคุ้มกัน ที่มีอยู่พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ได้อย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ โดยมี โอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ เพื่อให้ การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน โดยนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพ มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน พร้อมทั้งเสริมสร้างความแข็งแกร่ง เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศที่สำคัญ คือ การสร้างเสริมทุนทางสังคม (ทุนมนุษย์ ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น) มุ่งพัฒนาประเทศ ให้เข้มแข็ง โดยใช้ภูมิปัญญา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ อันจะ เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง สร้างค่านิยมให้คนไทยภูมิใจในวัฒนธรรมไทย และยอมรับ ความแตกต่างของความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นการลดปัญหาความขัดแย้ง ทางความคิดและสร้างความเอกภาพในสังคม สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวัฒนธรรม ร่วมกับประชาคมโลก โดยเฉพาะประชาคมอาเซียนให้เกิดการไหลเวียนทางวัฒนธรรม ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมความเข้าใจระหว่างประชาชนในการเรียนรู้ วัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, ม.ป.ป) ในส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดจุดหมายที่ 2 ให้ประเทศไทยเป็น จุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และจุดหมายที่ 7 ประเทศไทย มี SMEs ที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้ จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทราบ ว่าประเทศไทยมีการปรับตัวทั้งองคาพยพเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนทางชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งเดิมที่ชาวผู้ไทบ้านโคกโก่งเป็นชนกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic group) ที่อพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้ เคลื่อนลงมาผ่านประเทศเวียดนามและประเทศลาว ข้ามฝั่งแม่น้ำโขงเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางภาคอีสานของประเทศไทย โดยทั่วไปแล้วชาวผู้ไทจะเลือกพื้นที่อยู่อาศัยอยู่ใกล้ภูเขา เนื่องจากต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการทำมาหากิน เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ เพราะว่าธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารและเป็นแหล่งรวบรวมสมุนไพรรักษาโรค จะเห็นได้ชัดว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม การแต่งกาย และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความแตกต่างจากชุมชนอีสานอื่น ๆ ในชุมชนมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) คือ กลุ่มศิลปหัตถกรรม กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มจักสาน และเครื่องใช้ในครัวเรือน อีกทั้งหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่งก็ยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทำให้ชุมชนแห่งนี้เหมาะแก่การพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของชุมชนมีภูเขาโอบล้อมหมู่บ้านโดยรอบทั้ง 3 ด้าน บริเวณชุมชนมีทรัพยากรป่าไม้ที่ยังคงสภาพของความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์นานาชนิด โดยชุมชนมีการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสามารถมาเที่ยวได้ตลอดทั้งปี และในชุมชนมีการให้บริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ (Home stay) ซึ่งถือว่าหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทได้มีการพัฒนาทุนทางสังคม (Social Capital) ของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและองค์กรชุมชน ทั้งนี้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทำให้ชุมชนต้อง มีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน ภายใต้กระแสสังคม การเมือง การปกครอง และรูปแบบการดำรงชีพที่เปลี่ยนแปลงไป

คำถามการวิจัย

ผู้วิจัยต้องการทราบว่า หากต้องมีการบริหารจัดการทุนทางสังคมไปพร้อมกับการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่น จะสามารถบริหารจัดการอย่างไร ให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาทุนทางสังคมที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ สามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดที่ถือเป็นจุดศูนย์กลางของการบริหารจัดการส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

ภายใต้การตอบโจทยตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมและรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และ 2) เพื่อเป็นการสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และผลักดันให้เป็นชุมชนต้นแบบด้านการจัดการทุนทางสังคมต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

ภายใต้การตอบโจทยตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดเนื้อหาออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ผู้วิจัยทำการศึกษารูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ผู้วิจัยทำการศึกษาวิธีการและแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมและรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practice) และ 3) ผู้วิจัยทำการศึกษากการสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบภายใต้การให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของชุมชน คือ ประชาชน ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Studies) มีขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่ คือ หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง ตำบลกุดหว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และประชากรกลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) กลุ่มบริหารท้องถิ่น จำนวน 10 คน 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 คน และ 3) ประชาชน จำนวน 100 คน โดยมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคม รูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการทุนทางสังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงกรอบแนวคิดในการวิจัย หน่วยการวิเคราะห์ ตัวแปรในการศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะนำไปสู่กับตอบคำถามการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ จากการทบทวนวรรณกรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มปัจจัยที่สำคัญ 2 กลุ่มหลัก คือ กลุ่มปัจจัยที่สะท้อนศักยภาพชุมชนและบทบาทขององค์กรชุมชน และกลุ่มปัจจัยที่สะท้อนความพร้อมและศักยภาพของชุมชน

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนถูกต้อง ผู้วิจัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในด้านการทำวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำในประเด็นที่สนใจ จนมีความเข้าใจและชัดเจน แล้วจึงกำหนดพื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยจำแนกประชากรกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มบริหารท้องถิ่น ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล บุคลากรส่วนท้องถิ่น และนักวิชาการวัฒนธรรม จำนวน 10 คน

1.2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธาน คณะกรรมการ โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ คือ จะต้องเป็นคณะกรรมการในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกประเภทของหมู่บ้าน วัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง จำนวน 20 คน

1.3 ประชาชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชน จำนวน 100 คน

โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก โดยสามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์ โดยนำวัตถุประสงค์หลักแตกเป็นประเด็นย่อย ๆ แล้วนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการลงภาคสนาม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้อาศัยการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท คือ

2.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการอ่านและศึกษาจากบทความ งานวิชาการ แนวนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบล ตลอดจนแนวนโยบายของสำนักงาน เทศบาลตำบล และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ที่เป็นแนวคิดและทฤษฎี รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ศึกษาข้อมูลจากกลุ่มบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม (Field Study) คือ 1) บริบทชุมชน 2) ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ 3) ลักษณะทางกายภาพ 4) วิธีการดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น 5) การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6) วิธีการและรูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคม โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิดที่ได้มีการกำหนดประเด็นคำถามไว้อย่างกว้าง ๆ เป็นการล่วงหน้า โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก โดยสามารถยืดหยุ่นหรือปรับปรุงคำถามได้ตลอดตามสถานการณ์ของการสัมภาษณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บข้อมูลเรียบร้อยแล้วจะมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และการลงพื้นที่ภาคสนาม หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์หาข้อสรุป สำหรับการศึกษา นี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการประชุม สทนากลุ่ม จะนำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา แล้วนำเสนอข้อมูล ที่ได้มาสรุปอภิปรายผลในเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากข้อบัญญัติ เทศบัญญัติงบประมาณ และ รายงานประจำปีของเทศบาล จะนำมาวิเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนาเบื้องต้น

แนวคิดทฤษฎีและกรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนและชุมชนเข้มแข็ง

ความเป็นมาของชุมชนไทยนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อหา ที่ทำนาข้าวที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้น ลักษณะที่สำคัญของชุมชนก็คือ การเป็นเจ้าของที่นา ร่วมกัน และมีการแบ่งปันที่นาให้สมาชิกในหมู่บ้านได้ทำกิน การครอบครองที่ดิน จึงเป็นเงื่อนไขของการเป็นสมาชิกในหมู่บ้านเท่านั้น ถ้ามีการปล่อยที่ดินร้างว่างเปล่า เป็นระยะเวลาหนึ่ง ที่ดินนั้นก็จะถูกยึดคืนกลับมาเป็นของชุมชนอีก ซึ่งการแบ่งและการถือครองที่ดินในรูปแบบนี้ก่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างสมาชิกในชุมชน (ธีระภัทร เอกฉายสวัสดิ์, 2554) ทั้งนี้ผู้วิจัยจะหยิบยกนักวิชาการที่ได้อธิบายและนิยามความหมาย ของคำว่า “ชุมชน” ไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี (2541) ได้ให้ความหมายของ “ชุมชน” ไว้ว่า การที่คนจำนวน หนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ ซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกัน

ประสาธน์ หลักศิลา (2519) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคน พวกหนึ่ง ซึ่งครอบครองบริเวณที่มีอาณาเขตแน่นอน โดยถือว่าตนมีความผูกพันอยู่กับ อาณาบริเวณแห่งนั้น และมีการยึดเหนี่ยวกันเป็นปึกแผ่น

ยุวพันธ์ วุฒิเมธี (2525) ได้ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง พื้นที่อันเป็นที่อยู่อาศัย ของคนรวมถึงกลุ่มของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น โดยมีความสนใจ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจุดหมายในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2506) ให้ความหมายว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มบุคคล ที่ตั้งอยู่เป็นที่เป็นทาง มีขอบเขตเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิด

เห็นซึ่งกันและกัน มีการติดต่อซึ่งกันและกัน มีความสนใจร่วมกันอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ความรักชาติ รักมาตุภูมิ มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น การกินอยู่หลับนอน ภาษาพูด การแต่งงาน รวมความแล้วหมายถึง การมีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ตามทัศนะของผู้วิจัย คำว่า “ชุมชน” หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่เดียวกัน มีอำนาจปกครอง กฎ ระเบียบที่ตกลงร่วมกัน รวมถึงมีกลุ่มองค์กรชุมชนย่อยทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งชุมชนอาจจะมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือมีความเป็นพหุวัฒนธรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม (Social Capital) กำลังได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับว่ามีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ทั้งในประเทศและต่างประเทศ สำหรับกรณีของประเทศไทย แม้ว่าการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จในหลายด้าน แต่ขณะเดียวกันก็เกิดปัญหาสังคมเพิ่มขึ้น ทำให้การพัฒนาที่มีลักษณะที่ไม่เข้มแข็ง ไม่สมดุล และไม่เป็นธรรม ส่งผลทำให้การพัฒนาขาดความยั่งยืนและกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่ปรับตัวไม่ทัน

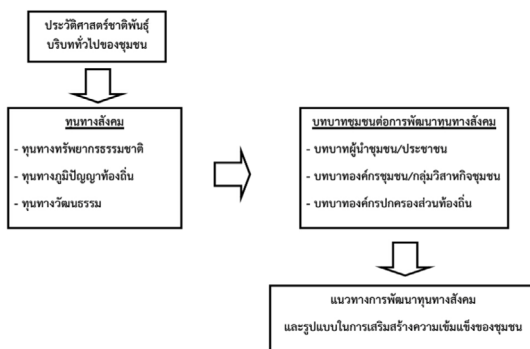
เอนก นาคะบุตร (2545) อธิบายถึง ทุนทางสังคม ว่ามี 5 รูปแบบ ได้แก่ 1) จิตวิญญาณ คือ ระบบคุณค่า สำนึกรักท้องถิ่น ความภาคภูมิใจที่มีต่อถิ่นฐานบ้านเกิด อันเป็นที่อยู่ของบรรพบุรุษและเป็นความหวังที่พึงของคนรุ่นหลังในการสืบทอดต่อไป ซึ่งปรากฏอยู่อย่างชัดเจนในรูปของระบบคุณค่า แนวคิดผ่านกิจกรรม พิธีกรรม และความภาคภูมิใจ 2) ทุนทางปัญญา อันได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีการสืบทอดต่อมาและคิดค้นขึ้นเอง ทั้งในด้านการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากร การจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ หรือระหว่างชุมชน 3) ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรบุคคล เป็นทุนที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ คือ ทักษะ ความสามารถ ความรัก พกพอง รักเพื่อน บุคคลเหล่านี้ได้แก่ ผู้นำ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ บุคคลสำคัญ ผู้อาวุโส อาสาสมัคร 4) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ เป็นทุนทางสังคมที่ใช้แล้วมีวันหมด โดยเป็นทุนที่สำคัญในการดำรงชีวิต การสร้างอาชีพ เป็นฐานเศรษฐกิจ ซึ่งทุนทางสังคมรูปแบบนี้จะต้องมีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไปพร้อม ๆ กับการใช้ประโยชน์ 5) กองทุนสาธารณะของชุมชน (Social Fund) อาทิกองทุนฌาปนกิจ กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารข้าว

อมรา พงศาพิชญ์ (2543) ได้กล่าวว่า ทุนทางสังคม คือความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบและแนวตั้ง ระหว่างบุคคล สถาบัน องค์กร ทั้งในรูปปัจเจก กลุ่ม และรูปเครือข่าย รวมทั้งค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม

จากการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรม ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยได้ดังนี้

ภาพ 1

กรอบแนวคิดการวิจัย

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย, 2566

ข้อตกลงเบื้องต้น

คำว่า “ผู้ไท” ได้มีนักวิชาการหลายท่านใช้คำในการเขียนในเอกสารวิชาการที่ต่างกันไป เช่น ธันวา ใจเที่ยง, สุเทพ ไชยจันทร์ และ พระราชรัตนมงคล มন্ত্রী อภิมนตรีโก ใช้คำว่า “ผู้ไท” ในส่วน ถวิล เกษรราช และจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้คำว่า “ผู้ไทย” ในการเขียนคำขวัญจังหวัดกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ใช้คำว่า “ภูไท” ในการเขียนชื่อแสดงชุดลำภูไทกาฬสินธุ์ เป็นต้น

บทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “ผู้ไท” แทนคำว่า ภูไท ภูไทย ภูไท ภูไทย และ ผู้ไทย ในการเขียนบทความวิจัย ซึ่งอย่างไรก็ตามการเขียนข้อตกลงเบื้องต้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้คำว่า “ผู้ไท” ซึ่งส่วนหนึ่งได้มาจากคำว่า “ผู้” หมายถึง ผู้คน หรือกลุ่มคน และเลือกใช้คำว่า “ไท” หมายถึง กลุ่มคนไท ในดินแดนสิบสองจุไท ที่เรียกกลุ่มตนเองว่าคนไทหรือคนไต และจะใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Phu Tai”

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

แม้ว่าการกระจายอำนาจจะเป็นกลยุทธ์ที่นานาอารยประเทศต่างเลือกใช้ ในการเสริมสร้างรากฐานประชาธิปไตยในระดับชุมชนท้องถิ่น แต่หากขั้นตอนการถ่ายโอน

อำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นไม่เป็นไปอย่างรอบคอบก็ย่อมทำให้คุณภาพในการให้บริการ สาธารณะลดลงและก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังปรากฏแล้ว ในประเทศฟิลิปปินส์และประเทศอินโดนีเซีย ภายหลังจากที่รัฐบาลของ ทั้งสองประเทศได้ เริ่มขับเคลื่อนกระบวนการกระจายอำนาจในช่วงปี ค.ศ. 1990 ดังนั้น เพื่อให้กระบวนการ กระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 จึงจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมองค์ประกอบ โครงสร้างส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน เพื่อรองรับภาระหน้าที่ในการบริหารจัดการชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนนี้จะเป็นการสรุปสาระสำคัญของแนวคิดทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และบทบาทหน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาคที่มีส่วน ในการพัฒนาทุนทางสังคม รวมถึงอภิปรายผลการวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาชน ในการพัฒนาทุนทางสังคม นอกจากนี้ ยังจะกล่าวถึงผลการวิเคราะห์ความพร้อมของหมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง เพื่อให้ เป็นหมู่บ้านต้นแบบด้านการบริหารจัดการชุมชนและเพื่อนำเสนอตัวแบบในการเตรียม ความพร้อมให้แก่ชุมชนอื่นในอนาคต ภายใต้อาณัติตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดอภิปรายผลการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน

1) รูปแบบและกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า รูปแบบของ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เกิดขึ้นภายใต้การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ส่วนภูมิภาคและหน่วยงานระดับท้องถิ่น ผ่านการขับเคลื่อนกระบวนการทำงาน โดยผู้นำชุมชนและประชาชนในชุมชน ซึ่งก่อนที่จะมีการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์ ประชาชน ของชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นต้น แต่เมื่อมีการดำเนินการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ทำให้ประชาชนมีสถานะเศรษฐกิจ ในระดับชุมชนที่สูงขึ้น เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาตลอดทั้งปี อีกทั้งหน่วยงาน ภาครัฐก็ให้การสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนต่อเนื่อง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผล การศึกษาของ อาทิตย์ บุตดาตวง (2554) ที่ได้อธิบายไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการ ในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชน ร่วมกัน การค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือ แกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำ อย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐ และเอกชน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและ มีการขยายผลของการดำเนินกิจกรรมชุมชน

ข้อค้นพบอีกประการ คือ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปในหมู่บ้านจะเกิดความรู้สึกประทับใจจากการต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยการแสดงออก ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ผู้ไทอันเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะตนของกลุ่มชาติพันธุ์ที่คนอีสานทั่วไปไม่สามารถลอกเลียนแบบได้ ด้วยพิธีกรรม การแสดงพื้นบ้าน และ วิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ผู้ไท

2) วิธีการและแนวทางทางการพัฒนาทุนทางสังคมและรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อให้ได้มาซึ่งการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ (Best Practice) จนได้คำตอบที่แน่ชัดว่า รูปแบบและกระบวนการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชนอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วนของชุมชน จึงทำให้หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่งได้รับเลือกจากชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานเอกชน อาทิเช่น รายการโทรทัศน์ที่มำถ่ายทำ เช่น รายการคุกกี้ตะลอนทัวร์ ทางทีวีช่อง 3 รายการเที่ยวไทย เป็นต้น จึงทำให้ชุมชนบ้านโคกโก่ง เกิดเป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนและมีการจัดการความรู้ในชุมชนอีกด้วย ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาวิณี รอดสิน (2554) ผลการศึกษาพบว่า วิธีการและแนวทางในการพัฒนาทุนทางสังคม และรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ชุมชนควรมีการศึกษาดูงานการจัดการชุมชนจากภายนอก รวมไปถึงคณะกรรมการชุมชนได้รับการอบรมหลักสูตรนักจัดการความรู้ชุมชน มีการตระหนักถึงการทำงานเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนและการเป็นเจ้าของร่วมกัน ซึ่งจะนำมาสู่ความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

3) การสนับสนุนส่งเสริมให้เป็นชุมชนต้นแบบภายใต้การให้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของชุมชน คือ ประชาชน ผู้นำชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาทุนทางสังคม ก่อเกิดความเข้มแข็งของชุมชนและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน พบว่า หน่วยงานภาครัฐทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นได้ผลักดันให้หมู่บ้านวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง เป็นหมู่บ้านต้นแบบในการบริหารจัดการตนเองและส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยชุมชน ด้วยรางวัลที่ได้รับจากหลายสถาบัน จึงทำให้ทราบว่ากระบวนการบริหารจัดการชุมชนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ จึงทำให้ชุมชนบ้านโคกโก่งได้รับการขนานนามว่าเป็นหมู่บ้านแห่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนชุมชนด้วยคนในชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรวิทย์ อวิรุทธวรกุล (2550) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นชุมชนที่รวมตัวกันเป็นปึกแผ่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง และการเรียนรู้ในระดับสูง มีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาคีเครือข่าย

การพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือท้องถิ่น และสามารถแยกองค์ประกอบความเข้มแข็งของชุมชนออกได้เป็น 3 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1) ชุมชนพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่น สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชนได้เป็นหลัก มีกลุ่มผู้นำองค์กรในชุมชนและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน หรือภาคีเครือข่ายการพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2) ชุมชนเกื้อกูลกัน เป็นชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี และมีจิตสำนึกหวงแหนความเป็นชุมชนของตนเอง

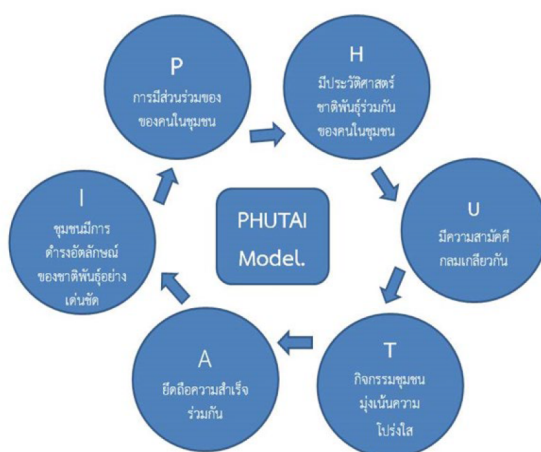
3) การมีส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบด้วยความผูกพัน มีอิสระเพื่อแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนหรือรักษาคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น และมีข้อค้นพบที่เป็นข้อเสนอแนะพบว่า หากชุมชนเน้นการบริการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มากเกินไป อาจส่งผลกระทบต่อวิถีความเป็นอยู่ที่แท้จริง ซึ่งประชาชนจะมุ่งที่เงินค่าตอบแทนอย่างเดียว เช่น ถ้ามีเงินค่าตอบแทนก็จะให้ ที่พักอาศัย จนลืมคำว่า “ความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่ออกมาจากจิตใจของคนในชุมชน”

ข้อค้นพบอีกประเด็น พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมที่สร้างชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วยปัจจัย 7 ประการ ที่สำคัญคือ 1) การดำเนินงานของชุมชนบ้านโคกโก่งเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวม โดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ 2) การดำเนินงานของชุมชนวัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่ง มีการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน 3) ทุกกระบวนการทำงานของชุมชนทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน 4) กระบวนการสร้างการเรียนรู้ชุมชน มีการให้หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานในชุมชน 5) ชุมชนมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมตลอดจนทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง 6) ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดที่มีส่วนช่วยในการจัดบริหารจัดการชุมชนให้เป็นระบบมากขึ้น และ 7) การบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เน้นการนำเสนอด้านวัฒนธรรมความเป็นอยู่เป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตของชาวผู้ไท ที่สัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ จึงถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของชุมชน

จากผลการศึกษา สามารถอธิบายผลการศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคม ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ผู้วิจัยสามารถสกัดเอาองค์ความรู้ ประสบการณ์ และบทเรียนในชุมชน นำมาสร้างเป็น Model (โมเดล) หลักการเสริม สร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยอาศัยความโดดเด่นทางด้านเอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านโคกโก่ง ซึ่งสามารถอธิบายผลได้ดังนี้

ภาพ 2

ผู้ไทโมเดล

หมายเหตุ. จาก ผู้วิจัย, 2566

จากบทเรียนชุมชน (Lesson Learned) เป็นการสรุปผลจากการศึกษา ประสบการณ์ในการดำเนินงาน ขององค์กรหรือชุมชน โดยเป็นการอธิบายกระบวนการ ดำเนินงานและเหตุปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานนั้น ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว โดยการถอดบทเรียน (Lesson Distillation) จึงช่วยก่อให้เกิด “กระบวนการ เรียนรู้” อันนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานขององค์กรหรือชุมชนอื่น ๆ ในอนาคต โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ มีมติเห็นชอบเลือกหมู่บ้าน วัฒนธรรมผู้ไทบ้านโคกโก่งเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามนโยบายส่งเสริม การท่องเที่ยวของรัฐ ดังนั้นในชุมชนจึงมีการจัดการอย่างเป็นระบบ ซึ่งหมู่บ้านได้รับ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเป็นอย่างดีโดยวิธีการพัฒนาทุนทางสังคมของหมู่บ้าน มีรูปแบบการนำเสนอประเพณีและความเชื่อผ่านการแสดงกิจกรรม ผลกระทบจาก การส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของสังคมและวัฒนธรรม

ท้องถิ่นมากขึ้น ชุมชนมีรายได้และสังคมภายนอกได้รู้จักชุมชนมากขึ้น ผลกระทบด้านลบ ส่งผลให้ความสัมพันธ์มีการเปลี่ยนแปลง เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมีการเปลี่ยน จากเดิมที่มีลักษณะเกื้อกูล อุปถัมภ์ เป็นลักษณะความสัมพันธ์ที่มุ่งผลต่าง ๆ ตอบแทน มากขึ้น การที่ชุมชนมีกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน ทุนชุมชน วัฒนธรรม ชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะถือว่าการบริหารจัดการทุนทาง สังคมเหล่านี้เกิดเป็นนวัตกรรมชุมชนใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ ซึ่งองค์ความรู้ในชุมชนเกิดขึ้นจาก การลองผิดลองถูกและการสังสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดอย่างเป็นระบบจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเป็นฐานทุนสังคม ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่และพึ่งพา ตนเองได้อย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดในการประเมินความพร้อมขององค์กรชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ ความพร้อมเชิงองค์การขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น (Institutional Capacity of Local Administrative Organizations) และ ความพร้อมของชุมชน (Community Capacity) โดยการประเมินความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น แบ่งเป็น 3 ตัวแปร คือ

- 1) ภาวะผู้นำและทัศนคติของผู้บริหาร กล่าวคือ ผู้นำต้องมีทัศนคติในเชิงบวก ต่อภารกิจ หน้าที่ด้านการพัฒนาทุนทางสังคมและความสามารถในการประสานงานและ การระดมทุนและความช่วยเหลือจากเครือข่ายในการให้บริการด้านการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร

- 2) โครงสร้างระบบสนับสนุนขององค์กร เพื่รองรับภารกิจการบริหารจัดการ ชุมชน องค์กรชุมชนควรได้รับการดูแลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาค และองค์กรเอกชนในการเป็นพี่เลี้ยงและจัดหา องค์ความรู้เชิงวิชาการ บริการวิชาการสู่ชุมชนท้องถิ่น

- 3) ศักยภาพทางการเงินของชุมชน หมายถึง ศักยภาพของชุมชน ในการเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของชุมชนอย่างเพียงพอและ มีความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ

โดยงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับความพร้อมของชุมชน (Community Capacity) ในฐานะที่เป็นความพร้อมด้านการพัฒนาทุนทางสังคมและเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ชุมชน ซึ่งแบ่งลักษณะความพร้อมของชุมชน ออกเป็น 2 ตัวแปรหลัก คือ

- 1) ทัศนคติและความกระตือรือร้นของภาคประชาชน หมายถึง ทัศนคติของ ภาคประชาชนในพื้นที่ต่อความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและการใช้ประโยชน์จากทุน

2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ในการดำเนินโครงการและกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่นด้วยความสมัครใจ

บทสรุปผู้วิจัย

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ต้องเกิดจาก กระบวนการภายในของชุมชนเป็นอันดับแรก โดยต้องเริ่มจากตัวบุคคลหรือทรัพยากรบุคคล ที่มีคุณภาพ เมื่อคนในชุมชนมีคุณภาพ มีความตระหนักในหน้าที่และบทบาทของตนเอง ก็จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งตามไปด้วย

ประการที่สอง คือ ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้นำที่ไม่เป็น ทางการก็ถือว่าเป็นผู้ที่เป็นกำลังหลักในการควบคุมทิศทางการบริหารจัดการชุมชน

ประการที่สาม หน่วยงานภายในชุมชน ซึ่งได้แก่หน่วยงานภาครัฐและองค์กร เอกชนในพื้นที่ที่จะเป็นเสมือนเครื่องมือช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อน ให้ไปสู่เป้าหมายของชุมชนได้

นอกจากนี้ ทุนทางสังคม ถือเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเสริมสร้างระบบ เศรษฐกิจในชุมชนทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคง แข็งแรง ก็จะส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจ ในภาพรวมของทั้งประเทศมีความ มั่นคง แข็งแรง ตามไปด้วยประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยระบบ เศรษฐกิจชุมชน แต่อย่างที่เราพบแล้วว่า “ทุนทางสังคม” ในแต่ละชุมชนมีไม่เท่ากัน เช่น ทุนทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น และทุนทางด้านทรัพยากร มนุษย์ ซึ่งบางชุมชนมีทุนทางสังคมที่หลากหลาย เช่น ทุนทางด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่เด่นชัด แต่ชุมชนนั้นก็ไม่เข้มแข็ง เพราะเกิดจากความไม่พร้อมด้านศักยภาพของประชาชน และผู้นำในชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดรูปแบบการพัฒนา ทุนทางสังคมด้านการท่องเที่ยวให้อยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น

สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ ควรจัดการศึกษาโดยใช้ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของท้องถิ่นเป็นฐานในการเรียนรู้ และนำไปสู่การต่อยอดวัฒนธรรมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น จนเกิดเป็นนวัตกรรมตอบสนองและแก้ไขปัญหาของประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). **การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น**. สำนักพิมพ์
บพิธการพิมพ์ จำกัด.
- ประเวศ วะสี. (2541). **ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมของไทย**. ธนาคารออมสิน.
- ประสาธน์ หลักศิลา. (2511). **สังคมวิทยา**. โรงพิมพ์ก้าวหน้า.
- ไพฑูรย์ เครือแก้ว. (2518). **ลักษณะสังคมไทย**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2525). **การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน**. เอกสารประกอบการ
การบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.
- สาวณี รอดสิน. (2554). **ชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางจำปี**
ตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่. [วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐ
ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. ศูนย์ข้อมูลการวิจัย
Digital “วช.”. <https://dric.nrct.go.th/Search/SearchDetail/270932>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). **การพัฒนา**
เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี
2546 การพัฒนาที่ยั่งยืน. 2 ปีแห่งการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). **ธรรมรัฐกับประชาสังคม**. สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์
แห่งประเทศไทย.
- อาทิตย์ บุตดาตวง. (2554). **ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของ**
ชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. [วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
คลังปัญญา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. [https://repository.nida.
ac.th/items/49b6cd86-7ce8-4944-ae84-523628c74878](https://repository.nida.ac.th/items/49b6cd86-7ce8-4944-ae84-523628c74878)
- เอนก นาคะบุตร. (2545). **ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย**. เซ็นจูรี.

การพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ ตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ

หลัว เมิ่งหลาน¹ และ ชู ย่าผิง²

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

E-mail: luo.m@msu.ac.th¹, shu.y@msu.ac.th²

วันที่รับบทความ: 4 มีนาคม 2566

วันที่แก้ไขบทความ: 3 สิงหาคม 2566

วันที่ตอบรับบทความ: 21 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

ปรัชญาของขงจื๊อมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการพัฒนาสังคมของจีนตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ซึ่งรวมถึงแนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษา ด้วยการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจจีน ทำให้ภาษาจีนได้รับความนิยมจากผู้คนทั่วโลก และการศึกษาภาษาจีนระดับนานาชาติก็ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขงจื๊อได้รับการยกย่องให้เป็นครูที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุด และต้นแบบครูยุคทุกสมัย แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อมีคุณค่าและความสำคัญที่ไม่สามารถละเลยได้ในการพัฒนาการศึกษาภาษาจีนระดับนานาชาติ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ อภิปรายความเชื่อมโยงระหว่างคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อในคัมภีร์หลุนอี่วกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ และเสนอความคิดเห็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติจากมุมมองของแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ ผลการศึกษาพบว่า หลัก “การศึกษาไม่แบ่งชนชั้น” และหลัก “ปรับการสอนตามลักษณะนิสัยของผู้เรียน” เป็นหลักการสำคัญในแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ ซึ่งผู้สอนภาษาจีนระดับนานาชาติควรปลูกฝังความคิดเติบโต (Growth Mindset) สำหรับตนเองและผู้เรียน มีการสะท้อนคิดหลังการสอน (Reflection) และให้ความสำคัญกับการคิดในการจัดการเรียนการสอน และสถานศึกษาหรือหน่วยงานการศึกษาควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) สำหรับครูชาวไทยและครูชาวจีน เพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: แนวคิดด้านการศึกษา คัมภีร์หลุนอี่ว การพัฒนาวิชาชีพครู การศึกษาภาษาจีนระดับนานาชาติ

Professional Development of International Chinese Teachers Based on Confucius's Educational Concepts

Menglan Luo¹ and Yaping Shu²

Department of Thai and Oriental Languages,
Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University^{1,2}
E-mail luo.m@msu.ac.th¹, shu.y@msu.ac.th²

Received: March 4, 2023

Revised: August 3, 2023

Accepted: August 21, 2023

Abstract

The philosophy of Confucius had a profound impact on the development of Chinese society from ancient times to the present, including the concepts of morality and ethics, politics, governance, economy, culture and education. With the rapid development of the Chinese economy, the Chinese language has gained popularity worldwide, and international Chinese education has been continuously developed. In China, Confucius is regarded as the most sacred teacher and model teacher of all eras. Confucius's education concepts have values and importance that cannot be ignored in the development of international Chinese education. This study aimed to analyze Confucius' educational concepts, discuss the connection between the teachings of Confucius in the Analects of Confucius and the concepts of international Chinese teachers' professional development, and propose suggestions for the professional development of international Chinese teachers from the perspective of Confucius' educational concepts. The study results showed that the principles of "provide education for all people without discrimination" and "teach students in accordance with their aptitude" are important principles in Confucius' education concepts. International Chinese teachers should cultivate a growth mindset for themselves and their students, use reflection instruction, and emphasize students' thinking in teaching and learning. The educational institutions should establish Professional Learning Community (PLC) for Thai and Chinese teachers to improve the quality of Chinese language teaching and learning more effectively.

Keywords: Confucius Educational Concepts, The Analects of Confucius, Teacher Professional Development, International Chinese Education

บทนำ

ขงจื๊อเป็นนักปรัชญาในสมัยโบราณของประเทศไทย และลัทธิขงจื๊อเป็นผู้ก่อตั้งมีอิทธิพลต่อการพัฒนาสังคมจีนในทุกด้านตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ปรัชญาขงจื๊อมีต้นกำเนิดในประเทศจีนเมื่อ 2,500 กว่าปีที่แล้ว เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องหลายด้านในสังคม ประกอบด้วยด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านการเมืองการปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรม และด้านการศึกษา เป็นต้น (Han, 2016) ดังที่ทุกคนทราบ หลังจากการเสียชีวิตของขงจื๊อ บรรดาศิษย์ได้คัดแยกคำพูดของขงจื๊อและรวบรวมเป็นหนังสือหลุนอืว (The Analects of Confucius) ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้รับการยกย่องเป็นคัมภีร์ของลัทธิขงจื๊อ (儒家) หรือลัทธิขงจื๊อ ในคัมภีร์หลุนอืว ขงจื๊อได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการบ้านเมืองและการพัฒนาสังคมในแง่มุมต่าง ๆ ผ่านคำพูดของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรมและแนวคิดด้านการศึกษา ได้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทางวัฒนธรรมและการศึกษาของประเทศไทยและประเทศโดยรอบที่มีความเชื่อปรัชญาขงจื๊ออย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (Zhang et al., 2000)

“仁” (อ่านว่า เหริน แปลว่า ความเมตตากรุณา) เป็นหัวใจหลักของปรัชญาขงจื๊อ (Cheng, 2017) ซึ่งมีความหมายว่า การให้ความรักแก่ผู้อื่น ปรัชญานี้ให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษา ขงจื๊อมีแนวคิดที่ว่าทุกคนควรมีสติเท่าเทียมกันในการรับการศึกษา และต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ นั่นก็คือแนวคิดมนุษยนิยมของขงจื๊อ (Hu, 2020) ขงจื๊อเกิดในครอบครัวชนชั้นสูงที่ตกต่ำในยุคสั่นตสารถ หรือภาษาจีนเรียกว่า ชุนชิว ซึ่งเป็นช่วงเวลาแห่งความวุ่นวายทางสังคม ในสมัยนั้น การศึกษาเป็นสิทธิพิเศษของชนชั้นสูงเท่านั้น ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิในการเข้ารับการศึกษา เนื่องจากเหตุผลทางครอบครัว แม้ว่าขงจื๊อได้รับการศึกษา แต่ก็ประสบความยากลำบากของคนทั่วไปเช่นกัน ดังนั้น ขงจื๊อจึงเปิดโอกาสให้คนทั่วไปเข้าเรียนเช่นเดียวกันกับชนชั้นสูง ซึ่งเป็นคนแรกที่เปิดโรงเรียนสำหรับประชาชนทั่วไป ในประวัติศาสตร์จีน ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีฐานะใด ประกอบอาชีพอันใด มีสถานะทางสังคมเป็นแบบใด ก็สามารถเรียนรู้กับขงจื๊อได้ (Tang, 2018)

ขงจื๊อเป็นครูที่มีความรู้และเป็นผู้บุกเบิกความเท่าเทียมทางการศึกษา ซึ่งคนรุ่นหลังได้ยกย่องให้เป็น จั๊อเซ่งเซียนซือ (至圣先师) แปลว่า ครูอาจารย์ในอดีตที่มีความเป็นนักปราชญ์ผู้สูงส่งไม่มีใครเทียบได้ ด้วยความเชื่อว่า ผู้สอนเป็นต้นแบบสำหรับผู้เรียน ในการอบรมสั่งสอนผู้เรียนและการใช้ชีวิตประจำวัน ขงจื๊อก็เป็นแบบอย่างโดยใช้การกระทำจริงของตนเองเสมอ จึงได้รับการยกย่องให้เป็นบรมครูผู้เกรียงไกร (万世师表) ที่แปลว่า ต้นแบบครูทุกยุคทุกสมัย ขงจื๊อให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมของตนเอง

เป็นอย่างยิ่ง ดังที่ขงจื๊อได้กล่าวไว้ “其身正，不令而行；其身不正，虽令不从。” (Cai, 2013) แปลว่า ถ้าประพฤติตนถูกต้อง อะไร ๆ ก็ดำเนินไปได้โดยเรียบร้อยโดยไม่ต้องออกคำสั่ง ถ้าประพฤติผิด แม้ออกคำสั่ง คนก็ไม่เชื่อฟัง ดังนั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ปัจจุบันนี้ ประเทศจีนกำลังมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระดับโลก จำนวนผู้คนที่มีความสนใจภาษาจีนและวัฒนธรรมจีนนับวันยิ่งเพิ่มมากขึ้น ในการศึกษาภาษาจีนที่เป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ครูผู้สอนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด และในยุคข้อมูลข่าวสารนี้ หน้าที่และบทบาทของครูได้รับการเปลี่ยนแปลงจากผู้เผยแพร่ความรู้เป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้เชิงรุก (Liu, 2016) ดังนั้น การพัฒนาวิชาชีพของครูจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ขงจื๊อได้ยกย่องให้เป็นครูที่ยิ่งใหญ่ที่สุดและเป็นต้นแบบของครูทุกคนในประเทศจีน ดังนั้น แนวคิดด้านการศึกษาในปรัชญาของขงจื๊อสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวิชาชีพของครูสอนภาษาจีนในบริบทที่ภาษาจีนมีแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นภาษาสากล

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ
2. เพื่ออภิปรายความเชื่อมโยงระหว่างคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อในคัมภีร์หลุนอี่วกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ
3. เพื่อเสนอความคิดเห็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติจากมุมมองของแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้านี้มีขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อจากตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาแนวคิดด้านการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติจากตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. เชื่อมโยงคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื๊อในคัมภีร์หลุนอี่วกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ

4. เสนอความคิดเห็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ จากมุมมองของแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ

ขงจื้อยืนหยัดแนวคิดในการปกครองประเทศโดยใช้คุณธรรมจริยธรรม ตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ เป้าหมายการศึกษามี 2 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 เพื่ออบรมสั่งสอนให้ผู้เรียนเป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเอง และระดับที่ 2 เพื่อผลิตบุคคลที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้และความสามารถในการรับใช้เพื่อการพัฒนาประเทศชาติ และสังคม แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมเป็นอันดับแรกและเป็นเนื้อหาการศึกษาที่สำคัญที่สุด รองลงมาเป็นการเรียนรู้ความรู้และทักษะต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือให้ความสำคัญกับทักษะด้านศิลปะให้กับผู้เรียนด้วย เช่น ดนตรี ศิลปะ ร่ายรำ ยิงธนู การขับขี่ม้า การประดิษฐ์ตัวอักษร และการคิดเลข เป็นต้น (Tang, 2018)

ขงจื้อมีความเชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนดีเหมือนกัน แต่สภาพแวดล้อมทางสังคม คุณสมบัติ และคุณลักษณะของแต่ละคนแตกต่างกัน (人之初，性本善。性相近，习相远。苟不教，性乃迁) ดังนั้น ในการศึกษาจำเป็นต้องยึดหลัก “การศึกษาไม่แบ่งชนชั้น” และ “ปรับการสอนตามลักษณะนิสัยของผู้เรียน” (有教无类，因材施教) ซึ่งเป็นหลักการที่เน้นทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการรับการศึกษา และสอนตามความแตกต่างของผู้เรียน Chen (2019) ได้กล่าวถึงการสอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน ตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ ดังนี้

1. มีการสังเกตและการเข้าใจเชิงลึกเป็นพื้นฐานของการสอน ผู้สอนต้องเข้าใจผู้เรียนอย่างเต็มที่ โดยมุ่งไปที่ลักษณะที่แตกต่างกันในด้านความถนัด ทักษะ ความสนใจ และอื่น ๆ ของผู้เรียน

2. เน้นการให้คำชี้แนะที่แตกต่างกันเป็นวิธีการสอน ปัญหาเดียวกันสำหรับผู้เรียนที่มีลักษณะบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน วิธีการให้คำชี้แนะก็ต้องแตกต่างกัน

3. เน้นการประเมินแบบแตกต่างกันเป็นกลยุทธ์การสอน เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนแตกต่างกัน ผู้สอนควรเน้นการประเมินจากพัฒนาการของผู้เรียน ควรให้กำลังใจสำหรับความก้าวหน้าทุกครั้ง

4. มีการพัฒนามุขลักษณะและความสำเร็จในตัวบุคคลเป็นเป้าหมายปลายทางในการสอน ไม่ว่าในยุคใด สังคมก็ต้องการบุคคลที่มีความสามารถที่แตกต่างกัน

อย่างหลากหลาย ดังนั้น ต้องพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดและส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เรียนด้วย

ในปรัชญาขงจื้อ การศึกษาเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ดังนั้น การสอนด้านการคิดของผู้เรียน มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า “不愤不启，不悱不发。举一隅不以三隅反，则不复也。” (Tang & Liu, 2015) แปลว่า สอนลูกศิษย์ ผู้สอนควรให้คำชี้แนะตอนผู้เรียนกำลังคิดแต่ยังคิดไม่ออก ถ้าผู้เรียนไม่ถึงขั้นที่เหมือนเข้าใจแต่ก็ยังพูดไม่ได้ ผู้สอนก็ยังไม่ต้องให้คำตอบ ถ้าชี้ให้เห็นด้านหนึ่งแล้ว หากผู้เรียนไม่สามารถอนุมานอีกสามด้านจากมันได้ ก็จึงหยุดสอนได้เลย จากคำพูดของขงจื้อนั้น สามารถสรุปได้ว่า ขงจื้อเป็นผู้สอนที่ใช้วิธีการสอนแบบฮิวริสติก (Heuristic) ซึ่งเป็นการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะดังนี้ 1) ผู้สอนสร้างสถานการณ์ในห้องเรียนให้ผู้เรียนมีการคิดอย่างอิสระ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา 2) ผู้สอนมีบทบาทในการนำทางให้ผู้เรียน โดยใช้คำชี้แนะเมื่อจำเป็นเท่านั้น และ 3) ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน ผู้สอนมีหน้าที่ในการนำทิศทาง การเรียนรู้ที่ถูกต้อง ผู้เรียนมีหน้าที่ในการคิดเชิงรุก ซึ่งต้องการบรรยากาศการเรียนรู้แบบผ่อนคลายและเป็นประชาธิปไตย (Wang & Guan, 2018)

แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ ถึงแม้ว่าเป็นความคิดในสมัยจีนโบราณ แต่ยังมีคุณค่าสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน Zhao & Li (2019) ได้กล่าวถึงการประยุกต์แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อสำหรับการศึกษาในปัจจุบัน ดังนี้ 1) ให้ความสำคัญกับความแตกต่างของผู้เรียน รวมถึงบุคลิกภาพ ความสามารถ ความฉลาด ความถนัด ความสนใจ ฯลฯ 2) ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่ทันสมัย เพื่อตอบสนองกับผู้เรียนที่มีความต้องการในการเรียนรู้และลีลาการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 3) ผู้สอนควรปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน การศึกษาที่ดีต้องการความรักและการเคารพซึ่งกันและกัน ความไว้วางใจและความเท่าเทียมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และ 4) ผู้สอนควรส่งเสริมและชี้นำผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียนรู้ ความกล้าในการถามคำถามและความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. ความเชื่อมโยงระหว่างคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อในคัมภีร์หลุนอี่วกับแนวคิดการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ

ปัจจุบันนี้ สถานศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย มีจำนวนมากกว่า 1,800 แห่ง แต่การศึกษภาษาจีนมีปัญหาด้านการขาดแคลนบุคลากรครูสอนภาษาจีนเป็นอย่างยิ่ง แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวและพัฒนาด้านผู้สอนภาษาจีนก็คือ การเร่งรัด

ให้มีการผลิตบุคลากรการสอนภาษาจีนที่เป็นชาวไทยที่มีคุณภาพให้มากขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559) นอกจากนี้ ครูสอนภาษาจีนจำเป็นต้องมีการพัฒนาวิชาชีพเพื่อสอดคล้องกับความต้องการตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ (Office of Chinese Language Council International: TOCLCI หรือ HANBAN : ฮั่นป๋น) ได้จัดทำมาตรฐานสำหรับครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ ประกอบด้วย 5 มาตรฐาน ได้แก่ 1) ความรู้และทักษะทางภาษา ซึ่งประกอบด้วยความรู้และทักษะภาษาจีน และความรู้และทักษะภาษาต่างประเทศ 2) วัฒนธรรมและการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมจีน การเปรียบเทียบวัฒนธรรมจีนและต่างประเทศ และการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม 3) ทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาที่สองและกลยุทธ์การเรียนรู้ 4) วิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยวิธีการสอนภาษาจีน การทดสอบและประเมินผล หลักสูตรการสอนภาษาจีนและสื่อการสอน เทคโนโลยีและแอปพลิเคชัน การศึกษาศาสตร์ใหม่ และ 5) คุณภาพโดยรวมของครู รวมเป็นทั้งหมด 10 ประเด็น (Hanban, 2012)

นำโชค บุตรน้ำเพชร (2019) ได้เสนอปัจจัยที่ควรคำนึงในการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติตามกรอบมาตรฐานฮั่นป๋น ดังนี้ 1) หมั่นศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ เสริมสร้างทักษะและมีเจตคติที่ดีในการสอน 2) พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ 3) พัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ 4) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้ดี เก่ง และมีสุข เนื่องจากการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติมีคุณลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นการปฏิบัติและการร่วมมือ ซึ่งสามารถใช้แนวทางและเครื่องมือในการพัฒนาอย่างหลากหลาย เช่น การสะท้อนคิด (Reflection) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) เป็นต้น (Wang, 2019)

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาบุคลากรที่สร้างการเปลี่ยนแปลงและเห็นผลที่ยั่งยืนในโรงเรียน (ขวลิต ชูกำแพง, 2017) และเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียนที่มีเป้าหมายเดียวกัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันด้วยความสมัครใจ และให้ความสำคัญกับการแบ่งปันทรัพยากรและประสบการณ์ของสมาชิกในองค์กรเพื่อบรรลุการพัฒนาส่วนบุคคล (Che, 2012) การสร้าง PLC มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) การเคารพความคิดเห็นที่ต่างกัน 2) ความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก 3) ขวัญกำลังใจที่เชื่อว่าจะบรรลุเป้าหมายได้ด้วยความร่วมมือ 4) โอกาสที่เท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็นของตนเองสำหรับสมาชิกทุกคน 5) ความปรารถนาในการพัฒนา

ตนเองอย่างต่อเนื่อง 6) ความสามัคคีในการทำงานในฐานะที่เป็นเจ้าภาพ และ 7) การดูแลเอาใจใส่สมาชิกทุกคน (Sithsungnoen & IGanapathy, 2018)

ขงจื้อมีคำสอนให้แก่ลูกศิษย์ว่า “三人行，必有我师焉；择其善者而从之，其不善者而改之。” (Tang & Liu, 2015) แปลว่า ในสามคนที่กำลังร่วมเดินกันอยู่นั้น จะต้องมีคนหนึ่งที่เป็นครูของเราได้ เลือกเรียนรู้ในส่วนดีของเขา ส่วนที่ไม่ดีนั้นถ้าเราก็มีเหมือนกัน ก็สามารถแก้ไขตนเองได้ นั่นหมายความว่า เราสามารถเรียนรู้กับคนอื่นในแง่ใดแง่หนึ่ง ไม่มีคนที่ไม่รู้อะไรเลย ก็ไม่มีคนที่รู้ทุกอย่าง อาชีพครูก็เหมือนกัน ไม่มีครูที่สอนไม่ดีสักอย่าง ก็ไม่มีครูที่สอนดีทุกเนื้อหา ดังนั้นครูผู้สอนควรหาวิธีที่สามารถพัฒนาตนเองเพื่อจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

ขงจื้อกล่าวไว้ว่า “学而不厌，诲人不倦。” (Tang & Liu, 2015) แปลว่า จงขยันเรียนรู้อย่างไม่รู้จักเพียงพอ และสั่งสอนผู้อื่นอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย คำสอนนี้เป็นความหวังของขงจื้อสำหรับครู และยังเป็นข้อกำหนดสำหรับครูของประเทศจีน ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน นั่นหมายความว่า การเป็นครูผู้สอนจำเป็นต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีความอดทนและกระตือรือร้นในการให้ความรู้แก่ผู้เรียน แสดงว่าขงจื้อให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพของครู (Yang, 2019)

3. ความคิดเห็นสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ จากมุมมองของแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ

ในแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ ปลายทางของการศึกษาคือ การเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม และการรับใช้ประเทศชาติและสังคม ในการศึกษาที่ดีนั้น อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีหน้าที่ 3 อย่าง ได้แก่ 1) ปลุกฝังค่านิยมที่ถูกต้องและคุณธรรมจริยธรรมที่ดีให้แก่ผู้เรียน 2) ถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน และ 3) ช่วยเหลือการแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้เรียน ซึ่ง 3 ข้อนี้เป็นการสรุปของอาชีพครูตามแนวคิดของลัทธิรุในสมัยโบราณของประเทศจีน (Zhang, 2019) ครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติที่มีคุณภาพ นอกจากต้องมีความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมที่ดี และทักษะการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพแล้ว ยังต้องมีความตระหนักรู้ในการพัฒนาวิชาชีพตนเอง Elizabeth (2014) ได้กล่าวว่า การสอนเป็นศิลปะที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก และการเรียนรู้เพื่อจะสอนให้ได้ดีอาจต้องใช้เวลาทั้งชีวิต แนวคิดด้านการศึกษาในปรัชญาของขงจื้อสามารถเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติต่อไปจะเสนอความคิดเห็นและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติตามแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ ดังนี้

3.1 ปลุกฝังความคิดเติบโต (Growth Mindset) สำหรับตนเองและผู้เรียน

我非生而知之者，好古，敏以求之者也。——《论语·述而》

หมายเหตุ. จาก “ซู้ออร์,” โดย Qian Mu, ใน A New Interpretation of the Analects of Confucius (น. 192), 2002. SDX Joint Publishing Company.

ขงจื้อได้กล่าวไว้ว่า ฉันไม่ได้เป็นคนที่เกิดมาแล้วก็มีความรู้เลย แต่เป็นเพราะฉันชอบวัฒนธรรมโบราณและพึงพาความขยันหมั่นเพียร จึงได้มีความรู้เท่านี้ จากคำพูดนี้สามารถรู้ได้ว่า ขงจื้อเป็นคนที่มีความคิดเติบโต หรือที่เรียกว่า Growth Mindset ซึ่งเป็นกรอบคิดที่มีความเชื่อว่า คุณสมบัติของคนเป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ด้วยความพยายาม (Carol, 2018) ครูเป็นอาชีพที่ต้องการการพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะการศึกษาคือการมองไปสู่อนาคต การเรียนรู้ในวันนี้มีเป้าหมายเพื่อตอบสนองกับความต้องการของวันพรุ่งนี้ (Allan et al., 2016) และการสอนเป็นทักษะที่สามารถเรียนรู้ได้จากการฝึกอบรม (Elizabeth, 2014) ดังนั้น ครูควรมีความคิดเติบโต หรือที่เรียกว่า Growth Mindset ในการพัฒนาวิชาชีพ

敏而好学，不耻下问，是以谓之“文”也。——《论语·公冶长》

หมายเหตุ. จาก “กงจื้อจาง,” โดย Qian Mu, ใน A New Interpretation of the Analects of Confucius (น. 127), 2002. SDX Joint Publishing Company.

ขงจื้อกล่าวไว้ว่า ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนรู้ต้องไม่ละอายที่จะถามคนที่มีความรู้ต่ำกว่าตนเอง หรือผู้ที่มีความรู้น้อยกว่าตนเอง นี่เป็นอีกหนึ่งหลักฐานที่ชัดเจนว่าขงจื้อเป็นคนที่มีความคิดเติบโต หรือที่เรียกว่า Growth Mindset นอกจากนี้ ครูจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนที่มีการปลูกฝัง Growth Mindset สำหรับผู้เรียนด้วย เช่น กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้แบบสูงสำหรับผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนทำสิ่งที่ท้าทาย เมื่อผู้เรียนประสบความสำเร็จแล้ว จะชมความพยายามแทนความเก่ง เมื่อผู้เรียนล้มเหลวก็ช่วยผู้เรียนค้นหาสาเหตุของความล้มเหลวและกระตุ้นให้ผู้เรียนพยายามเตรียมความพร้อมสำหรับ

ครั้งต่อไป (Carol, 2018) ภาษาจีนเป็นหนึ่งในภาษาที่ยากที่สุดในโลก (Liu, 2016) การเรียนภาษาจีนต้องการความมุ่งมั่น ความขยันหมั่นเพียรเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การเสริมสร้างความคิดเติบโต หรือที่เรียกว่า Growth Mindset เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและความจำเป็นสำหรับทั้งผู้สอนภาษาจีนและผู้เรียนภาษาจีน

3.2 สะท้อนคิดหลังการสอน (Reflection) และให้ความสำคัญกับการคิด

อาชีพครูเป็นอาชีพที่มีความหมายด้วยความหวัง การสอนเป็นงานที่สำคัญที่สุดสำหรับครู และห้องเรียนเป็นสถานที่หลักสำหรับการจัดการเรียนการสอนของครู ในกระบวนการสอนครูต้องรับมือกับนักเรียนและสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาระงานที่มีความท้าทายมาก ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนที่เป็นภาษาที่สองหรือภาษาต่างประเทศ ผู้เรียนแต่ละคนมีภูมิหลังทางวัฒนธรรม ประสบการณ์การเรียนรู้และระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน จึงทำให้ภาระงานของผู้สอนมีความซับซ้อนมากขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เช่น แรงจูงใจ ความสนใจ และความต้องการในการเรียนรู้ ลีลาการเรียนรู้ และพื้นฐานภาษาจีน เป็นต้น ซึ่งการสะท้อนคิดหลังการสอนเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาวิชาชีพครู (He, 2019) ครูที่ยอดเยี่ยมไม่เพียงแต่มีความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องสนใจกับความผิดพลาดของนักเรียนและสาเหตุของข้อผิดพลาดด้วย (Elizabeth, 2014) ดังนั้น ผู้สอนสามารถค้นพบแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาในชั้นเรียนจากการสะท้อนคิดหลังการสอน การผสมผสานความรู้และการปฏิบัติเป็นแนวคิดสำคัญ ด้านการศึกษาของลัทธิขงจื้อ การเขียนบันทึกการสะท้อนกลับเป็นวิธีสะท้อนคิดหลังการสอนที่ดี ซึ่งผู้สอนควรพิจารณาว่าเนื้อหาการสอนและวิธีการสอนมีข้อบกพร่องหรือไม่ และสามารถปรับปรุงได้อีกหรือไม่ นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องบันทึกข้อผิดพลาดและสาเหตุของนักเรียนเพื่อค้นหาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพที่สุด (He, 2019)

学而不思则罔，思而不学则殆。——《论语·为政》

หมายเหตุ. จาก “เหว่ยเจิ้ง,” โดย Tang Wenhui และ Liu Zhiqiang, ใน คัมภีร์หลุนอี่รวบคัดสรร (น. 40), 2015. Guangxi Normal University Press.

ขงจื้อมีคำสอนไว้ว่า อ่านหนังสือโดยไม่ค้นคิด การอ่านจะไม่ได้อะไร ค้นคิดโดยไม่อ่านหนังสือ การค้นคิดจะเปล่าประโยชน์ นั้นหมายความว่า การเรียนรู้และการคิดมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ความรู้ที่รับจากภายนอกจำเป็นต้องผ่านกระบวนการคิดจึงจะเป็นองค์ความรู้ของตนเอง ดังนั้น ผู้สอนภาษาจีนก็ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนา

ทักษะการคิดของผู้เรียน โดยใช้การสอนแบบฮิวริสติก (Heuristic) ของซงจื่อ ซึ่งเป็น การสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและผู้เรียนกับผู้เรียน วิธีการสอนที่ ใช้สนทนากันนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาจีนที่เป็นภาษาที่สองหรือภาษา ต่างประเทศได้ เนื่องจากการสอนภาษาจีนระดับนานาชาติมีเป้าหมายในการพัฒนา ความสามารถในการสื่อสาร และเน้นการฝึกอบรมทักษะเป็นสำคัญ (Liu, 2016) ดังนั้น ผู้สอนควรเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนใช้ภาษาจีนด้วยการตั้งคำถามแบบปลายเปิด และให้ผู้เรียน มีการสนทนากันหรือการอภิปรายกัน เช่นคำถามที่เริ่มต้นจากคำว่า ทำไม หรือลงท้ายด้วย คำว่า อย่างไร เพราะประเภทคำถามที่ไม่เหมือนกันสามารถนำไปสู่รูปแบบการมีส่วนร่วม ในชั้นเรียนที่แตกต่างกัน (Elizabeth, 2014)

3.3 สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) สำหรับครูชาวไทยและครูชาวจีน

君子和而不同，小人同而不和。——《论语·子路》

หมายเหตุ. จาก “จื่ออู่.” โดย Tang Wenhui และ Liu Zhiqiang, ใน คัมภีร์หลุนอู่ฉบับคัดสรร (น. 208), 2015. Guangxi Normal University Press.

ซงจื่อมีคำกล่าวไว้ว่า ผู้ที่สามารถรักษาสัมพันธภาพที่กลมกลืนและเป็นมิตรกับ ผู้อื่นโดยมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ คนที่ไม่ดียินกรานที่จะไล่ตามผู้อื่นเพื่อให้ สอดคล้องกับตนเอง และไม่สนใจความคิดเห็นของผู้อื่นจนเข้ากับผู้อื่นได้ยาก ชุมชนแห่ง การเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) เป็นแนวทางการพัฒนา วิชาชีพที่ได้รับความสนใจและความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งเป็นวิธีการพัฒนาวิชาชีพ ด้วยการแบ่งปันกัน การมีปฏิสัมพันธ์กัน การมีบรรยากาศการเรียนรู้ที่เท่าเทียมและเป็น ประชาธิปไตย และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการร่วมมือ (Che, 2012)

Elizabeth (2014) ได้กล่าวว่า การสอน 10 เปอร์เซ็นต์เป็นเรื่องของเทคโนโลยี แนวคิด หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ส่วนอีก 90 เปอร์เซ็นต์เป็นการหาทางให้สิ่งเหล่านั้นใช้ การได้จริง นั่นหมายความว่า การสอนนั้นมีประสิทธิภาพหรือไม่ ขึ้นอยู่กับวิธีการประยุกต์ ใช้ของผู้สอน เนื่องจากครูชาวไทยและครูชาวจีนมีความถนัดด้านที่แตกต่างกัน สถานศึกษา ควรสร้างโอกาสให้ครูสอนภาษาจีนที่เป็นชาวไทยและชาวจีนร่วมมือกันแบ่งหน้าที่ตาม ความถนัดของแต่ละคน และกำหนดวิธีการสอนที่ดีที่สุดโดยมีการอภิปรายร่วมกัน นอกจากนี้ ยังต้องมีกิจกรรมเปิดห้องเรียนให้สมาชิกในกลุ่มเข้าไปสังเกตการสอน และมีการอภิปราย

หลังการสอนเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียน หลังจากนั้น ปรับปรุงการสอนแบบร่วมกัน แบ่งปัน
ความคิดเห็น และมีการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) ประเด็นที่สำคัญคือ สำหรับ
การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพในชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning
Community: PLC) นั้น สมาชิกทุกคนจำเป็นต้องมีความตระหนักในการสร้างความคิด
เติบโต หรือที่เรียกว่า Growth Mindset

3.4 ค้นหาคิโไกในการเป็นอาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ

อิกิไกเป็นปรัชญาของชาวญี่ปุ่นที่แปลเป็นภาษาไทยว่า ความหมายของการมีชีวิตอยู่ ซึ่งเป็นการบูรณาการของ 4 ประการ ได้แก่ สิ่งที่เราชอบ สิ่งที่เราถนัด สิ่งที่เรา
สามารถได้ค่าตอบแทน และสิ่งที่โลกต้องการ (Yukari, 2020) คุณค่าของชีวิตแต่ละ
คนไม่เหมือนกัน อิกิไกของชาวญี่ปุ่นแต่ละคนก็แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เสาหลักของ
อิกิไกมี 5 ประการ ได้แก่ การเริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ๆ การปลดปล่อยตนเอง ความสอดคล้อง
และยั่งยืน ความสุขกับสิ่งเล็ก ๆ และการอยู่ตรงนี้ ตอนนี้ (Ken, 2561) เป้าหมายของ
การศึกษาตามแนวคิดของขงจื้อเป็นความปรารถนาทั้งดงามและอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ อาชีพครู
เป็นหนึ่งในอาชีพที่เก่าแก่ที่สุดในสังคมมนุษย์ เป็นอาชีพแห่งความหวัง (Elizabeth, 2014)
ซึ่งหมายความว่า ครูเป็นอาชีพที่สำคัญมากจนขาดไม่ได้ ไม่ว่าเป็นยุคใด อยู่ในสังคมใด

知之者不如好之者，好之者不如乐之者。——《论语·
雍也》

หมายเหตุ. จาก “ยงเหย,” โดย Tang Wenhui และ Liu Zhiqiang, ใน คัมภีร์หลุนอี่วฉบับคัดสรร (น. 110), 2015. Guangxi Normal
University Press.

ขงจื้อกล่าวไว้ว่า คนที่มีความรู้ผู้ที่ชอบการเรียนรู้ไม่ได้ คนที่ชอบ
การเรียนรู้ผู้ที่เรียนรู้อย่างมีความสุขไม่ได้ เช่นเดียวกันกับอาชีพครู ครูที่มีความรู้ผู้ที่ชอบ
การทำงานอาชีพของตนเองไม่ได้ ครูที่ชอบการทำงานอาชีพของตนเองผู้ที่ปฏิบัติงานงานอาชีพ
ของตนเองอย่างมีความสุขไม่ได้ ในประเทศจีน ครูได้ยกย่องเป็นวิศวกรของจิตวิญญาณ
มนุษย์ และได้เปรียบเทียบกับเทียน เพราะเผาไหม้ตนเองเพื่อส่องแสงสว่างให้แก่ผู้อื่น
นั่นหมายความว่า ครูเป็นอาชีพที่ต้องการเสียสละในส่วนตัวอย่างมีความหมาย ดังนั้น
การค้นหาคำหมาย และคุณค่าของวิชาชีพเป็นสิ่งที่ไม่ได้ในการพัฒนาวิชาชีพครู
นั่นก็คือการค้นหาคิโไกจากการเป็นอาชีพครู การมีทัศนคติต่ออาชีพครูที่มีความสำคัญ
สำหรับครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ ซึ่งสามารถทำให้มองเห็นคุณค่า ความหมาย และ
ความสุขในอาชีพนี้ได้

วารสารมนุษย์กับสังคม
Journal of Man and Society

การพัฒนาวิชาชีพครูมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในปัจจุบันนี้ มาตรฐานของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้การสอนภาษาจีนนานาชาติ (ฮั่นป๋น) เป็นแนวทางหลักสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ ซึ่งครูสอนภาษาจีนจำเป็นต้องพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านความรู้และทักษะทางภาษา ด้านวัฒนธรรมและการสื่อสาร ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ภาษาที่สองและกลยุทธ์การเรียนรู้ ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ และด้านคุณภาพโดยรวมของครู ในกระบวนการของการพัฒนาวิชาชีพครูนั้น อาจจะเจอปัญหาและอุปสรรคมากมาย แต่อย่างไรก็ตาม ขงจื้อในฐานะครูผู้ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดและเป็นต้นแบบครูทุกยุคทุกสมัย จะส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติอย่างลึกซึ้งและกว้างไกล

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อเป็นสมบัติล้ำค่าของอารยธรรมทางจิตวิญญาณของมนุษย์ “仁” (ความเมตตากรุณา) เป็นการเริ่มต้นและหัวใจหลักในปรัชญาของขงจื้อหลัก “การศึกษาไม่แบ่งชนชั้น” และหลัก “ปรับการสอนตามลักษณะนิสัยของผู้เรียน” (有教无类, 因材施教) เป็นหลักการสำคัญในแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อ และการสอนแบบฮิวริสติก (Heuristic) เป็นวิธีการสอนที่ขงจื้อสนับสนุน แนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อเหล่านี้ยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมสมัยใหม่ และคำสอนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการศึกษาของขงจื้อในคัมภีร์หลุนอวี่มีคุณค่าและประโยชน์สำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติในปัจจุบัน รวมถึงด้านการปลูกฝังความคิดเติบโต (Growth Mindset) สำหรับผู้สอนและผู้เรียน ด้านการสะท้อนคิดหลังการสอน (Reflection) และการให้ความสำคัญกับการคิด ด้านการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Professional Learning Community: PLC) สำหรับครูชาวไทยและครูชาวจีน และด้านการค้นหาโอกาสในการเป็นอาชีพครูสอนภาษาจีนระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต ชูกำแหง. (2017). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 23(2), 1-6. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/view/146991/108310>
- นำโชค บุตรน้ำเพชร. (2019). การพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีนตามกรอบมาตรฐานครูสอนภาษาจีนระดับสากลของฮั่นปิ่น. *Walailak Journal of Social Sciences*, 12(2), 298-320. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/asi/article/download/172787/158812&cd=1&hl=zhCN&ct=clnk&gl=th&client>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยภาพรวม. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. <http://backoffice.thaiedresearch.org/uploads/paper/3b8340d5b625d6ee41dd997f07b383d2.pdf>
- Allan, A. G., Floyd, B., Bruce, M. W., & Bonni, F. B. (2016). *Curriculum Leadership: Strategies for Development and Implementation*. SAGE Publications.
- Cai X. (2013). *Confucius Says*. Sinolingua.
- Carol, S. D. (2018). *Mindset ใช้ความคิดเอาชนะโชคชะตา*. บริษัทวีเลิร์น จำกัด.
- Che, X. (2012). *Study on the Impact of a Learning Community to the Development of CSL Student Teachers*. [Unpublished master's thesis]. Peking University.
- Chen, Z. (2019). Viewing Teaching According to Aptitude from The Confucian Analects. *Fujian Education Research Institute*, 2019(9), 38-39. <https://doi.org/10.3969/j.issn.1674-5582.2019.09.012>.
- Cheng, Y. (2017). *Introduction to Chinese Culture*. Foreign Language Teaching and Research Press.
- Elizabethth, G. (2014). *Building a Better Teacher: How Teaching Works and How to Teach It to Everyone*. W.W. Norton & Company.

- Hanban, B. (2012). **Standards for Teachers of Chinese to Speakers of Other Languages**. Foreign Language Teaching and Research Press.
- Han, J. (2016). **China's Cultural Heritage**. Beijing Language and Cultural University Press.
- He, T. (2019). The Cultivation of Reflective International Chinese teachers. **WENJIAOZILIAO**, 2019(23), 114-115. <https://doi.org/CNKI:SUN:WJZZ.0.2019-23-052>.
- Hu, J. (2020). From “Benevolence” to the Discovery of Man: The Construction of Confucius’ Humanistic Educational Thought. **Jiao Yu Wen Hua Lun Tan**, 2020(1), 1-8. <https://doi.org/10.15958/j.cnki.jywhlt.2020.01.001>.
- Ken, M. (2561). **อีคิโก ความหมายของการมีชีวิตอยู่**. บริษัทโมโมเเนอเรนซ์ จำกัด.
- Liu, X. (2016). **Introduction to Chinese Education as a Foreign Language**. Beijing Language and Culture University Press.
- Qian, M. (2002). **A New Interpretation of the Analects of Confucius**. SDX Joint Publishing Company.
- Sithsungnoen, C., & IGanapathy, M. (2018). Promoting an Environment of Professional Learning Community among Thai Teachers. **Journal of MCU Peace Studies**, 6(3), 1267-1281. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/110449/107007>
- Tang, W. (2018). Confucius’ Educational Thoughts and Enlightenment. **Journal of Hefei Normal University**, 36(5), 99-102. <https://doi.org/CNKI:SUN:AFJY.0.2018-05-020>.
- Tang, W., & Liu, Z. (2015). **คัมภีร์หลุนอี้วฉบับคัดสรร**. Guangxi Normal University Press.

- Wang, M., & Guan, L. (2018). The Influence of Confucius Heuristic Teaching on Cultivating Students' Core Quality. **Industrial & Science Tribune**, 17(8), 184-185. <https://doi.org/CNKI:SUN:CYYT.0.2018-08-103>.
- Wang, T. (2019). Construction of the Professional Development Model of International Chinese Teachers. **International Chinese Education**, 4(1), 44-48. <https://doi.org/CNKI:SUN:GZZY.0.2019-01-007>.
- Yang, Y. (2019). The Influence of Confucian Educational Thoughts on Modern Education. **Guan Zi Academic Journal**, 2019(4), 109-114. https://wenku.baidu.com/view/86186f04acf8941ea76e58fafab069dc5122474a?fr=xueshu_top&_wks_=1677748238296
- Yukari, M. (2020). **Ikigai: Giving Every Day Meaning and Joy**. China Machine Press.
- Zhao, Y., & Li, H. (2019). On the Enlightenment of “Teaching Students According to their Aptitude” to Modern Education. **Industrial & Science Tribune**, 18(12), 142-143. <https://doi.org/10.3969/j.issn.1673-5641.2019.12.073>.
- Zhang, Q. (2019). The Influence of Confucian Thought on Modern Education. **Journal of Chifeng University (Soc.Sci)**, 40(4), 124-126. <https://doi.org/CNKI:SUN:ZWDM.0.2019-04-034>.
- Zhang, Y., Cai, H., Sun, H., Zhou J., & Sun, X. (2000). **Introduction to Traditional Culture**. Shanghai People's Publishing House.

ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจันทบูร ในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

เยริน ตงฟาง¹, จันทนา คชประเสริฐ² และ ภรดี พันธุภากร³
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา^{1,3}
คณะดนตรีและการแสดง มหาวิทยาลัยบูรพา²
E-mail: 345045463@qq.com¹, jantanakh@go.buu.ac.th², poradee@buu.ac.th³

วันที่รับบทความ: 16 ตุลาคม 2566
วันที่แก้ไขบทความ: 28 พฤศจิกายน 2566
วันที่ตอบรับบทความ: 4 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการและการจำแนกประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงเมืองจันทบูร 2) เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงและชิง วิธีการวิจัยหลัก ได้แก่ วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร วิธีการวิจัยภาคสนาม และวิธีการวิจัยแบบสหวิทยาการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) เนื้อเรื่องของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบของจันทบูรในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงมีความหลากหลายมากขึ้น ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงพบ 4 ประเภท ได้แก่ เรื่องราวในความเป็นจริง เรื่องราวในประวัติศาสตร์ เรื่องราวในตำนาน และเรื่องราวในอุปรากร ส่วนภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์ชิง พบเพิ่มมาอีก 1 ประเภท คือ เรื่องที่เกี่ยวกับตะวันตก 2) ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ด้านรูปแบบให้ความสนใจกับความสัมพันธ์ของสัดส่วน ความสอดคล้อง และการแสดงสีของตัวบุคคลในภาพวาด ด้านความหมายแฝงทางวัฒนธรรมได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อทางศาสนา การเมืองและสังคม ประเพณีพื้นบ้าน และการพัฒนาสังคม นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังได้รับองค์ความรู้เกี่ยวกับภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง อีกทั้งเป็นพื้นฐานสำหรับการเผยแพร่และการสืบทอดภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ

คำสำคัญ: สมัยราชวงศ์หมิงและชิง เมืองจันทบูร ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ สุนทรียภาพ ความหมายแฝงทางวัฒนธรรม

Jingdezhen ceramic figure painting during the Ming and Qing dynasties

Ren Dongfang¹, Jatana Khochprasert² and Poradee Punthupakorn³

Faculty of Fine and Applied Art, Burapha University^{1,3}

Faculty of Music and Performing Arts, Burapha University²

E-mail: 345045463@qq.com¹, jantanakh@go.buu.ac.th², poradee@buu.ac.th³

Received: October 16, 2023

Revised: November 28, 2023

Accepted: December 4, 2023

Abstract

The research goal of this paper is to 1) study the development of ceramic figure painting and its classification in Jingdezhen during the Ming and Qing dynasties. 2) Analyse the aesthetic and cultural connotations of Jingdezhen ceramic figure painting during the Ming and Qing dynasties. The main research includes documentary, field, and interdisciplinary research methods.

The results show that: 1) the theme of ceramic figure painting during the Ming and Qing dynasties in Jingdezhen has a gradually enriched development trajectory. There are four main themes of ceramic figure painting in the Ming dynasty: realism, history, mythology, and opera. Based on the Ming dynasty, in the Qing dynasty, there emerged the theme of Western figure painting, forming a total of five themes. 2) Ceramic figure painting in the Ming and Qing dynasties focused on the proportional relationship, echo relationship and color expression of figures in form. The cultural connotations reflect the religious beliefs, social politics, folk customs and social development in ancient China. This research can generate the knowledge system of ceramic figure painting in Ming and Qing dynasties, and provide the basis for spreading and inheriting ceramic figure painting.

Keywords: Ming and Qing Dynasties, Jingdezhen, Ceramic Figure Painting, Aesthetic, Cultural Connotation

บทนำ

เมืองจिंगเต๋อเจิ้น (景德镇) ถูกขนานนามว่าซินผิงในราชวงศ์ฮั่น สมัยราชวงศ์จิ้นตะวันออกถูกเรียกกันว่า “ซางหนาน” และสมัยราชวงศ์ถังเปลี่ยนชื่อเป็นผู้เหลียง ต่อมาถูกตั้งชื่อว่าจिंगเต๋อเจิ้นในปีแรกของการขึ้นครองราชย์ของจักรพรรดิจึงเต๋อในราชวงศ์ซ่ง แต่ในยุคนั้นจिंगเต๋อเจิ้นยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของอำเภอผู้เหลียง (浮梁) และได้รับการแต่งตั้งเป็นเมืองอิสระหลังการสถาปนาประเทศจีนขึ้นใหม่ (Cheng, 1960) หนังสือ “การบันทึกหนานเหยา” ได้บันทึกไว้ว่าการเผาเครื่องปั้นดินเผาในจिंगเต๋อเจิ้นเริ่มขึ้นในยุคสมัยจื๋อฮั่น (Zhang, 2012) และหนังสือเรื่อง “การบันทึกเครื่องปั้นดินเผาจिंगเต๋อเจิ้น” ได้อ้างถึงหนังสือประวัติศาสตร์ “ยี่จื้อ” ของสมัยราชวงศ์ถัง โดยอธิบายไว้ว่า เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตในเมืองจिंगเต๋อเจิ้นนั้นเป็นสีขาว มีความบาง และเคลือบเงาส่วนใหญ่นำไปขายให้กับเขตกวนจง ถูกเรียกกันว่าหยกปลอม (สีคล้ายของหยก) และถูกถวายแด่พระราชวงศ์ในปีที่สี่ของหวู่เต๋อสมัยราชวงศ์ถัง (Lan & Zheng, 2004) การผลิตเครื่องเคลือบที่มีขนาดค่อนข้างใหญ่ในเมืองจिंगเต๋อเจิ้นเกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง ราชสำนักได้จัดตั้งสำนักเครื่องเคลือบเหยาไปอยู่ในจिंगเต๋อเจิ้นขึ้นเพื่อจัดการภาษีและการค้าเครื่องเคลือบของจिंगเต๋อเจิ้นโดยเฉพาะ

สมัยราชวงศ์ซ่งได้ถึงราชวงศ์หยวนมีสงครามติดต่อกันหลายปี ช่างฝีมือจำนวนมากจึงโยกย้ายถิ่นฐานลงทางใต้ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดของแหล่งเตาเผาจिंगเต๋อเจิ้นสมัยราชวงศ์หยวน ผู้ปกครองราชวงศ์หยวนให้ความสนใจเป็นพิเศษกับงานฝีมือ ดังนั้น ในเวลานั้นจึงมีการจัดตั้งระบบบรรจุช่างฝีมือ เพื่อบริหารและคุ้มครองช่างฝีมือ และได้จัดตั้งสำนักเครื่องเคลือบผู้เหลียงในจिंगเต๋อเจิ้นเมื่อปี ค.ศ. 1278 เพื่อการจัดการผลิตเครื่องเคลือบของเมืองจिंगเต๋อเจิ้น สมัยราชวงศ์หมิงและชิงได้จัดตั้งโรงงานเตาเผาหลวงในเมืองจिंगเต๋อเจิ้นและส่งผู้ดูแลการผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อพัฒนาและผลิตเครื่องเคลือบให้แก่ราชวงศ์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ด้านศิลปะเครื่องเคลือบของจिंगเต๋อเจิ้น (Chen, 2003)

ในประวัติศาสตร์ เครื่องเคลือบของจिंगเต๋อเจิ้นได้รับความสนใจอย่างมากจากนักวิจัย แต่การวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่งานฝีมือของเครื่องเคลือบ โดยมีงานวิจัยน้อยมากเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเครื่องเคลือบ การวิจัยครั้งนี้ จึงได้เริ่มต้นจากการศึกษาสภาพแวดล้อมของเครื่องเคลือบ เรียบเรียงข้อมูลด้านประวัติการพัฒนา จำแนกประเภทตลอดจนวิเคราะห์สุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของสภาพแวดล้อมเครื่องเคลือบ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการและประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเงินในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง
2. เพื่อวิเคราะห์สุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเงินในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร โดยผ่านการทบทวนวรรณกรรม ศึกษาพัฒนาการเนื้อหา สุนทรียภาพ และความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในจิ้งเต๋อเงินของสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

วิธีการวิจัยภาคสนาม โดยส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ ผู้วิจัยทำการสังเกตในพิพิธภัณฑ์และของสะสมส่วนบุคคล เพื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ นอกจากนี้ ทำการสัมภาษณ์กับศาสตราจารย์ Cao Jianwen ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยศิลปะเซรามิกจากมหาวิทยาลัยเซรามิกจิ้งเต๋อเงิน ศาสตราจารย์ Liu Lejun ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบจากมหาวิทยาลัยเซรามิกจิ้งเต๋อเงิน และ Xiao Peng นักวิจัยเชิงทฤษฎีจากพิพิธภัณฑ์เตาเผาหลง เพื่อได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ โดยผ่านการสัมภาษณ์

วิธีการวิจัยแบบสหวิทยาการ เบื้องหลังของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบที่แสดงออก มีความเชื่อมโยงอย่างกว้างขวางกับวรรณกรรม การเมือง ประวัติศาสตร์ ชีวิตจริงทางสังคม ฯลฯ จำเป็นต้องขุดค้นเนื้อหาที่สำคัญผ่านการวิเคราะห์และการตีความ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงได้วิเคราะห์และศึกษาภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบของราชวงศ์หมิงและชิงอย่างครอบคลุม โดยประยุกต์ใช้ความรู้ทางศิลปะ ประติมานวิทยา ประวัติศาสตร์ คติชนวิทยา และสาขาวิชาอื่นๆ

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องของการวิจัยภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ ได้แก่ ทฤษฎีประติมานวิทยา ทฤษฎีสุนทรียภาพทางศิลปะ ทฤษฎีความหมายแฝงทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีประติมานวิทยา ถือกำเนิดขึ้นในเยอรมนีเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีนี้ได้เสนอไว้ว่ามีสามขั้นตอนในการวิเคราะห์ภาพสัญลักษณ์ของงานศิลปะ ได้แก่ การอธิบายงานศิลปะที่เห็นอยู่ตรงหน้า ซึ่งเป็นคำอธิบายรูปลักษณะของงานศิลปะด้วยพรรณนาวิสัย

การวิเคราะห์ภาพสัญลักษณ์เป็นการวิเคราะห์และตีความเรื่องราวและความหมายแฝงของภาพ และการวิเคราะห์ด้วยประติมานวิทยาเป็นการเชื่อมโยงงานศิลปะกับพัฒนาการทางสังคม ภูมิหลังทางวัฒนธรรม รูปแบบผลงาน ฯลฯ และตีความอย่างครอบคลุม (Chen, 2008) การวิจัยครั้งนี้จะใช้ทฤษฎีดังกล่าวนี้เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาการแสดงและภูมิหลังทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ

ทฤษฎีสุนทรียภาพทางศิลปะ ได้เกิดขึ้นในประเทศเยอรมนีเมื่อศตวรรษที่ 16 โดยเสนอไว้ว่า สุนทรียภาพของงานศิลปะประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ภาษาทางศิลปะ ภาพศิลปะ และความหมายทางศิลปะ โดยภาษาทางศิลปะและภาพศิลปะเป็นโครงสร้างภายนอกและภายในของงานศิลปะ ส่วนความหมายแฝงทางศิลปะ คือ ความหมายและสาระที่แฝงอยู่ภายในงานศิลปะ การวิจัยครั้งนี้จะใช้ทฤษฎีดังกล่าวนี้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ สี และรูปร่างของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ

ทฤษฎีความหมายแฝงทางวัฒนธรรม ได้กำเนิดขึ้นในประเทศอังกฤษเมื่อศตวรรษที่ 19 ความหมายแฝงทางวัฒนธรรมเป็นความคิด พฤติกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่คนกลุ่มหนึ่งสร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่ง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากจิตสำนึกโดยรวมการวิจัยครั้งนี้จะใช้ทฤษฎีดังกล่าวนี้ในการสำรวจความเชื่อทางศาสนา ศีลธรรม ศึกษา ประเพณีพื้นบ้าน และชีวิตทางสังคมที่มีอยู่ในภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “ภาพวาดเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลบนเครื่องเคลือบหวน่ายสมัยราชวงศ์หมิงช่วงปลายถึงราชวงศ์ชิงช่วงต้นในจิ้งเต๋อเจิ้น” โดย Liu Lejun (2019) ได้เรียบเรียงและเปรียบเทียบภาพวาดหวน่ายของราชวงศ์หมิงช่วงปลายและราชวงศ์ชิงช่วงต้น ใช้ทฤษฎีประติมานวิทยาเพื่อตีความความสัมพันธ์ระหว่างภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบกับภาพพิมพ์ อนุสาวรีย์ และประเพณีพื้นบ้าน

งานวิจัยเรื่อง “การประเมินลวดลายของเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงและชิง” โดย Tie Yuan (2004) ได้รวบรวมลวดลายตกแต่งเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงและชิงจำนวนมาก แม้ว่าจะมุ่งเน้นไปที่การประเมิน แต่ก็ใช้ทฤษฎีสุนทรียภาพทางศิลปะเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ สี และเนื้อหาของภาพวาดแต่ละชิ้นอย่างสังเขป

งานวิจัยเรื่อง “การวิจัยเกี่ยวกับภาพการสนับตุนบนเครื่องเคลือบในราชวงศ์หมิงและชิงของจิ้งเต๋อเจิ้น” โดย Wei Dongdong (2012) ได้ทำการวิเคราะห์ภาพวาดมารดาสนับตุนบนเครื่องเคลือบจำนวนมาก และได้อธิบายว่าความต้องการทางการเมืองและการบังคับจากประเพณีทางสังคมเป็นปัจจัยสำหรับการได้รับความนิยมของเรื่องดังกล่าวในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์การวิจัยในปัจจุบัน นักวิจัยส่วนใหญ่ดำเนินการวิจัยโดยยึดถือปริมาณวิทยา การประเมิน หรือศึกษาจากเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งของภาพวาด โดยประยุกต์ใช้สุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนการวิจัย การวิจัยดังเหล่านี้กลายเป็นข้อมูลอ้างอิงที่สำคัญสำหรับงานวิจัยนี้ ข้อแตกต่างคืองานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การอธิบายอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์โดยละเอียดเกี่ยวกับสุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในงานศิลปะชิ้นเดียว และให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดข้อมูลให้คนส่วนใหญ่มากขึ้น

ผลการวิจัย

1. พัฒนาการและประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเงินในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

การวาดภาพบนเครื่องเคลือบในเมืองจิ้งเต๋อเงิน ปรากฏขึ้นตั้งแต่ยุคห้าราชวงศ์และราชวงศ์ซ่ง โดยใช้เม็ดสีเหล็กออกไซด์ที่ออกสีน้ำตาลเข้มเป็นหลัก แต่การใช้เม็ดสีเหล็กออกไซด์ในการเขียนเส้นจะมีรอยจุดเล็กทำให้เส้นวาดไม่เรียบเนียน ดังนั้น จึงไม่ค่อยได้ใช้สีในการเขียนภาพที่มีรูปแบบและความหมายเฉพาะ ด้วยการนำเข้าของวัสดุสีซุหมานีซิง (สีฟ้าและสีขาว) สมัยราชวงศ์หยวนช่วงกลาง ได้บุกเบิกหนทางของการพัฒนาการวาดภาพสีบนเครื่องเคลือบ ปัจจุบันมีภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หยวนมากกว่าสิบภาพ เนื้อหาหลักของภาพวาด โดยส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวในประวัติศาสตร์

สมัยราชวงศ์หมิงช่วงต้น ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบจากเตาเผาของรัฐพบได้ยาก และมีเครื่องเคลือบที่ตกแต่งด้วยภาพวาดเด็กเล่นและนักปราชญ์จากแหล่งเตาเผาพื้นบ้านจำนวนน้อยขึ้น ภาพวาดเด็กเล่นโดยส่วนใหญ่แสดงถึงการเล่นอย่างเพลิดเพลินของเด็ก จำนวนเด็กที่มักปรากฏในภาพมีห้าคน แปดคน และรัชสมัยเจียจิ้งมีการปรากฏภาพเด็กร้อยละ (Tie, 2004) เด็กสามคนมีความหมายแทนสามอันดับแรก (สามอันดับแรกในกลุ่มคนที่เข้าสอบ) ห้าคนมีความหมายแทนลูกชายทั้งห้าคนล้วนสอบได้เป็นข้าราชการ (เด็กทั้งห้าคนในครอบครัวล้วนสอบได้เป็นข้าราชการในการสอบขุนนางซึ่งหมายความว่า ครอบครัวมั่งคั่งและมีโชคลาภ (วาสนา) และเด็กหนึ่งกลุ่มต้นหมายถึงมีลูกหลานมากมาย และความเจริญรุ่งเรืองในการสืบตระกูล โดยส่วนใหญ่เด็กในภาพวาดมักจะถือดอกบัว ว่าว เครื่องดนตรี และสิ่งของอื่นๆ ไว้ในมือ และมักจะมีความประกอบเป็นลานบ้าน เช่น โถสายเด็กร้อยละสี่หุ้ยของรัชสมัยเจียจิ้ง (เก็บสะสมไว้ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น) นักปราชญ์ในภาพวาดนักปราชญ์ หมายถึง นักปราชญ์ผู้รอบรู้ในสมัยโบราณ เป็นผู้เต็มไปด้วยปัญญา

และพรสวรรค์ ไม่ยอมที่จะร่วมกระทำความชั่วและอยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วยความมืดมนและการทุจริตทางการเมืองจึงไปอาศัยอยู่อย่างสันโดษในภูเขา ใช้ชีวิตแบบไม่สนใจโลก ภาพวาดมักแสดงให้เห็นว่านักปราชญ์มีการดื่มสุรา เล่นขิม ตกปลา พุดคุยกับเพื่อน เล่นหมากล้อม อ่านหนังสือ ฯลฯ ภาพเหล่านี้มักจะประกอบฉากด้วยภูเขา ป่าไม้ แม่น้ำ ทะเลสาบ และกระท่อม ส่วนใหญ่แสดงถึงสภาพความเป็นอยู่แบบสบายๆ ของพวกเขา ภาพที่มีเนื้อหาประเภทดังกล่าวนี้ได้ปรากฏขึ้นจำนวนมากในสมัยราชวงศ์หมิงช่วงกลางและปลาย โดยส่วนใหญ่ปรากฏบนเครื่องเคลือบจากแหล่งเตาเผาพื้นบ้าน เช่น แจกันดอกเหมยลายภาพวาดพิกขิมไปเยี่ยมเพื่อนสืลายครามของรัชสมัยเซวียนเต๋อ (ภาพ 1)

ภาพ 1

แจกันดอกเหมยลายภาพวาดพิกขิมไปเยี่ยมเพื่อนสืลายครามของรัชสมัยเซวียนเต๋อ

หมายเหตุ. จาก “การประเมินลวดลายของเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงและชิง” โดย Tie Yuan (2004)

รัชสมัยเซวียนเต๋อ เรื่องในภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบมีความหลากหลายมากขึ้น เริ่มมีภาพหญิงสูงศักดิ์ปรากฏขึ้นและแสดงให้เห็นถึงสตรีที่อ่านหนังสือ บรรเลงขิม ชมพระจันทร์ในลานบ้าน หรือเล่นกับเด็ก ๆ พร้อมผู้ติดตาม ซึ่งได้สะท้อนถึงสภาพการดำรงชีวิตจริงของสตรีผู้มีฐานะในสมัยนั้น ๆ เช่น แจกันดอกเหมยลายภาพวาดหญิงสูงศักดิ์สืครามรัชสมัยเซวียนเต๋อ และชุดกล่อกลายภาพวาดหญิงสูงศักดิ์ในลานบ้านของรัชสมัยเจิ้งเต๋อ (ชิ้นงานสะสมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระราชมังคลาภิเษก) (ภาพ 2)

ภาพ 2

ภาพหญิงสูงศักดิ์ในลานบ้านลายครามของชุดกลอง

หมายเหตุ. จาก “ชุดภาพประกอบเครื่องปั้นดินเผาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ” โดย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สำนักพิมพ์พระราชวังต้องห้าม (2010)

สมัยราชวงศ์หมิงช่วงกลางเริ่มมีภาพวาดบุคคลในประวัติศาสตร์ปรากฏขึ้น บุคคลในประวัติศาสตร์โดยส่วนใหญ่จะแสดงให้เห็นถึงผู้มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ เช่น เจ็ดปัญญาชนแห่งป่าไผ่ (竹林七贤) สิบแปดนักปราชญ์ (十八学士) และพระเจ้าโจวเหวินเยี่ยมเยือนนักปราชญ์ (文王访贤) เพื่อเป็นการยกย่องสรรเสริญคุณความดีของนักปราชญ์โบราณ และให้เป็นตัวอย่างอันดีแก่สามัญชน จักรพรรดิเจียจิ้งและว่านลี่ของสมัยราชวงศ์หมิงนับถือในลัทธิเต๋าอย่างเคร่งครัด ส่งผลให้การวาดภาพบุคคลเกี่ยวกับลัทธิเต๋าดำเนินการพัฒนาอย่างมาก (Qing & Tang, 2006) ภาพลักษณ์บุคคลหลักที่ได้แสดงออก ได้แก่ แปดเซียน (八仙) เทพโซ่ว (寿仙) เทพธิดาหมากู (麻姑) เทพชุยซิง (魁星) เป็นต้น โดยตกแต่งด้วยลวดลายเมฆ นกและสัตว์เทพ ตั้งแต่รัชสมัยเฉิงฮว่าจนถึงรัชสมัยเจียจิ้ง และว่านลี่ เป็นช่วงเวลาที่เจริญรุ่งเรืองของการวาดภาพบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิง ด้วยความนิยมของอุปการและนวนิยาย บุคคลในอุปการเริ่มปรากฏขึ้น เรื่องที่ได้รับความนิยมอย่างมากในราชวงศ์หมิง ได้แก่ “ห้องรักหอสาวท” (西厢记) “สามก๊ก” (三国演义) ฯลฯ รัชสมัยว่านลี่ช่วงปลาย ด้วยความขัดแย้งทางสังคมรุนแรงขึ้น โรงงานเตาเผาหลวงต้องหยุดการผลิต (Chen, 2003) ส่งผลกระทบต่อการผลิตภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบซึ่งทำให้มีแนวโน้มเสื่อมถอยและจำนวนของภาพวาดลดลง

โดยสรุปแล้วเรื่องราวในภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงสามารถจำแนกได้ 4 ประเภท ได้แก่ เรื่องราวในชีวิตจริง เรื่องราวในประวัติศาสตร์ เรื่องราวในตำนาน และเรื่องราวในอุปรากร ดังนี้

ตาราง 1
การจำแนกประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิงและยุคสมัยที่นิยม

ประเภทของเรื่อง	เนื้อหาที่แสดงออก	ยุคสมัยที่นิยม
เรื่องราวในชีวิตจริง	เด็กเล่น	ราชวงศ์หมิงช่วงต้น กลาง และปลาย
	การใช้ชีวิตว่างของหญิงสูงศักดิ์ หญิงสูงศักดิ์และเด็กเล็ก	หลังรัชสมัยเซวียนเต๋อ
เรื่องราวในประวัติศาสตร์	เจ็ดปัญญาชนแห่งปาไผ่ สิบแปดนักปราชญ์ ศาลาหลานถึง	ราชวงศ์หมิงช่วงกลางและปลาย
เรื่องราวในตำนาน	แปดเซียน เทพธิดาหมาгу เทพโจว	หลังรัชสมัยจิ้งไท่
เรื่องราวในอุปรากร	"ห้องรักหอสาวท" "สามก๊ก" "ไซอิ๋ว"	ราชวงศ์หมิงช่วงกลางและปลาย

ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ พบได้ยากในรัชสมัยชุ่นจื้อของสมัยราชวงศ์ชิงช่วงต้น แต่มีความรุ่งเรืองขึ้นในช่วงรัชสมัยคังซี ในแง่ของเนื้อเรื่องของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ ราชวงศ์ชิงยังคงดำเนินต่อจากของราชวงศ์หมิง เนื้อเรื่องหลัก ๆ ได้แก่ เด็กเล่น หญิงสูงศักดิ์ นักปราชญ์ บุคคลในอุปรากร บุคคลในตำนาน บุคคลในประวัติศาสตร์ และผู้มีลักษณะพิเศษ เป็นต้น แม้ว่าเนื้อเรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลคล้ายคลึงกับของราชวงศ์หมิง แต่ก็มีรายละเอียดที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น ผู้פקดาบพร้อมม้าปรากฏขึ้นในเรื่องราวทางอุปรากรซึ่งแสดงถึงเนื้อหาเกี่ยวกับสงคราม แต่เนื่องจากที่มาและลักษณะของบุคคลไม่ชัดเจน จึงเรียกบุคคลลักษณะนี้ว่าผู้פקดาบม้า

รัชสมัยเฉียนหลง ผู้คนมีความสนใจอย่างมากในศิลปะตะวันตก และเริ่มมีชาวตะวันตกปรากฏขึ้นในภาพวาดบุคคล วิธีการวาดภาพได้รับอิทธิพลอย่างมากจากภาพวาดสีน้ำมัน โดยใบหน้าและลวดลายเสื้อผ้าของบุคคลมีการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้สีสว่างและสีเข้ม พื้นหลังของภาพเน้นการแสดงออกของความรู้สึกเชิงพื้นที่ ส่วนภาพวาดเกี่ยวกับบุคคลในตำนาน ประวัติศาสตร์ และอุปรากรนั้น ได้รับการสืบทอดจากราชวงศ์ยุคก่อนซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

ประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์ซิงที่สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ เรื่องราวในชีวิตจริง เรื่องราวในประวัติศาสตร์ เรื่องราวในตำนาน และเรื่องราวในอุปรากร เรื่องที่เกี่ยวกับตะวันตก ดังนี้

ตาราง 2

ประเภทของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์ซิง

ประเภทของเรื่อง	เนื้อหาที่แสดงออก	ยุคสมัยที่นิยม
เรื่องราวในชีวิตจริง	เด็กเล่น	สมัยราชวงศ์ซิงช่วงต้นและช่วงกลาง
	หญิงสูงศักดิ์	สมัยราชวงศ์ซิงช่วงต้นและช่วงกลาง
เรื่องราวในประวัติศาสตร์	เจ็ดปัญญาชนแห่งปาไผ่ สิบแปดนักปราชญ์ บุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์	สมัยราชวงศ์ซิงช่วงต้นและช่วงกลาง
	บุคคลในหนังสือบันทึก "หูซวงฝู"	หลังจากรัชสมัยจักรพรรดิเจียซิง
เรื่องราวในตำนาน	แปดเซียน เทพขึงเซ็กเทิดาหมากู เทพชานซิง	ตลอดยุคสมัยราชวงศ์ซิง
เรื่องราวในอุปรากร	"ห้องรักหอสาวท" "สาวหงฝู" "ซ้องกั๋ง" "สามก๊ก"	ตลอดยุคสมัยราชวงศ์ซิง
เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตะวันตก	ชาวตะวันตก ตำนานตะวันตก	รัชสมัยเฉียนหลง

จากภาพรวมเห็นได้ว่า ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบของเมืองจิ้งเต๋อเจิ้น เริ่มต้นจากเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในสมัยราชวงศ์หยวน และราชวงศ์หมิงเป็นช่วงเวลาที่มีการพัฒนามากของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เรื่องราวในตำนาน เรื่องราวในอุปรากรและเรื่องราวในชีวิตจริงปรากฏขึ้น เนื้อเรื่องของภาพวาดสมัยราชวงศ์ซิงนั้นโดยพื้นฐานแล้วเหมือนกับภาพวาดของราชวงศ์หมิง แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย เช่น มีเด็กจำนวนมากและมีฉากตระการตามากยิ่งขึ้นในภาพวาดสมัยราชวงศ์ซิง ชุดแต่งกายของสตรีเริ่มมีชุดที่เพ้าแมนจูปรากฏขึ้น และมีชาวตะวันตกปรากฏในภาพวาด

2. สุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเมืองจิ้งเต๋อเจิ้นในสมัยราชวงศ์หมิงและซิง

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาสุนทรียภาพของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบโดยผ่านการวิเคราะห์ด้านเนื้อหาและรูปแบบการแสดงออก วิเคราะห์ความเกี่ยวข้องระหว่างภาพของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบกับสังคม ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี โดยผ่านการศึกษาเนื้อเรื่องของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ เนื่องจากภาพวาดบุคคล

บนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงมีเนื้อหาหลากหลาย งานวิจัยนี้จึงได้คัดเลือกหนึ่งเรื่องที่มีเนื้อหาโดดเด่นของแต่ละประเภทเพื่อการวิเคราะห์และการวิจัย

2.1. เรื่องราวในตำนาน–แปดเซียนถวายนวันประสูติ

แปดเซียนปรากฏขึ้นตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น ในการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ตัวละครของแปดเซียนอาจมีความแตกต่างกันด้านยุคสมัย สถานะ อาชีพ และประสบการณ์ เดิมทีบุคคลเหล่านี้จะกระจัดกระจายกันอยู่ในนิทานเรื่องต่าง ๆ นวนิยายเรื่อง “ตงอิ่ว” (东游记) ประพันธ์โดย Wu Yuantai ในรัชสมัยเจียจิ้งของราชวงศ์หมิง ได้กำหนดเขียนทั้งแปดองค์ ได้แก่ เกียโก่วหลี่ (铁拐李) ฮั่นจงหลี่ (汉钟离) หลวี่ตังปิน (吕洞宾) หานเซียงจื่อ (韩湘子) เทอเซียนกู (何仙姑) หลานไฉเหอ (蓝采和) เฉาถั่วจั่ว (曹国舅) และจางกั่วเหลา (张果老)

แปดเซียนถวายนวันประสูติได้รับการพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของเรื่องราวการเฉลิมฉลองวันเกิดในราชวงศ์ซ่ง แม้ว่าเนื้อหาการแสดงจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับตำนาน แต่ส่วนใหญ่ได้รับการส่งเสริมในรูปแบบของอุปรากรในช่วงราชวงศ์หมิงและชิง และได้รับการสนับสนุนจากพระราชวงศ์และสามัญชน

งานเคลือบลายภาพวาดเทพเซียนถวายนวันประสูติ (ภาพ 3) ปัจจุบันเก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเซี่ยงไฮ้ เป็นผลงานของรัชสมัยเจียจิ้งของราชวงศ์หมิง ภาพแสดงถึงฉากของแปดเซียนและเทพโซ่ว (寿仙) ไปร่วมงานประสูติของเจ้าแม่ซีหวังหมู่ (西王母) ภาพวาดใช้วิธีการตกแต่งด้วยสีลายคราม และตัวบุคคลในภาพวาดแบ่งออกเป็นสามกลุ่ม สร้างโครงสร้างภาพแบบสามเหลี่ยม ซึ่งเทพโซ่วมีสถานะสูงส่งและมองดูเหล่าเทพเซียนด้วยความกรุณา และผู้เป็นเซียนก็ทักทายกัน ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล

ภาพ 3

งานเคลือบลายภาพวาดเทพเซียนถวายนวันประสูติ

หมายเหตุ. จาก พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเซี่ยงไฮ้ โดยผู้วิจัย และคณะ (2566)

ผู้วิจัยได้คัดเลือกตอนหนึ่งในบทอุปการเกี่ยวกับแปดเซียนถวายเป็นประสูติ
ในต้นฉบับสมัยราชวงศ์ชิง ดังนี้

เนื้อขับร้อง:

(จื่อกัยลิ่ง) ฮั่นจงหลี่ ยืนถวายเป็นขอจื่อโฉง

(หลู่ยัขับร้อง) หลวี่ตังปิน ถือแก้วทองคำที่เต็มไปด้วยเหล้าวิเอ่

(จางขับร้อง) จางกั้วเหล้าถือนเทียนพันปีไว้อย่างสูง

(หลานขับร้อง) หลานไฉ่เหอสามเสื่อแขนยาวร่าเริงน้อย

(เฉาขับร้อง) เฉากั้วจิวถือนม้ออายุยืน

(หลี่ขับร้อง) เยว่คงมู่ประคองไม้ค้ำเหล็กถวายเป็นให้ม้ออายุยืนยาว

(หานขับร้อง) หานเซียงจื่อมอบดอกโบตั๋น

(เหอขับร้อง) ถวายเต้าอมตะ ถวายเต้าอมตะ เหนือเซียงกู่ล่องลอยด้วยกระซอน

(Wu Guangzheng, 2006)

อุปการโบราณเรื่องจื่อกัยลิ่ง (折桂令) สะท้อนให้เห็นถึงของขวัญที่ถวาย
โดยแปดเซียนในวันประสูติ ของขวัญที่ถวายในวันประสูติเหล่านี้มีความหมายพิเศษ
ในวัฒนธรรมจีน เชื่อว่าเมื่อรับประทานเหล้าอวิเอ่และนม้ออายุยืนแล้วจะอายุยืน
ส่วนขอจื่อโฉง เทียนอายุพันปี ฯลฯ มีพลังพิเศษในการกำจัดภัยพิบัติ การถวายทรัพย์สินสมบัติ
เหล่านี้เป็นการแสดงความปรารถนาดีแก่เจ้าของวันเกิด

จากรูปภาพเห็นได้ว่า เจ้าแม่ซีหวังหมู่ไม่ได้ปรากฏในภาพแปดเซียนถวายพร
วันประสูติของจางเคลือบ อาจด้วยเหตุว่าผู้คนที่ซื้อจางเคลือบในเวลานั้น มีวัตถุประสงค์
เพื่อเอาไปให้กับเจ้าของวันเกิด หากเจ้าแม่ซีหวังหมู่ได้ปรากฏในภาพวาด จะกลายเป็น
การฉลองวันประสูติให้กับเจ้าแม่ซีหวังหมู่แต่ไม่ได้ฉลองให้กับเจ้าของวันเกิด ซึ่งได้ใช้วิธี
การเปรียบเทียบ ณ ที่นี้ เพื่ออวยพรให้เจ้าของวันเกิดมีอายุยืนยาวเหมือนเจ้าแม่ซีหวังหมู่
ในประเทศจีนโบราณ เครื่องใช้ที่ตกแต่งด้วยภาพวาดแปดเซียนถวายวันประสูติมักจะถูก
นำมาเป็นของขวัญวันเกิดให้กับเพศชาย และเครื่องใช้ที่ตกแต่งด้วยภาพวาดเทพธิดาหมากู
ถวายวันประสูติมักจะถูกนำมาเป็นของขวัญวันเกิดให้กับเพศหญิง (Liu Lejun, personal
communication, June 4, 2023)

2.2. เรื่องราวในอุปการ-ห้องรักหอสาวท

“ห้องรักหอสาวท”เป็นบทอุปการของหวังซือฝูแห่งราชวงศ์หยวน เรื่องเล่า
ห้องรักหอสาวทเริ่มปรากฏตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ต้นแบบของเรื่องดังกล่าวมาจากเรื่อง
“เงินฮู่จี้” (真会记) ของ Yuan Zhen แต่ตอนจบทำให้ผู้ชมรู้สึกเสียดายในระหว่าง
การพัฒนาทางประวัติศาสตร์ เรื่อง “ห้องรักหอสาวท” มีการเปลี่ยนแปลง ด้วยตอนจบ

สุดท้ายจบลงอย่างมีความสุข ซึ่งแตกต่างไปจากราวงศ์ดังอย่างสิ้นเชิง และ Wang Shifu แห่งราชวงศ์หยวนได้เสริมเนื้อหาให้เป็นบทอุปรากรที่มีตัวละครหลายคน ละครเรื่องนี้บอกเล่าเรื่องราวของจางเซิงและชุยอิงอิง ผู้ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากหงเหินยงซึ่งสาวใช้ได้ฝ่าฟันข้อจำกัดด้านจริยธรรมและความยากลำบากต่าง ๆ ของระบบศักดินาในชีวิตจริง และในที่สุดก็ได้ครองคู่กันตลอดไป

งานเคลือบลายภาพวาดห้องรักหอสาวทของรัชสมัยคังซีราชวงศ์ชิง (ภาพ 4) ที่เก็บสะสมไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเซรามิกจีนแห่งจิ้งเต๋อเจิ้น เนื้อหาในภาพเล่าถึงชุยอิงอิงฟังซิม ในยามค่ำ ภาพวาดลงสีด้วยสีลายครามและสีโหย่วหลี่หิง (ลงสีแดงก่อนเคลือบ) ตัวบุคคลและอาคารโดยรวมเป็นสีลายครามทั้งหมด สีโหย่วหลี่หิงมีบทบาทในการประดับ ซึ่งทำให้ภาพมีชีวิตชีวาและบรรยากาศที่สดใสมากขึ้น

ภาพ 4

ห้องรักหอสาวท - ชุยอิงอิงฟังซิมในยามค่ำ

หมายเหตุ. จาก พิพิธภัณฑสถานเซรามิกจีนแห่งจิ้งเต๋อเจิ้น โดย ผู้วิจัย และคณะ (2566)

เนื้อหาเพลง:

เข้าฟังใกล้ที่หน้าต่างห้องอ่านหนังสือ

(หง กล่าว) พี่จ๊ะ ฟังทางนี้ ข้าไปดูสุหยิน ประเดี๋ยวก็มา

(ไม่ กล่าว) คนที่อยู่นอกหน้าต่าง คงต้องเป็นแม่นางแน่ ฉันทจะดีดสายเล่นเพลง

“เฟิงฉิวหวง” (凤求凰) สมัยเกาซือหม่าเซียงหฺรู¹ (司马相如) ได้แต่งบทนี้ขึ้นมา จึงทำให้สมปรารถนาในความรัก แม้ว่าฉันไม่สามารถ เทียบกับเซียงหฺรูได้ แต่ฉันหวังว่าแม่นางจะให้ใจเหมือนเหวินจวุน (ขั้บร้อง) หญิงงามคนหนึ่ง แรกพบก็มีอาสึมเลือน วันใดที่ไม่พบอดคิดถึงไม่ได้ นกเฟิงโฉบบินตามหานกหวงจากทั่วทุกมุมโลก แต่น่าเสียดายที่หญิงงามไม่ได้อยู่ใกล้ฉัน ดิดสายให้เสียงดนตรีพุดแทนความในใจ เมื่อไหร่จะได้พบ ช่วยปลอบใจดวงนี้ที่ยังคงคอย อยากจะเคียงคู่กับเธอ และมีเธอจับมือเคียงข้างกัน

(ด้าน กล่าว) เล่นได้ดีจริง ถ้อยคำเศร้าสร้อย ให้ความจริงใจ อ้างว้างเหมือนนกกระเรียนบนฟ้า ทำให้ฉันอดน้ำตาไหลไม่ได้เมื่อได้ยินเสียงดนตรีดังนี้ (Wang & Zhang, 2021)

การสมรสในสมัยโบราณสามารถส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของครอบครัว ดังนั้นผู้ปกครองจึงใช้รูปแบบการบังคับและออกคำสั่งในการแต่งงานของลูกๆ การตามหาคู่รักด้วยความชอบใจของตนเองเป็นเรื่องที่ไม่ถูกยอมรับจากสังคม อย่างไรก็ตาม จุดเปลี่ยนที่สำคัญเกิดขึ้นในราชวงศ์หมิงและชิง อาจเพราะว่าทั้งราชวงศ์หยวนและชิง ต่างเป็นชนกลุ่มน้อยและได้รับอิทธิพลจากสังคมศักดินาน้อย และอีกประการหนึ่งคือสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ทุนนิยมกำลังแตกหน่อและชนชั้นพลเมืองก่อตัวขึ้น มีความต้องการพิเศษสำหรับรูปแบบทางวัฒนธรรมใหม่

2.3. เรื่องราวในประวัติศาสตร์-เจ็ดปัญญาชนแห่งปาไผ่

เจ็ดปัญญาชนแห่งปาไผ่ปรากฏตัวครั้งแรกในหนังสือชีวประวัติจันจีคัง ปัญญาชนทั้งเจ็ดคนนี้ได้แก่ จีคัง (嵇康) หยวนจี (阮籍) ซานเทา (山涛) เซียงชีว (向秀) หลิวหลิง (刘伶) หวานหยง (王戎) และหยวนเสียน (阮咸) โดยจีคังและหยวนเสียนเป็นผู้นำ (Fang, 1997) พวกเขาเคยอยู่อย่างสันโดษด้วยกันในป่าลึก ชอบเรียนปรัชญาความคิดของเหลาจื๋อและจางจื๋อ แต่เมื่อจีคังถูกประหารชีวิต พวกเขาจึงแยกจากกันไป

จีคัง (ค.ศ. 223-262) ถากถางอำนาจปกครองของตระกูลซือหม่าด้วยหนังสือ “ก่วนซ่ายลุน” (管蔡论) ถูกจองสุยใส่ร้ายและถูกคุมขัง และมีลูกศิษย์ 3,000 คน เขียนจดหมายขอรับรองให้ยกโทษให้แก่จีคัง จีคังยังมีระดับการฝึกฝนทางด้านดนตรีลึกซึ้งและชำนาญบรรเลงเพลง “กวงหลิงซ่าน” (广陵散) หยวนจี (ค.ศ. 210-263)

¹ ซือหม่าเซียงหฺรูเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงในราชวงศ์ฮั่นตะวันตก เขาชอบใจเหวินจวุน ดังนั้น เขาจึงเปรียบเทียบกับตนเองเป็นนกกเฟิงและตามจับนกหวง จนแต่งร้อยแก้วบทกวีแสนไพเราะ “เฟิงฉิวหวง” ขึ้นมา ใจเหวินจวุนรู้สึกซาบซึ้งใจมากและได้เป็นคู่ครองกันที่สุดในที่สุด

ชอบเรียนปรัชญาความคิดของเหลาจื๋อและจวงจื๋อ หลังจากจี้คังถูกประหารชีวิตและด้วยแรงกดดันทางการเมือง หยวนจี้ร่างหนังสือชักชวนให้แก่ขุนนางเจิ้งชงเพื่อชักชวนซือหม่าจ้าวเข้าเฝ้าและรับพระราชทาน เซียงจื๋ว (ค.ศ. 227-272) เป็นคนที่ตัดขาดจากโลกภายนอกและอยู่อย่างสันโดษ มีบุคลิกค่อนข้างอ่อนโยน ชำนาญด้านการเขียนหนังสือและการวิจารณ์ ประพันธ์หนังสือเรื่อง “จวงจื๋อ” (庄子) หลิวหลิง (ค.ศ. 221-300) ขึ้นชอบสุรา นักการเมืองของซือหม่าพยายามชักชวนให้เขาทำงานให้แก่ตระกูลซือหม่า เขาเคยมีคำพูดหลังเมามายว่า “ฉันถือท้องฟ้าและแผ่นดินเป็นอาคารที่อยู่ของฉัน บ้านเรือนเสมือนเสื้อผ้าและกางเกงของฉัน พวกคุณเข้ามาในกางเกงของฉันทำไม” ซานเทา (ค.ศ. 205-283) เป็นเครือญาติของตระกูลซือหม่า และตำแหน่งตำแหน่งทางราชการสูงถึงต้าซืออู (大司徒 เทียบเท่ากับนายกรัฐมนตรี ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการเลือกตั้งของประเทศ) ซึ่งอยู่ในตำแหน่งสูงแต่ดำเนินชีวิตอย่างซื่อสัตย์และสุจริต หวานหยง (ค.ศ. 234-305) ได้รับตำแหน่งสูงถึงซืออู (司徒) ชอบดื่มสุราและมักเดินทางพักผ่อนในป่าไผ่กับหยวนจี้ และหยวนเสียน (ไม่ระบุเวลาเกิด) ชำนาญด้านดนตรี และประดิษฐ์เครื่องดนตรีหว่าน (เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด)

ภาพ 5

ขามภาพวาดเจ็ดปัญญาชนแห่งป่าไผ่ (บางส่วน)

หมายเหตุ. จาก พิพิธภัณฑ์เซรามิกจีนแห่งจิ้งเต๋อเจิ้น โดย ผู้วิจัย และคณะ (2566)

ขามลายภาพวาดเจ็ดปัญญาชนแห่งป่าไผ่ที่รวบรวมโดยพิพิธภัณฑ์เซรามิกจีนแห่งจิ้งเต๋อเจิ้น (ภาพ 5) ในรัชสมัยคังซีของราชวงศ์ชิง โดยใช้องค์ประกอบชุดเดียวแบบภาพวาดจีน ซึ่งองค์ประกอบไม่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในภาพรวม แต่มีความเชื่อมโยง

ที่แฝงระหว่างบุคคลในภาพ เช่น ภาพเรื่อง “เซียงชีวเขียนหนังสือรำลึกถึงอดีต” เรื่องที่เซียงชีวบรรยายถึงก็เป็นเรื่องของจีคังบรรเลงขิม หวานหยงกำลังแคะหูดูเหมือนว่าต้องการได้ยินเสียงเพลงขิมของจีคังให้ชัดเจน

เจ็ดปัญญาชนแห่งป่าไผ่แต่ละคนมีบุคลิกของตัวเอง เช่น ความโอหังและถือดีของจีคัง ความเศร้าโศกและความขุ่นเคืองของหยวนจี ความเฉยชาของหลิวหลิง ผู้กอบกู้ซานเทา และความอ่อนโยนของเซียงชีว พวกเขาต่อสู้กับระบอบการปกครองที่กดขี่ของชื่อหม่าด้วยวิธีต่าง ๆ

2.4. เรื่องราวในชีวิตจริง-วิทยศิลป์สี่แขนง

วิทยศิลป์สี่แขนง ได้แก่ พิณ หมากล้อม ลายมืออักษรศิลป์ และจิตรกรรมวาดเขียน เป็นศิลปะที่ได้รับความนิยมและต้องเชี่ยวชาญของบัณฑิตชาวจีนโบราณ และเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงถึงชีวิตที่สูงส่งจากทางศิลปะ

แจกันเคลือบลายภาพวาดวิทยศิลป์สี่แขนงที่รวบรวมโดยพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเซรามิกจีนแห่งจิ่งเต๋อเจิน (ภาพ 6 และ ภาพ 7) ภาพวาดมีตัวละครทั้งหมด 14 ตัวละครจำแนกออกเป็นกลุ่มเล่นหมากล้อม หญิงสาวกำลังมองหน้ากัน รวบรวมว่าคู่เล่นต่างก็รู้สึกถึงความเข้มข้นของเกมแต่ผู้เล่นมีท่าทางที่สง่างาม ส่วนกลุ่มเล่นนก มีคนรับใช้กำลังปรนนิบัติเจ้านาย เด็กสองคนกำลังอ่านหนังสืออยู่ข้าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตที่สงบสุขของชนชั้นสูง กลุ่มวาดภาพและคัดลายมืออักษรศิลป์ดูเหมือนกำลังคิดว่าจะเขียนอะไรและจะวาดอะไร จากท่าทางของตัวละครได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการสังเกตชีวิตที่ละเอียดอ่อนของผู้วาดภาพ

ภาพ 6 และ ภาพ 7

ส่วนหนึ่งของแจกันเคลือบลายภาพวาดวิทยศิลป์สี่แขนง

หมายเหตุ. จาก พิพิธภัณฑสถานเซรามิกจีนแห่งจิ่งเต๋อเจิน โดย ผู้วิจัย และคณะ (2566)

สมัยโบราณ การเล่นเกม การเล่นหมากรุก การเขียนพู่กัน และการวาดภาพ เป็นเรื่องที่สามารถฝึกได้เฉพาะเพศชายซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งเพื่อฝึกจิตใจและปฏิบัติตัว สำหรับ เพศหญิงส่วนใหญ่มีหน้าที่ดูแลสามี ลูก และภารกิจในครอบครัว ภาพวิทยศิลป์ที่แขนง แสดงถึงชีวิตทางสังคมและสถานะของเพศหญิงในครอบครัวของสมัยราชวงศ์หมิงและ ราชวงศ์ชิง

สืลายครามในภาพวาดบนเครื่องเคลือบของราชวงศ์หมิงและชิงนั้น มีความสว่าง และสง่างาม มีการเปลี่ยนแปลงด้านเฉดสี และบางครั้งก็ประดับด้วยไยว่หลี่หัง (ลงสีแดง ก่อนเคลือบ) ส่วนหัวฉ่าย (ห่าสี) นั้นมีสีสันสดใส และลงสีอย่างบางเบา องค์ประกอบ ของภาพวาดให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ที่สะท้อนระหว่างตัวละคร ภาพวาดบน เครื่องเคลือบส่วนใหญ่จะกระจายออกไปตามรูปทรงของภาชนะ ยกเว้นงานเครื่องเคลือบ จะมีภาพวาดแบบเรียบแบน ในแง่ของความหมายแฝงทางวัฒนธรรม ได้แสดงถึงวัฒนธรรม การฉลองวันเกิดที่มีความหมายอันเป็นมงคล วัฒนธรรมพลเมืองที่ท่าลายระบบศักดินา วัฒนธรรมปราชญ์ที่รักษาบุคลิกอันสูงส่งในยุคสมัยที่ยากลำบาก และวัฒนธรรมสิทธิสตรี นิยมที่แสดงถึงสถานะของสตรีที่สูงขึ้น เป็นต้น ได้สะท้อนให้เห็นถึงขนบธรรมเนียมและ สภาพชีวิตของจีนโบราณอันยาวนาน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์การพัฒนา การจำแนกประเภท สุนทรียภาพทางศิลปะ และความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคลบนเครื่องเคลือบสมัยราชวงศ์หมิง และชิง ผู้วิจัยได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

1. ช่วงเวลาการพัฒนาสำคัญของภาพวาดบุคลบนเครื่องเคลือบ ในจีนต่อเนื่องตั้งแต่ราชสมัยเจียจิ้งและว่านหลี่ของราชวงศ์หมิงไปจนถึงราชสมัยเฉียนหลง ช่วงปลาย มีแนวทางการพัฒนาที่สมบูรณ์มากขึ้น ในแง่ของเนื้อหา สมัยราชวงศ์หยวนมีเพียง เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จนถึงราชวงศ์หมิงได้พัฒนาเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เรื่องราว ในชีวิตจริง เรื่องราวในตำนาน และเรื่องราวในอุปรากรขึ้นมา ในสมัยราชวงศ์ชิง นอกจาก เรื่องราวประเภทดังกล่าวแล้ว ยังปรากฏเรื่องเกี่ยวกับตะวันตกด้วย

2. ภาพวาดบุคลบนเครื่องเคลือบของสมัยราชวงศ์หมิงและชิงให้ความสนใจ กับรูปแบบทางสุนทรียภาพ เช่น การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล ความสัมพันธ์ ระหว่างองค์ประกอบหลักและรอง การจับคู่สี ฯลฯ

การประยุกต์ใช้เนื้อหาจากเรื่องราวประเภทต่าง ๆ ทำให้ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบมีความหมายแฝงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายมากขึ้น คนสมัยโบราณมีความเชื่อในการบำเพ็ญเป็นเซียนและอยากจะมีอายุยืนยาว ดังนั้นเรื่องราวของแปดเซียนถวายนับประสูติจึงได้สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เรื่องห้องรักหอสวาทเป็นการขัดต่อกฎเกณฑ์ของสังคมศักดินาที่กำหนดให้ผู้หญิงต้องทำตามหลักสามเชื่อฟังสี่จรรยา บุคคลในเรื่องดังกล่าวมุ่งแสวงหาอิสรภาพ ความเสมอภาค และความรัก แสดงให้เห็นถึงการตื่นตัวของวัฒนธรรมพลเมืองที่เกิดขึ้นใหม่ ปัญญาชนแห่งป่าไผ่ทั้งเจ็ดยังคงรักษาความรู้สึกลึกซึ้งสูงส่งในยุคแห่งความโกลาหล ดังนั้นปัญญาชนทั้งเจ็ดจึงกลายเป็นผู้มีชื่อเสียงในจินโนโบราณ การเกิดขึ้นของวิทยศิลป์สี่แขนงของผู้หญิงแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลานี้ด้วยเสรีภาพทางการเมืองและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และชนชั้นพลเมืองที่มีชีวิตมั่งคั่งก็เกิดขึ้นในเมือง การปลดปล่อยจิตใจทำให้เรื่องที่ไม่ได้ยิ่งใหญ่และไม่เกี่ยวกับการศึกษาก็ได้รับการพัฒนาเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับสุนทรียภาพของสามัญชนทั่วไป

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ถือเป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ สมบูรณ์มากขึ้น จากมุมมองของประวัติศาสตร์วิทยาเรื่องประเภท ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ เช่น ประเพณีพื้นบ้าน ความเชื่อ การเมือง และสังคม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากสุนทรียภาพทางศิลปะของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง ผู้สร้างได้ให้ความสนใจกับองค์ประกอบของภาพและการเปลี่ยนแปลงเจตคติในระหว่างกระบวนการวาดภาพ และถ่ายทอดแนวคิดเฉพาะผ่านเรื่องใดเรื่องหนึ่งของเนื้อหาในภาพวาด เช่น ความนิยมในเรื่องสิริมงคล โชคลาภ สุขภาพที่ดี และอายุยืนยาวของคนทั่วไป ความปรารถนาของประชาชนในการทำลายพันธนาการศักดินา และความหวังในความรักที่อิสระ การแสวงหาความเสมอภาคของสตรีในสังคมแห่งครอบครัวโดยผู้ชาย ฯลฯ ภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบเหล่านี้รวบรวมความหมายแฝงทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและยังแสดงถึงมุมมองทางจิตวิญญาณของประชาชนในสมัยราชวงศ์หมิงและชิง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเกี่ยวกับสุนทรียภาพทางศิลปะและความหมายแฝงทางวัฒนธรรมของภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบช่วยให้ผู้ที่สนใจ เข้าใจภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบในสมัยราชวงศ์หมิงและชิงได้ดีขึ้น การวิจัยในอนาคตยังสามารถมุ่งเน้นไปที่การเผยแพร่และการสืบทอดของการภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบ ค้นหาวิธีการเผยแพร่วัฒนธรรมดั้งเดิมเหล่านี้ไปยังผู้ชมทั่วไป และค้นหารูปแบบสร้างสรรค์ใหม่ที่ตอบสนองความต้องการทางสุนทรียภาพของคนยุคใหม่เพื่อให้ศิลปะภาพวาดบุคคลบนเครื่องเคลือบได้รับการพัฒนาในยุคสมัยใหม่และสืบทอดอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- Chen, P. (2008). **“History of Western Art History”**. China Academy of Art Press.
- Cheng, T. (1960). **“Fuliang County Chronicles”**. Jiangxi Provincial Library.
- Chen, W. (2003). **“Chinese Ancient Ceramics”**. Shanghai Bookstore Press.
- Fang, X. (1997). **“Twenty-Four Histories-History of Jin Dynasty”**. Zhonghua Book Company.
- Qing, X. & Tang, D. (2006). **“History of Taoism”**. Jiangsu People’s Publishing House.
- Lan, P., Zheng, T. & Lian, M. (2004). **“Jingdezhen Pottery Record Illustrated Commentary”**. Shandong Pictorial Publishing House.
- Liu, L. (2019). **“Research on Stories and Images of Colorful Porcelain Characters in Jingdezhen in the Late Ming and Early Qing Dynasties”**. Jiangsu Phoenix Fine Arts Publishing House.
- Tie, Y. (2004). **“Identification of Ming and Qing Porcelain Decorations-Figure Scrolls”**. Hualing Publishing House.
- Wang, S. & Zhang, Y. (2021). **“Romance of the West Chamber”**. People’s Literature Publishing House.
- Wei, D. (2012). **“A study on the patterns of Jingdezhen porcelain for teaching children during the Ming and Qing Dynasties”**. [Unpublished Postgraduate Thesis]. Jingdezhen Ceramics University.

Wu, G. (2006). “Systematic Study of the Story of the Eight Immortals-
The Construction and Evolution of the Neidan Taoist Myth”.

Zhonghua Book Company.

Zhang, J. (2012). “Notes from Nanyao”. Guangxi Normal University Press.

บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน

ผู้วิจารณ์: อำนาจ ปักขาสุข
สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
E-mail: amnat.p@arts.tu.ac.th

อนุชิต ตุ่มฉินจินดา ผู้เขียน
ข้อมูลหนังสือ: อนุชิต ตุ่มฉินจินดา. (2566). ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน
(พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม).
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

หนังสือ “ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน” เขียนโดย อนุชิต ตุ่มฉินจินดา นักภาษาศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้าน Applied Linguistics จาก Lancaster University ประเทศสหราชอาณาจักร ผู้เขียนนั้นศึกษาและมีความสนใจเกี่ยวกับประเด็นพหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก ภาษาศาสตร์สังคม การสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม วิจารณ์ปฏิบัติการศาสตร์ รวมถึงการรับภาษาที่สอง หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อเดือนมกราคม ปี 2566 และในปีเดียวกันนี้มีการพิมพ์เพิ่มเติมจากการพิมพ์ครั้งแรกอย่างต่อเนื่อง จนล่าสุดมีการพิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม เมื่อเดือนสิงหาคม ปี 2566

หนังสือ “ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน” จัดเป็นหนังสือวิชาการทางด้านภาษาและภาษาศาสตร์ ที่นอกจากจะให้ความรู้ในเชิงทฤษฎีแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการความรู้ของผู้เขียน เพื่อเชื่อมโยงกับความคิด มุมมอง ประสบการณ์ ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา ซึ่งเป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจและมีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ถือเป็นหนังสือที่เหมาะสมกับผู้อ่านทุกกลุ่มที่มีความสนใจในศาสตร์ทางด้านภาษา อันเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ดังปรากฏข้อความของผู้เขียนในคำนำ ความว่า

หนังสือ “ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน” เขียนขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้เรื่องภาษา ภาษาศาสตร์ในบริบทสังคม และการสอนภาษาให้บุคคลทั่วไป ทั้งที่มีพื้นฐานและไม่มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาศาสตร์และทฤษฎีการสอนภาษา อันอาจจะนำไปสู่การคิดไตร่ตรองเกี่ยวกับบทบาทของภาษาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต โดยอธิบายปรากฏการณ์การใช้ภาษาในสังคม การเรียน และการสอนภาษา ทั้งนี้ผู้เขียนได้รวบรวมประเด็นต่าง ๆ ที่มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งเผยแพร่ทางเฟซบุ๊กส่วนตัวของผู้เขียน (Anuchit Toomaneejinda)

หมายเหตุ. จาก “คำนำ,” โดย อนุชิต ต๋ามณีจินดา, (น. (14)-(15)), 2566. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เนื้อหาของหนังสือแบ่งออกเป็น 5 บท โดยเป็นการรวบรวมความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ การใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับสังคม บทบาทของภาษาอังกฤษในโลกปัจจุบัน และภาษากับการเรียนการสอน ดังนี้

บทที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับภาษา ผู้เขียนให้ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับ “ภาษา” เป็นการปูพื้นฐานเบื้องต้น เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของภาษาให้แก่ผู้อ่าน เริ่มตั้งแต่นิยามของภาษา โดยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของการให้คำนิยามคำว่า “ภาษา” จากนักวิชาการต่าง ๆ ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เริ่มตั้งแต่ Sweet (1900) Bloch & Trager (1942) Finegan & Besnier (1989) Bergmann et al., (2007) มาจนถึง Crystal (2010) อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนเสนอความคิดเกี่ยวกับภาษาว่า

เนื่องจากภาษาของมนุษย์นั้นมีความซับซ้อนและมีหน้าที่ที่หลากหลาย ประกอบกับรูปแบบการใช้ภาษาเองก็ปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละยุคแต่ละสมัย อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมอีกด้วย ทำให้การให้คำจำกัดความที่แน่นอนของสิ่งที่เรียกว่า “ภาษา” นั้นจึงเป็นเรื่องยากและอาจเป็นไปได้ (Bergmann et al., 2007; Jackson, 2014; Yule, 2010)

หมายเหตุ. จาก “ความรู้เกี่ยวกับภาษา,” โดย อนุชิต ตูมณีจินดา, (น. 2), 2566. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น นักวิชาการจึงเลือกที่จะอธิบายคุณลักษณะหรือคุณสมบัติพื้นฐานของสิ่งที่เรียกว่า “ภาษา” แทนการให้คำนิยาม

จากนั้นผู้เขียนจึงกล่าวถึงคุณสมบัติของภาษาและหน้าที่ของภาษา ซึ่งนอกจากภาษาจะเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสื่อสารแล้ว ผู้เขียนยังเสนอมุมมองเกี่ยวกับ “ภาษา” ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐศาสตร์ การเรียนการสอน หรือการทำวิจัย ทำให้เห็นว่าภาษานั้นมีหน้าที่ที่สำคัญอย่างยิ่งกับการดำรงชีวิตของคนเรา ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ในการสร้างหรือแม้กระทั่งทำลายความสัมพันธ์ของบุคคล หน้าที่ในการแบ่งแยกผู้คนหรือกดทับผู้คน นอกจากนี้ภาษายังทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างชาติหรือความเป็นรัฐ รวมถึงการเป็นวัตถุในการศึกษาวิจัยของนักวิชาการด้วยนั่นเอง

บทที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ ในบทนี้ ผู้เขียนกล่าวถึง “ภาษาศาสตร์” ทั้งนิยามและสาขาย่อยของภาษาศาสตร์ รวมถึงที่มาและขอบเขตของภาษาศาสตร์ประยุกต์ ผู้เขียนยกเหตุการณ์วาระหนึ่งที่กำลังจะถูกลืมเลือนไปมาเปรียบเทียบ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายและแนวคิดทางด้าน “ภาษาศาสตร์” ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้เขียนยังแสดงให้เห็นว่า “ภาษาและการใช้ภาษาของมนุษย์” นั้นเป็นการผสมผสานทั้ง “(วิทยา) ศาสตร์” (science) และ “ศิลปะ” (art) เข้าไว้ด้วยกัน ดังนั้นการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์จึงไม่ได้จบแค่เพียงในห้องทดลอง (ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์) หากแต่ยังเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ภาษา สถานการณ์การใช้ภาษา ตลอดจนปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นร่วมกับการใช้ภาษาครั้งนั้น ๆ

ในบทนี้ผู้เขียนนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ ซึ่งแสดงให้เห็นการนำองค์ความรู้ทางด้านภาษาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้โดยอธิบายข้อสงสัยหรือประเด็นถกเถียงเกี่ยวกับภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น ความสำคัญของสัทอักษร (IPA) ปัญหาการถ่ายทอดอักษร และประเด็นปัญหาของคุณวุฒิภาษาศาสตร์ที่คนส่วนใหญ่ไม่รู้และไม่เข้าใจว่าภาษาศาสตร์เรียนอะไร จนเกิดความเข้าใจผิดถึงขั้นว่าภาษาศาสตร์นั้นเรียนเกี่ยวกับสังคม ประวัติศาสตร์ การเมือง และเหมาะกับการเป็นครูสอนวิชาสังคมศึกษา ดังนั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์และภาษาศาสตร์ประยุกต์ในบทนี้ จึงช่วยสร้างความรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาษาศาสตร์ ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อไปในการรับสมัครบุคคลเข้าทำงานให้มีความเชี่ยวชาญสอดคล้องกับการทำงานที่แท้จริง

บทที่ 3 ภาษา การสื่อสาร และสังคม ผู้เขียนเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์ (เชิง) สังคม ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับปัจจัยต่าง ๆ ทางสังคม จากนั้นจึงอธิบายถึงการสื่อสารและวิธีการสื่อสาร ซึ่งพบว่าการสื่อสารของมนุษย์นั้นสามารถสะท้อนอำนาจและวัฒนธรรมได้อีกทั้งยังแสดงให้เห็นอีกว่ารูปแบบของการสื่อสารนั้นจะแตกต่างกันไปตามแต่ละวัฒนธรรม

ความน่าสนใจของเนื้อหาในบทนี้อยู่ที่ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับภาษาและการสื่อสารที่สัมพันธ์กับสังคม ที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของภาษาที่สัมพันธ์กับสังคมในยุคปัจจุบันได้อย่างน่าสนใจ ผู้เขียนนำเสนอประเด็นที่เป็นกระแสสังคม รวมถึงปรากฏการณ์ทางภาษาที่อยู่ใกล้ตัวและเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันมาวิเคราะห์และอธิบายโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ อาทิ ประเด็นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่สัมพันธ์กับการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ การเปลี่ยนชื่อเมืองหลวง การเปลี่ยนแปลงภาษาของวัยรุ่น รวมถึงอำนาจของภาษา ภาษาที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม และประเด็นการสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งที่ผู้เขียนนำเสนอไว้อย่างน่าสนใจ ได้แก่ “ความเจ็บ” กับ “การสื่อสาร” ที่ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า “ความเจ็บ” นั้นเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม โดยในบางวัฒนธรรม “ความเจ็บ” ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์ของ “ความเคารพ” หรือ “การเชื่อฟัง” ในขณะที่ในบางวัฒนธรรม “ความเจ็บ” คือ สิ่งที่บ่งบอกถึงความไม่ประสงค์ที่จะมี

ส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ หรือไม่ให้ความร่วมมือกับสังคมได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการใช้ “ความเงียบ” ในการสื่อสารนั้น อาจกลายเป็นการสื่อสารที่ทรงพลังและสามารถสะท้อนให้เห็นถึง “ความเฉลียวฉลาด” ของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

การนำประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าวมานำเสนอ ทำให้เห็นถึงความทันสมัยของข้อมูล และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้กับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางภาษาในสังคม สิ่งเหล่านี้ ทำให้เห็นว่าภาษาศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่อยู่ไกลตัว หากแต่เป็นสิ่งที่อยู่รอบตัว ซึ่งมีประโยชน์และช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงของภาษา และปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นได้

บทที่ 4 พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก เมื่อภาษาอังกฤษกลายเป็นภาษากลางเพื่อการสื่อสาร และเป็นเครื่องมือในการสื่อสารระหว่างผู้คนที่มีความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้ภาษาอังกฤษที่ใช้อยู่ในสังคมมีความหลากหลายเป็นอย่างมาก ดังนั้น การสร้างความตระหนักรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของภาษาอังกฤษจึงเป็นสิ่งสำคัญ ในบทนี้ผู้เขียนต้องการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของภาษาอังกฤษ ผู้ใช้ภาษาอังกฤษ และแนวคิดเรื่องภาษาอังกฤษมาตรฐาน ตลอดจนบทบาทภาษาอังกฤษในประเทศไทย ทั้งนี้ประเด็นสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวถึงคือแนวคิด “พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก” (Global Englishes: GE) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนใจศึกษาความเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายของภาษาอังกฤษในปัจจุบัน รวมถึงการตระหนักรู้และการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและความหลากหลายที่เกิดขึ้น

ผู้เขียนอธิบายความแตกต่างระหว่างแนวคิดพหุพลวัตภาษาอังกฤษโลกกับแนวคิดต่าง ๆ ที่มีมาก่อนหน้า รวมถึงแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด “ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่สอง” (English as a second language: ESL) “ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาเพิ่มเติม” (English as an additional language: EAL) “นานาชาติภาษาอังกฤษโลก” (World Englishes: WE) “ภาษาอังกฤษในฐานะภาษากลาง” (English as a lingua franca: ELF) แนวคิด “สังคมพหุภาษา” (Multilingualism) “การสื่อสารข้ามขอบเขตภาษา” (Translanguaging) รวมถึง “จุดเปลี่ยนของการรับภาษาที่สองในสังคมพหุภาษา” (Multilingual turn) เป็นต้น

สิ่งที่น่าสนใจในบทนี้คือการพิจารณาถึงนอกเหนือจากเนื้อหาที่เป็นประเด็นที่ทันสมัยแล้วก็คือ การนำคำศัพท์ “พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก” ที่ผู้เขียนสร้างขึ้นและปรากฏครั้งแรกในบทความเรื่อง “พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก: โอกาสและความท้าทาย”

(อนุชิต ตุ่มฉินจินดา, 2565) มาใช้แทนคำว่า “Global Englishes” ซึ่งยังไม่มีศัพท์บัญญัติอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้ผู้เขียนสร้างคำศัพท์ดังกล่าวขึ้นโดยอาศัยการแปลแนวคิดที่เป็นหัวใจหลักของการศึกษาภาษาอังกฤษตามแนวทางของ “Global Englishes” ซึ่งให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. “พหุ” สื่อถึงความหลากหลายของภาษาอังกฤษ
2. “พลวัต” สื่อถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษาอังกฤษ
3. “ภาษาอังกฤษโลก” สื่อถึงภาษาอังกฤษที่ใช้จริงของผู้คนบนโลกใบนี้

การปรากฏของคำศัพท์ “พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก” นั้นมีส่วนช่วยทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังทำให้เกิดความแตกต่างจากแนวคิด “World Englishes” ที่นิยมใช้กันทั่วไปว่า “นานาชาติภาษาอังกฤษโลก” อีกด้วย ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับบทบาทของภาษาอังกฤษในสังคมปัจจุบันก็คือ ในปัจจุบันภาษาอังกฤษได้กลายเป็นสินค้าที่มีมูลค่าและสร้างรายได้มหาศาล ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่านอกจากภาษาอังกฤษจะเป็นทรัพย์สินของผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่งแล้ว ภาษาอังกฤษยังถูกทำให้กลายเป็นสินค้า (commodification of English) ที่มีมูลค่าและสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศของผู้ที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่ง ด้วยการกำหนดให้มีการสอบข้อสอบมาตรฐาน TOEFL หรือ IELTS สำหรับนักเรียนต่างชาติที่เข้าไปศึกษาต่อในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่หนึ่ง สิ่งนี้ทำให้ภาษาอังกฤษไม่ใช่แค่เครื่องมือในการสื่อสาร แต่เป็น “สินค้าที่ทุกคนอยากช่วงชิง” (อนุชิต ตุ่มฉินจินดา, 2566) อันแสดงให้เห็นถึงบทบาทและอำนาจของภาษาอังกฤษในโลกยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง

บทที่ 5 การเรียนรู้ภาษาและการจัดการเรียนการสอน เป็นบทสุดท้ายในหนังสือ “ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน” ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประเด็นทางด้านการเรียนภาษา การสอนภาษา และนโยบายภาษา เป็นการนำความรู้เกี่ยวกับการรับภาษา (language acquisition) ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยยกประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ภาษาและการจัดการเรียนการสอนมาอภิปรายในตอนท้าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ภาษาที่หนึ่งหรือภาษาแม่กับการเรียนภาษาต่างประเทศ ประเด็นการสอนหรือไม่สอนไวยากรณ์ รวมถึงประเด็นการศึกษาเชิงทฤษฎีหรือการเรียนพิเศษที่หลายคนมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น หรือเป็นธุรกิจที่แสวงหาผล

ประโยชน์จากการศึกษา แต่ผู้เขียนนำเสนอให้เห็นในอีกแง่มุมหนึ่งที่แม้ว่าการเรียนพิเศษจะเป็นแค่เพียงการศึกษาเงา แต่ “เงา” นั้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในระบบการศึกษาไทยที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้การเรียนพิเศษยังอาจถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ที่การศึกษาหรือการเรียนในกระแสหลักไม่สามารถทำได้นั่นเอง

ในภาพรวมแล้ว จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การนำเสนอเนื้อหาที่ผู้เขียนทำได้ อย่างชัดเจน ทันสมัย ผู้เขียนบูรณาการความรู้ทางวิชาการด้านภาษาและภาษาศาสตร์ เข้ากับมุมมอง ความคิด และประสบการณ์ เพื่ออธิบายประเด็นต่าง ๆ ทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ภาษา เรียงร้อยเรื่องราวจากประเด็นพื้นฐานที่ให้ความรู้ทางด้านภาษา สู่การประยุกต์ศาสตร์ และการนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน ชวนให้ผู้อ่านคิดและติดตาม นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้สร้างคำศัพท์ภาษาไทยเพื่อใช้แทนคำศัพท์เฉพาะที่เป็นภาษาอังกฤษ โดยพิจารณาจากหัวใจสำคัญของแนวคิดตลอดจนความหมายหลัก เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ คำศัพท์เฉพาะนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น

จากที่กล่าวมาสามารถกล่าวได้ว่า หนังสือ “ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน” เป็นหนังสือทางวิชาการที่นำเรื่องใกล้ตัวอันเป็นประเด็นหรือปรากฏการณ์ที่สังคมให้ความสนใจมาเขียนเล่า โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีทางภาษาศาสตร์ที่เป็น ความเชี่ยวชาญของผู้เขียน โดยนำเสนอผ่านมุมมอง ความคิด และประสบการณ์ที่มี ทั้งการวิพากษ์และวิจารณ์ตามหลักวิชา ผู้เขียนอธิบายประเด็นต่าง ๆ ที่ดูเป็นเรื่องยาก ด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านทุกกลุ่มสามารถเข้าใจและเข้าถึงได้ ที่สำคัญหนังสือ เล่มนี้ “ไม่ได้ชวน” ให้ทุกคน “เชื่อ” ตามที่ผู้เขียนนำเสนอ แต่ผู้เขียนตั้งใจ “ชวน” ให้ “คิด” และ “ตั้งคำถาม” อยู่ตลอดเวลา ทำให้หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ “ครบรส” และ “อ่านสนุก” ตั้งแต่ต้นไปจนจบ นอกจากนี้ผู้อ่านจะได้เห็นวิธีการนำเรื่อง (ที่ดูเหมือน) เล่น ๆ มาทำให้กลายเป็นความรู้ทางวิชาการ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือวิชาการทั่ว ๆ ไป ทำให้เห็นแง่คิดและมุมมองใหม่ ๆ อันเป็นการชี้ชวนให้ผู้อ่านได้ฝึกสังเกตเรื่องราวหรือ ประเด็นต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้ตัวมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- อนุชิต ต๋ามณีจินดา. (2565). พหุพลวัตภาษาอังกฤษโลก: โอกาสและความท้าทาย.
วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 22(2), 412-437.
- อนุชิต ต๋ามณีจินดา. (2566). ภาษา (ศาสตร์) กับสังคมและการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไข
เพิ่มเติม). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Bergmann, A., Hall, K. C., & Ross, S. M. (2007). **Language files** (10th ed.).
The Ohio State University Press.
- Bloch, B., & Trager, G. L. (1942). **Outline of Linguistic Analysis**. Linguistic
Society of America/Waverly Press.
- Crystal, D. (2010). **The Cambridge encyclopedia of language** (3rd ed.).
Cambridge University Press.
- Finegan, E., & Besnier, N. (1989). **Language: Its structure and use**.
Harcourt Blace Jovanovich.
- Jackson, J. (2014). **Introducing language and intercultural
communication**. Routledge.
- Sweet, H. (1900). **The history of language** (Vol. 6). Dent.
- Yule, G. (2010). **The study of language** (4th ed.). Cambridge University
Press.

ข้อกำหนดการเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัย เพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยกับสังคม

1. เป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ พร้อมบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยมีขอบเขตเนื้อหาด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) อักษรศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2) ภาษาและภาษาศาสตร์ 3) ประวัติศาสตร์และปรัชญาแห่งศาสตร์ความรู้ 4) การพัฒนา และ 5) วัฒนธรรมศึกษา
2. ระบุชื่อบทความ และชื่อ-นามสกุลจริง พร้อมวุฒิการศึกษา ตำแหน่ง สถานที่ทำงานและอีเมลของผู้เขียนบทความอย่างชัดเจน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. บทความมีความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้าตามรูปแบบที่วารสารฯ กำหนด
4. บทความที่ส่งเข้ารับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฯ ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนและไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่นในช่วงเวลาเดียวกันกับที่เสนอต่อวารสารมนุษยกับสังคม
5. ตัวอักษร รูปแบบการพิมพ์ และรูปแบบการเขียนอ้างอิง ตามรูปแบบที่วารสารกำหนด

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงาน

จริยธรรมของผู้นิพนธ์ (Author)

1. บทความต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
2. ผู้เขียนต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในบทความของตนเอง เช่น รูปภาพ ตาราง เป็นต้น
3. ผู้เขียนต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหา
4. ผู้เขียนบทความจะต้องปรับบทความตามรูปแบบและขนาดตัวอักษรตามแบบฟอร์ม (Template) ของวารสารมนุษย์กับสังคม
5. ผู้เขียนที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการบทความจริง
6. ผู้เขียนต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และ/หรือหากมีผลประโยชน์ทับซ้อน จะต้องระบุในบทความอย่างชัดเจน และแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคมทราบ
7. ผู้เขียนต้องไม่นำเอกสารวิชาการที่ไม่ได้อ่านมาอ้างอิงหรือใส่ไว้ในเอกสารอ้างอิง
8. การกล่าวขอบคุณผู้มีส่วนช่วยเหลือในกิตติกรรมประกาศนั้น หากสามารถทำได้ ผู้เขียนบทความต้องขออนุญาตจากผู้เขียนประสงค์จะขอบคุณเสียก่อน
9. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็น การสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่งหรือเลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
10. กรณีที่ผลงานเป็นการศึกษาวิจัยและทำการทดลองในคนหรือสัตว์ทดลอง โดยการทดลองในคนอาจส่งผลกระทบต่อศักดิ์ศรี สิทธิ ความปลอดภัย และสุขภาวะของคนขอให้แนบหนังสือรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์หรือสัตว์ทดลอง ทั้งนี้ การอนุมัติให้ลงตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับพิจารณาจากกองบรรณาธิการวารสารมนุษย์กับสังคมถือเป็นที่สุด

จริยธรรมของบรรณาธิการ (Editor)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
2. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้แนะว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่
4. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน
5. บรรณาธิการต้องมีการตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง

จริยธรรมของผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Reviewer)

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลในบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. หากผู้ประเมินบทความมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนผู้ประเมินบทความ จะต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น ๆ
3. ผู้ประเมินบทความควรรับประเมินบทความเฉพาะสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ และหากมีส่วนใดของบทความที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

บทลงโทษการคัดลอกผลงานหรือส่งผลงานซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น

หากกองบรรณาธิการวารสารมนุษยกับสังคมพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือตนเองโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูลของผู้อื่นหรือตนเองโดยมิชอบ บทความนั้นจะต้องถูกระงับการประเมิน และถูกถอดถอนบทความ ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะติดต่อผู้เขียนเพื่อแจ้งปฏิเสธการตีพิมพ์ และผู้เขียนบทความต้องได้รับบทลงโทษที่ทางวารสารฯ กำหนด ดังนี้

1. ผู้เขียนที่กระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ จะถูกถอดถอนบทความนั้น โดยบรรณาธิการวารสารฯ จะดำเนินการถอดถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

2. ผู้เขียนที่กระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ จะถูกระงับการส่งผลงานในวารสารมนุษยกับสังคมเป็นระยะเวลา 3 ปี นับตั้งแต่กองบรรณาธิการวารสารฯ ตรวจพบการกระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์

3. กองบรรณาธิการวารสารฯ จะดำเนินการทำหนังสือแจ้งข้อมูลการกระทำผิดจริยธรรมการส่งผลงานตีพิมพ์ไปยังต้นสังกัดของผู้เขียน เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาลงโทษตามสมควร

